

**T.C
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN ÇOCUK EDEBİYATI TÜRÜNDEKİ
ESERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zeynep POLAT

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Evren KARATAŞ**

**SIVAS
2018**

**MEVLÂNÂNA İDRİS ZENGİN'İN ÇOCUK EDEBİYATI TÜRÜNDEKİ
ESERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zeynep POLAT

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Ortaöğretim Sosyal Alanlar
Eğitimi Ana Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak Hazırlanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Evren KARATAŞ

SİVAS

Eylül, 2018

KABUL VE ONAY

Zeynep POLAT'ın hazırlamış olduğu“Mevlana İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma, 14.09.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, “Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Hatice FIRAT

(Jüri Başkanı)

Dr.Öğr.Üyesi Evren KARATAŞ

(Danışman)

Dr.Öğr.Üyesi Hikmet YILMAZ

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../

Doç.Dr.Hakan KOÇ
Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)' unda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
Tezin herhangi bir bölümünü, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi veya başka bir üniversitede, başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

...../...../2018

Zeynep POLAT

ÖZET

POLAT Zeynep, *Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi* Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2018.

“*Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi*” adını verdiğimiz bu çalışma, yazarın çocuk edebiyatı alanında yazdığı -yayınına ulaşılabilen- kırk adet eserlerini kapsar.

Çalışmanın “çocuk” ve “çocuk edebiyatı” kapsamında olması, çalışmada “çocuk ve çocuk edebiyatı” na dair tanımlamaları ve bu tanımlamaların edebiyatımızdaki seyrine dair kısa bir bölümü gerekli kılmıştır.

Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı alanındaki yerini ve serüvenini tespit edebilmek amacıyla çalışmanın ikinci aşamasında, yazarın çocuk edebiyatı alanındaki eserlerinin tematik incelemesi yapılarak bu alandaki yeri belirlenmeye çalışılmış, 1980'li yıllarda yaşanan toplumsal olayların çocuk edebiyatına olan yansımaları incelenerek Mevlâna İdris Zengin'in dünya görüşü ve çocuklar için yazma sebepleri tespit edilmeye gayret edilmiştir.

Mevlâna İdris Zengin ile ilgili verilerin tespiti ve temini aşamasında yazara dair kapsamlı bir biyografiye ulaşılamamıştır. Bu eksikliğin giderilmesine küçük bir katkıda bulunabilmek için çalışma içeriğine, Mevlâna İdris Zengin'in biyografisi de eklenmiştir.

Çalışmanın asıl bölümünü oluşturan “Bulgular ve Yorumlar” kısmında; Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı alanında yazdığı eserlerin içerik, yapı ve dil çözümlmelerine yer verilmiş ve yazarın çocuklara iletmek istediği mesajlar üzerinden belirlenen kavramlar incelenmiştir.

Bu çalışmada yer alan, Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı alanında yazdığı eserlere dair içerik yorumları ve yapı analizleri klasik yaklaşımlarla ele alınmıştır. Çalışmada, Mevlâna İdris Zengin'in eserlerindeki içerik ve yapı unsurları bütüncül bir bakışla sınıflandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde çalışmalarımız süresince faydalandığımız kaynaklar yer alır. “Ekler” bölümünde bulunan, Mevlâna İdris Zengin'in incelenen eserlerine dair oluşturulan “Mevlâna İdris'in Eserlerinde Farklı Kavramların Görünüşü”, “Mevlâna

İdris'in Eserlerindeki Meslek Gruplarının Dağılımı”, “Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Mekânların Dağılımı” ve “Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Ana Kahramanların Dağılımı” tabloları yazarın çocuk edebiyatı evreninin sınırlarını belirlemeyi amaçlar.

Mevlâna İdris'in eserlerinde çocukları birden fazla kavram, duygu ve değer üzerine düşünmeye sevk etmesi, sorgulatması ve çözüm yollarını buldurtması yazarın eserlerinin özgün yanları olarak karşımıza çıkar. Farklı kavram alanlarını çocuk edebiyatı içerisinde değerlendiren yazar, bu kavramları çocuğa göre ele alır ancak çocukları kavramlar ekseninde bir yetişkin edasıyla düşündürür. Kavramlar etrafında düşünme örgüsünü ören çocuklar yazarın eserlerinde harekete geçer. Düşüncelerin kahramanlar tarafından davranışa dönüştürülmesi ve davranışların kavramlar etrafında şekillenmesi Mevlâna İdris'i çağdaşı olan çocuk edebiyatçılarından ayıran bir özelliktir. Sıradan olayların eserlerinde çok fazla yer almaması da yazarın, çocukların hayal gücünü geliştirmeye yönelik çabalar olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatı Tarihi, Tematik İnceleme, Mevlâna İdris Zengin.

ABSTRACT

POLAT Zeynep, Master's Thesis, Sivas, 2018

This study, named as “The evaluation of Mevlana İdris Zengin’s works the author has written in the genre of children literature” , covers the forty pieces of works the publication of which can be reached and the author has written.

The study’s being in the scope of the “child and children literature” requires a short chapter related to the definitions concerning “child and children literature” and the progress of this definition in our literature in this study.

With this aim of determining the value and adventures of Mevlana İdris Zengin in the field of children literature, it has been striven for determining his position in the field by making an intensive thematic study on his works in children literature from the past to the present in the second phase of the study. It has been struggled to determine his world view and the reasons for writing for children by analysing the reflection of social events experienced in 1980s on children literature.

A comprehensive biography of Mevlana İdris Zengin couldn’t be reached at the data collection and finding stages. The biography of Mevlana İdris Zengin has also been added to the content of the study so as to make a little contribution to overcome this deficiency .

At the part of “The findings and The comments” forming the basis of the study; the content the structure and the language analyses of the works Mevlana İdris Zengin has written in the field of children literature establish the main part of the study and the concepts identified from the messages the author would like to convey to the children has been studied.

It has been tried to examine the data acquired by using as a method of scanning and situation analysis techniques with the content analysis and descriptive analysis which are one of the techniques of qualitative data analysis technique.

The content interpretation and the structure analyses in this study concerning the works Mevlana İdris Zengin has written in the field of children literature have been

handled with the classical approaches. The content and the structure components of Mevlana İdris Zengin's works have been classified in holistic paradigm point of view.

At the end of the study, there are resources which have been benefited from during the study. Charts like "The prospects of different concepts in Mevlana İdris Zengin's works", "The distribution of professional groups in Mevlana İdris Zengin's works.", "The distribution of settings in Mevlana İdris Zengin's works.", "The distribution of main characters in Mevlana İdris Zengin's works." created concerning the assessed works of Mevlana İdris Zengin aim to determine the range of the author's children literature horizon.

Key Word: Child, children, literature, the history of children literature, thematic analysis, Mevlana İdris Zengin.

ÖN SÖZ

Çocuğun ve çocukluk kavramının insan hayatındaki yerini özel ve önemli bir dönem olarak kabul etme görüşü oldukça yenidir. Yaşadığımız yüzyılın son çeyreğinde yaşanan gelişmelerle çocuğa atfedilen özellikler yeni ve modern kavramlarla şekillenmektedir. Çocuk üzerine yapılan bilimsel çalışmaların artması ve farklı disiplinlerin çocuğu birçok yönüyle incelemeye başlaması bu kavramın önemini arttırmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına kadar çocuk, toplum içerisinde şekillenen ve doğal süreci içerisinde büyüyen insan yavrusu olarak görülmekteydi. Ancak bilimde ve teknolojiye yaşanan gelişmeler yetişkinlerin çocuklara farklı bir bakışla yaklaşmalarına olanak sağladı. Çocuğun değer kazanmaya başlaması çocukluk döneminin hızlı bir evrilme sürecine girmesine zemin hazırladı. İnsan gelişiminin temeli olarak görülmeye başlanan çocukluk dönemi artık yaşamın geri kalanı için belirleyici bir rol üstlenmeye başladı.

Modern yaşamın kavramları ile şekillenmeye çalışan çocuk ve çocukluk günümüzde hayatın anlamı ve tadı olarak üzerine titrenen bir varlık halini aldı. Yetişkinlerin çocuğa yaklaşım tarzlarının değişmesi ile de önemli bir yere sahip olan çocukluk, modern yaşamın odak noktası haline geldi. Bu değişimler çocukla ilgili çok farklı alanların ortaya çıkmasına neden oldu. Çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi ve çocuk eğitimi alanları hızlı bir gelişme içerisine girdi. Özellikle çocuğun eğitimi günümüz-modern- anne ve babaları için çok önemli hâle geldi. Zira çocuğun eğitimi için yapılan faaliyetler birçok koldan yürütülmeye devam ederken bu faaliyetler arasında çocuğun okuma ve öğrenme araçlarından olan çocuk edebiyatı ürünleri de hızla önem kazanmaya başladı.

Çocuk ve edebiyat kavramlarının bir araya getirilmesiyle oluşan ‘çocuk edebiyatı’ kavramı tarihi serüveni içerisinde kendine özgü özellikler kazanarak şekillenmiştir. Son yıllarda önemi daha iyi anlaşılmaya başlanan çocuk edebiyatı dünyadaki gelişimine paralel olarak da ülkemizdeki gelişimini sürdürmektedir. Zorlu bir yolda ilerleyen çocuk edebiyatı hitap ettiği okur grubu dolayısıyla omuzlarındaki yükün farkındadır. Çocuk

edebiyatı alanı çocukların ve gençlerin eğitimde, bilinçlendirilmesinde ve toplumsal ilişkilerinin düzenlenmesinde bir özdeşim unsuru olarak önemli sorumluluklar üstlenmektedir. Bu sorumlulukların bilinci ile alanda çalışma yapan akademisyenler, yazarlar ve yayıncılar çocuk edebiyatının gelişimi için çaba göstermektedirler. Bizim çalışmamızın odak noktası da günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından Mevlâna İdris'in eserlerinin bütüncül bir yaklaşımla incelenmesidir.

Mevlâna İdris, otuz yılı aşan yazma serüveninde çocuklar için yazmayı da önemsemiştir. Mevlâna İdris' in çocuk ve çocukluk kavramlarına yaklaşımı kültürel ve toplumsal dokümanların ışığında yol almaktadır. Modern yaşamın çocuk algısını kabullenmeyen ve çocukluğun yok edildiğini öngören yazar, kendi değerler bütünü içerisinde bu görüşünü eserlerine yansıtmaktadır. Günümüzde çok okunma ve çok satma gayesi ile edebiyattan uzaklaşarak yazan yazarların aksine Mevlâna İdris, çocuğa ait olduğu dünyanın insanî değerlerle var olabileceğini anlatmaktadır.

“Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi” adı ile ortaya konulan bu çalışmada; çocuk ve çocuk edebiyatı kavramları açıklanmaya ve çocuk edebiyatının tarihi süreci belirlenmeye çalışıldı. Çocuk edebiyatı alanındaki gelişmeler ışığında Mevlâna İdris'in çocuklar için yazdığı eserleri irdelendi ve tematik olarak sınıflandırıldı. Ayrıca yazarın günümüz çocuk edebiyatı içerisindeki yeri ve çocuklar için yazan diğer yazarlardan farkı, eserlerinde ele aldığı konular çerçevesinde ortaya konulmaya çalışıldı. Bu açıdan, özellikle kendilik bilinci ve modernizm-kapitalizm imgelerini çocuk gerçekliği ile bağdaştırmaya çalışan yazar, okurun duyarlılığını insan ve yaşam gerçekliği üzerinden anlatmayı seçer. Bu yönüyle çağdaşı olan çocuk edebiyatçılarından ayrılır.

Mevlâna İdris'in son yıllarda çocuklar ve anne-babalar tarafından daha çok tercih edilmesi, eserlerin içeriğindeki kavramların farklılığı ve çocukların düşünme, sorgulama yetilerinde oluşturduğu etki göz önüne alınarak bu çalışmada Mevlâna İdris' in çocuk kitapları örneklem olarak seçildi. Yazarın ulaşılabilen tüm çocuk edebiyatı kitapları içerik ve dil özellikleri değerlendirilerek klasik yaklaşımlarla incelendi. Çocuk edebiyatı alanında yapılan benzer çalışmalardan yaklaşım olarak farklılık göstermeyen çalışmamız, çocuk kitaplarında yeni karşılaşılan ve çağın gerçeklerini yansıtan kavramlar bağlamında alana farklı bir bakış açısı kazandırmaya odaklandı.

Türkiye'deki çocuk edebiyatının sınırlarından söz etmek pek mümkün gözükmemektedir. Çocuk edebiyatı alanının tam bir saha olarak sınırlarının çizilememesi, sahadaki bilimsel incelemelerin yetersizliği ve incelemelerde tam bir

bütünlüğün sağlanamaması, tek yönlü bakış açılarının olumsuzluğu alan için negatif bir durumu beraberinde getirmektedir. Nitekim çalışmamızla ve devamında gelecek başka çalışmalarla da çocuk edebiyatının da kendine özgü amaçlar taşıdığına anlaşılabacağı ümit edilmektedir.

Çalışmamızın ilk bölümünde çocuk ve çocuk edebiyatı kavramlarına genel bir bakış ortaya konuldu. Çocuk edebiyatının tarihi süreci incelenerek günümüzde gelinen nokta değerlendirildi. Çocuk edebiyatı türlerine de başlıklar halinde değinildi.

Bu incelemelerden sonra Mevlâna İdris'in hayatına dair bilgilere ulaşarak yazarın bibliyografisi oluşturuldu. Daha sonra yazarın kırk adet çocuk kitabı içerik olarak incelenerek temalar oluşturuldu. Temaların sınıflandırılması ve eser içerikleri ile bağdaştırılması çalışmamızın son aşamasını meydana getirdi.

Mevlâna İdris'in çocuk kitaplarına yönelik bütüncül bir akademik çalışmanın bulunmaması ve yazarın çocuk edebiyatı alanına yaptığı katkıların ortaya konulması açısından çalışmamızın çocuklara bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Dr. Evren Karataş'a,

Bu tarz bir çalışmaya yıllar sonra beni yönlendirerek yol gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hikmet Yılmaz'a,

Çalıőmam boyunca ilgi ve desteğini esirgemeyen değerli meslektaőım Hüseyin Kaya'ya,

Nezaketi ve güler yüzüyle çalıőmalarımıza moral katkısında bulunan bölüm sekreterimiz Belma Bostancı Hanım'a,

Çalıőmam boyunca anlayıőlarına sığındığım, desteklerini hep hissettiğim aileme, arkadaőlarıma ve tezin en yoğun dönemlerinde çocuklarıma benden daha iyi bakan hakkını ödeyemeyeceğim canım anneme teşekkür ederim.

**MEVLÂNA İDRİS ZENGİN' İN ÇOCUK EDEBİYATI TÜRÜNDEKİ
ESERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZÜ	iii
ÖZET	iv
ÖN SÖZ	viii
TEŞEKKÜR	xi
İÇİNDEKİLER	xii

I. BÖLÜM..... **1**

1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.1.1 Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Kitaplarında Öncelediği Temalar	1
1.1.2 Mevlâna İdris Zengin'in Çocuğu ve Eserlerindeki Temaları Ele Alışı/Bakışı.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5 Varsayımlar	4
1.6 Tanımlar	4
1.7 Temel Kuramsal Altyapı	5
1.7.1 Çocuk Kimdir?	5
1.7.2 Fiziksel, Bilişsel ve Psikolojik Olarak Çocuk.....	13
1.7.2.1 Çocuğun Fiziksel ve Biyolojik Gelişimi	14
1.7.2.2 Çocuğun Bilişsel/Zihinsel Gelişimi	16
1.7.2.2.1 Çocuğun Dil Gelişimi.....	19
1.7.2.3 Çocuğun Psikolojik Gelişimi	20
1.7.3 Çocukluğun Hukukî Boyutu	23
1.7.4 Toplumsal ve Kültürel Açından Çocuk.....	27
1.7.5 Çocuk Edebiyatı	31
1.7.6 Çocuk Edebiyatı Tarihi	38
1.7.6.1 Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Tarihi	43

1.7.6.1.1	1980 Sonrası Süreçte Türkiye’de Çocuk Edebiyatı	51
1.7.7	Çocuk Edebiyatı Türleri	57
1.7.7.1	Dergi	57
1.7.7.2	Kitap	62
1.7.7.3	Masal	64
1.7.7.4	Hikâye	66
1.7.7.5	Roman	68
1.7.7.6	Fabl	71
1.7.7.7	Anı (Hatıra)	72
1.7.7.8	Gezi Yazısı	72
1.7.7.9	Deneme	74
1.7.7.10	Şiir	75
1.7.8	İslâmî Çocuk Edebiyatı	77
1.7.9	Mevlâna İdris Zengin Kimdir?	80
1.7.9.1	Hayatı	80
1.7.9.2	Mevlâna İdris Zengin’in Çocuğa Bakışı	82
1.7.9.3	Mevlâna İdris Zengin’in Çocuk Edebiyatına Bakışı	84
1.7.9.4	Mevlâna İdris Zengin’in Eserleri	87
1.7.9.4.1	Acayip Dükkânlar	87
1.7.9.4.2	Acayip Hayvanlar	87
1.7.9.4.3	Başka Çocuklar	87
1.7.9.4.4	Hayvanlar İş Başında	88
1.7.9.4.5	Tuhaf Adamlar	88
1.7.9.4.6	Şiir Kitapları	89
1.7.9.4.7	Deneme Kitapları	89
II. BÖLÜM		90
2	KURAMSAL BİLGİLER, İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	90
III. BÖLÜM		95
3	YÖNTEM	95
3.1	Araştırmanın Deseni	95
3.2	Çalışma Grubu	96
3.3	Veri Toplama Araçları	96
3.4	Verilerin Analizi	96

IV. BÖLÜM 98

4 BULGULAR VE YORUMLAR 98

4.1 MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN ESERLERİNİN TEMATİK DEĞERLENDİRİLMESİ.....	98
4.1.1 Duygular.....	98
4.1.1.1 Sevgi.....	98
4.1.1.1.1 Anne Sevgisi.....	100
4.1.1.1.2 Hayvan Sevgisi.....	106
4.1.1.1.3 Doğa Sevgisi.....	110
4.1.1.1.4 Patates Sevgisi.....	116
4.1.1.2 Kıskançlık-Açgözlülük	119
4.1.1.3 Korku	122
4.1.1.4 Merhamet	125
4.1.1.5 Mutluluk.....	128
4.1.2 Değerler.....	138
4.1.2.1 Aile.....	138
4.1.2.2 Dinî Değerler.....	143
4.1.2.3 Sabır ve Azim.....	146
4.1.2.4 Yardımlaşma	151
4.1.3 Kavramlar.....	155
4.1.3.1 Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik/Adaletsizlik.....	155
4.1.3.2 Eğitim-Okul-Öğrenci	159
4.1.3.3 Gökyüzü	167
4.1.3.4 Hayal Gücü.....	170
4.1.3.5 Kitle İletişim Araçları	179
4.1.3.6 Küresel Isınma	185
4.1.3.7 Modernist ve Kapitalist İmgeler	189
4.1.3.8 Savaş	197
4.1.3.9 Kentleşme.....	207
4.1.3.10 Trafik Bilinci.....	213
4.1.3.11 Kendilik Bilinci.....	216
4.1.3.12 Enformatik Anne-Babalar	232
4.2 MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN ESERLERİNDEKİ DİL VE ANLATIM	241

V. BÖLÜM	252
5 SONUÇ	252
5.1 Öneriler.....	259
KAYNAKÇA	262
EKLER	276
EK 1. MEVLÂNA İDRİS ZENGİN İLE SÖYLEŞİ	276
EK 2. MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNİN ÖZETLERİ	279
EK 3. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDE FARKLI KAVRAMLARIN GÖRÜNÜŞÜ	300
EK 4. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ KAVRAMLARIN DAĞILIMI	301
EK 5. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ MESLEK GRUPLARININ DAĞILIMI	302
EK 6. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ MEKÂNLARIN DAĞILIMI	303
EK 7. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ ANA KAHRAMANLARIN DAĞILIMI	304

I. BÖLÜM

1 GİRİŞ

Bu bölümde; *Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi* başlığıyla yapılan bu çalışmanın önemi, çalışmayı gerçekleştirirken izlenen yollar, esas alınan kaynaklar ve çalışmanın sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Mevlâna İdris Zengin'in çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve çocuk edebiyatı alanına katkılarının ortaya konulması noktasında değerlendirilir.

Yazarın çocuk edebiyatı alanında yazdığı eserler, önemli bir veri toplama aracı olan doküman taraması yöntemiyle genel tarama ve içerik çözümlemesi teknikleriyle incelenmiştir. Çalışmamızda eserlerde yer alan temaların sınıflandırılması ve tematik çözümlenmeler yer bulur.

1.1.1 Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Kitaplarında Öncelediği Temalar

Yazarın çocuk edebiyatı alanında yazdığı nesir ve manzum türündeki eserleri bütüncül olarak incelenmiştir. Çocuklara duyguları, değerleri ve kavramları güncel konularla bütünleştirerek vermekte usta olan Mevlâna İdris, çocuğa görelilik ilkesini de eserlerinde göz ardı etmemiştir. Kendi çocuk algısına göre çocukta var olması gereken unsurları kaleme alan yazar sıradan temaların dışına çıkmayı bir nebze de olsa başarabilmiştir.

Çocuk edebiyatı yazarlarının öncelediği birçok temayı eserlerinde ele almakla birlikte bazı temalara oldukça yoğunlaşmıştır. Çocukların yetişmesinde önemli roller üstlenen evrensel değerlerin (sevgi, saygı, mutluluk, merhamet, barış vb.) yanında milli ve kültürel değerlere de eserlerinde önemli ölçüde yer vermiştir. Farklı temaları günümüz çocuklarının ilgi alanları ile süsleyen yazar, ağırlıklı temalarına hemen hemen her

eserinde yer vermiştir. Bu temaların yanı sıra hayal gücü, gökyüzü, savaş, kitle iletişim araçları, şehirleşme, enformatik anne babalar, modernist ve kapitalist imgeler ile kendilik bilinci temalarını öncelendiği tespit edilmiştir.

1.1.2 Mevlâna İdris Zengin'in Çocuğu ve Eserlerindeki Temaları Ele Alışı/Bakışı

Mevlâna İdris, çocuğu günümüz yaşam koşulları içerisinde değerlendirir. Modern çocuk algısı ile geleneksel çocuk algısını eserlerinde harmanlayarak kullanan yazar, iletmek istediği mesajları çocuğun zihin ekseninde dolaştırır. Karşılaştırma yöntemi ile bazen geleneksel çocuktan yana bazen de modern çocuktan yana tavrını ortaya koyar. Çocuğun bakış açısını farklı ve yeni kavramlarla zenginleştirmek, eleştirel bakış açısını çocuğa kazandırmak, hayal gücünü ön plana çıkarmak, modern dünyanın tehlikelerine karşı çocuğun sorgulama mekanizmasını harekete geçirmek belki de en önemlisi kendilik bilincini oluşturmak yazarın çocuk algısını meydana getiren önemli unsurlar olarak eserlerinde belirginleşir.

Çocuğun daha özgür ve çocukça yaşamasında yana olan yazar, modern dünyanın çocuk algısına eleştirilerini de sürekli dile getirir. Okullar, enformatik anne babalar ve kitle iletişim araçları üzerinden yaptığı eleştirileri çocuğun kendilik bilincine işlemeye çalışır. Yazar, hayal eden, gökyüzünde yaşayan, oyun oynayan ve doğayla iç içe olan çocuklar görmek ister. Bu dünyanın kirleriyle kirlenmeden önce çocuğun çocuk gibi yaşamasından ve çocuksu kalmasından yanadır. Bu yüzden modern dünyanın yaşam algısına ve yaptırımlarına karşı içindeki çocuğu eleştirel bir gözle harekete geçirir. Modernist ve kapitalist imgelerin, enformatik anne babaların ve kitle iletişim araçlarının karşısında Mevlâna İdris'in çocukluğunu yaşamak isteyen çocukları vardır. Çocukluğunu yaşamadan yetişkin olan günümüz çocukları için farkındalığı oluşturmak amacı yazarın temaları ele alış şeklini belirler.

Geleneksel çocuk algısının modern çocuk algısı ile bütünleştiği zamanlarda yazar, modern yaşamın teknolojik gelişmelerini de çok iyi kullanır ve çocuklara da bu yönde telkinlerde bulunur. Modern yaşamı ve teknolojik gelişmeleri insanlık için kullanan Mevlâna İdris, çocuklar için çocukluktan yanadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Edebiyat, dünyada yaşanan değişimler ve gelişimlerle birlikte kendi içerisinde farklı alanları oluşturmakta ve yaşatmaktadır. Bu alanlardan biri olan çocuk edebiyatı da çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişim özelliklerinin farkındalığına odaklanan ve kimlik inşası sürecine katkı sağlayan yönelimleri ile ana akım edebiyat içerisindeki yerini belirginleştirir. Matbaanın icadı ile hızlı bir değişim içerisine giren insan zihni, çocuklarla ilgili bakış açısını da değiştirmeye başlar. Bu değişimin yansımaları çocuğun aldığı eğitimden tutun da toplum içerisindeki yerine kadar farklı alanlarda kendini gösterir. Çocuğun değer kazanma süreci bu yüzyıldan günümüze kadar devam eder. İçerisinde birden çok ögeyi bulunduran çocuk ve çocuk edebiyatı ile açıklamaya çalıştığımız kavramlar, çocuğun edebiyattaki yerini belirlemeye yöneliktir. Çocuk okurun ana akım edebiyat içerisindeki konumu uzun zaman tartışılrsa da günümüzde çocuk edebiyatı eserleri büyük ilgi görmekte ve takip edilmektedir.

Bu çalışma genel anlamda çocuk edebiyatı alanında ürünler veren Mevlâna İdris Zengin'in eserlerinden hareketle çocuk, çocuk edebiyatı kavramlarının irdelenmesini ve Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı içerisindeki yeri ile çocuk edebiyatına etkilerinin belirlenmesini amaçlar.

Çalışmanın asıl amacı ise otuz yılı aşkın bir süredir edebî hayatın içerisinde bulunan Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı alanında yazdığı eserlerinde işlediği konulara ve çocuklara vermek istediği mesajlara dair çıkarımlar yapabilmektir. *Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi* başlıklı bu çalışma, Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı eserlerinin içerik unsurlarını, çocuğa göre yazdığı söyleyiş ve buluşları, günümüz çocukları için elde edilen verileri yorumlamayı amaçlar.

1.3 Araştırmanın Önemi

Mevlâna İdris Zengin, çocuk edebiyatı alanında eser veren günümüz yazarları arasında önemli bir yere sahip olmasına rağmen eserlerine dair bütüncül bir çalışma halen yapılmamıştır. Bu çalışma, Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı eserlerine dair yapılan bütüncül ilk çalışma niteliği taşır. Mevlâna İdris Zengin'in eserlerinin tematik çözümlemesi ve bu eserlerin çocuk edebiyatına katkılarının belirlenmesi ana akım çocuk

edebiyatının genel yönelimlerine farklı bir bakış açısı kazandırılmasına da katkı sunacaktır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Mevlâna İdris Zengin farklı alanlarda çalışmalar yapan çok yönlü bir sanatçıdır. Edebiyatın hikâye, şiir, deneme ve çocuk edebiyatı gibi alanlarına yaptığı katkılar dışında; illüstrasyon çalışmaları ve yayıncılık alanında gösterdiği faaliyetlerle de alana katkıda bulunmuştur. Bizim çalışmamız Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı eserlerini kapsayan bir içerikle sınırlı tutulmuştur.

Çalışmada yazarın çocuklar için yazmaya başladığı ilk kitaplarından itibaren yayımlanan eserleri esas alınmıştır. Baskısına ulaşılamayan “*Düşünen Adam, Masal Alan Adam, Şifrelerini Kaybeden Adam, Yağmurlu Şehirdeki Adam, Sufi ile Pufi, Tehlikeli Bir Kipat, Çınçınlı Masal Sokağı, Kirpiller Şapka Giymez, Mardinli Saatçi ile Madridli Zapparo*” kitapları çalışmamız kapsamı dışında tutulmuştur.

1.5 Varsayımlar

Otuz yılı aşan bir yazma serüvenine sahip olan Mevlâna İdris Zengin, son yayımladığı “*Başka Çocuklar*” adlı seri kitapları ile kendi sesini ve ritmini yakalamış bir biçimde çocukların karşısına çıkar. Kendine özgü değerler bütünüünü çocuklara aktarmaya gayret gösterir. Bu çalışmada Mevlâna İdris Zengin'in eserlerinin çocuk edebiyatının genel karakterine uygun olduğu varsayıldı.

1.6 Tanımlar

Çocuk: “Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, bir kimsenin dünyaya gelmesine sebep olduğu oğul veya kız, velet; doğumdan buluş çağına kadar insan yavrusu, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan 0-15 yaş grubundaki küçük insan, bebek, 0-2 yaş arasındaki meme, süt veya kucak çocuğu; ergen, gelişim açısından ergenlik çağına gelmiş, 15-16 yaş sonrasındaki erkek veya kızlara verilen ad, 2-14 yaş arasında geçen gelişme dönemi, iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan.” (Ayverdi, 2011: 602; Doğan, 1996: 234; Şimşek,

2004: 13; Güleriyüz, 2002:5; Oğuzkan, 2001: 1; Yardımcı ve Tuncer 2000: 7; Yörükoğlu, 1984: 9).

Çocuk Edebiyatı: “Çocuğun gelişim sürecindeki anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen” veya “iki yaşından başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç ve algılama düzeylerine uygun nitelikleri kapsayan edebiyattır.” (Şimşek, 2011: 39; Sınar, 2006: 175).

Hikâye: “Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması” (TDK, 2011: 1100).

İçerik: “Bir şeyin içinde bulunanların bütünü, muhteva, mazruf.” (TDK, 2011: 1144)

Kendilik Bilinci: “Şahsın kendini birey olarak tanımlaması, kendi üzerine düşünmesi ve kendini değerlendirme becerisidir. Kendilik geliştikçe kendilik nesnesinden farklılaşmaya ve ayrılmaya başlar ve zaman içinde çocukta özgün bir kendilik duygusu gelişir.” (Çuhadaroğlu Çetin, 2001: 310).

1.7 Temel Kuramsal Altyapı

1.7.1 Çocuk Kimdir?

İnsanlığın ve insanın yaşam zinciri içerisindeki en önemli faktörün “çocuk”, en önemli aşamanın ise “çocukluk” olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeni hem biyolojik olarak çocuklar sayesinde insan soyu ve neslinin devam ettirilmesi, hem de yapılan bilimsel araştırmalarda çocuğun ergenlik çağına kadarki hayatının daha sonraki yıllarda da belirleyici bir öneme sahip olduğunun kanıtlanmasıdır. Gerek en büyük insan toplulukları olarak milletler, gerekse toplumun en küçük parçası olarak aileler geleceklerini çocuklarıyla şekillendirirler. İşte bu realite âdemoğlunun dünyadaki hayat döngüsünde öncelikle çocuğun ve çocukluğun incelenmesini gerekli kılar. Bu anlamda bilim farklı çocuk tanımları oluşturmaya çalışırken, çocuğu ve çocukluğu daha öznel veya nesnel yöntemler ile açıklama çabaları da devam etmektedir.

Çocuk, çeşitli kaynaklarda değişik boyutlu tanımlamalarla açıklanmaya ve anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bununla birlikte çocuğun kavramsal çerçevedeki açıklaması;

sözlüklerde, psikoloji ve gelişim kitaplarında yer almakta ve farklı tanımlamalarla ortak bir payda oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Çocuk kavramı genel olarak; büyüünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, bir kimsenin dünyaya gelmesine sebep olduğu oğul veya kız, velet; doğumdan buluş çağına kadar insan yavrusu, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan 0-15 yaş grubundaki küçük insan, bebek, 0-2 yaş arasındaki meme, süt veya kucak çocuğu; ergen, gelişim açısından ergenlik çağına gelmiş, 15-16 yaş sonrasındaki erkek veya kızlara verilen ad, 2-14 yaş arasında geçen gelişme dönemi, iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan, sürekli değişen ve gelişen bir insan yavrusu, bedensel ve zihinsel gelişimi bakımından insanoğlunun 0-16 yaş, bazı araştırmalarda 0-14 yaş grubu için kullanılan bir kavram şeklinde tanımlanmaktadır. (Ayverdi, 2011: 602; Doğan, 1996: 234; Şimşek, 2004: 13; Güteryüz, 2002:5; Oğuzkan, 2001: 1; Yardımcı ve Tuncer 2000: 7; Yörükoğlu, 1984: 9; Yalçın ve Aytaş, 2008: 13).

Tanımlamaların hepsinde dikkat çeken nokta, doğumla başlayan gelişme sürecinin algılanış ve yorumlanış şeklidir. Bu yüzden; “çocuk nedir?” sorusuna bu topluluktaki kişi sayısı kadar cevap vardır. Çocuk kavramı, hepimizin geçmişi, beklentileri ve algılayışları farklı olduğu için hepimizde farklı izler hatıra getirir. Bir kavramı tek yönlü olarak açıklamaya çalışmanın yetersizliği muhakkaktır. Bu yüzden genel kabule göre çocuk kavramını tanımlayabilmek için çocukluk boyunca geçirilen dönemi aşama ve safhalarla sınırlandırmak ve farklı bilimsel disiplinler açısından bu süreci aşamalara bölmek de gerekmektedir. 17. yüzyılın başlarında, yeni bilimsel araştırmaların sonucunda çocuk kavramının yeniden şekillenmeye başlamasıyla tanımlamaların seyri değişmekte ve çeşitliliği de hızlı bir büyüme içine girmektedir (Hugnes, 1989: 212).

Yaşam içerisinde çocuk kavramı çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunların içerisinde önemli bir ölçüt olarak yaş öne çıkmaktadır. Çocukla büyüklüğün sınır çizgileri; toplumlara, sosyal çevreye, dine, dile ya da öznel görüşlere göre farklılık göstermektedir. Bundan dolayı çocukluğun kişinin kendisini toplum nazarında ergin kılacak davranışları ortaya koymasıyla ya da 13-18 yaş aralıklarına ulaşmasıyla sonlandığı söylenebilir.

Urie Bromfembrenner’in ekolojik sistem teorisine göre; çocuk değişik eko sistemler içerisinde gelişimini ve değişimini devam ettiren bir canlıdır. Mikrosistem; aile,

akraba, bakıcı, öğretmen gibi, mesosistem; kişinin yaşamındaki sistemlerin kesişmesi; ev-okul, iş-sosyal aktivite gibi, egzosistem; okul, medya, gibi, makrosistem ise din, devlet, ekonomik ve kültür gibi unsurları kapsar. Çocuk, bu sistemlerin içerisinde şekillenen, sürekli öğrenen; değerler, yasalar ve ananelerle toplumsal kişiliğini kazanan canlıdır. Ferhan Oğuzkan, çocuğu ilk çocukluk, ikinci çocukluk ve son çocukluk şeklinde incelerken Piaget, duygusal-motor gelişim dönemi, işlem öncesi dönem, soyut ve somut işlemsel dönemler şeklindeki sınıflamalarla çocuğu anlamaya çalışmaktadır (Urie Bromfembrenner, Aktaran: Bayhan ve Artan, 2012: 12, Oğuzkan, 1987: 12).

Çocuk kavramının mahiyetini, kavramın gerçek hayattaki yansımaları bakımından doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası şeklinde inceleyen fizyolojik yaklaşımların da, okul öncesi dönem (0-6 yaş), okul dönemi (7-11 yaş), yetişkinlik dönemi (12-16 yaş) şeklindeki eğitimsel yaklaşımların da odak noktası çocuğu anlamak ve irdelemektir. Herkes tarafından kabul gören Piaget' in çocuk gelişim aşamaları, J. Locke'nin boş levha kuramı (Tabula Rasa), Rousseau'nun farklı bir anlayışla büyütmeyle çalıştığı doğal çocuk, Darwin'in çocuktaki hamlik ve saflığın gelişip olgunlaşabileceğine ilişkin söylemleri "çocuk nedir?" sorusunun çıkış kapılarını aralama çabaları olarak değerlendirilebilir. Bu tanımlama çabalarının günümüzde de kabul gördüğü bir gerçektir (Baş, 2006: 4).

Bilimsel değerlendirmelerin dışında çocuğu daha geniş ve derin bir şekilde ele alan "çocukluk" kavramı üzerinde de ayrıca durmak gerekmektedir. Çünkü "çocuk" terimi insan zihninde hem kavramsal varoluşu hem de içerdiği anlam bütünlüğü bakımından sadece bir olgu ya da imgeyi değil, süreç olarak çeşitli anlamlar ihtiva eden bir tasavvuru da anlatır. Bunun için varoluşu yönüyle "çocuk" olarak karşıladığımız gerçekliği, yaşam sürecinde "çocukluk" olarak adlandırırız.

Karakoç'ta çocuk; gelecek, medeniyet, doğum, hayat, anne, ölüm çizgisi ve umuttur. Hilesiz, yalansız ve katıksız bir dünyadır. Çocuk deyince insanın içi umutla dolar. Herkes az çok kendi çocukluğuna döner. Gözleri ışıldar. Uçan halılara biner, mavi balonlar şişirir, uçurtmalar uçurur, kuzularla oynaşır, çiçekleri koklar ve içindeki çocukla kucaklaşır (Şirin, 2011: 15; Güleryüz, 2012: 4).

Edgar Allan Poe, "Çocuk ve çocukluk insanın en kısa evresidir kadim zamanlarda." söylemini duyarcasına bu arzuyu taşıyanlardan biri olduğunu dizelerinde kanıtlamak ister gibidir: (Şirin, 2011: 11)

“Çocukluk yaz güneşine benzer
En acı veren şey solup gitmesidir.”

Herkes çocukluğu farklı hatıralarla anıyor denebilir. Çocukluk döneminin kendinde bıraktığı izler, aslında onun çocukluk tarifidir. Bazılarına göre çocukluk günleri masal evreninde geçmiş gibidir. “Bütün bir geçmiş masal gibidir” deyişi anımsanan ve özlenen yaşanmışlıkları anlatır. “Her insan çağının çocuğudur.” söylemi Cüceloğlu için çocuk tanımını daha derinlere yönlendirmektedir: “Her düşünür kendi çağının bir ürünüdür ve kendinden önce gelen düşünürlerin, bir anlamda “çocuğudur.” (Cüceloğlu, 2004: 7).

Şair Wordswoth ise bir şiirinde yine çocukluğun güzelliğini “Cennet çocukluğumuzdadır”, diyerek tarif eder. Şirin’in, “İnsanlık serüveninde penceresi daima açık duran dönem çocukluktur”, söylemi ayrı bir derinliği beraberinde getirmektedir. Çocukluğu kendi duygu dünyasındaki yansımalarla dile getiren yazarlar “Çocukluk insan hayatının en güzel devresi” şeklinde ya da “Çocukluk şiirdir; çocuk da şair. Bizim görmediğimizi, duymadığımızı, talep etmeyi dahi düşünmediğimizi o; görür, duyar, anlar ve ister” biçiminde yorumlarda bulunmuşlardır (Çokum, 1988: 39; Ayverdi, 1987: 221).

Bu yorumlara ilişkin ilginç bir tesadüf de çocuk kitaplarında yerini alır. *Küçük Prens*’in çizdiği resmi büyüklerin anlayamaması, fil yutmuş boğa yılanını şapka zannetmeleri yüzünden ikinci resmi çizmek zorunda kalması çocuk algısının ne kadar şaşırtıcı ve belki de ulaşılamaz olduğunu bize gösterir gibidir. Ezberimizi bozan şu tespitler çocuğun evrilen sürecini gözler önüne sermektedir:

“Yetişkinler, henüz altı yaşımdayken ressamlık mesleğim konusundaki yürekliliğimi elimden almıştı. Eğer siz yetişkinlere; “Pencerelerinde sardunyalar, damında güvercinler olan, pembe tuğladan güzel bir ev gördüm...” dersiniz, bu evi akıllarında canlandıramazlar. Çocuklar yetişkinlere karşı çok anlayışlı olmak zorundadırlar. Yalnızca çocuklar ne aradıklarını bilirler.” (Saint-Exupery, 2015: 18-82).

Çocuk, “Yalnız insanoğlunun doğduğu zamanı ve mekânı değil ayrıca ruhunu, manevîyatını simgeleyen insanlığın bir zerresi” olarak değerlendirilirken çocuğun farklı yönleri de şu şekilde ifade edilebilir:

“Çocuk, ilk çığlığını atmadan bile anne-babası için geleceğe bir meşale taşıyan, ailenin genlerini devam ettirici bir kişi, beklentiler ve

gerçekleşmemiş rüyaları, tatmin edecek bir varlıktır. O bir beden ve bir zihin. Uyum içerisinde çalışan, kalem tutan, ilk harflerini yazan, şekilleri anlamlı seslere çeviren bir bütün. O, olmuş olduğum çocuk değil, bilinçaltından kaynaklanan, olmuş olabileceğim tüm çocuklardır.” (Hugnes, 1989: 216-218-219).

Çocuğun ve çocukluğun aslî ve yan anlamları ile birlikte lirik ve epik olarak; bakkaldan ekmek almaya, kızdığımız zaman yüklenilmeye, çıraklığa, bir de sırtında ders kitaplarıyla çeşitli okulların giriş sınavlarına sürülmeye yarayan bir şey, bizim belki de artık yer alamayacağımız bir zamana gönderdiğimiz canlı elçi, bireyin dünyaya gelişinden itibaren birçok etki altında kaldığı pasif bir dönem, doğal bir dönemin özelliklerini içeren ve özgürce yaşanılması gereken bir dünya, kendine özgü kavram ve değerlerin çevrelediği bir kültür, göremeyeceğimiz bir zamana gönderdiğimiz canlı mesaj, biyolojik değil toplumsal bir kurgu anlamlarıyla da hayatın içerisinde yer almaktadır (Zengin, 1989: 235; Neydim, 2003: 21; İçin Akçalı, 2007: 1; İnal, 2007: 46).

Hayatın tüm güzel yanlarına ve çocukluk anılarının unutulmazlığına rağmen bazıları ise yaşadıklarından dolayı o günleri anımsamak istemez. Mesela, Olive Schreiner, *Bir Afrika Çiftliği Hikâyesi*'nde; “ ... bize en ağır darbeleri indir ama bir daha çocukken yaşadıklarımı yaşatma” der. Çocukluğun yansımaları bazen tezatlıklar içerse de çoğu hikâye ve romanın konusu bile yazarların çocukluk anılarından ibarettir. Birçok sanatçı için çocukluğun önemli bir kaynak olduğu aşikârdır. Talat Halman'ın bu konudaki tespitleri ise oldukça ilginçtir:

“Çocuklar, bir işkenceden başka bir şey değildir”, demişti Tolstoy. On dokuzuncu yüzyılın başlarında İngiliz yazar Samuel Spring'in söylediklerine bakınız: "Tüm çocuklar kötü yürekli doğar. Büyüdüklerinde de kötü yürekli olurlar. Masum ve güzel görünen bebekler bile, için için. Tanrının küçük düşmanlarıdır". Küçükleri büyükleri masallarıyla büyüleyen La Fontaine diyor ki: "Çocuklar acımasızdır". Charles Dickens'in romanları da bunun acıklı örneklerini sergiledi. "Çocukların Haçlı Seferi" Avrupa tarihinin yüzkarası olaylarından biri. Ve "çocuklar, babalarının günahlarını taşır", düşüncesi bugün de insanlık vicdanına rahneler açıyor” (1999: 17).

Bir İtalyan atasözü: "Küçük çocuklar baş ağrısıdır; büyük çocuklar, kalp ağrısı" derken çocukluk ve yetişkinlik arasındaki farkı Mevlâna İdris; “Çocukla büyük arasındaki fark, seviye farkı değil de “algılama-idrak farkıdır” biçiminde yorumlar. Doğayı ve insanları akıl ve belli mantık kuralları çerçevesinde algılamaya çalışan yetişkinler ile sevgi, korku ve saflıkla anlamaya çalışan çocuklar arasında “değişik keyfiyetler” söz

konusudur”(Aktaran: Şirin, 1988: 25) Cahit Zarifoğlu'nun “Aslında çocukçadır çocukluğumuzdan kurtulduğumuzu sanmak” sözleri konuyu netleştirmek açısından önemlidir.

Modernleşme şüphesiz çağımız insanının hayat tarzı ve düşünce dünyasında çok köklü değişiklikler meydana getirmekte ve kapanmaz yaralar açmaktadır. Özellikle son zamanlarda hızını artıran bu değişim, çocuğun da algılanışını olumsuz yönde etkilemektedir. Artık birbirlerine güven duymayan insanlar, yol kenarından kendilerine çiçekler uzatan bir çocuğu dahi güvenilmeyen biri olarak algılamakta, ondan yüz çevirebilmektedir. “Okul, ders kitabı, piyasa, reklamlar ve medya gibi toplumsal etmenlerin empoze ettiği bir çocuk ve çocukluk imgesi, çoğu zaman yetişkin dünyasının değer ve ilkelerini, çocukluk dünyasına taşımakta ve böylece çocuk, sanki bir minyatür yetişkin dünyası içinde her türlü araçsal ilişki ve mekanizmayla yabancılaştırılmaktadır.” (Şen, 2008: 726; İnal, 2007: 46).

Çocukluk kavramına -zaman içerisinde- bakış açısının değişiminde aile anlayışının değişmesinin de etkili olduğunu söylenebilir. Son derece karmaşık hale gelen aile farklılaşmış ve yapısal olarak değişmektedir. Klasik ata erkil aile yerini anne-baba ve çocuk ilişkisinde yeni bir zihniyetin olduğu ailelere bırakmaktadır. Çalışan anne, babaların ağırlıklı olduğu ailede, çocuk da belli bir otorite (iktidar) konumuna gelmiş, iş bölümü ve eşitlik esas hale gelmeye başlamıştır. Bütün bunlarla birlikte ailenin, toplumla kurulan bağı da her geçen gün yeniden tanımlanan farklı bir boyuta erişmektedir. Çocuk ile yetişkinin dünyası günümüzde birbirine karışmakta ve yetişkin çocuklar ortaya çıkmaktadır.

Postman, günümüz çocuklarının, özellikle medya sebebiyle çok yoğun bilgi bolluğuna eriştiğini, kendilerine ait naif dünyadan uzaklaştıklarını ifade eder. Bu yüzden de, zamanından önce yetişkin olan çocukların “çocukluk bahçesinden kovulmuş” olduklarını belirtir. Çocuğun saf ve masum olmakla birlikte kendine özel yollarla düşünüyor olması, -yetişkinlere ait- insan düşüncelerinin belirgin özelliklerini taşımadıkları anlamına gelmez. Buna karşılık günümüz tüketim toplumunda, çocukla yetişkin arasındaki ayırım hızla kaybolmakta, çocukluğun kendisi de bunun peşinden sürüklenmektedir.

Teknolojik gelişmeler bu kadar yoğunlaşmadan önce, çocuk daha saf, doğal bir canlıydı. Günümüzde ise teknolojinin şekillendirdiği çocuk, her şeyi bilen ve yapabilen

konumunda görülmektedir. Bunların sonucunda “ne de olsa çocuk ne anlar ki?” düşüncesi de değişerek “bilmesi gerekir, nasıl bilmez” e dönüşmüştür. Çocuğa yetişkin gibi davranmak, çocuğun kendi dünyasında olan değerlerin erozyona uğramasıdır. Bu da çocukluğun yitirilmesi demektir. “Yaramazlık” çocuğun güvenli alanı iken yetişkin gibi davranmaya zorlanması ondaki değişimin temel sebeplerindendir (İçin Akçalı, 2007: 2-4).

Çocuk kavramındaki değişimi anlamaya çalışan modern anlayış, insanı ve devamında çocuğu anlamak için iki kavram geliştirir. İlki “Yetişkin Çocuk” ikincisi de “Kalıplaşmış İnsan” dır. Yetişkin çocuk, bedensel olarak gelişmiş fakat duygusal yönden henüz 4-5 yaşındaki bir çocuğun olgunluğunu taşıyan kişidir. Biyolojik yaş ile psikolojik olgunluk birbirine paralel gelişmemektedir. Beden gelişmeye devam ederken, psikolojik gelişme durmakta, dumura uğramaktadır. Kalıplaşmış insan; kendi psikolojik gözlüğünün paradigmasının, zihinsel modelinin farkında olmayan bu nedenle de onun dışına çıkamayan, herkesin dünyayı kendisi gibi algılaması gerektiğine inanan kişidir. Olgun insan, olayları başkalarının, kendisi gibi görememesinin doğal olduğunu kabul eder. Olgun insan bu nedenlerle, insanlarla iletişim kurmaya, onları dinleyip anladıktan sonra konuşmaya, işbirliği yapmaya özen gösterir (Cüceloğlu, 2004: 23).

Cüceloğlu, “Yetişkin Çocuk” kavramı üzerinde yoğunlaşarak çocuğu anlama çalışmaktadır. Selda İçin Akçalı’ya göre de; çocuk doğal bir armağan, çocuk (luk) ise insanın meydana getirdiği bir imgedir. “Çocukluk daha modern ve toplumsal bir kurgudur.” 15.yy sonrasının modernite dönemlerinin ürünüdür. Geleneksel anlamda çocuğa atfedilen değerlerle, modern anlamda çocuğa atfedilen değerler arasında önemli farklılıklar olduğu aşikârdır. Yaşam tarzlarındaki değişiklikler beraberinde çocukluk algısındaki değişimleri de getirmektedir. Değişen toplum anlayışında yetişkin ile çocuk arasındaki çizgi kaybolmakta, çocukluğun kendisi de tükenmektedir (İçin Akçalı, 2007: 16-17).

Aslında bir diğer açıdan bakıldığında, J.J. Rousseau’nun *Emile*’inden beri çocuğun kendine özgü nitelikleri ve dünyasıyla özel bir varlık olduğu düşüncesinin de hâkim olduğu göze çarpmaktadır. J.J. Rousseau’nun bu yaklaşımı,

“Çocuğa yönelik günden güne artan bilimsel bir ilginin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ancak, -her ne kadar milletlerin kültürlerinde, felsefelerinde, atasözlerinde, çeşitli metinlerinde bir düşünce olarak yer alsa da- çocuğun bütün dünyanın üzerinde fikir birliği ettiği bir değer

olarak kabul edilmesi ne yazık ki, çok yakın bir dönemde gerçekleşmektedir. 1924 yılında başlayan çalışmalarla ortaya çıkan Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesinin kabul edilip, onaylanıp yürürlüğe girmesi, ancak 02.09.1990 tarihinde mümkün olabilmıştır. İnsanlık âlemi çocuğu nasıl anladığını ve ona nasıl bir gelecek hazırlamak istediğini, bu tarihte, yani yirminci yüzyılın sonlarında tanımlayabilmiştir.” (Tümer, 2009: 1075).

Okullaşma oranının artması, eğitimin yaygınlaşması modern çocukluğun oluşumunu hızlandırır. Çocukluğun evrelerinin farklılaşmasında ve modernleşmesinde okul merkez üssü görevini görür. Yetişkinliğe geçişte yaşanan değişimlerin odak noktası da “modern çocukluk” kavramının mahiyetinin sürekli değişime açık olmasıyla yön değiştirir. Modern çocukluk, geleneksel çocuk ve çocukluğun değişim sürecindeki faktörlerin çoğalmasına neden olurken, toplumsal değişimleri de beraberinde getirir.

İletişim çağında, hayatımızın her aşamasında yer alan kitle iletişim araçlarının en çok da medyanın tüketicisi çocuklar olmaya başlar. Teknolojinin gelişim aşamalarının her noktası çocuğa uyarlanmaya başlayınca “teknolojik çocukluk”, “geleneksel çocukluğun” tahtına oturur. Geleneksel çocuklukta kitle iletişim araçları yoktur. Sözel dünyada yaşayan çocuk, bebeklik evresini neredeyse 7-8 yaşına kadar uzatmaktadır. Yetişkinlerde ise çocuk bilinci henüz gelişmemiştir. Çocuk “minyatür yetişkin” dir. Rönesans hareketlerinin etkisi ve örgütlü eğitim modellerinin hayata geçirilmesinin yanı sıra matbaanın icadıyla önce yetişkinler çocuklardan uzaklaşır ve Postman’a göre; yeni bir yetişkinlik türü icat edilir. Sonra çocuklar okumaya başladıkça yetişkinlerle aradaki fark kapanmaya başlar. Okullar ise çocuğu “özne” konumuna getirir. Böylece modern çocukluk çağına geçilmiş olur. Geleneksel çocuk masalcısını kaybedince de kitaplara yönelir. Modern çocuğun masalcısı da televizyon olur. Postmodern çocuğun masalcısı ise internet ve bilgisayar olur. Enformatik çocukluk ise işte böyle ortaya çıkar. (Şirin, 2006: 17-25).

Şirin ile benzer düşüncelerde olan, yaşamının elli yılını öğretmen olarak geçirmiş Mustafa Kutlu ise çocukluk kavramıyla ilgili endişelerini şöyle dile getirir:

“Önce mahalle kayboldu. Sonra... Benim fikrim kesinlikle yepyeni bir “çocukluk” karşısında olduğumuz yönündedir. Bu “çocukluğu” suçlamıyorum da, onaylamıyorum da. Suçlamıyorum; çünkü bu çocukların kendi başlarına oluşturdukları bir kimlik, bir yapı değildir. Onaylamıyorum; çünkü yaşadığımız yüzyıla damgasını vuran, kılcal damarlarımıza kadar gelip her şeyimize karışan modern teknoloji-kapitalizm şirketini reddediyorum. Marifet onundur.

Kavga demeyelim de “çekişme” sözle görüntü, doğal ile sanal arasında seyretmektedir. Biz, farkında olmaksızın sözün düşüşünü ve doğal hayatın bitişini seyreden aparatçıklarız” (2014: 432).

Çocuklarının her şeyi bilmesini isteyen günümüz enformatik anne-babaları, İdris’in şiirlerinde geçen mısraları çoktan unutmuş ve çocukluğun yok oluş serüveninde söz sahibi olmuş gibidirler:

...
Ben daha çocuğum
Ne bileyim
Bekle ey güneş
Hele bir büyüyeyim (Zengin, 2017: 27).

Değişen çocuk kavramı karşısındaki serzenişler giderek artmakta ve farklı endişeler korkuları da beraberinde getirmektedir. Öyle ki bir söyleşisinde Mevlâna İdris, “Çocuk kimdir?” sorusuna verdiği cevapla bu konuda bizi derin düşüncelere yönlendirir:

“Bu soruyu sorma cesaretiniz için sizi kutlarım, ama ben sizin kadar cesur olamayacağım. Çocuk, göklerden gelip aramıza, bu ‘cehenneme’ düşendir. Büyük olmayandır, yalanla ve dünyayla kirlenmemiş olandır, şaşırandır, saf olandır, yamulmamış, içine dünyanın halleri kaçmamış, henüz bizim eğri cetvellerimizle biçimlenmemiş olandır. Kendi gerçekliğiyle uyum içinde olan, bize biraz da ‘acıyarak’ bakandır.” (Emeksiz, 2014: 267).

Çocuğu anlamaya çalışmak ya da anlamlandırmak bütün süreçlerin ortak paydasını bulmak pek mümkün gibi görünmektedir.

1.7.2 Fiziksel, Bilişsel ve Psikolojik Olarak Çocuk

Çocuk kavramının objektif olarak incelenmesinde tüm bilimsel disiplinlerce çocukluk olarak isimlendirilen dönemin safhalara ayrılarak incelenmesi yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Yani çocuk kavramının incelenmesi aslında öncelikli olarak çocukluk kavramının incelenmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte çocuklukta her bir safhanın; duyularla algılanabilen ve matematiksel olarak ifade edilebilen “fiziksel”, var olma ve var olmanın organizmalar içerisindeki tür ve cins özellikleri bakımından “biyolojik”; algılama, düşünme ve hayal edebilme yönleriyle de “psikolojik” olarak kavranabilmesini sağlamak üzere en az üç ana temel üzerinde ele alınması gereklidir:

Çocukluk olarak adlandırılan devinimsel gelişim süreci çok boyutlu ve multidisipliner bir alandır. “İnsan gelişimi fiziksel gelişim, zihinsel gelişim, duygusal gelişim, sosyal gelişim olmak üzere dört temel boyuttan oluşan karmaşık bir süreçtir. Her bir boyut gelişimin belirli bir yönünü vurgulasa da söz konusu boyutlar arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Örneğin, bilişsel gelişim fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimden etkilenirken sosyal gelişim de biyolojik olgunlaşma, zihinsel gelişim, duygusal gelişim gibi farklı gelişim süreçlerinden etkilenir.” Yazgan İnanç; Bilgin; Kılıç Atıcı, 2007: 11).

1.7.2.1 Çocuğun Fiziksel ve Biyolojik Gelişimi

Gelişim ve değişimin yaşandığı bir dönemde, çocuğun fiziksel yönünün incelenmesinde büyüme ve gelişme kavramlarına yakından bakmak gerekmektedir. “Çoğu kez birbirine karıştırılan “Büyüme” (Growt) ile “Gelişme” (Development) sözcükleri, gerçekte birbirinden farklı kavramlardır; biri diğerinin yerini alamaz. Yapısal artışı dile getiren “Büyüme”, bedende gerçekleşen sayısal (nicel) değişiklikleri içermektedir.”(Yavuzer, 2014: 24).

“Büyüme: Organizmadaki hücre sayısının ve hücrelerin büyüklüğünün artmasıyla ilgilidir. Buna paralel olarak fiziksel gelişim, bedeni oluşturan tüm organların gelişmesi, boyun uzaması, kilonun artışı, kemiklerin gelişimi, dişlerin çıkması ve değişmesi, kas, beyin ve tüm sistemler (sinir, sindirim, dolaşım, solunum, boşaltım gibi) ile duyu organlarının gelişimidir.” “Bu aşamada çocuk sadece fiziksel olarak büyümekle kalmaz, aynı zamanda onun beyniyle iç organlarının yapı ve büyüklüğünde de değişimler olur. Beynin gelişimi sonucu, çocukta giderek artan bir öğrenme, anımsama ve muhakeme yeteneği oluşur. Böylelikle fiziksel büyümeye koşut olarak, çocuk zihinsel olarak da gelişir.” (Komisyon, 2007: 3; Yavuzer, 2014: 24).

Bebeklik, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde farklı gelişim aşamaları ile fiziksel gelişim, “genetik bir plana göre gelişimi ifade eder. Biyolojik faktörlerle ilgili katılımın ve iç salgı bezlerinin etkileri söz konusudur.” Gözle görülen değişimler boy, kilo, vücuttaki değişimler ilk bebeklik döneminde yoğun olarak gözlemlenen değişimlerdir. Bunlar fiziksel alandaki değişimleri kapsamaktadır ve ergenlikle birlikte süreç hızlanmaktadır. Motor becerilerde fiziksel aktivitelerle birlikte yoğun olarak gözlemlenmekte ve bu alanda değerlendirilmektedir. Nicel ve nitel büyüme bu dönemin en belirgin özellikleridir. Fiziksel değişimin, “niteliksel artış-olgunlaşma” ivmesini kazanması sağlıklı bir gelişimin de göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Bayhan ve Artan, 2012: 11).

Kaynakların geneli incelendiğinde; çocukların fiziksel özellikleri ve ölçüleri bakımından dünya üzerindeki toplumlar arasında önemli farklılaşmaların yaşandığı görülmektedir. Genetik ve kalıtım şartlarının yanı sıra çocukların kendilerinden daha önceki nesle göre iyileşen yaşam koşulları (beslenme, barınma ve korunma koşulları), aktif olarak yürütülen bağışıklama çalışmaları, koruyucu tıp uygulamalarının gelişimi, daha etkili tedavi yöntemlerinin ortaya çıkması bu farklılaşmanın temel nedenleri olarak gösterilebilmektedir.

Cinsiyet olgusu da çocukların fiziksel özelliklerinin farklılaşmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi doğumla başlayan dünyaya gelme aşamasında; “yeni doğan bebeğin boyu, 48-53cm, kilosu ise 3.250-3.500gr arasındadır. Bebeklik döneminde erkekler kızlara oranla daha uzun ve daha kiloludur. Kız ve erkek çocuklar arasındaki boy ve kilo yönünden farklılığın nedeni erkek çocukların kızlara oranla daha çok kemik ve kas kütlelerine sahip olmalarıdır.”(Komisyon, 2007: 5).

Cinsiyet faktörünün çocukların fiziksel özelliklerinin farklılaşmasındaki en belirgin rolü büyümenin en hızlı olduğu ergenlik döneminde ortaya çıkmaktadır. Yoğun hormonal değişimle başlayan süreçte kızlar ve erkeklerde kilo, boy ve diğer organlardaki değişim farklı şekilde seyretmekte, özellikle ürogenital sistem ile publik bölgelerde yaşanan değişim kız ve erkek çocuklardaki fiziksel özelliklerin farklılaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

“Fiziksel gelişim, çocuğun davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkiler. Doğrudan etkiler; çünkü bedensel gelişim çocuğun neler “yapabileceğini” belirler. Fiziksel gelişimi çocuğun davranışlarını dolaylı olarak etkiler; çünkü çocuğun kendine ve diğerlerine karşı tutumu bedensel gelişiminin de etkisi altındadır. Bu tutumlar çocuğun gösterdiği uyumlara yansır.” (Yener, 2007: 151).

Biyolojik olarak çocuk kavramının; çocuğun yaradılış aşamasından yani döllenme aşamasından başlayarak çocukluk sonu döneme değin bedeni bütünlük içerisinde meydana gelen her türlü değişmeyi konu edindiği söylenebilir. Bu kapsamda çocuk biyolojisinin en temelde yer aldığı ve diğer tüm gelişim alanlarını (fiziksel, bilişsel v.b) etkileyen bir alan olarak karşımıza çıktığı belirtilebilir. Zira Haluk Yavuzer konu hakkında şunları dile getirir:

“Gelişim, sadece sayısal ölçümlerle açıklanamayan, birçok yapı ve işlevi bütünleştiren karmaşık bir olgudur. Bu bütünleşme nedeniyle gelişimin

her evresi kendinden bir sonraki evreyi doğrudan etkiler. Böylelikle hiyerarşi, bütünleşme ve yapısal bağlantı, gelişim evrelerinin temel özellikleri arasındadır.”(2014: 24).

İnsanların geçirdiği gelişim evrelerini ise şu şekilde gruplandırabiliriz:

A) Doğum Öncesi Dönemleri

Dölüt evresi

Embriyo evresi

Fetüs evresi

B) Doğum Sonrası Dönemleri

Bebeklik (0-2 yaş)

İlk çocukluk (2-6 yaş)

Son çocukluk (6-11 yaş)

Erinlik (ön ergenlik 10-11 yaş)

Ergenlik (11-18 yaş)

C) Son Ergenlik

Genç yaş (18-30 yaş)

Orta yaş (30-55 yaş)

İleri yaş (60 yaş üstü) (Dilci, 2014: 48).

Literatüre bakıldığında da yukarıda belirtilen evrelerin aynı zamanda gelişim dönemlerini de ifade ettiği görülmektedir. Bununla birlikte bu evrelerde; bedensel gelişim, bilişsel gelişim, duygusal gelişim, motor becerilerinin gelişimi, sosyal gelişim ve ahlaki gelişim gibi alanların her birinin ayrı ayrı incelenebildiği görülmektedir.

1.7.2.2 Çocuğun Bilişsel/Zihinsel Gelişimi

“Bil-” kökünden gelen “biliş” kelimesi zihinsel gelişim süresince olan değişiklikleri ifade etmek için kullanılır. Biliş; “algılama, bellek, muhakeme, düşünme ve kavrama” süreçlerini içerisine alan gelişimi ifade eder. Bu kavramlar ise zihinsel süreçlerle ilgilidir (Güleryüz, 2013: 28).

Bilişsel gelişimi araştırmanın çok zor olduğunu söyleyen Gander ve Gardiner, özellikle çocukların bilişsel gelişim evrelerinin nesnel olarak gözlemlenememesinin bu sonucu doğurduğunu söylemektedir. Bebeklere soru sormanın zihinsel gelişim açısından mümkün olamaması bu işi daha da zorlaştırmaktadır. O yüzden araştırmacıların sadece bebek davranışlarını gözlemleyerek onların zihinsel gelişimleri hakkında çıkarsamalar yapabileceklerini belirtir. Çocuklardaki bilişsel gelişim ile ilgili ise şu tanımlamayı yapmaktadır:

“Bilişsel terimi, bilgiyi, belleği, akıl yürütmeyi, sorun çözmeyi, kavramları ve düşünmeyi, yani zihni içine alır.”(2004: 166).

Piaget ise bilişsel gelişimi aşamalara ayırarak incelemede fayda görür. Piaget süreci duygusal-motor dönem (0-2 yaş), işlem öncesi dönem (2-7 yaş), somut işlem dönemi (7-12), soyut işlemler dönemi (12-16 yaş) şeklinde dört grupta inceler. Piaget’e göre bu gelişim dönemlerine paralel olarak da çocuğun ahlak gelişimi oluşur (Aktaran: Şimşek, 2011: 31). Bilmek veya kavramak olarak da nitelendirebileceğimiz bu gelişim süreçleri “kendi aralarında da girişik bir ilişkiyi içerir. Bilişsel gelişim, bebeklikten başlayıp bir yaşam boyu geliştirilmesi gereken dil ve düşünce boyutu ile yetenekler ve beceriler bileşkesi olarak” nitelendirilebilir (Sever, 2012: 47).

Nesneleri ve varlıkları sekizinci aydan itibaren keşfetmeye başlayan çocuk, üç yaş içerisinde dokunma duygusu ile çevreyi algılamaya çalışır. Bu dönemde nesnelere karşı büyük bir merak içerisinde. Yasaklamalara rağmen nesnelere ulaşmak için çaba içerisine girer. Çocuğun zihinsel gelişim aşamaları üç yaşına geldiğinde hızlı bir seyir gösterirken bu yaşlarda çocuk “hayır” sözcüğünü sıkça kullanır. Kendini kabul ettirmeye çalışan çocuk, dört yaşından itibaren cansız varlıkları canlı gibi görmeye başlar ve sembolik düşünmeye adım atar. Beş yaşından itibaren duyuşsal özellikleri iyiden iyiye artan çocuklar renk, şekil, büyüklük-küçüklük gibi birçok özelliği ayırt etmeye başlar. Okul çağında ise zihinden işlemler yapabilme, iletişim ve sosyalleşme becerileri gelişir. Bu dönemde daha çok benmerkezci olan çocuk, ergenliğe doğru akıl yürütme becerilerini oldukça ilerletir. Çocuk ergenlikle birlikte yetişkinlerin dünyasına geçiş yaparak bilişsel gelişimini tamamlar (Şimşek, 2011: 31-32; Gülerüz, 2013: 29-30).

Zihinsel gelişim süreci içerisinde olan çocuk yine bu dönemde kişilik gelişimini de oluşturmaya başlar. Erikson’ a göre kişilik gelişimin oluşmasında anne ve babanın tutumu, üslubu, tutarlılığı çok önemlidir. Çocuğun karşılaştığı her sıkıntının çözümünün

olumlu ya da olumsuz sonuçlarla sadece iki başlı olduğunu belirten Erikson, bunalımı çözümede karşılaşılan olumsuz süreçlerin sonraki öğrenmeleri de aynı şekilde etkileyerek gelişimine devam edeceğini belirtir. Erikson kendine yetebilme, başarı, çalışkanlık, özerklik, girişkenlik, utanç, kuşku, güven ve güvensizlik gibi duyguların bu dönemdeki gelişim süreçlerine bağlı olarak kişilik gelişimini etkileyeceğini söyler (Gander ve Gardiner, 2004: 319-320).

Kişilik gelişimin ve ahlakî gelişimin, zihinsel gelişim ile doğru orantılı olması çocukların algılama, bellek, muhakeme, düşünme ve kavrama gibi becerilerinin gelişmesiyle hiç şüphesiz yakından ilgilidir. Özellikle 2-4 yaş aralığında çocuklar öykünme yolu ile hızlı bir öğrenme faaliyeti içerisine girerler. Çocuklar, kişilerin davranışlarını, duygu ve düşüncelerini gözlemleyip, bağdaşım kurarak, kendilerine özgü davranış modellerini oluştururlar. Bu yüzden bilişsel gelişim dönemlerinde çocukların okudukları veya dinledikleri kitaplar, izledikleri film veya oyunlar çok önemlidir. Çocuklar, rol model olarak benimsedikleri kahramanların ruhsal ve fiziksel özelliklerinden, onların davranışlarına kadar birçok alandan etkilenirler (Sever, 2012: 57).

Günümüz eğitim anlayışı içerisinde de kişilik kavramının sıkça kullanıldığını dile getiren Kavcar, kişilik, çocuk ve edebiyat etkileşimini şu sözlerle ortaya koyar:

“Edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili bir biçimde ortaya koyan bir sanattır. Eğitim bakımından ise edebiyatın değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. Kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı, insanda çok çeşitli bir duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir.” (1999: 4).

Bu nedenle çocukların sağlıklı bir zihin ve kişilik gelişimi sağlamaları için çocuk kitaplarının yeri apayrıdır. Yetişkinlerle arasındaki farkı saf ve temiz dünyası ile ortaya koyan çocuk, güneşi tutabilir, kar tanelerine kızabilir, ay dede ile konuşabilir. Çocuğun zihinsel gelişiminin ve buna ilişkin kullanılan araçların önemi ise işte tam bu noktada ortaya çıkmaktadır.

1.7.2.2.1 Çocuğun Dil Gelişimi

İnsanın anne rahminden başlayarak ölümüne kadar olan zaman diliminde çok farklı gelişim süreçlerini geçirdiği bilimsel çalışmalar etrafında ortaya konulmaktadır. Bazı gelişim safhaları belli yaşlarda tamamlanırken bazı gelişim safhaları ise ölene kadar devam etmektedir. Dil gelişimi de ömür boyu süren bir gelişim olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek için topluluklar halinde yaşar. Ortak bağlar içerisinde oluşan bu topluluklar milletleri oluşturur. Milletleri ise bir arada tutan dil, din, tarih, sanat, edebiyat, hukuk, örf ve âdet gibi ortak değerleri vardır. Bu ortak değerlerden, belki de en önemlisi, dil;

“...gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünülemez olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur. Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır.” biçiminde tanımlanmaktadır (Aksan, 1998: 11).

Dil değişik tanımlamalar ışığında açıklanmaya çalışılsa da her gün yeni bir özelliği ile insanı hayrete düşürmeye devam eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanı diğer canlılardan ayıran özellikler konuşabilme ve düşünebilme özellikleridir. Bunları sağlayan unsur ise dildir. Daha geniş bir ifade ile “dil, kişilerin duygu ve düşüncelerini söz, yazı ve değişik hareketlerle anlatması eylemi”dir. Nitekim dil “kullanıcısı insana ilişkin her türlü ayrıntıyı barındırır. Dilin irdelenmesi bir anlamda insan üretiminin ve deneyimlerinin de irdelenmesi olarak algılanır.”(Güleryüz, 2013: 37; Keskin, 2007: 629).

İnsanın anlaşılmasını ve irdelenmesini sağlayan dil, bilişsel gelişim süreci içerisinde incelenir. Diğer gelişim süreçleriyle yakından bağlantılı olan dil gelişimi kendi içerisinde de farklı disiplinleri doğurur. Bilişsel psikoloji dile ilişkin edinimleri incelerken, dilbilim ise dilin yapı ve örüntüleriyle ilgilenen bir disiplin olarak çalışmalarını sürdürür. “Dil gelişimi algısal bir olgudur. Dil işitsel bir algıdır. Bu yüzden alıcı dil ve ifade edici dil her ikisi de erken dönemde başlar.” Çocuklar dil edinimi ve “konuşma üretimi için incelenmiş bir donanımla doğarlar. Kuşkusuz ağlama ile başlayan süreç bunun göstergesidir.” (Gökler, 2007: 763; Gander ve Gardiner, 2004: 188).

Ağlama, agulama evreleri ile birlikte ilk dil özelliklerini geliştirmeye başlayan çocuk, taklit etme yoluyla, ilk başta yanlış da olsa, ilk sözcüklerini söylemeye başlar.

Bilişsel gelişimdeki farklılıklar ilk sözcüklerin ortaya çıkış zamanını da etkiler. Kimi çocuk 7-8 aylıkken kimi çocuk ise 1 yaşından sonra ilk sözcüklerini söyler. 2-3 yaşında ise dil gelişimi çok hızlıdır. Çocuk 3-4 kelimededen oluşan cümleleri kurabilir, resimleri tanımlayabilir ve yorumlayabilir. Ana dilinin özelliklerine uygun cümleleri 3-6 yaş arasında kurmaya başlayan çocuk, bu dönemde kelimelere çok meraklıdır. Çocuğun ilk okuma ve yazma çağıyla birlikte sözcük dağarcığındaki zenginlik artar, iletişim becerileri gelişir. Okuma, yazma ve anlama becerileri gelişen 8-10 yaşlarındaki bir çocuk 10 kelimededen oluşan cümleler kurabilir. Zengin bir anlatım becerisine, benzetmelerin ve deyimlerin olduğu bir dil becerisine sahip olabilir. 12 yaşından sonra ise daha karmaşık yapıları anlayabilir. Anlamsal olarak girişik yargılar oluşturabilir. Bilgi ve yetenekleri gelişen çocuk bu yaşlarda gazete, dergi ve kitaplara daha çok yönelir. Okur ve anlamaya çalışır. (Şimşek, 2011: 33; Karakuş, 1997: 379; Sever, 2012: 38-45).

1.7.2.3 Çocuğun Psikolojik Gelişimi

Çocuk psikolojisinin; çocuğun büyüme, gelişme ve olgunlaşma aşamalarında, çevresel etmenlerin çocuğa ilişkin etkileri ile çocuğun yakın çevresi başta olmak üzere, öncelikle toplumun konumca daha yakın ve sonra da uzak diğer üyeleri arasındaki duygusal ve sosyal etkileşimi konu edindiği görülmektedir.

Çocuk psikolojisinin tarihsel gelişim evrelerine kısaca bir göz atıldığında; “önceleri iyi bir yurttaş yetiştirmek amacıyla çocuğun eğitimi düşünülmüş, sonraları giderek ilginin, çocuğun bakımı ve fizyolojik gereksinmelerine yöneldiği görülmüştür. Çok yakın bir zamana kadar çocuğun doğal ilgi ve arzuları disiplinli bir yetişkin olabilmesi düşüncesiyle engellenmiştir.” (Yavuzer, 2014: 13).

Tarihi süreç içerisinde gerek batılı düşünür ve eğitimcilerin gerekse Türk-İslam düşünür ve eğitimcilerinin çocuk varlığının psikolojik yönünü öne çıkaran önemli çalışmalara imza attıkları görülebilmektedir.

Platon’un çocukların farklı yeteneklere sahip oldukları ve bu nedenle eğitim süreçlerinde bu farklılıklarının dikkate alınmasının gerektiğini vurgulaması ile başlayan süreçte, çocuğun bireyselliğinin öne çıkarıldığı görülür. Çocukların doğal dürtü ve arzularının eğitimin temelini oluşturması gerekliliğinin Rousseau tarafından dile getirilmesi ile süreç daha sistematize bir safhaya doğru evrilir. “Pestalozzi’nin kendi çocuğu üzerindeki gözlemlerine dayanarak yaptığı çalışma çocuk gelişimine ilişkin ilk

bilimsel kayıt olarak kabul edilmektedir.” 19. yüzyılda Darwin'in (1877) yayımladığı *Bebeğin Biyografik Taslağı* adlı yapıtı, çocuk psikolojisi için önemli bir adım sayılır. Ama asıl 1882'de *Çocuğun Zihni* adlı yapıtıyla ün yapan Preyer, çocuk psikolojisinin babası sayılır.

20. yüzyılın başlamasıyla 1905'te Fransız psikolog Alfred Binet, geliştirdiği zekâ ölçөгünü yayımlamıştır. Bu yüzyılda çocuk psikolojisine katkısı olan uzmanlar, deneysel öğrenme psikoloğu Thorndike; "Davranışçılık" ın (Behaviorism) kurucusu Watson; “Şartlı Refleks” kuramının sahibi Pavlov sayılabilir. Görüşlerini "yaşayarak öğrenme" (learning by doing) ilkesine dayandıran Dewey ve çocuğun zihinsel, sosyal ve ahlakî gelişimi üzerinde çalışmalarını Jean Piaget, ünlü çocuk psikologlarıdır.

Çocuk psikolojisi, Türk-İslam düşünür ve eğitimcilerini tarih boyunca yakından ilgilendirmiştir. “Ünlü düşünür Gazzali (1058-1111), eğitimi, ‘Yabani ısırgan otlarını ayıklayan bir bahçıvanın’ faaliyetine benzetir.” Bu alanda verilen ilk eserler olarak, ‘Keykâvûs' un *Kabusnâme*' si, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *Marifetname*' siyle, Gazzali'nin *Ey Oğul*” adlı kitapları sayılabilir (Yavuzer, 2014: 14-15).

Çocuğun psikolojik olarak incelenmesi de çocukluk adı verilen süreçler bütününe incelenmesini gerekli kılmaktadır. Tarihi gelişim içerisinde çocuk psikolojisi alanında değişik kuram ve ekoller ortaya çıkmaktadır. Çocukluğun dinamik ve değişken bir süreç olması dolayısıyla, çocuğun psikolojik olarak incelenmesinde tek bir değerlendirme ölçütünden, belirli bir dönemden veya yaklaşımdan ya da tanımlanarak yapılandırılmış bir inceleme yönteminden bahsedilemez denilebilir.

Çocuğun ve çocukluk olgusunun algılanış biçimine bağlı olarak çocukluğu; doğum öncesi dönem, bebeklik dönemi, ilk çocukluk dönemi, son çocukluk dönemi, okul çağı ve ergenlik dönemi gibi dönemlere ayırıp bu dönemler içerisinde genel olarak; bedensel, bilişsel, motor, dil, duygusal, sosyal vb. ana alanlarla bağlantılı olarak incelenir.

Bu alanlar içerisinde çocuk psikolojisini etkileyen; cinsiyet, aile yapısı, ebeveyn ilişkileri, arkadaşlıklar, duygusal etkileşim, tuvalet eğitimi, cinsellik, okul ve eğitim hayatı, öğretmen-öğrenci ilişkileri, oyun, ilgi alanları (müzik, resim, koleksiyon, tiyatro, spor, internet, bilişim, vb.) gibi faktörlerin her birinin bazen birbirleri ile bağlantılı bazen de kısmen veya tamamen bağımsız incelenmesi çocuk psikolojisinin anlaşılabilmesi için gereklidir.

Aslında yetişkinler için geçerli olan ruh sağlığı tanımlamaları çocuklar için de doğrudur. Ancak çocuğun “sürekli değişen ve gelişen bir insan yavrusu” olduğu düşünülürse farklı ölçüler kullanmak kaçınılmazdır. Örneğin, isteği yerine getirilmeyen bir çocuğun yere yatıp ağlaması normal bir davranış olarak karşılanırken bu davranışı bir yetişkinin yapması normal karşılanmaz. İki yaşındaki bir çocuğun ruhsal gelişimi ile dört yaşındaki bir çocuğun ruhsal gelişimi arasında çok büyük farklar vardır. Bu yüzden “çocukta ruh sağlığının değerlendirilmesi, gelişim dönemlerinde beliren ruhsal niteliklerin ayrıntıları ile bilinmesine bağlıdır.”(Yörüköglü, 2002: 21).

Doğan Cüceloğlu, çocuğun psikolojik gelişiminin önemine dikkat çekerken, aslında bütün yetişkinlerin içinde bir çocuğun olduğunu “*İçimizdeki Çocuk*” adlı kitabında belirlemeye çalışmıştır. Cüceloğlu çocuğun her zaman sağlıklı bir ortamda gelişim gösteremeyeceğini, bu durumda psikolojik gelişiminin diğer gelişim boyutlarına göre daha önemli hale geldiğini belirtir. Cüceloğlu çocuğun karşılaştığı olumsuz davranışlar ve olaylar için kendi ruhsal gelişimine bağlı olarak savunma mekanizmalarını kullanacağını söyler ve bu mekanizmaların ne kadar doğru bir şekilde kullanıldığının da çocuğun ruhsal gelişimi ile yakından alakalı olduğunu dile getirir.

Herkesin içindeki iç çocuğun özelliklerini “duygusal, bireyci, hayalci, saf, açık, oyun seven, şakacı, heyecanlı” kelimeleri ile ifade eden Cüceloğlu, normal bir kişilik evresinde ve sağlıklı bir ortamda yetişen çocuğun, psikolojik anlamda da sağlıklı olacağını söyler (Cüceloğlu, 1998: 22-30-31).

Son yıllarda gelişen “psikolojik sağlamlık” kavramı ise çocuğun olumsuz durumlar karşısında sergilediği davranış özellikleri ve ruhsal gelişimi ile yakından alakalıdır. “Ramirez psikolojik sağlamlığı; hastalıktan, depresyondan, değişimlerden ya da kötü durumlardan çabucak iyileşme yeteneği; kendini toparlayabilme; incindikten, gerildikten sonra eski haline kolayca dönebilme; elastikiyet olarak tanımlar.” (Aktaran: Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009: 83). Çocuğun oldukça zor koşullar altında bile psikolojik sağlığının bozulmaması ve mücadele yeteneğini kaybetmemesi “psikolojik sağlamlık” kavramı ile açıklanır. Psikolojik sağlamlığı yüksek çocuklar yetiştirebilmek için de özellikle okul öncesi çocuğunun ruhsal özelliklerini iyi bilmek gerekir. Buna göre çocuk,

*Her şeyden önce güçsüzdür; bakılmak, korunmak ve kollanmak ister.

*Sürekli deneme ve öğrenme içindedir.

*Mantıklı düşünme yemeği sınırlı, duygu ve düşüncelerini anlatım gücü zayıftır.

*Olup bitenleri kendi hayal gücüne ve korkularına göre çarpıtır.

*Çocuk bencildir, dürtü ve isteklerini dizginlemeyi bilmez.

*Olayları kendi çevresinde dönüymüş gibi değerlendirir.

*Çocuğun duyguları çabuk iniş çıkışlar gösterir. Duygu ve düşüncelerin açıklamakta güçlük çeker.

*İyimserdir, çabuk unuttur, anne babadan ayrı kalmaya dayanamaz. (Yörüköğlu, 2002: 22-24).

Çocuğun psikolojik gelişiminde birden çok faktörün etkili olduğu kesindir. Aile, okul, genel kültür ortamı ve başka değişkenlerin çocuğun gelişimine etki etmemesi kaçınılmazdır. Bu faktörlerden aile önemli bir yere sahiptir. Anne ve babanın sergilediği tutum ve davranışlar, çocuğun psikolojik gelişiminde önemli pay sahibidir. Yapılan bir araştırmaya göre “anne-babadan alınan ilgi, sevgi, şefkat ve sıcaklığın genelde olumlu özelliklerle ilişkili olduğu; yetkeci ve baskıcı ailelerden gelen çocukların ise olumsuz psikolojik özellikler ve davranışlar geliştirme riski taşıdığı” belirlenmiştir. Bu yüzden başta anne ve babalara sonrasında ise toplumun her kesimindeki yetişkinlere çocuğun sağlıklı gelişimi için çok iş düşmektedir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010: 55).

1.7.3 Çocukluğun Hukukî Boyutu

Literatüre bakıldığında en genel tanımıyla hukukun, adaletin sağlanması amacına yönelik olarak gerek toplumsal gerekse bireysel menfaatlerin korunabilmesi, dolayısıyla ortak iyiliğin sağlanabilmesi için hayatı düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle desteklenen kuralların bütünü olarak değerlendirildiği görülebilir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde çocuk hukukunun konusunun hukukun çocuklara özgü yönünün düzenlendiği kuralları ve çocuk haklarını kapsadığı değerlendirilmesinde bulunulabilir:

“Çocuğun bedensel, düşünsel ve duygusal gelişimi sevgi dolu, sıcak bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Böyle bir ortamı sağlayan temel topluluk ailedir. Başka hiç bir sosyal ve hukuksal yapı ailede olduğu gibi doğrudan ve doğal temele dayanmaz. İşte bu nedendir ki çocuğun yetiştirilmesi ve korunması tarihin ilk devirlerinden bu yana ana babanın ahlakî görevi sayılmıştır. Bu görev, 19. yüzyılda Avrupa’da ulusal düzeyde yapılan

önemli kanun düzenlemeleri ile ana babanın hukukî görevi haline de gelmiştir. Nitekim ana-baba ve çocuklar arasındaki ilişkiler medeni kanunlarda özel hukuk çerçevesi içerisinde düzenlenmiştir.” (Akyüz, 2012: 2).

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*’ te hukuk kelimesinin köken itibariyle Arapça “hak” kökünden geldiği ve “hak” kelimesinin çoğulu olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle bir konunun hukukî olarak incelenmesinin, öncelikle o konunun hak temelli ele alınmasını zorunlu kıldığı söylenebilir. Çocuk hukukunun yazılı kaynaklarında çocuğun doğum öncesinden başlayarak doğum sonrasında belli bir yaşa kadar korunması amacına hizmet eden hakların ele alındığı görülmektedir.

Dar çerçevede düşünüldüğünde; çocuğun hayatının ilk evrelerinde sadece anne, baba ve kardeşleri ile ama bazı özel durumlarda da bir takım kurumlar ve diğer insanlarla da ilişkisinin olduğu görülmektedir. Bu ilişki nedeniyle çocuğun bakımı, gözetilmesi, eğitimi ve korunması yönlerinden ilişkide olduğu çevrenin ona karşı sorumluluğu ortaya çıkmaktadır. Burada devletin hukuk düzeni içerisinde çocuğa karşı yükümlülüklerinin başladığı görülür. Hukuk kuralları aracılığı ile çocuğun ilişkide bulunduğu kişiler ve çevresine karşı sahip olduğu haklar belirlenerek yaşayabilmesi için gerekli olan koşullar hukukî koruma altına alınır ve yasal yaptırım zırhı ile çerçevesizdir.

Bununla birlikte içinde yaşadığımız modern zaman diliminde devletin görevinin sadece çocuğun maddi / manevî yüksek menfaat ve yararları bakımından ebeveynlerinin desteklenmesi ve denetlenmesi ilkesi olarak kabul edilmesi yeterli olmayacaktır.

“Devlet aynı zamanda çocukların yetenekleri doğrultusunda gelişmelerini güvence altına almak, onların ekonomik ve sosyal refahını da sağlamak zorundadır. Şu halde çocuk hukukunun konusuna, çocuğun ana babasına karşı haklarını düzenleyen kuralların yanında, topluma ve devlete karşı haklarını düzenleyen kurallar da girer. Bu kapsamda en geniş anlamıyla çocuk hukuku, özel hukuk, kamu hukuku, sosyal hukuk ve uluslararası hukukta çocukların haklarını düzenleyen kuralların bütünüdür.” (Akyüz, 2012: 2).

Çocuk ve çocukluk kavramlarının hukukî olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle bu alandaki hukukî kaynaklara bakmak gerekmektedir. Yazılı kaynaklar arasında uluslararası anlaşmalar ve ulusal yasal düzenlemelerin bulunduğu, yazılı olmayan kaynaklar arasında ise örf ve adetler ile toplumsal hayat tarzı gereği benimsenen çeşitli anlayışların yer aldığı görülmektedir. Hukukî kavramsallaştırmada yaşanan

çeşitlilik özellikle yazılı hukuk kaynaklarında kendini daha belirgin bir şekilde göstermektedir.

“Ulusal hukuk düzenimizde “çocuk” kavramı tutarlı bir şekilde kullanılmamış ve bu “kavramın” açık bir tanımı yapılmamıştır. Hukuksal düzenlemelerde çocuk terimi yerine bazı yerlerde küçük, bazı yerlerde genç, teriminin kullanılması bu kavramların hukuk düzeni tarafından yaratılmayıp günlük konuşma dilinden aktarılan sözcükler olmasından kaynaklanmaktadır.”(Gören, 1998: 117).

Belirleme ve tanımlamada yaşanan sorunların hukukî işleyişin olağan seyrine olumsuz etkileri olduğu varsayılabılır. Buna paralel olarak oluşabilecek yasal boşlukların doldurulmasında öncelikle uluslararası antlaşmalar daha sonra da hukukun yazılı olmayan kaynaklarından istifade etmek için geniş bir bakış açısına sahip olmanın gerekli olduğu ortadadır. Zaman zaman üst hukuk normlarında yaşanan kavramsallaştırma sorununun anayasal düzenlemelere kadar uzandığı görülebilmektedir.

“Kamu hukukunda yasa koyucu çoğu kere “reşit olmayanlar” ı anlatmak için, “çocuk”, “küçük” bazı yerlerde de “genç” terimini kullanmaktadır. Ancak kimin “çocuk” kimin “küçük” kimin “genç” olduğu hususunda tüm kamu hukukunda uygulanabilecek tutarlı tanımları bulmamamız olanaksızdır. Anayasanın 19, 20, 54, 141. maddelerinde “küçük”, 41, 61, 62. maddelerinde çocuk, terimi kullanılmıştır. Anayasanın 58. maddesinde kullandığı “genç” terimiyle tam olarak hangi yaş grubuna kadar olanları amaçladığı anlaşılamamaktadır” (Gören, 1998: 118).

Çocuğun temel haklarının teminat altına alındığı evrensel düzenlemeler uluslararası antlaşmalardır. Uluslararası hukuk düzleminde bakıldığında çocuk haklarını koruyan temel yasal metin 20 Kasım 1989 tarihli “Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” dir. Sözleşmenin tamamı 54 maddeden oluşmaktadır. Ülkemizde 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanan, 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren sözleşmede daha erken reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayılacağı karara bağlanmıştır. Bununla birlikte genel hatlarıyla çocuklar arasında ayırım gözetmeme, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, sözleşmedeki hakların uygulanması, ana-babanın yönlendiriciliği ve çocuğun yeteneklerinin gelişimi, yaşam ve gelişme, isim ve vatandaşlık, kimliğin korunması, ana-babadan ayırma, yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarma ve geri döndürmeme, çocuğun görüşü, ifade özgürlüğü, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, özel yaşamın korunması, ana-babanın sorumlulukları, suistimal ve ihmalden korunma, ailesiz

çocuğun korunması, mülteci çocuklar, özürli çocuklar, sağlık ve sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik, yaşam standardı, eğitim, azınlıklara ve yerli halklara mensup çocuklar, dinlenme, boş zaman değerlendirme ve kültürel etkinlikler, çocuk işçiler, uyuşturucu kullanımı, cinsel sömürü; çocukların satılmaları, kaçırılmaları ve fuhşa zorlanmaları, sömürünün diğer biçimleri, işkence ve özgürlükten yoksun bırakma, çocukların yargılanmaları, silahlı çatışma, yeniden sağlığa kavuşturucu bakım gibi hususlarında da çeşitli hükümler ve düzenlemeler bulunmaktadır (27.01.1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete).

Yine uluslararası hukukta çocuk haklarının korunmasını kapsayan birçok sözleşme bulunmaktadır. Bunlardan belli başlılarını, Kadın ve Çocuk Ticaretinin Kaldırılmasına Dair Sözleşme, Deniz İşlerinde Çalıştırılacak Çocukların Asgari Yaş Haddinin Tespiti Hakkında Sözleşme, Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme, Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme, Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Sözleşme, Küçüklerin Vatana İadesine Dair Sözleşme, Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna ve Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine (Uluslararası Denklik) Dair Sözleşme, Evlilik Dışında Doğan Çocukların Hukukî Durumuna Dair Avrupa Sözleşmesi, Çocukların Bakım ve Gözetim Yükümlülüğüne İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocuklara Karşı Bakım ve Gözetim Yükümlülüğünün Düzenlenmesi Konusunda Avrupa Sözleşmesi, Evlilik Dışı Çocukların Tanınmasına Dair Sözleşme, Milletlerarası Unsurlu Çocuk Kaçırma Olaylarının Özel Hukuka İlişkin Veçheleri (Yanları) Hakkında Sözleşme, Uluslararası Evlat Edinme İş Birliği ve Çocukların Korunması Hakkında Sözleşme, Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi olarak sayılabilir (Komisyon, 2011: 4-14).

Ülkemizde çocuk haklarının tanınması ve korunması ile ilgili yürürlükte bulunan kanunlar ise şunlardır: 6660 Sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalâde İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun, 1607 Sayılı Yatılı Bölge ve Özel Eğitime Muhtaç Çocuklara Mahsus Okullarda Döner Sermaye Kurulmasına Dair Kanun, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yön ve Kapsamına Dair Kanun. (Komisyon, 2011: 15-17).

1.7.4 Toplumsal ve Kültürel Açından Çocuk

“Toplum” sosyolojinin en temel kavramıdır. Toplum, sadece bir araya gelmiş insanlar şeklinde tanımlanamayacak derecede geniş anlamlar barındıran bir kavram olarak düşünülmelidir. Toplum, belirli bir kültür, belirli normlar ve birtakım toplumsal yapıları paylaşan insanlar arasındaki ortak etkileşim sonucunda oluşan bir gerçekliktir. Bu nedenle sadece bireylerin bir araya gelmesi bir toplumun oluşabilmesi için ön şart olarak kabul edilebilse bile yeter şart olarak kabul edilemeyecektir. Örneğin, futbol oynamayı bilen on bir kişinin sadece bir araya gelmiş olması futbol takımının oluşması için yeterli değildir ama ön şarttır. Bu on bir kişinin takım olabilmesi için her oyuncunun görevinin ve takım içindeki rollünün tanımlanmış ve bunların ilgili bireylerce de biliniyor olması gerekir. Böylece oyun esnasında her oyuncu kendi rol ve pozisyonunun gerektirdiği işleri yaparken takım halinde hareket edebilmek için aynı zamanda kolektif olarak bir etkileşim içerisinde bulunmaları da gerekir. Bu ilişkisel bütünlük nasıl “takım”ı ortaya çıkarıyorsa “toplum”un da kendisini oluşturan insanlar arasındaki yoğun etkileşimden meydana geldiği söylenebilir.

Pratik anlamda toplumları sahip oldukları bazı özelliklere göre sınıflamak mümkün olabilir. Tarihsel olarak modernlik öncesi ve modern toplumlar; yaptıkları işe göre endüstri toplumları ve tarım toplumları; coğrafi olarak kırsal toplumlar, kentsel toplumlar, Asya toplumları, Avrupa toplumları; yaşanan iklime göre sıcak ve soğuk iklim toplumları vb. gibi. Toplumlara daha yakından bakmak; öncelikle toplumsal yapı, toplumsal kurumlar, toplumsal davranışlar, toplumsal gruplar, toplumsal statüler, toplumsal roller, toplumsal değerler, toplumsal normlar ve toplumsal yaptırımlar gibi bileşenlerin daha derin incelenmesini gerekli kılar (Güvenç, 2011:121-122).

Literatüre bakıldığında “kültür” kavramının tanımlanmasının zor ve karmaşık olduğu görülmektedir. Güvenç’e göre;

“ ‘Kültür’ sosyal/kültürel antropolojinin yegâne konusudur. Antropoloji dilinde soyut bir sözcük olarak kültür; bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığı, belli bir toplumun kendisi, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesi, bir insan ve toplum kuramı şeklinde tanımlanmaktadır. Bir sözcük veya kavrama bu kadar çok ve çeşitli anlam yüklenince onun tanınmaz ya da tanımlanamaz hale gelmesi doğal ve olağandır. Bu nedenle kültürü, değil bir kelime başlı başına bir denemeyle bile anlatmak, tanımlamak kolay bir iş değildir. Bunun nedeni kültür sözcüğünün çok anlamlı oluşunda aranabilir” (2011: 121).

Bu bağlamda; toplumun temel yapı taşı olan bireylerin, toplumsal bütünlük içerisinde anlamlı bir yer edinmeleri, içinde buldukları toplum yapısı ve kültürel özellikleri ile doğrudan bağlantılıdır denilebilir. Böylece bireylerin içinde buldukları toplumu oluşturan bileşenlerin gerek bireylerin özelliklerini belirlemede gerekse bireylerin toplum içerisindeki yer ve statülerinin belirlenmesinde mutlak rol oynayan faktörler olduğu görülmektedir. Burada karşımıza “kültürleme” ve “kültürleşme” kavramları çıkmaktadır.

Toplumlar kendi kültürel unsurlarını yeni nesillere aktarır. “Toplumun bireyleri, kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilemesi ve değiştirmesine kültürleme” denir. Kültürleme süreci sonunda insanlar toplumla bütünleşme, sosyal etkinlik kazanma, topluma dair bilinçli ya da bilinç dışı öğrenme faaliyetleri gibi kazanımları elde eder. “Kültürlemenin amaçlı olarak yapılan kısmı eğitimidir. Bu nedenle, eğitim “kasıtlı kültürleme süreci” olarak da tanımlanmaktadır.” Amaçlı yapılan kültürlemenin yanında hayat içerisinde doğal olarak oluşan öğrenmeler de kültürleme sürecinde önemli yer tutmaktadır (Fidan, 2012: 4).

Kültürlemede “çocuğun dünyaya gelmesiyle başlayan bu öğrenmeler ancak o toplum içinde yaşayarak elde edilebilecek bilgilerdir. Halk edebiyatının ürünleriyle aktarılan mesajlar aynı zamanda o toplumun bilinçaltına yerleştirilen kültürel kodlardır.” Örneğin, “Oğuz Kağan Destanı’nda ‘Daha deniz daha müren, Gün tug ol, gök kuruken’ tabiriyle Türk cihan hâkimiyeti ideali millet fertlerine aktarılır.” Bu aktarımlar zamanla başkalaşım sürecine girse de idealler yüzyıllar boyunca korunmuştur. Bu idealler de toplumun ortak duygularını çağrıştırmaktadır (Özcan, 2008: 586).

“Kavram olarak, “kültürleşme” ise kültürlemenin tersi olan bir süreçtir. Kültürleme insanoğlunun kendi kültüründen öğrendiklerinin tümü olduğu halde; kültürleşme insanın başka toplumlardan öğrendikleri veya bir toplumun diğerinden aldığı, edindiği öğeler ve farklı toplumların karşılıklı olarak birbirinden etkilenmesidir.” (Güvenç, 2011:164)

Çocuk kavramı ve çocukluk imgesi zaman içerisinde uzun süreçler sonucunda ve aşamalı bir değişim süreci ile bugünkü özelliklerini kazanmıştır. Gerek kültürel gerekse reel anlamda olsun, “Türkiye’ de çocukla ilgili bilim dalları arasında çoğu zaman önce çocuk sağlığı (pediatri), çocuk eğitimi (pedagoji), çocuk gelişimi, çocuk hukuku akla gelir.” Çocukla ilgili; çocuk sosyolojisi, çocuk antropolojisi, çocukluğun tarihi gibi başka alanların bilinmemesinin nedeni ise ülkemizde bu alanlarda ilgili çok az çalışma

yapılmasından kaynaklanmaktadır. Kavramsal belirlemelerin bu yönüyle çocuk ve çocukluk algısının toplumsal ve kültürel düzlemdeki görünümünü anlayabilmek için tarihsel süreçte kavramlara ait anlayışların nasıl şekillendiğine bir göz atmamız gerekir (Onur, 2005: 99).

Çocuk ilkel dönemlerdeki toplumlarda yaşamını sürdürebilecek becerileri, davranışları, bilgileri toplum ve aile yaşantısıyla rahatça öğrenebilmekteydi. Zira o dönemki yaşantılar karmaşık olmayan bilgi ve becerileri kapsamaktaydı. Çocuğun yine Antik çağ döneminde çocuk ve çocukluk algısı, toplumun kültürü ve kuralları içinde eğitilmesi gereken bir canlı olarak algılanması şeklindeydi. “Babil’de kızlar ve oğlanlar altı yaşında okula gider ve hatta kitapları tuğla ve yazı araçları kamış ve nemli kil olmasına karşın, yoksul çocuklar bile okumayı ve yazmayı öğrenirlerdi. Eski Roma’da kadınların erkeklerle diğer antik toplumlarda olduğundan daha eşit bir konumu vardı.” (Ercan, 2000: 1; Elkind, 1999: 35-36)

Orta Çağ’a gelindiğinde ise Batı’da çocukluk, yetişkinden farklı bir kavram olarak görülmemektedir. “Minyatür yetişkin” algısı çocuğun farklı ve kendine özgü olduğu görüşünü sonraki yüzyıllara ötelemektedir. “Minyatür yetişkin” algısı 16. yüzyılın sonlarına kadar çocuğu yetiştirmenin yollarını da belirlemektedir. Çocuğa fiziksel cezaların uygulanması din anlayışları içerisinde bile kendine yer bulmaktadır. 17. yüzyılda felsefe alanındaki gelişmelerle birlikte toplumun çocuğa bakış açısı da değişmeye başlar. “İngiliz filozofu John Locke (1632-1704), Püritan ahlakın ‘ilk günah’ anlayışına karşı çocukların özde şeytan olmadığı görüşü” psikolojide davranışçılığın temeli olacak yaklaşımlara kapı aralar. Çocuğun zihni işlevlerinin araştırılması sonucu ortaya çıkan tezler aile ve toplumun çocuk imgesini değiştirmede etkili olur. Çocuğun zihninin boş bir levha olduğu görüşü ‘tabula rasa’ anne-babaların çocuk eğitiminde çok daha dikkatli olmalarına zemin hazırlar ve bütün bu değişimler ilkel dönemlerden süregelen çocuk algısını tümüyle değiştirir (Onur, 2005: 99).

Çocuğun ve çocukluğun tarihi süreci toplumda yaşanan değişim ve gelişmelerle başkalaşmaya devam ederken tüm dünyayı etkisi altına alan Sanayi Devrimi’nin ilk yıllarında çocuklar ucuz iş gücü olarak görülmeye başlanır. Ancak sanayileşmenin beraberinde getirdiği toplumsal yaşam anlayışındaki değişimlerle yaşanan sosyal reformlar çocuğu ucuz işçi statüsünden kurtarır. Çocuğu çalıştırmanın zalimliği toplum tarafından benimsenir. Bunların sonucunda ise çocuklar fabrika işçiliğinden kurtularak okulların yollunu tutarlar (Elkind, 1999: 37).

Bu safhada; iktisadî, ticarî, etik ve bilimsel gelişmelerin çocuk olgusuyla ilgili yeni bazı kurumları ve kavramları da ortaya çıkardığı görülmektedir. 16. ve 17. yüzyılda yaşanan küresel şartlar nedeniyle Avrupa’da, aileleri tarafından terk edilen çocukların sayısının büyük boyutlara ulaşmış olması korunmaya muhtaç çocuklar olgusunun öne çıkarılmasına, dolayısıyla yetimhanelerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan yeni durum modern çocuk koruma politikaları için adeta milat sayılabilir. Mevcut dünyanın şekillenmesinde önemli rol oynayan ülkelerde de bu konuda olumlu yönde birçok gelişme yaşanmıştır. Tarihte ilk defa çocuk kaçırmaları İngiltere’de suç olarak kabul edilmiş ve belirli bir yaşın altındaki çocukların çalıştırılması yasaklanmıştır. 1900’lü yıllara gelindiğinde Amerika’ da bakıma yönelik çocuklara hizmet veren kurum sayısının 1.150 civarında olduğuna yönelik tespitler bulunmaktadır. Yine bu yıllarda çocukların, diğer hizmet almaya muhtaç gruplardan farklı değerlendirilmesi gerektiği yönünde söylemler geliştirilmeye başlanmış ve dünyadaki ilk çocuk mahkemesi Amerika’nın İllionis eyaletinde kurulmuştur (Salim, 2011: 20-22).

Türkiye’deki tarihsel sürece bakıldığında ise Avrupa toplumlarına göre daha güçlü aile ve toplum bağlarının bulunmasının yanı sıra Sanayi Devrimi’ne çok geç dönemde dâhil olunmasının da çocuklar bakımından yeterli sosyal politikalar geliştirilememesinin nedenleri olduğu görülebilir. Türkiye’de esasında İslamî kurallara göre şekillenen devlet ve toplum yapısında ayet ve hadislerde belirtildiği şekliyle çocukların yetiştirilmesi, korunması, bakımı ve sahiplenilmesi ile ilgili etkin düzenlemeler bulunmaktadır. Fakat ülkemizde yaşanan savaşlar, göçler ve salgın hastalıklar gibi nedenlerle çocuklarla ilgili çalışmaların ancak Osmanlı döneminde kurumsallaştırıldığı görülür. Temeli vakıf sisteminden yararlanma esasına dayanılarak ortaya konulan bu düzenlemelerden bazılarını şöyle sayabiliriz: Yetim mallarının korunması amacıyla çıkarılan “Eytam Nizamnamesi”, Müslüman çocukların eğitim ve öğretimine katkıda bulunmak üzere kurulmuş bulunan “Darüşşafaka Cemiyeti”, kurulduğu dönemde yoksul kadın ve çocuklara hizmet veren “Hamidiye Etfal Hastanesi”, “Fukaraperver Cemiyetleri”, “Darülhayr-ı Ali”, “Darulaceze”, “Darüleytam”lar ve çocuk ıslahhaneleri. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yapılan bazı yasal düzenlemeler ile birlikte Himaye-i Etfal Cemiyeti, dilde sadeleşme hareketlerinden sonraki adıyla Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 1983 yılında 2828 sayılı yasanın kabulünün ardından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak faaliyetlerini devam ettirmiştir.

Günümüzde birçok sivil toplum kuruluşunun yanı sıra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde müstakil bir genel müdürlük olarak “Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü” adı altında devlet tarafından bu hizmetler yürütülmektedir (Salim, 2011: 44-66; <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/>).

“Her insan çağının çocuğudur.” derler. Her düşünür kendi çağının bir ürünüdür ve kendinden önce gelen düşünürlerin, bir anlamda “çocuğudur.” sözü çocukluğun hem zamansallığına hem de zamanla kayıtlı olmak üzere hiyerarşik devamlılığına vurgu yapmaktadır. Toplumların bireyler üzerindeki zaman içerisindeki kültürleşmesi ve toplumlar arası kültürleşme nihayetinde insanlığın kültürel birikimini oluşturmaktadır. Uzun bir geçmişe dayanılarak oluşturulan bu birikimle “Çocukluğu toplumsal bir inşa olarak tartışabileceğimiz bir zemin açılmıştır. Çocukluğu, farklı deneyimler, değişken ve dinamik algılayışlar, giderek bir kavram, bir söylem ve bir söylemler alanı halinde ele alabileceğimiz, yani modern çağda çocukluğu nasıl anladığımızı tartışabileceğimiz bir zeminin temeli atılmıştır.” Bu zeminin geleneksel ve modern yüzünü akla dayalı karşılaştırmalarla incelemeye tabi tutmak şüphesiz konuyu çok boyutlu anlamamıza yardımcı olmaktadır (Cüceloğlu, 2004: 7; Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009: 95).

1.7.5 Çocuk Edebiyatı

“Edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanat” veya “Bedii duygu ve yüksek düşüncenin söz ve yazı ile ifadesi”, olarak tanımlanmaktadır (Kavcar, 1999: 4; Atsız, 2012: 12).

Ana akım edebiyattan doğan çocuk edebiyatı birden çok ögeyi içinde barındıran bir disiplin olmakla beraber temel öğeleri şunlardır: Çocuk ve edebiyat. Çocuğun “gelişim sürecindeki anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen” veya “iki yaşından başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç ve algılama düzeylerine uygun nitelikleri kapsayan” edebiyat, çocuk edebiyatı olarak adlandırılmaktadır (Şimşek, 2011: 39; Sınar, 2006: 175).

Çocuk başlığında açıklamaya çalıştığımız kavramlar ve bulgular, çocuğun yaşam döngüsü içerisindeki vazgeçilmez yerini, sosyal ve kültürel konumunu; fiziksel ve zihinsel gelişim özellikleri ile de çocuk edebiyatının hitap ettiği yaş grubun özelliklerini

ortaya koymaktadır. Çocuğun edebiyattaki yeri farklı yüzyıllarda ve farklı kişiler tarafından tartışılmaya devam etse de artık günümüzde gelinen nokta, çocuğun da bir edebiyatının olduğudur. Peki, “Çocuk edebiyatı nedir, ne değildir?” bu sorunun etrafında şekillenmeye çalışan kavramı edebiyat ve çocuk bağlamında Mübeccel Gönen ve Mefharet Veziroğlu şöyle tarif eder:

“Edebiyat hayatı yansıtan ve düzenleyen insanlara deneyimlerini şekillendirme gücü veren bir ifade sanatıdır. Çocuklara öğretilen birçok şey maddi gerçeklerle, edebiyat ise hisler ve hayatın niteliği ile ilgilidir. Edebiyat ile sağlanan eğitim beyne olduğu kadar kalbe de yöneliktir. Edebiyat çocuklara zaman ve mekân fark etmeksizin diğer insanların yaşam deneyimlerine yönelik bilgiler verir. Çocuklar başkalarının yaşamlarına ilişkin bilgilerini arttırarak dolaylı yoldan hayattaki diğer rolleri dener, kendilerini ve etrafındaki kişileri daha iyi anlar. Edebiyat çocukların yaşama dair algılarını geliştirir.” (2013:1).

Şirin, “Dünyanın melek ordusuna evrenseli sunabilecek bir edebiyattır çocuk edebiyatı.” derken çocuk edebiyatının yaşamı aydınlatan, iyiye, kötüye, güzele, çirkine ışık tutan, pek çok yaşamı yaşama fırsatı sağlayan ve evrensel değerleri aktaran yönüne dikkat çekmektedir (Şirin, 1987: 55).

Çocuk edebiyatı kavramı; “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen ad.” şeklinde veya “üç yaşla ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel ve duygusal dünyasını “sözlü” ve “yazılı” sanat ürünleri ile besleyen etkinlikler alanı” olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte “çocuk edebiyatı kavramı hem edebiyatı hem de yayını anlatmak” için de kullanılmaktadır (Oğuzkan, 2001: 12; Gülerüz, 2002: 35; Şirin, 1987: 49).

Ne vakit karanlık kaplasa yeri
Başlar çocukların büyük kederi

Necip Fazıl Kısakürek’in bu dizelerini hatırlatırken, Hüsrev Hatemi, “çocuk ruhu, çocuk oyuncağı değildir. Bu sebeple çocuk edebiyatını çocuk oyuncağı saymak, bu edebiyatın şeytanın oyuncağı haline gelmesine yol açar. Çocuk ruhunun sırcalığını bilen şairler bunu ne güzel de anlatırlar.” der.

Çocuk edebiyatının, toplumdaki çocuğa bakış açısı ile paralellik gösterdiğini, çocuğun değerli olmadığı toplumlarda çocuk edebiyatından da bahsedilemeyeceğini belirtir. Hüsrev Hatemi, köklü bir medeniyetin mensupları olduğumuzu ve her dönemde

çocuğa değer verdiğimiz için bizdeki çocuk edebiyatının çocukluk dönemini geçirdiğini ifade etmektedir (1987: 70).

Çocuk edebiyatının ne olduğuna ilişkin soruların cevapları bu konuyla ilgilenen yazar ve araştırmacılar açısından farklılık gösterdiğinden cevapları ortak bir paydada buluşturmak son derece zordur. Nitekim bugün sadece araştırmacıların alanı olmaktan çıkan çocuk edebiyatı, anne-baba ve öğretmenlerden tutun, toplumun değişik kesimleri tarafından da ilgi görmekte ve takip edilmektedir. Düşünme sistemi içerisinde Cemil Meriç'e göre oldukça karışık gibi görünen ve zihin kurcalayan çocuk edebiyatı tam bir muammadır:

“Çocuk edebiyatının ne sınırları belli ne mahiyeti. Çocuk edebiyatı çocuklar için yazılan kitapların bütünü kucaklıyor ama çocuk, büyükler için yazılan kitapları da okur. Yaşla baş arasında kesin bir münasebet kurmak mümkün değil. Çocuklar için kitap yazanlar çocuk psikolojisinin gelişme dönemlerini bilirler mi? Kaldı ki böyle bir psikoloji, çağımızdaki bütün çabalara rağmen ilmi bir mahiyet kazanabilmiş midir? Rousseau'dan Binet'ye Piaget'ye kadar konu üzerinde kafa yoran büyük araştırmacılar, çocuk ruhunu istenildiği kadar aydınlatabildiler mi? Andre-Bay doğru söylüyor: “çocuk edebiyatı çok geniş bir dünya, tam bir tablosunu sunmak imkânsız. Konu ister istemez cihansümul. Çocuklar haritadaki sınır işaretlerine aldırılmaz. Bu edebiyat, asırlar boyu pusulasız yelken açan bir gemi, uğradığı her limandan ganimetler devşirmiş.” (1987: 4-8).

Bu ganimetlerle çağlar içinde şekillenmeye başlayan çocuk edebiyatı sözlü edebiyat ürünleri ile ilk oluşumlarını tamamlarken matbaanın icadı ile büyük bir değişim ve gelişim içerisine girmiştir. Yazınsal metinlerin niceliğindeki artış çocuklardaki okuma hevesini ve isteğini de arttırmıştır. Yetişkinler için yazılan kitaplara çocukların gösterdiği ilgi yeni arayışların haritasını da çizer:

“Çocuk harita gibidir. Biyolojik olarak meydana geldikten sonra içini doldurmak ise edebiyatın işidir. Haritaya yerleştirilecek olan, bulgular, bilgiler ve tecrübeler çocuğun çevrenini içini nasıl doldurduğu / doldurulduğu ile yakından ilgilidir çocuk edebiyatı.” Çocuk edebiyatı bu yüzden çocukların barınağını sayılır. Çocuk edebiyatı, “çocukların keşfettiği bir edebiyattır, çocuksu duyarlığın zaferidir.” (Enginün, Göknil, Gönen, Oğuzkan, Oktay, Şirin, Oral, Tuncer, 2000: 18).

Özer ise edebiyat çocuk ilişkisi bağlamında kaynağın önemini belirtirken, biyolojik olarak ‘akıllı- yetenek- benlik’ üçgeninde karmaşık bir yapının hayata entegre

haliyle karşı karşıya olduğumuzu söylemektedir. Çocuğun öğrenme melekelerini sonsuz uzaya benzetirken çocuğa ne vereceğimiz konusundaki tereddütlerini “reçeteyi bir doktor nezaketiyle kim hazırlayacak?” şeklinde dile getirmektedir (Özer, 1987: 259).

Çocuk edebiyatı var mıdır yok mudur ya da çocuklar için bir edebiyat olmalı mıdır tartışmaları süregelirken İnci Enginün, aslında çocuklar için yazılmış “müstakil bir edebiyat” yaratmanın gerekmediğine işaretle şunları söylemektedir:

“Çocuklara yüksek bir değer taşıyan sanat eserini, onun anlayacağı şekilde bildiği kelimeler içinde, hayalini canlandırarak benzetmelerle ve kısa cümlelerle anlattığımızda, onun büyük bir zevk aldığını görüyoruz” (1985: 186). 1985 yılında çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerini dile getiren Enginün’e destek günümüz yazarlarından da gelmektedir:

“Bir ‘çocuğa görelilik’ tutturulmuş gidiyor. Bu görelilik o kadar somut, o kadar net ki kimilerince, çekinmeseler ölçecek, biçecek, tartacak, iç açılar toplamını falan verecekler. İşin güzeli, kendi tüketimlerini kusursuz bulduklarından, aksi sedalara kulakları tıkalı. Belki de bu yüzden Tomris Uyar, ellerinin altında değil: “Edebiyat bölünemez.” O zaman orta yaş edebiyatı, kadın edebiyatı, bekâr erkek edebiyatı, 18 yaşından küçük insanlar edebiyatı gibi dallara ayırmak gerekir ki bu zaten imkânsız. Demek ki genel bir edebiyat vardır ve bazı insanlar bazı yaşlarda onu anlamayabilirler. Yıllar sonra tekrar okuyabilirler. Yazar çocuğa göre yazamaz. Çocuğun ne olduğunu bilemezsiniz.”(Batmankaya, 2014: 343).

Bu yaklaşım biçimi çocuk edebiyatı varlığının eleştirisini yaparken Çehov’ un, “Büyükler ve küçükler için ilaçlar değişmez, dozları değişir.” sözlerini duyarcasına çocuk yazarlarından da destek almaktadır:

“Ben edebiyatın küçüğü büyüğü olmayacağı kanısındayım. Ama böyle bir adlandırma var. Benim yazdıklarım da “Çocuk Edebiyatı” başlığıyla değerlendirildi. Bu durum benim isteğim dışında gelişti. Edebiyatın bütün kuralları ve önceliklerinin geçerli olduğu ağır bir işçilik ve titizlik gerektiren bir alan bence çocuk edebiyatı. Çocuğu önceleyerek yazma. Benim yazdıklarım bir yerde bu kavramla örtüşmüyor. Çünkü ben çocuklar için değil, çocuk acılarını azaltmak, o acılara dikkat çekmek için yazıyorum.” (Akçiçek, 2004: 5).

Bazı yazarlar çocuk edebiyatının olanaksızlığından söz ederken büyüklerin, küçükler için yazmasının yapaycılıktan kaynaklandığını vurgulamaktadırlar. Çocuklarla bağlantı kurmanın imkansızlığı üzerinde yoğunlaşan yazarlar, yazılan kitapların çoğunun yetişkinlerin, çocukluk hatıraları ve yetişkin algısının nostaljik yorumlarından oluştuğunu

dile getirmektedirler. Yetişkinler için yazılan kitapların zamanla çocuk kitabına dönüşmesi ve çocuklar tarafından da kabul görmesi ayrı bir çocuk edebiyatı olmadığı tezini korumalarına dayanak olmaktadır.

Bu tartışmaların artık kısır bir döngüden başka bir işe yaramayacağı vurgulayan Mevlâna İdris ise gelinen son noktayı küresel dünyadaki gelişmelerle ortaya koymaktadır:

“Çocuk edebiyatı vardır ve artık bunu tartışmanın gereği yoktur. *Pıtırıcık, Bitmeyen Öykü, Şeker Portakalı, Çikolata Fabrikası* gibi başarılı çocuk edebiyatı ürünleri sinema- çocuk bağlamında değerlendirildi bile.” (Emeksiz, 2014: 269)

Bu tartışmalar sürececek gibi görünse de çocuğun önemini ortaya koymak ve yaratıcılığını geliştirmek için kültürel bir çevre oluşturmak toplumların temel amaçlarından biri olmaya devam etmektedir. Çocuğun birey, toplum, doğa, felsefe ve diğer bileşenlerle girdiği etkileşim gelecek kuşaklar için önemlidir. Nitekim çocuğun gelişim sürecinde karşılaştığı her şey çocuk algısındaki değişimi, çocuk algısındaki değişim ise çocuk edebiyatının kaynaklarını etkilemektedir.

Zira çocuk edebiyatı “çocukların küçümsenmesinden doğmamıştır.” Çünkü “çocuk küçük bir insan değildir.” Nitekim psikoloji bilimi de çocuğu, küçük insan olarak görmez, kabul etmez. Çocuk kendine has davranışları ve temayülleri olan çok başka bir varoluş evresidir. Bu yüzden çocuğa yaklaşmak çok daha zordur. 19. yüzyılda çocuğun önem kazanıp, gündeme gelmesi ile birlikte var olan edebiyatın içinden doğrulan “çocuksu fantezinin şölenidir, çocuksu bir anafordur” çocuk edebiyatı. Yani “çocuk edebiyatı önce edebiyattır.” (Enginün ve diğerleri, 2000: 10-13).

Edebiyat yöneldiği alanla ilgili bir birikimin yansımasıdır. Yani ‘kültürel bir birikim’ işidir. Bu yüzden edebiyatın ve edebiyatçının çocuğa ne kadar yakın olduğuyla yakından ilgilidir. Yazarın hitap ettiği toplulukla ilgili birikimdir. Çoğu düşünürün ortak kanısı da büyüklerin çocuk edebiyatını kendi ölçütlerine göre kurmuş olmalarıdır. Okay da bunun içindir ki çocuk edebiyatını iki farklı açıdan ele almaktadır: “Biri çocuklar için edebiyat diğeri çocuk ruhunu aksettiren edebiyat.” (Okay, 1987: 63).

Ortaya çıkmaya başladığı günden beri tartışılmaya ve açıklanmaya çalışılan çocuk edebiyatı, çocuğun kendine özgü bir canlı olduğu düşüncesinin toplumlar tarafından kabul görmesi ile gelişimini hızlandırır da günümüzde nitelikli çocuk edebiyatı

ürünlerinin sınırlılığı alanı olumsuz etkilemektedir. Nitelikli çocuk kitaplarının özelliklerini ve çocuğa kazandırdıklarını Sedat Sever şöyle sıralar:

- Çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak.
- Çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarmak.
- Çocukların zamanla okuma kültürü kazanmalarını sağlamak.
- Bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarında uygulayabileceği, sınayabileceği olanaklar sunmak.
- Çocukta güzellik duygusunu geliştirmek.
- Düşünce ve duygu dünyasını zenginleştirmek. (2012: 18-19).

Hangi türde yazılırsa yazılsın çocuk kitaplarından beklenen özellikler vardır. Güzel ve etkili bir dille çocuğun beklentilerine, hayallerine, ilgi ve ihtiyaçlarına hitap eden kitaplar ‘çocuğa görelilik’ ilkesine de dikkat etmelidir. Çocuk kitaplarında olması gereken özelliklerin bazı yazarlar tarafından yanlış yorumlandığı düşünülmektedir. Mesela, çocuk kitaplarındaki yalınlık ilkesi basite indirgemek olarak yorumlanmakta ve çocuk niteliksiz kitaplarla karşı karşıya kalmaktadır. Oysaki yalınlığı karışık olmama durumu ile ele almak çocukların nitelikli kitaplar okumasına zemin hazırlamaktır:

“Çocuğun karmaşık görünenlerin arkasında açık olanı belirlemesi de önemlidir. Çocuğa hep karmaşık olmayan metinler verilmesi de okuma eğitimi yönünden çıkar yol değildir. Çocuğa her türde metin okutulabilir, yeter ki çocuk onu ilgi alanının dışında saymasın, çözümüne güç yetirsin. Yalın metinler vereceğiz diye, çocuğu düzeysiz çalışmalarla yüz yüze getirmemeliyiz; çünkü kötüye alışmış olanı iyiye yöneltmek zordur. Bir de, yalın adı altında basit metinlere alıştıranak çocuğun yaratıcı yeteneğinin önünü kesmiş oluruz.”(Binyazar, 2007: 609).

Duygular ya da duygu eğitiminin de çocuk kitaplarında önemli bir yer tutması gerektiğini Mavisel Yener şöyle ifade eder:

“Çocuk kitaplarının onların duygusal gelişiminde ne denli etkili bir uyarıcı olduğu aşikârdır. Duygular, bireyin yaşamdaki temel rehberleridir. Çocuklar için yazılan metinler de onlara duygunun yerine akı koymayı değil, ikisi arasındaki akıllı dengeyi bulma yöntemlerini sezdirmek önemlidir. Akıl ve yürek uyumunu sağlamak için duyguları zekice kullanmamız gereğini metinler aracılığıyla çocuk okura verebilmenin ilk şartı; eğitim, psikoloji, felsefe gibi diğer disiplinlerle de etkileşim iletişim halinde olmaktır. Duygu ve duyuru eğitiminde, “çocuklara göre” yazılmış edebi metinler aracılığıyla okurla iletişim kurarız.” (2007: 149).

Çocuk kitaplarının çok farklı yönlerini ele alan yazarlar ve araştırmacılar çocuğun çok yönlü öğrenme fonksiyonlarını ve zihinsel gelişimlerini göz önünde bulundurmaktadırlar. Zira çocuk okura hitap eden eserlerin boş bir levhayı doldurduğu unutulmamalıdır. Bu yüzden çocuk kitapları okurken düşündürmeli, düş gücüne özgür alanlar bırakarak çocukların kendilerini özgür ve güçlü hissetmelerini sağlamalıdır. Özdeşim kuran çocuklar kitaptaki dünya ile kendi dünyasını mukayese eder, kitapta bulunduğu sevgi dünyasına öykünür, hisseder ve duyumsar. Böylelikle çocuk duygularını sözcüklere dökülebilmeyi ve çıkarım yapabilmeyi öğrenir. “Kitaplar pişirilip yenemediği için hayatta kalma ihtiyacını karşılayamayacağı düşünülse de ulusal varlığımızı besleme, kişiliği geliştirme ve sorunlarla baş edebilmeyi destekleme özellikleriyle aslında hayatta kalma ihtiyacını da karşılayabilir.” (Akal, 2007: 109).

Bugün gelinen aşamada çocuk yazının sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi ise çocuk yazını eleştirisinin yönlendirici olmasına bağlanabilir. Eleştirel bakış açısının sağlam bir zeminde çocuk yazınına değerlendirmesi ve bazı ölçütleri ortaya koyması gerekmektedir. Bu ölçütlerin ise bir bütünlük içerisinde “öykü ve söylem düzleminde alımlanması ve tarihsel-toplumsal bağlam içinde incelenmesi ve değerlendirilmesi” gerekmektedir. Yani yazınsal enstrümanların “öykü ve söylem düzleminde okunması, çözümlenmesi, yorumlanması, metnin dilinin, gönderme alanlarının, anlamsal boyutunun ve katmanlarının iletisinin metinde kullanılan imgelerin, motiflerin ve eğretilmelerin göz önüne alınarak çıkarılması” gereklidir (İpşiroğlu, 2007: 174).

Çocuk yazını eleştirisinin yanında çocuk felsefesinin de son yıllarda gelişim göstermesi çocuk edebiyatının gelişimi için olumlu bir ilerleme olarak yorumlanmaktadır. Çocukların “ruh dünyalarına yönelen ve onların yaşam algılarında dış dünyanın kaotik yapısına karşı ‘çocuksu bir gerçeklik’ oluşturma amacıyla olan çocuk edebiyatı” onlara özgü bir felsefenin oluşmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Estetik ve etik kuralların çocuk yazını ürünlerinde gözetilmesi, çocukluğun inceliklerinin ve ‘çocuksu gerçekliğin’ ortaya çıkmasında önem arz eder. Çocuk felsefesi ve çocuk yazını eleştirisinin çocuk edebiyatına dâhil edilmesi ile de çok yönlü inşa çalışmaları nitelik kazanmakta ve yetkin bir çocuk edebiyatının oluşması sağlanmaktadır (Kanter, 2014: 569).

Çocuk edebiyatı içerisinde son yıllarda önemli bir yer tutmaya başlayan çocuk felsefesi ve çocuk yazını eleştirisi henüz beklenen yetkinliğe sahip olmasa da çocuğun günümüze kadar kazanamadığı gerçekliği kazanmasında bu iki öğenin önemli katkılar

yaptığı kabul edilmektedir. Çocuk yazını ve çocukluk ile ilgili kavramların yeniden tanımlanmaya çalışıldığı bu dönemde çocuk felsefesinin çocuk edebiyatına önemli katkıları olacağı öngörülmektedir.

Çocuk edebiyatının kendine özgü bir alan olma yolunda devam eden serüvenine, nereden nereye, ne kadar sürede geldiğine bakmak gerekir. Geleneksel yaklaşımlarla başlayan ve artık çağdaş yaklaşımlara kapılarını açan çocuk edebiyatımız doğumla başlayan çocuk dünyasına kitabı hemen entegre etme çabasıdadır. Modern dünyanın enformatik anne-babalarının çocuklarından beklentileri ise çocuk edebiyatında nitelikli eserlerin sayısını azaltmakta ve çocuk yazınına önemli bir kazanç kapısı haline getirmektedir. Ancak çocuk edebiyatı alanında yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmacıların sayısındaki artış, bilinçli ve seçici okur kitlesinin oluşumuna katkı sağlayarak çocuk edebiyatının özgünleşmesine destek olmaktadır.

1.7.6 Çocuk Edebiyatı Tarihi

Çocuk kavramının tartışılmaya açıldığı günden bu güne kadar kavramın tarihi süreç içerisinde pek çok anlam kazandığı ve bunların belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Tartışmaya açılan konu çocuk ve çocukluk olunca, çocuk edebiyatının da tarihi sürecini, içeriğini borçlu olduğu çocuklarla doldurmaya ve kendi tarihsel seyrini de bu biçimde şekillendirmeye başladığını söyleyebiliriz.

İnsanoğlunun yeryüzündeki serüveni başlayınca dolaylı olarak çocuğun serüveni de başladı denilebilir. Çocuk son yüzyıllarda bilimsel olarak incelemeye başlansa da çocuğun her daim var olduğu bir gerçekliktir. Çocuğu anlama, irdeleme ve çözümleme çalışmaları belli disiplinlerle açığa çıkmış olsa da çocuk ve çocuk edebiyatı çok daha öncesinde vardı, denilebilir. Bir kavramı anlamının yollarından biri de o kavramın tarihini anlamaktır. Bu yüzden çocuk ve çocuk edebiyatı ile varmak istediğimiz noktada şüphesiz çocuk edebiyatı tarihini de irdelemek gerekmektedir.

Çocuk edebiyatının ilk ürünlerinin sözlü edebiyat ürünleriyle başladığını öne süren araştırmacıların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Çocuk edebiyatını sözlü edebiyat ürünlerinden sonra (tekerleme, bilmece, mani, sayısmaca, masal, destan, ninni, fıkra vb.), matbaanın bulunmasıyla daha da gelişmeye başlayan bir süreç olarak değerlendirebilir.

Rönesans hareketleri Avrupa’da köklü değişimleri hızlı bir şekilde gerçekleştirmeye çalışırken; “endüstrileşme, üretim ilişkilerindeki değişiklikler, aile içi görev farklılıkları, burjuva sınıfının oluşması ve eğitim sistemindeki değişimler” çocuk algısındaki değişimleri de beraberinde getirmektedir. Çocuğun değer kazanması, anlaşılmaya çalışılması farklı bilim dallarının doğmasına zemin hazırlarken beraberinde çocuk edebiyatının da ayrı bir olgu olarak ele alınmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. (Baş, 2015: 7).

Necdet Neydim’ in çocuk edebiyatı tarihi hakkındaki belirlemeleri, bize bu tarihi süreci ana hatlarıyla anlatmaktadır:

“Bilim, çocuğu ‘sosyal bir yapı ve psikolojik bir varlık olarak’ ancak matbaanın bulunmasıyla beraber XV. yüzyılda ‘bir değer olarak’ tarih sahnesine çıkarır. Çocuğun toplumda ve aile bireyleri arasında öneminin artması XVII. yüzyıla kadar sürer. Ancak çocuğun ‘toplum içerisinde korku verici bir varlık, hatta bir günah ürünü olarak’ algılanması bilimsel ve dinsel eserlerin matbaa aracılığıyla çoğaltılmasıyla ve Rousseau’nun “*Emil*” i yayımlamasıyla yıkılmaya başlar. Kavramsal düşünme, bireysellik, inanç, açıklık tutkusu toplumsal ve kültürel değişimleri beraberinde getirir. Toplumda yaşanan bu değişimlerin devamında ‘modern aile’ kavramı gerçekleşme sürecine başlar. Sanayileşmenin hızlı bir şekilde ilerlemesi Avrupa’da yeni yönelimleri beraberinde getirir. Ekonomik ve sosyal değişimler yeni bir ahlak ve eğitim anlayışını da gereksinimler arasına dâhil etmektedir. Bu yeni anlayış “burjuva ahlak anlayışıdır. Bu yeni anlayışa karşı, tepkiler de oluşur. Rousseau'nun “*Emil*” adlı kitabı bu tepkiyi ortaya koyan bir yapıt olmakla birlikte, çocuklara dönük eğitim ve ahlak anlayışının mihenk taşı da oluşturur.”(2003: 22-32).

Bu gelişmeler ışığında, Orta Çağ’ın sert tutumu ve eğitimde sadece dini öğretilerin esas alınması ilkeleri yıkılmaya yüz tutar. Okuma kavramının mahiyetinin, çocuklar için de bu gelişmeler ışığında değerlendirilmesi ve yetişkinler tarafından önemsenmeye başlanması ile birlikte çocuklar için ayrı kitapların oluşturulması fikri de sorgulanmaya başlanır. Matbaanın icat edilmesiyle çocukların yetişkinler için yazılan kitaplara hızla yönelmesi, beraberinde çocuklar için farklı bir edebiyatın oluşması gerekliliğinin ortaya çıkmasına zemin hazırlar.

Genel kanıya göre 16. yüzyıla kadar çocuklar için kitaplar yazılmamaktadır. Ancak tarihin sayfalarında bu konu ile ilgili adımlar hep vardır. Nitekim 6. yüzyılda Çin klasiklerini özetleyen Konfüçyüs bu kitapları çocuklara okutmayı düşünmektedir. Yine yazının icadıyla birlikte çocuklar için yazılan ders kitabı niteliğindeki el yazması eserlere

ait belgeler günümüze kadar gelir. Çocuklara ait şarkılar ve tekerlemeler de İngiltere’de kitap haline getirilir. “13. yüzyılın başında yazıldığı düşünülen Latince belgelerin daha sonra ünlü İngiliz edebiyatçıları tarafından yeniden düzenlendiği bilinmektedir.”(Enginün ve diğerleri, 2000: 15-16; Yalçın ve Aytaş, 2008: 19).

Çocuk edebiyatının var oluş sürecinde ve ilerlemesinde söz sahibi olan ülkelerden biri de İngiltere olmuştur. İngiltere, çocuk edebiyatında belirleyici ve aktif rol oynayan ülke konumundaki yerini korur:

“15. yüzyılda İngiliz matbaacı Caxton, ilk defa İngiliz halk tabakası tarafından okunan küçük cep masalları basar. Soylular ise *Horn Book* adı verilen kitapları okumaktadırlar. 18. yüzyıla kadar İngiltere’de aşırı dinci bir akım, Quakerizm, çocukların sıkı bir disiplinle yetişmesini istediğinden, onlara yönelik hazırlanan kitapların önemli bir kısmının konusunu daha çok *İncil*’den alınan öyküler oluşturmuştur. 14. Lui döneminde Fransa’da yaşayan Charles Pearault, halk ağzında dolaşan masalları toplayıp, kısaltarak çocuklar için 1697 yılında bastırması ve çocuk yayıncılığının öncüleri arasında yer almıştır. Bugün bile birçok ülkede sevilerek okunan *Kül Kedisi*, *Parmak Çocuk*, *Mavi Sakal*, *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Çizmeli Kedi*, *Uyuyan Güzeli* gibi eserler onun bize kazandırdığı çocuk kitaplarından birkaçıdır. Bu kitaplar, önce İngiltere, daha sonra Almanya’da basılır. Bundan sonra hem İngiltere’de hem Fransa’da çocuklar için yazılan kitaplar ortaya çıkmaya başlar.” (Aytaş ve Karakuş Aktan, 2012: 538).

Almanya ve Hollanda’da yaygın olarak kullanılmaya başlanan matbaalar, çocuk kitabı yayıncılığında bu ülkelerin etkin birer rol oynamasını sağlar. 1484 yılında basılan çocuklara yönelik ilk kitaplar arasında gösterilen *Ezop Masalları* da günümüzde hâlen geçerliliğini korumakta ve okunmaktadır (Baş, 2015:7).

Çocuk edebiyatının tarihi sürecini izah etmeye çalışan Enginün ve diğer araştırmacıların da varış noktası hemen hemen aynıdır:

“Çocuk kitaplarının yazılması çocuk eğitimindeki arayışların sonucudur. 16. yüzyıla gelinceye kadar çocuklar için yazılmış hiç bir kitap yoktu. Çocukların yapmacık hayvan hikâyeleri ve boş fantezilerle dolu kitapları okumalarının zararlı olacağını ileri sürenler, çocuklar için ayrıca kitap yazılmasına karşı çıktılar. Buna karşılık, Batı’da çocukların yetişkinlerin kitaplarına yönelmesi bir yarış başlatmıştı. Batı’da kilise, çocuğa dini yayınlar dışında kitap okutulmasına karşı çıkıyordu. Çocuklar ise puriten (dini) çocuk kitaplarını sıkıcı buluyor ve bu kitapları okumak istemiyordu. 18. yüzyıla kadar öğretici bazı çocuk kitapları yanında klasik edebiyat eserleri de okunmaya başlanmıştı. Matbaanın icadı, okur-yazar oranının yükselmesi, haberleşme

imkânlarının gelişmesi, kitaba yönelişi hızlandırdı. *Robenson Crusoe'yi, Güliiver'in Seyahatleri'ni, Alis Harikalar Diyarında'yı, Define Adası'nı,* çocuklar önce keşfettiler. Sonra bu kitapları tekrar tekrar okudular.”(Enginün ve diğerleri, 2000: 15-16).

Matbaayı bulan Avrupalılar çocuk edebiyatı sürecinin oluşmasını belirleyen taraf olmuştur. “*Chapbooks*” isimli ilk çocuk edebiyatı ürünleri İngiltere’de 17. yüzyılda tarih sahnesine çıkar ve sonraki süreçte yaygın olarak kullanılır. “İlk resimli çocuk kitabı, *Orbis Pictus (Resimlerle Dünya)* adıyla, 1637’de Johann Amos Comenius tarafından yayınlanmıştır.” Yine bu dönemde John Newbery’nin “*A Little Pretty Pocket Book*” adlı eseri şekil açısından çocuklar için hazırlanan ilk kitap olarak adını çocuk edebiyatı tarihine yazdırır (Aktaran: Çalışkan, 2001: 411; Şimşek, 2011: 44).

16. yüzyıldan sonra şekillenmeye başlayan çocuk edebiyatı eserleri hakkında Canatağ’ın ifadeleri de meseleyi özetler mahiyettedir:

“Çocuk edebiyatının matbaanın bulunuşuyla beraber ortaya çıktığı kabul edilir. Nitekim 16. asırdan itibaren kitaplar basılmaya başlanır. Söz gelimi *Homeros ve Ezop Masalları* gibi klasik eserler 17. yüzyıldan itibaren çocuklar için yeniden kaleme alınır ve düzenlenir. Özellikle İngiltere’de konuyla ilgili geniş bir literatür oluşur. Çocuk edebiyatı açısından popüler olan bazı eserler 18. ve 19. yüzyılda ortaya çıkar ve bunlar birçok Avrupa diline çevrilir. Genel olarak eğitici ve öğretici nitelikleri ön plânda olan bu eserler etrafında büyük bir çocuk okuyucu kitlesi oluşur. Çocuk edebiyatının Fransız Edebiyatında popülerlik kazanması ise yaklaşık 17. yüzyıla rastlar. Bunda ağırlıklı olarak bütün Avrupa’yı saran romantizmin etkisinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda La Fontaine’nin fablları büyük ilgi görür. Fransız çocuk edebiyatı asıl gelişimini ise 19. yüzyılda gösterir.” (2011: 288).

17. ve 18. yüzyılda arka arkaya verilen eserlerle ana karakteri çizilen çocuk edebiyatı asıl gelişimini Rousseau’nun “*Emile*”adlı eserinden sonra gösterecek ve oluşturulan ana karakter de mahiyetlerini değiştireceklerdir. “Eğer insan kaderiyle baş başa bırakılırsa, her zamankinden daha bozulmuş hale gelebilir. Ve kendi kaderine terk edilen çocuk, kendi gereksinimlerini tanımadan ölüp gidebilir.” söylemleri çocuk algısındaki değişimleri temelleyen ve yönlendiren düşünce çizgisinin yönünü değiştirmeye başlamaktadır. Çocuğun nasıl eğitileceği konusu artık zihinlerde önemli soru işaretleri oluşturmakta; kendisi için değil de başkaları için eğitilen çocuğun uyumunun olanaksızlığından söz edilmektedir. Rousseau'nun sıkı sıkıya sarıldığı çocuk eğitiminde “öğreticilik kuralı”, çocuk psikolojisi alanının ortaya çıkışını hızlandırmış ve

çocuğun hukuk, sanat, sağlık gibi alanlarda söz sahibi olmasına zemin hazırlamıştır (Rousseau, 2002: 19-22).

Çocuk psikolojisinin tartışılmaya başlanması, çocuğun ve çocukluğun Locke, Rousseau, Binet, Piaget, Freud gibi bilim insanlarının ufuklarında ulaşılması gereken ortak hedef olarak yerini almıştır. Çocuğa yönelik felsefi bakış açısının gelişmesi adeta çocuğu yeniden gündeme getirmiştir. Çocuk psikolojisi ve çocuk sosyolojisi alanlarındaki araştırma ve bulgular da pedagojik yaklaşımların temelini sağlamlaştırmıştır. Jean Piaget ise, "çocuk kafası bir plak değildir" antitezini savunmuştur. Bu yaklaşımlar ve araştırmalar adeta, çocuğu keşfedecek sanatçılara bir çağrı niteliği taşımıştır (Enginün ve diğerleri, 2000: 37-40).

Bütün bu çalışmalar çocuk edebiyatının yüzyıllar içerisinde gelişerek ve değişerek ilerlemesine olanak sağlar. Okullaşma oranının artması, yayınevlerinin sayısının çoğalması ve çocuğa daha fazla ağırlık vermeye başlamaları, anne ve babaların çocuklarını daha fazla okumaya teşvik etmesi, öğretmenlerin bu işe ağırlık vermesi vb. faaliyetler son yüzyılın çocuk ve çocuk edebiyatı açısından verimli bir yüzyılın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Teknolojik gelişmeler ve değişen yaşam standartları da çocuk edebiyatının mahiyetine yansımaktadır. Bunun sonucu olarak çocuk kitaplarına artık sadece yazarlar değil, ressamalar ve tasarımcılar da ilgi göstermektedir.

Çocuk edebiyatının yetişkinlerin dünyasından farklı bir çerçevede olması gerektiğini savunan ve bu yönde ilk özel yayınların hazırlanmasında öncülük edenlerden biri de John Newbery'dir. Newbery, sadece çocuk yayınları yazmakla kalmamış, bu eserlerin tanıtılması ve yaygınlaştırılması için de çaba göstermiştir. 19. ve 20. yüzyılda; Eleanor H. Porter'in *Polyanna*'sı, Ferenc Molnar'ın *Pal Sokağı Çocukları*, George Sand'ın *Köyün İkiizleri*, James M. Barrie'in *Peter Pan*'ı, Edith Nesbit'in *The Treasure Seekers*'i, Pamela L. Travers'in *Mary Poppins*'i, Will James Smoky'in *Rachel Field Hity*'si, Eric Knight'in *Lassie Come Home*'u, Paul Berna Tete'nin *Rene Guillot ve The White Shadow*'u, Herge'nin *Tente'nin Maceraları*, Vesconcelos'un *Şeker Portakalı*, Michael Ende'nin *Momo*'su öne çıkan ve adından sıkça söz ettiren eserler olarak sayabilmektedir (Oğuzkan, 1987: 15; Şimşek, 2011: 47).

Bu yüzyılda gelişen bilim kurgu kitapları da çocuk okurlar tarafından büyük ilgi görmektedir. Uludağ'ın bu konudaki tespitleri de şöyledir:

“19. yüzyılda bilim kurgu türündeki romanlarıyla çocukların çok sevdiği yazar Jules Verne’dir. “*Aya Seyahat*”, “*Kaptan Grant’ın Çocukları*”, “*Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*”, “*Seksen Günde Devriâlem*”, “*İki Sene Okul Tatili*” gibi bilim kurgu-macera ağırlıklı eserleri yazan Jules Verne yalnız çocukların değil, büyüklerin de ilgisini çekmeyi başararak, dikkatleri yeryüzünden denizlere ve göklere çevirmiştir. Almanya da ise 19. yüzyılın ikinci yarısına dek bütün Almanya’yı dolaşan, Grimm Kardeşler, elde ettikleri halk masallarını kendi anlatımlarıyla kaleme almışlardır. Bu yüzyılda İtalyan yazar Carlo Collodi’nin yazdığı “*Pinokyo*” günümüzde de hâlâ sevilerek okunmaktadır. Danimarkalı yazar Christian Andersen’in da masal konusunda çok önemli bir işlevi yerine getirdiğini de unutmamak gerekir.” (2009: 777-778).

Şimşek ise 2000’ li yılların başında yazılan ve daha sonra beyaz perdeye de uyarlanan J.K. Rowling’in *Harry Potter* serisinin büyük ilgi görmesinin çocuk edebiyatını nicelik ve nitelik olarak büyük bir sektör haline getirdiğini ve çocuk edebiyatının varlığını dünya çapında kabul ettirerek, yoluna bağımsız bir edebiyat olarak devam ettiğini vurgulamaktadır (Şimşek, 2011: 48).

1.7.6.1 Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Tarihi

Türkiye’de çocuk ve çocuk edebiyatına yönelik, dünyadaki, özellikle Batı’daki, gelişmelerle ve çocuga yönelik paralellik göstermektedir. Rönesans hareketleri, matbaanın bulunuşu ve belki de en önemlisi çocuk algısındaki farklılaşmalar; tüm dünyada etkisini gösterirken ülkemizde de çocuk ve çocuk edebiyatı kavramlarını değiştirme ve geliştirme yönünde en büyük etkiyi oluşturmuşlardır.

Dünyada 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra farklılaşmaya başlayan “çocuk” kavramı, 16. yüzyılda artık farklı bilimsel disiplinlerin ilgi odağı olmuş ve önemi kavranmaya/incelemeye başlanmıştır. Çocuk kavramının ülkemizdeki gelişimi de dünyada yaşanan gelişimlere paralel biçimde Tanzimat Fermanı’ndan sonra hız kazanır. Çoğu değişimin ve gelişimin miladı kabul edilen Tanzimat dönemi, edebiyatımızı da etkilemiş ve çocuk edebiyatı da bu değişim içerisinde kendine düşen payı almıştır.

Tanzimat’a kadar olan süreçte çocuk ya da çocuk edebiyatı eseri olarak değerlendirilebilecek bir eser mevcut değildir. Bu döneme kadar sözlü edebiyat ürünleri bu işlevi yürütür ve çocuk eğitiminde de çocuklara anlatılmak suretiyle, masallar ninniler, destanlar, tekerlemeler, efsaneler, bilmeceler, halk hikâyeleri (Karagöz, Köroğlu, Battal Gazi vb.) kullanılır. Halkın aktif olarak misafirliklerde, kahvehanelerde, hamamlarda, bağda-bahçede, dergâhlarda vb. sosyal alanlarda dilden dile dolaşan bu sözlü edebiyat

ürünleri, çocukların da eğitiminde -aynı ortamlarda bulunmaları ve dinlemeleri sebebiyle- dolaylı olarak söz sahibi olur. Çocukların yıllarca dede ve ninelerinden, ana babalarından, mahallenin büyüklerinden dinledikleri bu sözlü edebiyat ürünleri onların yetişmesinde ve eğitimlerinde oldukça etkin bir rol üstlenmektedir. Bugün bile çocukların dünyasında yer edinen bu ürünlerin yaşıyor olması bu nedene bağlanabilir (Baş, 2015: 10).

Canatak'ın bu konudaki bakış açısı da farklılık göstermemektedir:

“Avrupa'nın çocuk edebiyatı alanında aydınlanma, romantizm gibi olguların etkisiyle klasik ve modern eserler oluşturabilecek düzeye geldiğini ve böylece Türkiye'de çocuk edebiyatını etkilediğini söylemek mümkündür. Türkiye'de çocuk edebiyatı Batıdaki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkar. Yazılı çocuk edebiyatının gelişmesine kadar bu ihtiyacı masallar, bilmeceler, ninniler, efsaneler vs. gibi sözlü halk ürünleri giderir. Sözlü gelenekten sonra da edebiyat eserlerinin çok tercih edilmediği görülür.” (2011: 288)

Klasik edebiyat içerisinde çocuğun ve çocukluğun yer almaması, Tanzimat döneminin çocuk edebiyatının ülkemizdeki milâdı olarak kabul edilmesi tezini de destekler gibidir. “Tanzimat'tan önce, çocuklara yönelik daha çok doğrudan öğüt verici kitapların kaleme alındığı görülmektedir. Bu eserler arasında, Nabi'nin *Hayriyye* ve Sümbülzade Vehbi'nin *Lütfiyye* isimli eserleri sayılabilir.” Bu eserler bazı araştırmacılara göre çocuk edebiyatının içerisinde değerlendirilemezler. Ancak 17. ve 18. yüzyıllarda verilen bu eserler bazı çocuk edebiyatçıları içinse ilk eserler olma özelliklerini sürdürürler. Nabi'nin, 1701 yılında, Sümbülzade Vehbi'nin de 1791 yılında yazdığı eserlerde aynı gaye mevcuttur. İki yazar da oğullarına mesaj verme gayesiyle bu eserleri meydana getirmişlerdir. “İki eser de dönemine göre oldukça dikkat çekici niteliktedir. Biçim ve içerik yönünden benzerlik gösteren *Hayriyye ve Lütfiyye*, eğitici/öğretici nitelikte eserlerdir. *Hayriyye ve Lütfiyye*'ye kadar yazılmış eserlerde daha çok çocukları yetiştirecek anne-babalara öğütler verilirken bu eserlerde doğrudan çocuğa seslenilmektedir.” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 24; Şimşek, 2011: 49).

Bu ve buna benzer tartışmalar çocuk edebiyatı alanına olumlu etkiler yaparken Aytaş ve Karakuş Aktan, aynı konuda şu yorumları yapmaktadırlar:

“Rousseau *Emile*'yi kendi çocukluğunu ve buradan elde ettiği birikimi esas alarak kaleme alır. Rousseau, eğitime ve eğitimin uygulama biçimine özel bir önem verir. Model olarak seçtiği *Emile*'de “Nasıl bir çocuk yetiştirilir?” sorusunun cevabını aramanın yanında, bu yetiştirmede

babanın ve annenin rolü de ortaya konulmaya çalışılır. Yazarın kaleme aldığı Emile adlı eseri, hem çocuk eğitimi hem de çocuk edebiyatının ilk örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Rousseau ile aynı dönemde yaşayan Nabî de çocuk eğitimi ve çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluk sahiplerinin rollerini ortaya koyarken model olarak oğlu Ebü'l-Hayr Mehmet Çelebi'yi esas alır. Bu eser “Hayriyye-i Nâbî” adıyla şöhret bulmuş, uzun yıllar çocuk eğitimiyle uğraşanların el kitabı hâline gelmiştir. Her iki yazar da kendi eğitim ve çocuk yetiştirme anlayışlarını farklı biçimlerde ortaya koymuş olurlar.” (2012: 539).

Bu karşılaştırmadan yola çıkarak, çocuk edebiyatı alanında Batı'daki hareketlenmelerin dönüm noktası sayılan eser *Emile*’ yse, Türk dünyasında da *Hayriyye* adlı eseri çocuk edebiyatının dönüm noktası kabul edebiliriz. Ancak eserin, “çocuğa görelilik” ilkesine ne kadar uyduğu yönündeki tartışmalar ise daha çok süreceğe benzemektedir. Yine 16. yüzyılda Kınalızade Ali Efendi'nin yazdığı *Ahlak-ı Alâi* adlı kitabının aynı dönemde yazılan Fenelon'un *Telemak* adlı romanından içerik olarak çok farklı olduğu yorumunu yapan dönemin ünlü ismi Namık Kemal, bizdeki eğitim kitaplarının doğrudan ahlak dersi vermesini eleştirmekte, Batı'nın ise bu işi eğlendirerek ve dinlendirerek yaptığını ifade etmektedir (Aktaran: Yalçın ve Aytaş, 2008: 24).

“Kayserili Doktor Rüştü tarafından hazırlanıp 1859 yılında yayımlanmış ilk Türkçe alfabe olan *Nuhbetü'l Etfal* (Çocukların Gözdesi), çocuk edebiyatımızın ilk bağımsız ürünü sayılabilir.” Yine bu dönemdeki ilerlemelere farklı bir yön veren Tanzimat hareketinin gazetecilik hayatına getirdiği hareket ve canlılık ilk çocuk dergisinin çıkmasını da sağlar. Çocuklar için 1869'da *Mümeyyiz* yayın hayatına başlar. Çocuklar için atılan bu adım onların süreli yayınlarla tanışıp, haşır neşir olmasına ön ayak olurken, her yaştan çocuğa yönelik bilmecelelere, ahlakî yazılara, roman tefrikalarına ve haberlere de bu yayınlarda yer verilmektedir. (Baş, 2015: 11; Enginün, 1987: 40).

Tanzimat'la birlikte toplum hayatındaki değişim ve gelişmeler, eğitim-öğretim alanındaki yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Yabancı dil öğrenmek için ya da başka sebeplerle farklı ülkelere- genellikle batı ülkelerine- giden ve geri dönen aydınların çeviri edebiyata yönelmesi kaçınılmaz bir hâl almaktadır. Buna bağlı olarak çocuk edebiyatı da çeviri kitapların etkisine bu yüzyılda hızlı bir giriş yapmıştır. Tasavvur aşamalarını yeni yeni oluşturmaya başlayan çocuk edebiyatı için bu durum kimilerine göre verimli, kimilerine göre ise ağır ve anlaşılmasız bir süreci beraberinde getirmiştir. Nitekim bu konuda Necdet Neydim'in değerlendirmesi de şöyledir:

“Osmanlı döneminde XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve Cumhuriyet döneminde 1950'lerden sonra yoğunlaşan çeviri çocuk edebiyatının etkinliği 80'li ve 90'lı yıllarda da sürmüştür; toplumsal anlayış değişikliklerinde önemli katkılarda bulunan bir araç konumunu sürekli korumuştur. Batı'da aydınlanmanın ürünü olan çocuk ve gençlik edebiyatı (ÇGE) XVII. yüzyılın sonlarında başlarken, Osmanlı'da Tanzimat'ın ardından, ancak XIX. yüzyılın 2. yarısında başlayabilmiştir. Aydınlanmayla birlikte Batı'da ortaya çıkan ÇGE salt aydınlanmanın dünya görüşünü yansıtmamış, aynı zamanda aydınlanmaya tepki olan Romantizm'in ve dinin bakış açılarını ve tepkilerini yansıtan ve onların çözümünü ortaya koyan örneklerle de temsil edilmiştir.” (2003: 16)

Tanzimat'la birlikte hız kazanan çeviri edebiyat, çocuk kitaplarında da etkisini gösterir. “Şinasi'nin La Fontaine'den çevirdiği, *Kurt ile Kuzu Hikâyesi*; bunun yanında kendisinin yazdığı *Eşek ile Tilki Hikâyesi*, *Karakuş Yavrusu ile Karga hikâyesi*, *Sivrisinek Hikâyesi*” adlı eserleri çocuk edebiyatımızın ilk örnekleri içerisinde değerlendirilmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 24; Baş, 2015: 11).

La Fontaine'den yapılan çevirileri Tanzimat dönemi çocuk edebiyatının oluşmasında önemli unsurlardan gören Şimşek, Recaizade Mahmut Ekrem'in yaptığı *La Fontaine* çevirilerini, 1885'te *Nâçiz* adlı bir kitapta yayımlamasıyla çeviri çocuk edebiyatının önemli bir ilerleme gösterdiğini, bundan sonra ise Lütfi'nin *Robenson*'u, Mahmut Nedim'in *Güiver'in Gezileri*'ni dilimize kazandırmalarıyla bu ilerlemenin devam ettiğini belirtir. Bu çevirilerden yaklaşık yüzyıl sonra yapılan çeviriler üzerine özellikle *La Fontaine* dair eleştiriler, Cemil Meriç'in zihninde yer tutar. Cemil Meriç, *La Fontaine*'i anlayan “Çocuklar mı yoksa anlamaya çalışan yetişkinler mi?” sorusunu eleştiri dünyasına sunar (Şimşek, 2011: 53).

La Fontaine'nin, Türkçe ve İngilizce çevirilerini bir bir inceleyen Meriç, çevirilerde ruhun kaybolup, iskelet bir eserin okuyucuya sunulduğundan bahsederken; “Bir hoca ve mütercim olarak ancak elli yaşımdan sonra *La Fontaine*'in güzelliklerini anlamaya başladım” der (Meriç, 1987: 6).

Jean Jacques Rousseau'nun *Emile* adlı başyapıtı yazıldıktan ancak yüzyıl sonra Ziya Paşa tarafından dilimize çevrilir. Çocuk eğitiminde farklı yaklaşımları ortaya koyan bu eserle birlikte çeviri çocuk edebiyatı bu dönemin karakteristik bir özelliği olarak devam eder. Özellikle Jules Verne'nin eserleri bu dönemde yoğun ilgi ile çevrilir. *Dünyanın Merkezine Yolculuk*, *Beş Hafta Balonla Seyahat*, *Seksen Günde Devriâlem*, *Kaptan Grant'ın Çocukları*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Deniz Feneri*, *Gizli Ada*

vb. eserler çocuk edebiyatımıza çeviri yoluyla kazandırılır. *Kelile ve Dimme* yine bu dönemdeki çocuk edebiyatında canlanmalar sonucunda dilimize çevrilir (Baş, 2015: 11; Şimşek, 2011: 53).

Tanzimat döneminin sonlarına doğru çocuk edebiyatına olan ilgi ve yöneliş giderek artar, acemilik bir nebze de olsun giderilerek, tamamıyla çocukların hedef alındığı eserler ortaya çıkar. 1883'te Çaylak Tevfik'in, *Nasrettin Hoca* fıkralarını toplaması, Ahmet Mithat'ın *Hâce-i Evvel ve Küssadan Hisse*'yi, Recâizade Mahmut'un *Tefekkür*'ü, Muallim Naci'nin *Ömer'in Çocukluğu* vb. eserleri yazmaları bu dönemin çocuk edebiyatı açısından farklı ve yenilikçi olmasını sağlamıştır. Bundan sonraki dönemde çocuk edebiyatının tarihî, yaşanan siyasî ve tarihî olaylara paralel biçimde şekil almaya, gelişmeye ve değişmeye devam etmiştir (Şimşek, 2011: 53; Yalçın ve Aytaş, 2008: 25).

II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte ülkede yaşanan önemli gelişmeler -hiç kuşkusuz- eğitimi ve dolayısıyla çocuk edebiyatını da etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin, Kanun-ı Esasî'yi yürürlüğe koymasının yol açtığı büyük değişimler, 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalanmasıyla son bulmuş gibi gözükse de kurtuluş mücadelesi ve devamında yaşanan tarihi olaylar toplumun tüm katmanlarında etkisini göstermiştir.

Zira "bu sürede ülkede gerek eğitim, gerekse yönetim alanında önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde iktidarı elinde bulunduran İttihat ve Terakki Partisi yöneticileri eğitim kurumlarını yenilemiş, müfredat programlarını yeniden ele almış, bu alanda önemli değişikliklere gitmişlerdir." Bu gelişmeler ışığında çocuklar için yapılan çalışmaların ilk önemli neticesi öğretmen okullarının kurulması olur. Dönemin ünlü isimlerinden Satı Bey, eğitim ve çocuk alanındaki eksiklikleri şuurlu bir bakış açısıyla okur ve düzenlediği bir konferansla sesini edebiyat dünyasına duyurmaya çalışır ve nitekim bunda başarılı da olur. Çocukların 'ahlakî, manevî, vatanî hislerini' coşturmak, tüm düşmanlara karşı bu değerleri korumak için çocuklara yönelik eserlerin, özellikle şiir ve şarkıların hazırlanmasını ve öğretilmesini ister. Dönemin ünlü yazar ve şairleri bu çağrıya duyarsız kalmazlar ve arka arkaya çocuk edebiyatı eserleri yazarlar (Şimşek, 2011: 53-54).

Bu hareketlenmeler ve beraberinde gelen tartışmalar çocuk ve çocuk edebiyatına canlılık getirirken, ilk eserler Ali Ulvi Elöve ve İbrahim Alâettin Gövsa'dan gelir. Bu dönemde, "Ali Ulvi Elöve'nin "*Çocuklara Neşideler*"i (1912), İbrahim Alaeddin

Gövsâ'nın "*Çocuk Şiirleri*" (1911), Tefik Fikret'in "*Şermin*"i (1914), Ali Ekrem Bolayır'ın "*Çocuk Şiirleri*" (1917), Ziya Gökalp'in "*Kızıl Elma*"sı (1914), Fuad Köprülü'nün "*Mektep Şiirleri*" (1917) hatırlanabilir”(Enginün ve diğerleri, 2000: 95).

Hüsrev Hatemi’de bu dönemde çocuk kavramının algılanışındaki değişimlerin edebiyatla sınırlı olmadığını özetler:

“Çocuk sağlığının ve hastalıklarının büyüklerle beraber halledilemeyeceği, ayrı bir konu olduğu daha Sultan Abdülhamid devrinde anlaşılmış ve memnuniyetle işaret edelim ki devlet kuruluşu olan Şişli Çocuk (Hamidiye Etfal) Hastanesi kurulmuştur. Bu anlayışın yerleşmesinde ve gelişmesinde Cemil Paşa'nın, Dr. İbrahim Paşa'nın ve bugün bile zevkle okunacak tıbbi halk kitapları yazmış olan Besim Ömer Paşa'nın büyük rolü vardır. Çocuk eğitiminin ve psikolojisinin ayrı bir konu olduğu daha sonra, İkinci Meşrutiyet devrinde anlaşılmış ve İbrahim Alâeddin Gövsâ Bey 1913-1916 yılları arasında Cenevre J.J. Rousseau Enstitüsü'nden diploma alarak, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunun Pedagoji öğretmeni olmuştur.”(1987: 70-71).

2. Meşrutiyet Dönemi çocuklar için şiir türünün ön plana çıktığı yıllar olur. Birçok şair çocuklar için şiir kitapları oluşturur ve bu kitaplar da çocuklar tarafından ilgi görür. M. Emin Yurdakul, 1899’da *Türkçe Şiirler*, 1914’de *Türk Sazı*, 1915’de *Tan Sesleri* adlı şiir kitaplarını çocuk edebiyatına kazandırmıştır. Ali Ekrem Bolayır 1917’de *Çocuk Şiirleri*, 1925’te *Şiir Demeti*; Mehmed Fuad Köprülü ise 1918’te *Mektep Şiirleri* ile çocuk edebiyatına katkılarını sunmuşlardır. Yahya Kemal Beyatlı, Fazıl Ahmet Aykaç, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç da bu dönemde şiirleriyle çocuk edebiyatını güçlendiren yazarlarımız olarak sayılabilir (Baş, 2015: 13).

Milli Edebiyat Dönemi’ne gelindiğinde ise “çocuklarda dil bilincini geliştirmek, yeni nesilleri millî ve manevî değerler konusunda eğitmek amacıyla başta Ziya Gökalp olmak üzere, Ömer Seyfettin ve diğer milli edebiyat sanatçıları çocuklara yönelik birçok eser kaleme alarak” çocuklar için önemli adımlar atarlar. *Kızıl Elma*, *Yeni Hayat*, *Altın Işık*; *Ant*, *Forsa*, *Kaşığı*, *Pembe İncilli Kaftan*, *Diyet* gibi eserler çocukların ilgilerini çekmeyi başaran, dönemin önemli yapıtlarıdır (Yalçın ve Aytaş, 2008: 25).

Milli Mücadele Dönemi’nde, çocuk edebiyatı alanından biraz uzaklaşılır, ancak Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Günaydın çocuklara yönelik eserler vermeye devam ederler. Bu yazarlardan başka Reşat Nuri Güntekin,

Mahmut Yesari, Aka Gündüz, Faruk Nafiz Çamlıbel, Osman Fahri, Suat Fahir, Siracettin Hasırcıoğlu gibi isimler çocuk edebiyatının gelişmesine katkıda bulunan isimlerdir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Milli Eğitim Bakanlığında o dönemde genel müdürlük yapmış bir eğitimci ve yazardır. Baltacıoğlu, tiyatronun eğitimdeki yeri ve gerekliliği üzerinde durur ve okullarda tiyatronun yaygınlaştırılması için çaba gösterir, özellikle tarihi anlatan oyunların oynanmasının milli bilinci perçinleyeceğini vurgular. Ayrıca İsmail Hakkı Baltacıoğlu, çocuk edebiyatına *Küçük Şehit*, *Edirne Muhasarası*, *Yavuz* gibi piyesler yazarak katkıda bulunur. Doğu Cephesi'nin unutulmaz isimlerinden Kazım Karabekir Paşa da çocuklar için yazdığı kitaplarla ve gerçekleştirdiği etkinliklerle göze çarpar. “*Çocuk Davamız 1-2*” adlı kitapları çocuk eğitimi ile ilgili olmakla beraber; *Çocuklara Öğütlerim*, *Şarkılı İbret* adlı eserleri ise doğrudan çocuklar için yazar (Şimşek, 2014: 36; Baş, 2015: 13).

Cumhuriyet'in ilân edilmesiyle birlikte her alanda yapılan yenilikler döneme damgasını vurmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ve bu günün Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak ilân edilmesi, harf devrimiyle birlikte okuma-yazma seferberliğinin başlaması, çocuk eğitiminde ulusal bir anlayışın benimsenmesi gibi etkenler çocuk ve çocuk edebiyatının çeşitlenmesine katkı sağlamıştır. Çocuğun toplumda özel bir konuma sahip olduğu, düzenlenen yeni ve farklı etkinliklerle gün yüzüne çıkmaya başlamış ve bu gelişmeler ışığında, toplumun çocuğa bakış açısının iyiden iyiye değişmeye başladığı görülmüş ve toplumun çocuğu daha fazla önemsemeye çalıştığı fark edilmiştir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 25).

Cumhuriyet Dönemi'nde yaşanan gelişmeler çocuk edebiyatında etkilerini gösterir ve birçok eser ortaya çıkar. Şiir türünde yaşanan gelişmeler bu dönemde de devam eder ve zengin bir çocuk şiiri arşivi oluşur. Faruk Nafiz Çamlıbel, Hasan Ali Yücel, Mehmet Faruk Gürtunca, Hıfzı Tefvik Gönensay, Halide Nusret Zorlutuna, Mehmet Şeyda, Orhan Veli Kanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ümit Yaşar Oğuzcan ve daha pek çok şair, çocuk edebiyatına şiirleriyle katkıda bulunurlar (Baş, 2015: 15).

Çocuk edebiyatına yönelişle beraber eserlerin niceliği artış, niteliği ise daha çok ‘milli bilinç ve tarih sevgisi’ belirlemiştir. Tanzimat'la birlikte başlayan çeviriler bu dönemde de devam eder. *La Fontaine* çevirileri Vasfi Mahir Kocatürk, Mahmut Cevdet, Emil Bavan ve Siracettin Hasırcıoğlu gibi isimler tarafından devam ettirilmiştir. Sebhattin Eyüboğlu, Orhan Veli ve Nazım Hikmet de *La Fontaine*'den çeviriler yapan isimlerdir. Dünya çocuk klasikleri de bu dönemde yoğun ilgi görür ve çeviriler de hız

kesmez. *Polyanna, Küçük Kadınlar, Define Adası, Zeplin Hırsızları, Yüz Sene Uyuyan Adam* ve daha pek çok eser tercüme yoluyla çocuk edebiyatına kazandırılır. Jules Verne'nin eserleri de yine bu dönemin gözde çevirileri arasında yer alır.

Farklı türdeki eserlerin çeviri yoluyla çocuk edebiyatına girmesi, hem edebiyat hem de çocuk edebiyatı için zenginlik oluşturur. Yine bu dönemde,

“Polisiye ve serüven romanı türünde yapılan çeviriler de önemlidir. 1934'te Maurice Leblanc'dan *Arsen Lüpen* dizisi çevrilerek altı cilt yayımlanır. Peyami Safa, Arsen Lüpen'den ilhamla onu gölgede bırakan Cingöz Recai karakterini yaratır. Server Bedi takma adıyla yirmiye yakın kitaba vücut veren yüzden fazla polisiye hikâye yazar. *Cingöz Recai'yi Kartal İhsan ve Çekirge Zehra'nın* serüvenleri izler. Nurullah Ataç, Ballantyne'den *Mercan Adası'nı* Türkçeye kazandırır. Aynı yıl *Sherlock Holmes* çevirileri okuyucuyla buluşur. Edmondo de Amicis'in *Çocuk Kalbi* romanı da ilk kez 1926'da Alâettin Gövsa tarafından çevrilerek, yayımlanır.”(Şimşek, 2014: 37).

Cumhuriyet Dönemi'nden 1980'li yıllara kadar olan çocuk edebiyatı süreci yazarlar ve eserler bağlamında şöyle özetlenebilir:

Aka Gündüz, *Gazi'nin Gizli Ordusu ve Meçhul Asker* (1930); Cahit Uçuk, *Türk İnkizleri* (1937), *Kırmızı Mantar* (1943), *Üç Masal* (1944), *Türk Çocuğuna Masallar* (1946), *Ateş Gözlü Dev* (1946), *Kurnaz Tilki* (1946), *Mavi Ok* (1968), *Gümüş Kanat* (1968), *Yalçın Kayalar* (1972), *İran İnkizleri* (1974); Ceyhun Atıf Kansu, *Çocuk Bahçesi* (1941) ve *Çocuklar Gemisi* (1946); Eflatun Cem Güney, *Nar Tanesi* (1946), *En Güzel Türk Masalları* (1948), *Nasrettin Hoca Fıkraları* (1957), *Evvel Zaman İçinde* (1957), *Bir Varmış Bir Yokmuş*(1956), *Dede Korkut Masalları*(1958), *Gökten Üç Elma Düştü* (1960), *Az Gittim Uz Gittim* (1961).

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Kuş Ayak: Açıl Susam Açıl* (1967), *Kuş Ayak: Boyalı Ses* (1971), *Arka Üstü, Yeryüzü Çocukları* (1974), *Balina ile Mandalina* (1977), *Yazıları Seven Ayı* (1978), *Göz Masalı, Yaramaz Sözcükler* (1979), *Şeker Yiyen Resimler* (1980), *Güneşi Doğduran, İlkokul 2'deki/Kanatlarda, Kaçan Uykular Ülkesi, Cinoğlan, Hin ile Hincik*, (1981), *Bitkiler Okulu, Dolar Biriktiren Çocuk* (1995), *Oyun Okulu* (1998), *Okulumuz 1'deki, Okulumuz 3'teki* (1999), *Cincik, Cin ile Cincik* (2000).

Kemalettin Tuğcu, *Saadet Burcu*(1943), *Küçük Sevgili* (1946), *Taşyürek, Uçurum* (1947), *Küçük Mirasyedi* (1969), *Sokak Çocuğu, Babasının Oğlu* (1971), *Sokak Köpeği* (1975), *Küçük Serseri, Şeytan Çocuk* (1976); Mehmet Necati Öngay, *Çocuk Şiirleri*

(1942), *Çocuklara Sevgi Şiirleri* (1945), *Sevgi Bahçesi* (1963); Mümtaz Zeki Taşkın, *Çocuklarımıza Resimli Şiirler* (1959), *Çitlenbik Kız* (1975), *Çocuklara Kahramanlık Hikâyeleri* (1978), *Uykucu Mahmut* (1979), *Ülkü Öğretmen, Balık Çocuk, Beş Çocuk Kayıp; Oğuz Tansel, Altı Kardeşler* (1959), *Yedi Devler* (1960), *Üç Kızlar* (1963), *Mavi Gelin* (1966), *Al'lı ile Fırfırı* (1976); Rakım Çalapala, *Yavrutürk Şiirleri* (1968); Reşat Nuri Güntekin, *Tanrı Misafiri* (1927), *Çalışkuşu* (1922), *Acımak* (1928), *Yaprak Dökümü* (1930), *Kızılık Dalları* (1932); Şükrü Enis Regü, *Bayram Yeri* (1947), *Şiir Bahçesi* (1958), *Elma Ağacı* (1971) (Şimşek, 2014: 43; Baş,2015: 16; Şimşek, 2011: 60).

1.7.6.1.1 1980 Sonrası Süreçte Türkiye’de Çocuk Edebiyatı

Tanzimat’tan günümüze uzanan çocuk edebiyatı tarihimizde yaşanan gelişmeleri kültürel ve sosyal hayattan bağımsız değerlendirmek mümkün gözükmemektedir. Gerek uluslararası gerekse ulusal çocuk edebiyatının gelişiminde etkili olan ekonomik, siyasî ya da toplumsal olayların etkileşimi dönem dönem önemli roller üstlenmektedir. Nasıl ki Fransız İhtilali’nin etkileri tüm dünya ülkelerinde önemli değişimlerin fitilini yaktıysa, bazı ülkelerdeki siyasi ve sosyal olaylar da o ülkelerin edebiyatını, dolayısıyla çocuk edebiyatını da etkilemektedir.

Cumhuriyetin ilanından 1980 yılına kadar olan süreçteki çocuk edebiyatımız, dünya genelindeki çocuk edebiyatı ile olan etkileşimine paralel bir seyir izlemektedir. 1979 yılının Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası çocuk yılı kabul edilmesiyle ülkemizdeki çocuk edebiyatı alanında da gelişim hızlanmıştır. Çocuk edebiyatı alanına giren yayınlara olan ilgi artmış, kurum ve kuruluşların bu konudaki çalışmaları da hız kazanmıştır. Türk Dil Kurumunun Nisan 1979 sayılı yayını tamamen çocuk edebiyatı konusuna ayrılır. Yaşanan bu olumlu gelişmeler Tanzimat’tan bu yana emekleme aşamasında bile olmayan çocuk edebiyatı için sevindirici gelişmeleri de beraberinde getirir. Ancak 1980 yılında yaşanan siyasi ve sosyal olaylar çoğu alanda olduğu gibi çocuk edebiyatında da etkilerini gösterir. “Türkiye’deki sosyal ve politik durum dolayısıyla farklı siyasi görüşlerin çocuğa da aktarılması için yoğun bir faaliyet başlamıştır.” (Enginün, 1987: 45).

Aslında Neydim’e göre, bu hareketlilik 60’lı yıllardan bu yana dünyadaki “aydınlanma” görüşünü yansıtan kitaplarla çocuk edebiyatı büyük bir değişimin içine girmiş ve çocuğu şekillendirecek bir araç olarak eğitim sistemine dâhil etmiştir. 68

öğrenci hareketleri ise bu zemini sağlamlaştırarak, çocuk algısını ve çocuk gerçekliğini edebiyata daha fazla yansıtmıştır. 1980 yılında yaşanan önemli olaylar toplumun yaşam biçimine de yansıdığı için ‘çocuk ve ilk gençlik edebiyatının etkinliği toplumsal değişikliklerde bulunulan bir araç’ konumunda varlığını sürdürmüştür (Neydim, 2003: 16-17).

Enginün ve diğerleri (2000: 95) ise bu konuyla ilgili “Yazılı çocuk edebiyatımız dönem tanımlamalarına uygun olarak güdümlü yaklaşımların etkisinde kalmıştır. Yetiştirilmek istenen çocuk tipi, çocuk edebiyatı türleri ile gündeme getirilmiştir. Yoğun olarak 1970-80 arası, çocuk edebiyatımızın, ideolojilerin kısılcacında tahterevalli oynadığı yıllardır.” tespitini yapmaktadırlar.

Türkiye’de çocuk edebiyatı kültürel yaşamdaki farklılaşmalara rağmen ‘hep egemen politik anlayışın gelecek kuşaklara yaptığı yaptırımın aynası’ konumundan sıyrılamamaktadır. Çocuk algısındaki değişim çocuğun bağımsızlığı yönünde değil, aşılacak istenilen ideolojilerin değişimine göre, çocuk gerçekliğinden uzak devam etmektedir. 70’li ve 80’li yıllar hem çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde hem de millî eserlerde sol ve sağ görüşlerin kendi ideallerine yoğunlaşarak, uygun karakterleri canlandırdıkları dönemdir. 70’li yıllarda daha çok sol kesim ön plana çıkarken 80’li yıllardan itibaren dinî kesimin çocuk edebiyatına yoğunlaştığı görülür. Bu dönemde sağ yayınlar yaşanan toplumsal ve siyasal olaylar neticesinde politik bir tavırla da birleşerek daha belirgin hâle gelmiştir. Her iki kesim de çocuk edebiyatı için meşru bir zemin oluşturmaya çalışmış ve çocuk, “kamusal alanın bir parçası olarak algılanmıştır.” (Neydim, 2000: 42-43).

Bu değerlendirmeler ve toplumsal gerçekliklerin çocuk yazınına olan yansımaları her yeni siyasi dönem içinde, beklentileri karşılamak üzere devam etmektedir. İçinde bulunulan sosyal ve siyasal ortamlar yazar, çizer ve yayıncıları biçimlendirerek ileriye dönük adımları çocuk yayınlarına hemen aktarmıştır. Ancak 80 sonrası süreçte yaşananlar yayın hayatına durgunluk da getirir. 1983-1984 yıllarından sonra canlanmaya başlayan çocuk edebiyatının zenginleşerek gelişmesi, yoğun olarak ‘Türkiye Bibliyografyasında yapılacak sondajlarla’ gün yüzüne çıkarılmaktadır. Toplumcu yazarların arka planda varlığını koruduğu bu dönemin en önemli özelliklerinden biri de yenilikçi yazarların okul öncesi, ilk ve ortaöğretim çağındaki çocuklara yönelik, çocuk yayınlarında bilinçli bir üretimle hareket etmeleridir (Alpay, 1999: 91-94).

Alpay'ın dile getirdiği bu yenilikçi ve bilinçli yaklaşımların çocuk edebiyatı ve paralelinde çocuk eğitimi alanındaki yansımaları devletin eğitim politikalarına da yansır. Bu durumu, Tâlât Halman, 1970'li yıllarda kültür bakanı iken yaptığı bir çalışmaya dayanarak şöyle anlatmaktadır:

“1971 yılının sonbaharında, Ankara ve İzmir'de Kültür Bakanlığımızın başlattığı önemli bir uygulamayı anlatmak isterim: Öğrencileri, okul saatleri içinde, öğretmenleriyle birlikte, okullarından Milli Eğitim Bakanlığı otobüsleriyle alıp Kültür Bakanlığına bağlı Devlet Tiyatrolarına, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına, Devlet Opera ve Balesine getiriyorduk. Yalnız Devlet Tiyatrosuna her gün 800 çocuk geliyor, salonlarda tıpkı yetişkinler gibi oturuyorlardı. Devlet Tiyatrosunun çocuk oyunlarını, Devlet Operasının "Ayı Masalı" adlı çocuk operasını, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının "Peter ile Kurt" unu izliyorlardı. Belki de hayat boyunca hiç tiyatroya, baleye, konsere, operaya gidemeyecek olan çocuklar, bir kuruş harcamadan, ailelerine yük olmadan profesyonel temsilleri izlenip okullarına dönüyorlardı. Bunun devlete tek masrafı, birazcık benzin parası idi. Salonlar var, sanatçıların maaşları zaten ödeniyor, prodüksiyonlar hazır. Öğretmenler sınıfta ders yapacaklarına, tiyatroya, opera ve baleye, CSO'ya gelerek öğrencileriyle birlikte oluyorlardı. CSO'da birlikte şarkılar söyleniyordu. Çocuklar için nefis bir yaşantıydı bu.” (1999: 23).

Bu olumlu gelişmeler 80'li ve 90'lı yıllarda devam ederken çeviri edebiyat hız kesmeden çocuk edebiyatımız içerisindeki varlığını korumaktadır. Süreli yayınların çocuk edebiyatı içerisindeki yeri sağlamlaştırılırken genç yazarların sayısı artmış, çocuk kitaplarındaki resimlerle ilgilenen ressamalar da dünyadaki gelişmelere duyarsız kalmamışlardır. Kültür Bakanlığı çocuk kitaplıkları oluşturmaya ve çocuklar için kitap basmaya başlamıştır. Bakanlık çeşitli yarışmalar düzenleyerek çocuk kitabı yazmak isteyenleri cesaretlendirmiş ve desteklemiştir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren okullarda çocuk edebiyatı derslerinin temel derslerden sayılması yaşanan olumlu gelişmelere farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu gelişmeler ışığında “çocuk edebiyatı, gerek nitelik gerekse nicelik bakımından önemli gelişmeler kaydeder. Buna bağlı olarak Anadolu Öğretmen Liselerinde, Kız Meslek Liseleri ve Meslek Yüksek Okullarının, Çocuk Gelişimi bölümleri ile Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin birçoğunda çocuk edebiyatı dersleri verilmeye başlanmıştır.”(Özcan, 2008: 583).

Meral Alpay'a göre çocuk edebiyatı alanındaki bilimsel araştırmaların eksikliği günümüzde daha çok hissedilmektedir:

“Tek tek yazarları ve eserlerini inceleyen bilimsel araştırmalar henüz piyasayı etkileyecek nicelikte ve nitelikte değildir ama bilinçli bir aile kitlesinin oluştuğunu gören yayıncı ve yazarların son yıllarda artık, okur beklentileri doğrultusunda özgün ve nitelikli eserler ortaya koymaya başladığı, kolayca ileri sürülebilir. Bu önemli ve güzel gelişmenin, çocuk kitapları sergileri, fuarları, seminer ve sempozyumlarıyla desteklendiği; 1975'den sonraki dönemde üniversitelerin de konuya önem vermesiyle bu desteğin yoğunlaştığı kolayca ileri sürülebilir. Türk çocuk edebiyatı 1928 harf devriminden sonra çocuk dergileriyle filizlenmiş, 1960'dan sonra telif kitaplarla beslenmiş, 1980'den sonra yaş gruplarına yönelik bilinçli bir üretimle ulusal niteliklerini billurlaştırarak, geleceğe yönelik gelişmeleri gerçekleştirecek birikime ulaşmıştır, diyebilirim.”(1999: 92).

1980 yılında yaşanan siyasî ve toplumsal olaylar neticesinde çocuk edebiyatımızda ideolojik yaklaşımların “tahtırevalli oynadığı” yıllar olarak tarihte yerini almıştır. Edebiyatın amaç değil araç olarak kullanıldığı bu süreçte yetiştirilmek istenen çocuk şekli, çocuk yazını ile gündemde tutulmuştur. Bu dönemde ortaya konan eserlerde arkadaşlık, paylaşma, insanlık, barış, çalışmanın önemi gibi konular ağır basmaktadır. Yazarların bir kısmı ise çocukların toplumsal sorunlara dikkatini çekmek amacıyla eserler vermiş, çocuklara toplumsal duyarlılık kazandırma amacını gütmüştür. Dini yönelimli kitapların sayısındaki artış da bu dönemin önemli bir özelliği olarak göze çarpmaktadır (Enginün ve diğerleri, 2000: 90).

Necdet Neydim, “70'li ve 80'li Yıllarda Çocuk Edebiyatına Bakış” adlı çalışmasında dönemin özelliklerini ve günümüze kadar süregelen yazarların tutumlarını şöyle özetlemektedir:

“Sağ yayımlar 80'li yıllarda başlamış değildir ama ancak bu dönemde yaygın bir siyasî tavırla birleşerek daha açık bir duruma gelmiştir. Tüm yaygınlığına karşın, dini çocuk edebiyatı kendi içinde kapalı kalmış, postmodern bir cemaatin kendi kültür odağını yaratması düzeyinde kalmıştır. Buna karşılık sol çocuk edebiyatı kendini genel kültür politikasının devamı olarak kabul ettirebilmiştir. Ayrıca bu dönemin birçok kitabı 90'lı yıllarda da basılmaya devam etmiştir. Günümüzde sağ çocuk edebiyatı daha meşru bir zemin kazanmaya ve medya toplumu içinde gerçeklik kazanmaya çalışmaktadır.” (2000: 43).

Akademisyenlerin, çocuk edebiyatçıların, yazarların çoğunun kabul ettiği bu ideolojik yaklaşımlar çocuk edebiyatını tesiri altına almaya devam etmekle birlikte

dünyadaki çocuk edebiyatının da çok farklı bir tablo çizdiği söylenemez. Nitekim en ünlü çocuk kitaplarından olan Robinson'u, yazarı Defoe adaya gönderirken yanına yiyecek, silah ve *İncil*'i de verir. Çocuk edebiyatı biraz da toplumun var olmasını istediği çocuk tiplerine göre içerik kazanmaktadır. Bu yüzden edebiyatı dolayısıyla çocuk edebiyatını ideolojiden sıyırmak pek mümkün görünmemektedir. Önemli olan bu ideoloji kaygısının edebî unsurları gölgelememesidir. İdeolojinin çocuk edebiyatı eserlerinde bir taarruz olmasını engellemek ise yetişkinlere düşmektedir. Bunun için çocuk edebiyatında, çocuk felsefesi ve çocuk edebiyatı eleştirisi büyük önem arz etmektedir. Son yıllarda bu alanlarla ilgili önemli adımlar atılsa da yapılan çalışmalar yine de yeterli görülmemektedir. Çocuk edebiyatının tehlike oluşturabilecek bu süreçten korunmasının yolu ise "edebiyat üreticilerinin etik bir sorumlulukla kendilerini kayıtlamalarından geçer. Eğitim süreçlerini işletirken faşizan temayüller sergilememek, eğiten ya da eğitilen herkes için vazgeçilmez bir önem sergiler." (Çağan, 2005: 334-336).

Ahmet Efe ise *Türk Dili* dergisinin 2014 yılında yayımlanan bir soruşturmasında çocuk edebiyatında ideolojinin Rönesans'ın düşünme biçimlerine yaptığı etkilerin yansımaları olarak ortaya çıktığını ve yayıldığını söyler:

"Batı'da Rönesans'tan sonra rasyonalist bir bakış açısının kabulü için yoğun gayret gösterilmiş, gerek felsefe gerek iktisadî ilimler ve gerekse sosyal yapılanmaya dair yeni söylemler geliştirilmiştir. Özellikle 18. ve 19. yüzyıllar içinde edebiyatın bir türü olarak "çocuk edebiyatı" oluşturma gereği duyan Batılı entellektüeller, çocuk duyarlılığını öne çıkaran ve belki birçoğunda kahramanı çocuk olan eserler yazarak gizli veya açık ideoloji sunumu cihetine gitmişlerdir. Irkçılık, siyah-beyaz ayrımı, zenginlik, yoksulluğa karşı mücadele, komünizm, kapitalizm, modernizm, din-devlet işleri ayrımı, savaş, uzay, toplumsal gerçekçilik gibi konuların işlendiği görülecektir. Evrensel değerler başlığı da çok önde tutularak, özellikle dinlerle olan ilişkisinin askıya alınması ve güya ortak değerler etrafında birleşilmesi propaganda edilmiştir. Oysaki asıl mesele insanî olanı ortaya koyabilmektir. Bu yüzden sadece çocuk edebiyatı değil, genel olarak edebiyat, ideolojik bağnazlıklara kurban edilemeyecek kadar değerlidir." (2014: 473-475).

Çocuk edebiyatında 80'li yıllarda yaşanan bu gelişmelerin yansımaları 90'lı yıllarda da devam etmiştir. 90'lı ve 2000'li yıllar yine öğretici eserlerin ağırlıklı olarak piyasa çıktığı yıllardır. Çocuk kitaplarındaki çeşitliliğinin hızlı bir şekilde arttığı bu dönemlerde çocuk yazını pek çok olumlu ve olumsuz gelişmenin içinde varlığını sürdürmeye devam eder. İnsanoğlunun teknoloji ile tanışması, özellikle 2000 yılından sonraki hızlı ilerleme, toplumlarda farklı kültür atmosferlerini de hızlı bir şekilde hayatın

içerisine katmaktadır. Televizyon, cep telefonu, bilgisayar, internet ve en nihai nokta akıllı telefonlar bu sanal kültür ikliminin dünyadaki kültürel unsurları nasıl egemenliği altına aldığını görmek açısından önemlidir. İşte bu noktada en önemli soru çocuk edebiyatının içinde bulunduğu durumun nasıl olduğudur?

Günümüz çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden Gülten Dayıoğlu, özellikle son yirmi yılda dijital alanda yaşanan gelişmelerin etkisinin çok büyük olduğunu dile getirmektedir. Yazar, bu süreçte dilimizin zarar gördüğünü, kitap okuma eğilimlerinin yozlaştığını, yayınevlerinin çocuk edebiyatını vazgeçilmez bir meta olarak gördüklerini ifade etmektedir. Dayıoğlu, çocuk kitaplarının ve diğer bütün kitapların; “zihinsel ve ruhsal enerjimizi törpüleyen, insanı insan kılan evrensel ilkeleri yozlaştıran, zaman sömürgeci makinelerle baş edemediğini” söylerken hiç de haksız görünmemektedir (Dayıoğlu, 2014: 530).

Çocuk edebiyatı son otuz yıl içerisinde teknolojik gelişmelerin getirdiği sıkıntıların yanında yayınevi, eleştirmen, çocuk felsefesi ve çocuk eleştirisinin sığ olması gibi birçok sorunla boğuşmaktadır. Bunların yanında 1980’li yıllara kadar çağdaş yaklaşımlara kapılarını açamayan çocuk edebiyatımız, sözlü edebiyatımızın zenginliğini çocuk yazımına dönüştürmekte geç kalsa da çocuk felsefesini bünyesine aldıktan sonra nitelikli eserler vermeye başlar. 80’li yıllardan günümüze kadar gelinen noktada çocuk ve gençlik edebiyatımızda nitelikli eserler olmasına karşın bu eserlerin uluslararası alanda ses getirememesi Türk çocuk edebiyatının başka bir sorunu olarak karşımıza çıkar. Günümüzde bile hız kesmeden devam eden nitelikli/ niteliksiz her türden çeviriler devam ederken, neden “Türkiye’nin dünya kitap piyasası içerisindeki hacim payı yok denecek kadar düşüktür?” sorusu dikkat çekmektedir (Yener, 2014: 351).

Cahit Kavcar ise “75 Yılda Türk Çocuk Şiiri” adlı makalesinde çocuk edebiyatının tarihi gelişimi, çocuk şiiri, yayınevleri, dergiler vb. konular üzerinde durmuş ve gelinen notayı pozitif bir bakış açısıyla şöyle özetlemiştir:

“75 yılda Türk çocuk edebiyatı çok önemli ve çarpıcı gelişmeler göstermiştir. Yarının büyükleri ve geleceğin güvencesi olan çocuklara yönelik yayımlar, kitaplar, sanatçılar, yayınevleri ve dergiler gerek sayı ve gerekse nitelik bakımından hızla artmıştır ve artmaktadır. Şiir alanında da hem şair ve eser sayısı hem de eserlerin niteliği bakımından çok ilgi çekici, çarpıcı, sevindirici gelişmeler vardır ve bu gelişmeler hızla sürmektedir. Çeşitli yönleri ve boyutlarıyla çocuk edebiyatının ayrı bir uğraşı alanı, uzmanlık dalı haline gelmiş olması, ülkemiz adına sevindirici bir

gelişmedir. Bu alanda sanatçı yani şair ve yazar, yayın, yayıncı ve yayınevi sayısının hızla artması, nitelik ögesinin sürekli göz önünde tutulması, çocuk edebiyatı konusunda geniş katılımlı ve işlevsel bilimsel toplantıların giderek çoğalması, çocuğun sadece genel olarak değil, yaş düzeyleri ile birlikte düşünölmeye başlanması gerçekten sevindiricidir.” (1999: 236).

Çocuk edebiyatının tarihi seyrinde devam eden bu tartışmalar alanın doğurganlığını arttırsa da benzer sorunlar günümüzde de devam etmektedir. Dünyada ya da ölkemizde yaşanan toplumsal, siyasal ya da küresel olayların çocuk edebiyatını da etki alanına almaması kaçınılmaz bir sonuçtur. Çocuk edebiyatında 80 sonrası süreçte yaşanan gelişmelerle varmak istediğimiz noktada çocuk edebiyatı yazarlarına da değinmek gerekmektedir. 1980 yılından günümüze kadar uzanan süreçte çocuk edebiyatı alanında eser veren birçok yazarımız vardır. Çocuk edebiyatının önde gelen bu dönem yazarları alfabetik olarak şöyle sıralanabilir:

A. Vahap Akbaş, Ahmet Efe, Ayla Çınaroğlu, Aytöl Akal, Aziz Nesin, Behiç Ak, Besim Atalay, Bestami Yazgan, Cahit Zarifoğlu, Cemal Süreya, Çetin Öner, Eflatun Cem Güney, Fatih Erdoğan, Fakir Baykurt, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Fikret Arıt, Gökhan Akçiçek, Gökhan Özcan, Gülten Dayioğlu, Hasan Latif Sarıyüce, Hasan Nail Canat, İpek Ongun, Kemalettin Tuğcu, Mavisel Yener, Mehmet Güler, Mevlâna İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin, Mustafa Ökkeş Evren, Muzaffer İzgü, Münire Daniş, Necati Tosuner, Necdet Neydim, Niyazi Birinci, Oğuz Tansel, Rakım Çalapala, Refik Durbaş, Rıfat Ilgaz, Sadık Yalsızuçanlar, Sevim Ak, Sulhi Dölek, Tacettin Şimşek, Tarık Dursun K., Ülkü Ayvaz, Üzeyir Gündüz, Yalvaç Ural, Yaşar Kemal, Yavuz Bahadıroğlu, Yücel Feyzioğlu vs. (Şimşek, 2014: 39-52; Arıcı, 2016: 13).

1.7.7 Çocuk Edebiyatı Türleri

1.7.7.1 Dergi

Çocuk edebiyatının gelişmesi ve zaman içerisinde farklılaşarak ilerlemesinde dergi ve gazete gibi türlerin önemi küçömsenemeyecek kadar fazladır. Çocuklar için yayınlanan dergiler, çocuk edebiyatının da filizlenmesinde önemli roller üstlenmektedir. Çocuk dergileri, çocuk kitaplarındaki tarihi gelişime paralel bir süreç içerisinde varlıklarını sürdürmüş ve değışimler doğrultusunda gelişerek günümüze kadar farklı yüzlerle varlıklarını korumuşlardır.

Dünyada çocuk dergilerinin bir okuma aracı hâline gelmesi ve diğer dergilerden farklı özelliklerle yayınlanması 19. yüzyılın ortalarına denk gelmektedir. Bu zamandan sonra çocuk kitaplarına verilen değer çocuk dergilerini de kapsar ve çocuk dergilerinin sayısında önemli bir artış olur. Bu alanda ilk girişimleri yapan ve önemli ilerlemeler kateden ülkelerin başında ise İngiltere ve ABD gelmektedir (Oğuzkan, 1987: 25).

“İngiltere’de uzun ömürlü dergilerin çıkışı 19. yüzyılda gerçekleşebilmiştir. *The Child’s Companion* adlı dergi 1824’de yayımlanmaya başlamış ve bu yüzyılın sonuna kadar etkinliğini sürdürmüştür. En önemli İngiliz çocuk dergilerinden biri olan *The Children’s Friend* ise 1826’da çıkmaya başlamıştır. Başlıca amaçları bilgi vermek ve öğretmek olan *Infant’s Magazine*, *The Youth’s Monthly Visitor* gibi dergiler de İngiltere’de yayımlanmıştır. Çocuklara yönelik olarak 1852’de çıkmaya başlayan, *The Charm* dergisidir. Ahlâkî ve öğretici yazılardan çok hayale ve yaratıcılığa dayalı yazılara ağırlık veren bu dergiyi *The Boy’s Own Magazine* izledi.

Amerika’da ilk çocuk dergisi 1826’da Boston’da yayımlanmış olan *The Juvenile Miscellany* adlı bir dergidir. Çeşitli dinsel toplulukların düşünce ve inançlarını yansıtan bu dergiler arasında başlıcaları şunlardır: *The Children’s Magazine* (1829), *Youth’s Magazine* (1850), *Parley’s Magazine* (1832), *The Child’s Friend* (1843), *The Little Pilgrim* (1854), *The Riverside Magazine* (1867), *Harper’s Young People* (1879).” (Oğuzkan, 1987: 25-26).

Ülkemizde ise süreli yayınların yine Tanzimat’la birlikte yayın hayatına başladığı görülür. İlk çocuk dergisi *Mümeyyiz* (1869)’dir. *Mümeyyiz* ile birlikte 1928 Harf İnkılabına kadar yayınlanan diğer çocuk dergilerinin benzer yönleri “ dergide yer alan hikâye ya da kıssaların edebiyat kaygısı taşımayan, çocuklara ahlâklı, çalışkan, faziletli insan olmayı öğütleyen bir çeşit nasihatname hüviyetinde olmalarıdır.” (Şimşek, 2011: 49).

Çocuk dergilerindeki içerikle ilgili bu gelişmeleri Ferhan Oğuzkan şöyle özetlemektedir:

“Çocuk dergileri, 19. yüzyılın ilk yarısında daha çok öğretici yazılara, masal ve hikâyelerle dinsel konulara önem vermişler, yüzyılın ikinci yarısında ise hayal ürünü yazılar yanında olgusal ve gerçekçi yazılara öncelik tanımışlardır. Başlangıçta çok dar ve seçkin bir çocuk kitlesine seslenen çocuk dergileri, içerik bakımından meydana gelen bu gelişmenin bir sonucu olarak geniş ölçüde orta tabaka halk çocuklarının gereksinim ve ilgilerini karşılama çabası içine girmiş durumdadırlar. Çağdaş çocuk dergilerinde yazarların güncel ve toplumsal sorunlara ilişkin konulara yöneldikleri görülmektedir.” (1987: 27).

Mümeyyiz ve devamında yayınlanan süreli yayınlar yıllar sonra yapılan titiz çalışmalar neticesinde çocuk edebiyatı tarihine kazandırılır. Nitekim dergilerin ve gazetelerin hasar görmüş olması, bazı sayılarına ulaşılamaması gibi olumsuzluklar bazı bilgilerin eksik kalmasına yol açmaktadır. Yaşanan olumsuzluklara rağmen İsmet Kür'ün süreli yayınlar ile ilgili yaptığı “*Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*” adlı çalışma çocuk edebiyatındaki dergilerle ilgili önemli bilgiler içermektedir. Bu çalışmadan notlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tanzimat’tan Cumhuriyete Kadar Yayınlanan Çocuk Dergileri

Dergi Adı	Miladi Yayın Yılı	Hicri Yayın Yılı	Yayınlanan Sayı	Sayfa Sayısı
<i>Mümeyyiz</i>	1869	1286	49	4 sayfa
<i>Sadâkat</i>	1875	1291	6	4 sayfa
<i>Eftâl</i>	1875	1291	13	4 Sayfa
<i>Arkadaş</i>	1876	1292-1293	13	?
<i>Çocuklarla Arkadaş</i>	1882	1298	11	16 Sayfa
<i>Vâsita-yi Terakki</i>	1883	1299	4	6 sayfa
<i>Çocuklara Kırâât</i>	1883	1299	18	?
<i>Çocuklara Talim</i>	1887	1303	9	?
<i>Çocuklara Mahsus</i>	1896	1312	5	8-16 Sayfa
<i>Çocuklara Rehber</i>	1897	1314	166	?
<i>Çocuk Bağçesi</i>	1904	1320	43	?
<i>Musavver Küçük Osman</i>	1909	1325	Bulunabilen 3 Sayısı Var.	?
<i>Arkadaş</i>	1909	1325	14	32 Sayfa
<i>Çocuk Dünyası</i>	1913	1329	73	8
<i>Çocuk Yurdu</i>	1913	1329	7	?
<i>Mektepli</i>	1913	1329	En az 39 sayı	?
<i>Çocuk Duygusu</i>	1913	1329	50	?
<i>Türk Yavrusu</i>	1913	1329	2	4
<i>Çocuk Bahçesi</i>	1913	1329	19	?
<i>Çocuk Dostu</i>	1914	1330	11	?
<i>Hür Çocuk</i>	1918	1334	2	8

<i>Bizim Mecmuâ</i>	1922		27	8
<i>Çocuk Postası</i>	1923	1339	2	8
<i>Yeni Yol</i>	1923	1339	65	40
<i>Haftalık Resimli Gazetemiz</i>	1924	1340	7	?
<i>Sevimli Mecmua</i>	1925	1341	13	?
<i>Çocuk Dünyası</i>	1926	1329	30	?
<i>Çocuk Yıldızı</i>	1927	1330	9	30

(Kür İsmet, Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları, Ankara, 1991)

Cumhuriyetin ilanına kadar olan yıllarda basılan ve tabloda gösterdiğimiz çocuk dergilerine dair genel bir değerlendirme şöyle yapılabilir: İlk çıkan çocuk dergileri 15 günde bir çıkması rağmen uzun soluklu olamamaktadır. Sayfa sayıları da sonraki çıkan dergilere göre daha azdır. Dergilerde tefrika usulü yayınlar büyük yer tutmaktadır. Hemen hemen bütün dergilerde farklı yazı türleri yer almakta, dergilerde kullanılan dil dönemin özellikleri dolayısıyla ağır bir nitelikte seyretmektedir. İmlâ ve noktalama işaretleri yok denecek kadar az kullanılmıştır. Bazı dergiler bir müddet yayın hayatına devam etse de yaşanan zorluklar sebebiyle bir müddet sonra yayın hayatlarına ara vermişlerdir. Yapılan küçük değişikliklerle tekrar yayın hayatına dönen dergiler ise istenilen sayılara ulaşmadan yayın hayatına son vermişlerdir (Kür,1976: 412-415).

İlk çıkan çocuk dergilerindeki bu genel özelliklerin değişiminde öncü olan, çocuk edebiyatını gazete ve dergi şeklinde bağımsız olarak ele alan ise Mehmet Şemsettin’dir. Mehmet Şemsettin’in çocuklara yönelik anlatım tarzı ve farklı yazı tipleri ile çocuk dergilerini, gazetelerini zenginleştirme çabaları ses getirir. Gazete ve dergileri de bir öğretim aracı olarak gören Mehmet Şemsettin çocuk dergilerindeki dili şöyle ifade eder:

“Size söyleyeceğim şeyleri daima böyle lakırdı eder gibi söyleyeceğim. Ta ki, okuduğunuzu kendi kendinize anlayabilesiniz. Yazacağım şeylerse asla can sıkılmaz. Sizi hem eğlendirir hem de size fayda verir. Bu sebebe mebnidir ki gazetemini ismini *Arkadaş* koydum.” Nitekim Mehmet Şemsettin’in bu söylemleri doğrultusunda dil ve imlâyâ gösterilen özen artar. Mehmet Şemsettin tek yazar olarak 14 sayı devam ettirdiği “*Arkadaş*” dergisinden sonra ise “Çocuklara Talim, Çocuklarla Arkadaş” adlı dergilerini de yayımlar (Aktaran: Enginün, 1987: 40).

Cumhuriyetin ilanından sonra çeşitlenmeye ve farklılaşmaya başlayan süreli yayınların niceliği ve niteliği de değişim göstermiştir. 1924 yılında yayın hayatına başlayan *Cumhuriyet Gazetesi* 'nde ilk kez "Çocuk Sütunu" başlığı ile çocuklara mahsus yayınlar gerçekleştirilir. *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yayınlanan "Çocuk Sütunu", 1930 yılında sonra tam sayfa olarak düzenli bir şekilde Çocuk Sayfası adıyla yayınlanır. *Vakit Gazetesi* yine 1926 yılında "Çocuk Sayfası" bölümünü başlatır ve ilk defa "Çocuk Ansiklopedisi" nin yayınlandığını duyurur. Ayrıca *Vakit Gazetesi* Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) adına çocuklar için maddi yardım yapmaya çağrı yapan gazete olur. Hâkimiyet-i Milliye'de de çocuklara mahsus sayfaların yayınlanmasıyla 1930'dan sonra yayınlanan gazetelerin ortak özelliği çocuk sayfaları olur (Karal Akgün, 1999: 52-53).

Bu dönemde *Talebe Mecmuası*(1923), *Çocuk Postası*(1923), *Sevimli Mecmua*(1925), *Çocuk Dünyası*(1926), *Çocuk Sesi*, *Mektepli*, *Arkadaş* gibi dergiler yayımlanır. 1936'da *Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Dergisi*, sonrasında ise *Çocuk ve Yuva* dergisi çıkar. 1940 ve 1950 yıllarına gelindiğinde ise *Yavrutürk*, *Çocuk Haftası*, *Doğan Kardeş* ve Kültür Bakanlığının çıkardığı *Elma Şekeri de* önde gelen çocuk dergileridir.

"1960'tan ve özellikle 1970'ten sonra da çocuk dergisi bakımından büyük bir canlılık ve zenginlik göze çarpar. Bazı gazeteler, bankalar ve çeşitli kurumlar çocuklara yönelik dergiler çıkarırlar. 1970 sonrası için sözü edilmeye değer çocuk dergilerinin başında, en uzun ömürlü dergilerden biri olan *Milliyet Çocuk* gelir. Türkiye İş Bankası'nca çıkarılan *Kumbara* dergisi de bu arada sayılabilir." (Kavcar, 1999: 234)

Özellikle 80'li yıllarda bankalar çocuk dergileri yayımlar. *Başak Çocuk* (Ziraat Bankası), *Kumbara* (İş Bankası), *Şeker Çocuk* (Şekerbank), *Pamuk Çocuk* (Pamukbank). *Tercüman Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Mavi Kuş*, *Kervan* ve *Bando* da diğer önemli çocuk dergileridir. Niyazi Birinci' nin önderliğinde uzun soluklu olarak yayın hayatına devam eden *Can Kardeş* dergisi de bu dönemde raflarda yerini alır (Şimşek, 2011: 51).

2000 yıllara gelindiğinde ise *Kırmızı Fare* ünlü çocuk edebiyatı yazarlarıyla yayın hayatına başlar. *Ebe/Sobe*, *Okyanus*, *Bilim Çocuk Dergisi*, *Meraklı Minik*, *Öncü Çocuk Dergisi*, *Bilim ve Teknik*, *TRT Çocuk Dergisi*, *Çoluk Çocuk*, *Atlas Dergisi*, *Doğan Kardeş*, *Diyanet Çocuk Dergisi*, *Milliyet Kardeş*, *Vakıf Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Tercüman Çocuk*, *Çocuğa Selâm*, *Kandil Çocuk* ve *Kumbara* gibi dergiler çocuk yazını için bu dönemde önemli rol oynamaktadır (Güleryüz, 2013: 251-257; Yalçın ve Aytaş, 2008: 242-261).

Çocuk edebiyatındaki süreli yayınların bu alan için önemi yadsınamaz. İlk çıkan dergiden tutun da günümüzdeki son çıkan dergiye kadar çok şeyin değiştiği kesin olmakla birlikte bu değişimin nasıl bir seyir izlediği de önem arz etmektedir. İsmet Kür ise bu önemi şöyle yorumlamaktadır:

“Özellikle 1950 yılına kadar bu işi iyice ciddiye almışız. Eski çocuk dergilerinin en büyük özelliği, çocuklara gösterdikleri saygıdır. Eğlendirme gayretleri yanında, “yararlı” olmayı amaçladıklarına tanık oluyoruz. Ortak yönleri başyazılarında, haberlerinde çoğunlukla memleketin önemli konularını ele almış olmalarıdır. Bu tutum, çocuklara saygı göstermek değil de nedir? Çocukları asla bir sömürü aracı olarak kullanmamışlardır. Çocukların taze heyecanlarını önünü ardını düşünmeden kırbaçlamak yerine, onları küçük yaştan memleket sorunlarıyla ilgilenmeye alıştırmak çabasını, bu çok önemli çabayı, bu günkü çocuk dergilerinde bulamıyoruz.”(1976: 412).

Benzer bir yorumu ise 1980 sonrasında çıkan çocuk dergileri üzerine kapsamlı bir araştırma yapan ve bu dergilerin dağıttığı film, oyuncak vb. araç-gereçleri de inceleyen İbrahim Kıbrıs yapar. Ortaya çıkan tabloda, Tanzimat’tan günümüze çocuk dergilerindeki değişim, edebî anlamda pek iç açıcı değildir. Nicelik olarak çocuk dergileri büyük bir artış gösterse de çocukların ilgisini çekecek nitelikli ürünler bir elin parmaklarını geçmez. Zira yüzlerle ifade edilen çocuk dergiciliğinde ‘bir yayının kirliliği’ mevcuttur. Belirli bir ilkesi olmayan çocuk dergilerinin dışında kalanlar sayılarını devam ettirebilmek için değişik yöntemlere başvurmaktadır. Bu da dergilerin oyun amaçlı, paketinin içinde göz alıcı ve özendirici oyuncakların olduğu, albenisi yüksek ama okuma etkinliklerinden uzak bir hale gelmesine sebep olmakta, nicelik niteliğe kurban edilmektedir. Oysaki çocuklarda “okuma alışkanlığı oluşturacak, onların yazınsal ve kültürel düzeylerini yükseltecek” nitelikli yayınlara fazlasıyla gereksinim vardır (Kıbrıs, 2014: 747).

1.7.7.2 Kitap

Çocuk edebiyatı, sözlü ya da yazılı ürünlerin belli özellikler çerçevesinde oluşturulan türleri ile çocuğa sunulmaktadır. Sözlü edebiyatımızda tekerleme, bilmece, sayısmaca, ninni vb. türler; yazılı edebiyatımızda ise masal, hikâye, fabl, şiir, roman, tiyatro vb. türler bu işlevi yerine getirmektedir. Bu ürünler hitap ettiği çocukların gelişim özelliklerine göre değişiklikler göstermektedir. Genellikle çocuğun yaş özelliklerine göre şekillenen türler, onların hayal dünyalarına, duygu ve düşünce alanlarına hitap etme gayesindedir.

Bu gaye kitap, gazete, dergi vb. araçlarla çocuk okurlara ulaşır. Bu araçlar içerisinde belki de en çok tercih edilen ise kitaptır. Kitaplar önemli bir eğitim aracı olmanın yanında çocuğun duygusal, sosyal, bilişsel ve dil gelişimine de önemli katkılar sağlar. Kitaplar çocukların dinleme ve anlama yeteneğini geliştirir, kelime hazinesine yaptığı katkılarla düşüncelerini ve duygularını ifade etmesini kolaylaştırır. Ana dilini doğru ve güzel öğrenmesinde kitapların rolü çok büyüktür. İnsanlık, yardımlaşma, iyilik, kötülük, saygı, sevgi, paylaşma, mutluluk, kıskançlık gibi soyut kavramları öğreten kitaplar, çocuğun kendini tanımasına, sosyalleşmesine yardımcı olur. Bu yüzden çocuk kitaplarında yer alan konu, karakter ve olayların özellikleri çocuğun kişilik gelişimi açısından önemlidir (Uzuner Yurt, 2011: 71).

Çocukların ilk tanıştığı edebî türün önemli olduğunu aktaran Tacettin Şimşek, nitelikli bir çocuk kitabının tanımını belirlemeye çalışmaktadır:

“Çocukta güzellik doğuştan vardır. Güzel bir oyuncak, güzel bir ezgi çocuğun ilgisini çeker. Doğuştan var olan bu duygunun geliştirilmesi ve ileriki yaşlara taşınması gerekir. Edebiyat; müzik, resim, tiyatro gibi sanat dallarından biri olarak çocukta güzellik duygusunu geliştirir. Edebî metin, önce taşıdığı ses ve ritimle çocuğu kendine çeker. Çocuk, sözcüklerin anlamından önce sesine ilgi duyar. Zira önemli olan duyarlılığın doğallığı, dilin güzelliği, metnin sağlamlığı, konunun çocuğa uygunluğu, kurgunun çekiciliği ve anlatımın canlılığıdır.” (2014: 15).

Kitapların çocuklar için önemi reddedilemezken konuyla ilgili benzer bir çerçeveyi de Sedat Sever şöyle çizmektedir:

“Çocuğa seslenen yapıtlar; çocuğun coşkusuna, heyecanına, düşüncelerine ve gülmece anlayışına dil ve çizginin anlatım gücüyle ulaşabilmeyi başarabildiği oranda, yazılı ve görsel bir uyaran olarak işlevini yerine getirebilir. Okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocuklar için hazırlanmış nitelikli bir yapıt, çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önceleyen bir yaklaşımla, onlara düşsel ve düşünsel içerikli yeni yaşantılar kazandırır.” (2012: 197).

1928 Harf İnkılabı ile ülke genelinde başlayan okuma yazma seferberliği çocuk edebiyatına da canlılık kazandırır. Özellikle ilkokula giden öğrencilerin kısa sürede okumayı öğrenmelerine yardımcı olmak için kitap, gazete ve dergi gibi yayınlara ihtiyaç daha da belirginleşmektedir. Kitap ihtiyacı büyük oranda çeviri kitaplarla karşılanırsa da 70’li yıllarda yapılan birkaç antoloji çalışması dönemin ihtiyacına bir nebze de olsa cevap verir niteliktedir. Bu antoloji çalışmalarını ise şöyle sıralanabilir: Orhan Ural, *Şiirlerde*

Çocuk - Çocuk Konulu Şiirlerden Seçmeler, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979. Ferhan Oğuzkan, *Çocuklar İçin Şiir Dünyası*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 1995 (Birinci baskı: Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973). Ali Püsküllüoğlu, *Kırlangıcın Kanat Vuruşu- Çocuklara Günümüz Şiirinden Örnekler*, Ankara, 1979. Hüseyin Tuncer - İsmet Alpaslan, *Şiirlerle Türkiye*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1995 (Kavcar, 1999: 229- 233).

Dönemin önemli yayınevlerinin çocuk edebiyatına gösterdikleri ilgiyle beraber özellikle çocuk kitaplarındaki artış dikkat çeker. Kitapların türlerindeki çeşitlilik (masal, hikâye, fabl,şiir, roman,tiyatro vb.) çocuk edebiyatının zenginleşmesine de ön ayak olmaktadır. Nitekim farklı yaş gruplarına hitap eden farklı türlerde yazılmış birçok kitap alana zenginlik katar.

1.7.7.3 Masal

Matbaanın icadı insanlığın gelişimde/ilerlemesinde çok şeyi değiştirse de masalın tahtını, son 20 yıla kadar, sarsamamıştır. 80’li ve 90’lı yıllara kadar çocukluğunu yaşayan herkes masalların unutulmaz cazibesini zihinde muhafaza etmektedir. Sözlü edebiyatın bir türü olan masallar tarih sahnesinde hep var olur. Matbaanın icadı ve yayın hayatındaki gelişmeler ise masalları kitapların içine alır.

Masal sözlükte “Kulaktan kulağa nakledilerek zamanımıza kadar gelen ve olağanüstü maceralarla, kahramanlıklarla süslenmiş olan hayalî hikâye; öğretici ve öğüt verici çocuk hikâyesi, ahlâkî dersler veren, ibret alınabilen alegorik eser” şeklinde tanımlanır. Genellikle masallar eğitici, öğretici ve ders verici mahiyettedir. Kendine has bir mantığı olan masallar, dili kullanma ve canlandırma yeteneği ile çocukları etkilemeyi başaran belki de en önemli türdür. Masallar sayesinde çocuklar hayalleri gerçeğe, gerçeği de hayalleri ile buluşturmaktadırlar (Ayverdi, 2011: 1971; Yalçın ve Aytaş, 2008: 60).

Masalın çocuk dünyasındaki yansımalarını çocuk gözüyle anlatmaya çalışan Sevinç Çokum’un tarifi de ilgi çekmektedir:

“Çocukların kendilerine mahsus bir dünyası vardır. Çocuk, bütün eksikliklerini muhtaç olduğu şeyleri hayal dünyasında tamamlamaya çalışır. Bunun içindir ki masallar çocuk kahramanlarına yetişkin bir kimsenin başarabileceği işler yükler, olmayacak seyahatler yaptırır, erişilmez Kaf dağlarına ulaştırır, bilmem hangi ülkenin başına hükümdar olarak getirir. Bu yol, herhalde çocuğu yarınki hayatında güçlü, iradeli bir

insan yapabilmek için seçilmiştir. Biraz da hayal ufuklarını genişletebilmek için... Masallara hayatın büyütülmüş gölgeleri gözüyle bakabiliriz.” (1987: 231)

Masal derlemeleri ile çocuk yazını 19. yüzyılda önemli gelişmeler kaydederken bu tür içinde hayvan masallarının önemli bir yer tutması çocukların, hayvanları çok sevmesinden ileri gelmektedir. Kaldı ki geçmiş kültürlerde hayvanların yaşam mücadelesi içinde önemli bir yere sahip olması ve masalın sözlü aktarım yoluyla hayatına devam etmesi bu durumu kaçınılmaz hale getirmektedir. Hayvanların başından geçen olaylarla çocuklara gönderme yapan eserler, çocuğun duygu, düşünce ve hayal dünyasına etki yapmaktadır.

Sadece hayvanların değil birçok farklı kahraman ve olayın yer aldığı masalları şöyle sınıflandırmak mümkündür:

- 1) Hayvan Masalları
- 2) Olağanüstü Yaratık Masalları
- 3) Saf İnsan Masalları
- 4) Sihir, Büyü ve Olağanüstülüklerden Söz Eden Masallar

(Yalçın ve Aytaş, 2008: 65-68)

Ezop Masalları'nın yazıya geçirilmesiyle Doğu kaynaklı masallar çocuk edebiyatına hızlı bir giriş yapar. *Binbir Gece Masalları*, *Hint Hayvan Masalları*, *Kelile ve Dimne* arka arkaya basılır. La Fontaine'nin (1621- 1695) *Ezop Masalları*'nı yeniden yazmasıyla masal türü başka bir boyuta ulaşır. Zira La Fontaine'nin masalları hâlâ dünyada en çok okunanlar arasında yerini korumaktadır. Charles Perrault (1628- 1703) yine bu yüzyılda yazdığı masallarla ön plandadır. *Uyuyan Güzel*, *Külkedisi*, *Çizmeli Kedi* ve *Kırmızı Başlıklı Kız* en ünlü eserleridir.

Fareli Köyün Kavalcısı, *Pamuk Prenses* ve *Yedi Cüceler*, *Rapunzel*, *Hansel ve Gretel*, *Bremen Mızıkacıları* gibi masalları birçok dünya diline çevrilen Alman Grimm kardeşler dünya çocuk edebiyatında da yakından tanınan isimler arasındadır. Halk masallarından ilham alarak yazdığı masallarla Hans Christian Andersen (1805- 1875) ise *Kibritçi Kız*, *Çirkin Ördek Yavrusu*, *Bezelye Üstündeki Prenses*'i çocukların beğenisine sunar (Şimşek, 2014: 24).

Türk çocuk edebiyatında ise masallar zengin sözlü edebiyatımızın getirileri ile oldukça geniş bir yelpazede incelenebilir. İslamîyet öncesi ve İslamîyet sonrası oluşturulan özgün Türk masal örnekleri mevcuttur. Özellikle İslamîyet'ten sonra Mevlânâ'nın *Mesnevi*'si yazıya geçirilmiş en eski metinler olarak kabul edilebilir. Şeyhi'nin *Harname* adlı eseri ise hayvan masalları içinde önemli bir yere sahiptir. *Battalnameler*, *Gazavatnameler* ve daha pek çok ürün masal türü içerisinde değerlendirilebilmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 72).

Tanzimat'tan sonraki dönemde ise Ziya Gökalp ile başlayan masal yazarlığı, 1945 yılından sonra Eflâtun Cem Güney (1896- 1981) ile doruk noktasına ulaşır. Bu alanda birçok ödüle lâyık görülen yazar Türk masallarının yazıya geçirilmesinde önemli bir rol üstlenir. Tek kelime ile hayatını masallara adar. *Açıl Sofram Açıl ve Congoloz Baba* (1949), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (1956), *Gökten Üç Elma Düştü* (1960), *Az Gittim Uz Gittim* (1961), *Hasırcı Baba-Keloğlan* (1969), *Altın Gergef* (1971) ve daha adını zikredemediğimiz birçok esere imza atar. Oğuz Tansel (1915- 1994) ise *Yedi Devler*, *Konuşan Balıkla Yalnız Kız*, *Çobanla Bey Kızı* gibi eserlerle alana katkı sağlayan bir başka yazarımızdır.

Tarık Dursun K. da masal türünde en üretken yazarlardan biridir. 365 masalı ile çocuklara birçok kitap hediye eder. Adnan Özyalçın, Ahmet Ümit, Ayfer Tunç, Aytül Akal, M, Ruhi Şirin, Mevlâna İdris Zengin, Refik Durbaş, Sadık Yalsızuçanlar ve Yavuz Bahadıroğlu gibi isimleri çağdaş çocuk edebiyatında masal yazarları olarak görebiliriz (Ungan, Arıcı, Şimşek 2011: 218; Şimşek, 2014: 41-42).

1.7.7.4 Hikâye

Hikâyeyi gerçekleştirmiş ya da gerçeğe yakın olayların, yer ve zaman unsurları kullanılarak anlatıldığı kısa yazılar olarak tanımlamak mümkündür. Bu yönüyle edebi türler içinde en çok tercih edilenlerden biri de hiç kuşkusuz hikâyelerdir. Çocuk edebiyatında da vazgeçilmez bir yere sahip olan hikâyelerin Türk kültüründeki yeri başkadır. Halk hikâyelerinin geceleri bir eğlence ama aynı zamanda öğretici bir unsur olarak kullanılması yakın bir zamana kadar devam eder.

“İncinin bir istiridye için önemi neyse, hikâyenin de insanlar için önemi odur” diyen Necip Tosun, toplumların yaşadığı acıları, sevinçleri ve olayları ete kemiğe büründürerek anlattığı türün hikâye olduğunu söyler. Hikâye formatının toplumların

birikimlerini yarınlara taşıyan ve aktaran bir tür olduğunu dile getirir. Zira insanlık tarihi bile bildiği ilk olayı hikâyeye türüyle öğrenir: Âdem ile Havva. Bu nedenle halk hikâyelerinin yüz yıllarca dilden dile aktarımı ve yaşatılması sonraki dönemlerde ise yazıya geçirilmesi, bu türün varlığını sürdürmesine olanak tanır. *Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Yusuf ile Züleyha, Koroğlu, Zal Oğlu Rüstem, Hazret-i Ali Cenklere, Menâkıb-i Seyyid Battal Gazi* gibi halk hikâyeleri modern insana ilham kaynağı olmaktadır (Tosun, 2005: 213).

Okullaşma oranındaki artışla beraber çocuklara hem okuma alışkanlığı kazandırmak hem de okumayı sevdirmek amacıyla hikâyeler, bir eğitim materyali olarak, vazgeçilmez hâle gelir. Çocuk Vakfı'nın yaptığı bir araştırmaya göre hikâyeler en çok okunan türlerin başında gelmektedir. Hikâyede diğer bir adıyla öyküde “anlatım, akıcı ve sürükleyicidir. Öyküde esas olan insanın güdülenmesi, ilgisinin çekilmesidir. Öyküde gereksiz anlatımlar ve abartmalara yer verilmez. Çocuk edebiyatında hikâyeye, çocukların gerçeklik dönemlerine doğru ilgi gösterdikleri bir yazı türüdür.”(Aktaran: Ungan ve diğerleri, 2011: 227; Güler, 2013: 389).

Hikâyeye türündeki ilk örnekler Tanzimat Dönemi ile birlikte edebiyatımıza yoğun olarak giren çeviri eserlerde rastlanır. Şinasi'nin *La Fontaine*'den yaptığı çevirilerde hikâyelerde vardır. Yine Kayserili Doktor Rüştü, hikâyeye türüne *Nuhbetü'l-Etfal* adlı eserinde yer verir. Tefik Fikret'in 1909 yılında Satı Bey'in çağrısı üzerine yazdığı *Ağustos Böceği ile Karınca, Az Tamah Çok Zıyan Verir* adlı manzum hikâyeleri ise dönemin hikâyeye ihtiyacı için önemlidir. Bu dönemin en çok okunan hikâyecileri arasında Ömer Seyfettin rahatlıkla sayılabilir. Cumhuriyetin ilânından sonraki yıllarda hikâyeye türü daha da gelişirken Kemalettin Tuğcu yaklaşık elli yıl adından söz ettirir. *Saadet Burcu (1943), Uçurum (1947), Küçük Mirasyedi (1969), Sokak Köpeği (1975), Köydeki Arkadaşım (1992), Küçük İşportacı (1995)* gibi hikâyeleriyle Kemalettin Tuğcu da çocuk edebiyatında yerini alır.

Ahmet Efe, Ayla Çınaroğlu, Ayla Kutlu, Aytül Akal, Aziz Nesin, Behiç Ak, Besim Atalay, Cahit Zarifoğlu, Erdoğan Tokmakçıoğlu, Fatih Erdoğan, Feyza Hepçilingirler, Fikret Arıt,, Gökhan Özcan, Gülçin Alpöge, Gülten Dayıoğlu, Hasan Latif Sarıyüce, Hasan Nail Canat, İncilâ Çalışkan, İpek Ongun, Mavisel Yener, Mehmet Başaran, Mehmet Güler, Melek Güngör, Mevlâna İdris Zengin, Miyase Sertbarut, Mustafa Ruhi Şirin, Mustafa Ökkeş Evren, Muzaffer İzgü, Münire Daniş, Necati Tosuner, Necip Tosun, Necdet Neydim, Niyazi Birinci, Oğuz Tansel, Rakım Çalapala, Refik

Durbaş, Rıfat Ilgaz, Sadık Yalsızuçanlar, Salih Zengin, Serpil Ural, Sevim Ak, Sulhi Dölek, Tacettin Şimşek, Tarık Dursun K., Ülkü Ayvaz, Ümit Kaftancıoğlu, Üzeyir Gündüz, Yalvaç Ural, Yaşar Kemal, Yavuz Bahadıroğlu, Yücel Feyzioğlu ve daha birçok yazar hikâye türünde eser veren önemli isimlerdir (Şimşek, 2014: 39-52).

1.7.7.5 Roman

Çocukluk çağının ilk dönemlerinde çocuklar daha çok masal türünü tercih ederken, ‘gerçeklik dönemlerinde’ ise hikâye türündeki eserleri okumayı tercih ederler. Roman ise çocukların daha ileriki dönemlerinde tercih ettikleri bir tür olarak karşımıza çıkar. Bunun sebebi ise romanda birden fazla olayın karmaşık bir yapıyla verilmesi, detaylı bilgilerin veya kahramanların çok olmasıdır. Çocukların bilişsel gelişim özellikleri göz önüne alındığında ileriki yaşlarda roman türünü okumaya başlamaları doğal bir süreçtir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 161).

Roman kelimesi “romanice” kelimesinden gelir. Latince kökenli bu kelime “Kral Konstantin zamanından itibaren Romalıların fethettikleri toprakların tamamı, Romalılara ait topraklar” anlamında kullanılmaktadır. Roma’da yaşayanlara ise “roman” kelimesi ile hitap edilmektedir. 12. yüzyıldan itibaren ise “roman” kelimesi kullanıldığı anlamlardan sıyrılarak bir edebî tür olma yolunda yavaş adımlarla değişimini sürdürür ve bu günkü karşılığına kavuşur (Aktaran: Arıcı, 2016: 123).

Roman “yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olay ve olguları yer ve zaman bildirerek anlatan bir sanat türü”; “hayatı en iyi anlatan edebî tür” şeklinde tanımlanabilir (Güleryüz, 2013: 409; Ungan ve diğerleri, 2011: 241).

Roman türünün masal ve hikâyeye göre daha yeni olması bazen de hikâyeye ile birlikte zikredilmesi, romanın kendi başına bir tür olarak algılanmasını ve kabul edilmesini 19. yüzyıla kadar geciktirir. 19. yüzyılda büyükler için yazılan romanları gençlerin ilgi ile okuması çocuk edebiyatında da bu türün fitilini ateşler. Daha sonraki süreçte ise çocuk romanları başlı başına bir tür hâline gelir.

Çocuklar romanlarda karşılaştıkları durum ve olayları kendi hayatları ile mukayese etmektedirler. Hayatta karşılaşılabilecekleri benzer durumlara verebilecekleri tepkileri kestirebilmekte ve deneyim sahibi olabilmektedirler. Bu yüzden çocuk romanlarındaki psikolojik ve sosyolojik dengeler çok önemlidir. Çocukların model seçme tutkusunu, çocuğun ileriki yaşlarındaki kişiliğine etki etmektedir. Romanlardaki

kahramanlarla özdeşim kuran çocukların, beden ve ruh gelişimine uygun olan olaylara ve kahramanlara çocuk romanlarında yer verilmesi gerekir. Yine çocuk romanlarında diyalogların bol olması, ilgi, heyecan ve kurgusal gelişim zevki uyandırması açısından önemlidir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 163-164).

Çocuk ve gençlik edebiyatında roman türünde en çok çevirisi yapılan yazar Jules Verne'dir. *Aya Seyahat, Kaptan Grant'in Çocukları, Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Seksen Günde Devriâlem, İki Sene Okul Tatili, Dünyanın Merkezine Yolculuk* romanlarından sadece birkaçıdır. Carlo Collodi'nin *Pinokyo*, Daniel Defoe'nun *Robenson Crusoe*, Jonathan Swift'in *Güiver'in Seyahatleri*, Lewis Carol'un *Alis Harikalar Diyarında*, Charles Dickens'in *David Copperfield ve Oliver Twist*, Antoine de Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens* romanları çocuk edebiyatında bu türün gelişmesinde önemli rol oynayan romanlardır. Michael Ende'nin *Momo*'su ve Vesconcelos'un *Şeker Portakalı* 1900'lü yıllarda adından en çok söz ettiren romanlar arasındadır (Ungan ve diğerleri, 2011: 242).

Dünyada yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler dolayısıyla roman türünde de farklı alanlar oluşmaktadır. Bilim kurgu ve fanstastik romanlar son otuz yılda hatırı sayılır bir okuyucu kitlesine kavuşur. Çocukların ve özellikle gençlerin bilgisayarla tanışması ve internet tutkusu onların okuma alanlarına da yansımaktadır. Cep telefonları ve tabletlerle beraber gelinen noktada, bilim kurgu ve fantastik romanlar günümüzün gözde çocuk romanları rafında önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk romanlarındaki bu gelişmeleri ise Karataş ve Fırat şöyle yorumlar:

“Bilim-kurgu türündeki eserlerin çağımızda çocuklar kadar yetişkinleri de etkilediği, sadece yazın alanında değil, sinema gibi görsel bir alanda da bu türe ait ürünlerin büyük ilgi gördüğü bilinmektedir. Bilim-kurgunun bu derece yaygınlık kazanmasında en önemli etkenler, bilim ve teknikte yaşanan hızlı ve büyük gelişmelerle, insanların düşe ve olağanüstü olaylara duyduğu ilgidir. Örnek olarak çağımızda uydu aracılığıyla bir karıncanın bile bütün hareketlerinin izlenmesi, yapay depremlerin gerçekleştirilmesi, canlıların klonlanması vb. bilim ve teknik alanındaki hızlı gelişimin göstergelerindedir. Bu tür gelişmeler de insanları etkilemekte, onların ilgisini çekmekte ve bilime karşı merak uyandırmaktadır.”(Karataş ve Fırat, 2007: 456)

“Bilim kurgu yazınına ait konular evrende ve zamanda yolculuk, dünya dışı yaşamlar, koloniler arası savaş, başka gezegenlerden gelen yaratıklar, kıyamet, dünyanın gelecekteki durumu, uygarlık sonrası yaşam, mucizevi buluşlar, robotlar, başkalaşım

geçiren insanlar, klonlama, genetik gibi oldukça geniştir ve giderek genişlemektedir.” (Karagöz, 2015: 43).

Özellikle 1990’lı yılların sonu 2000’li yılların başında seriler şeklinde yayımlanmaya başlanan *Harry Potter ve Yüzüklerin Efendisi* kitapları fantastik romanlara çok farklı bir soluk kazandırır. Bu kitapların sinema filmi olarak yayınlanması ise beraberinde çok farklı sektörlerin çocuk edebiyatı ile birlikte doğmasına zemin hazırlar. Görsellerin sözcüklerin yerini almasıyla gelinen noktayı ansiklopediye benzeten, Yalvaç Ural şöyle açıklar:

“Bilgisayarlar bilim kurgu romanlarından çıkıp, günlük yaşamımıza girdiğinden beri, belleklerimizdeki sözlüğün sözlük sayısından daha çok; görsel objelerden oluşan bir görüntüler yığını oluştu. Şimdi sözcüklerin karşısında görselleri, görsellerin karşısında da sözcükleri olmayan anlamsız, adsız bir belleğimiz var. Eskiden beynimiz siyah-beyaz sözcükler ve açıklamaları bulunan bir bilgi deposuyken, bilgi çağıyla birlikte renklendi; fotoğraf ve illüstrasyon dolu resimli bir ansiklopedik sözlüğe dönüştü. İçeriği de tartışma götürür bir ansiklopediye...” (2014: 786).

Türk çocuk edebiyatında ise bilim kurgu/fantastik romanlarının en önde ismi Gülten Dayıoğlu’dur. *Akıllı Pireler* (1983), *Işın Çağı Çocukları* (1984), *Ölümsüz Ece*(1985), *Parpat Dağının Esrarı* (1989), *Midos Kartalının Gözleri* (1991), *Gökyüzündeki Mor Bulutlar* (1993), *Ganga* (1996) ve *Alacakaranlık* (2003) gibi hayali öğelerle yazılmış bilim kurgu romanları ile dikkat çekmektedir (Şimşek, 2014: 44).

Cumhuriyet döneminde Mahmut Yesarî (1895- 1945) ve Rakım Çalapala (1906-1995) çocuk romanında ilk isimler arasında dikkati çeker. Cahit Uçuk (1911- 2004) hikâye türünde olduğu gibi çocuk romanında da ilk akla gelen isimlerdendir. *Türk İkiizleri*, *Gümüş Kanat*, *Yalçın Kayalar*, *İran İkiizleri*, *Alın Teri*, *Esrarengiz Yalı* romanlarından birkaçıdır. Kemal Binbaşar’ı (1910- 1983) *Yonca Kız*, *Kurbağa Çiftliği*; Talip Apaydın’ı (1926- 2014) *Toprağa Basınca*, *Dağdaki Kaynak*; Yaşar Kemal’i *Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca*; Fakir Baykurt’u ise *Sakarca ve Yandım Ali* romanlarıyla çocuk edebiyatında anmak gerekir. Günümüzde ise daha çok çocuklar için roman yazan isimler şöyle sayılabilir:

A. Vahap Akbaş, Ahmet Efe, Ayla Çınaroğlu, Ayla Kutlu, Ayşe Sevim, Aytül Akal, Bestami Yazgan, Cahit Zarifoğlu, Cemal Süreya, Çetin Öner, Fatih Erdoğan, Fikret Arıt, Gökhan Akçiçek, Gökhan Özcan, Hasan Latif Sarıyüce, Hasan Nail Canat, İpek

Ongun, Kemalettin Tuğcu, Mavisel Yener, Mehmet Güler, Miyase Sertbarut, Mustafa Ruhi Şirin, Mustafa Ökkeş Evren, Muzaffer İzgü, Münire Daniş, Necati Tosuner, Necdet Neydim, Niyazi Birinci, Oğuz Tansel, Rakım Çalapala, Refik Durbaş, Rıfat Ilgaz, Sadık Yalsızuçanlar, Sevim Ak, Sulhi Dölek, Tarık Dursun K., Ülkü Ayvaz , Üzeyir Gündüz, Yalvaç Ural, Yavuz Bahadıroğlu, Yücel Feyzioğlu (Enginün ve diğerleri, 2000: 90; Şimşek, 2014: 44; Sağlık, 2005: 239).

1.7.7.6 Fabl

Çoğu araştırmacıya göre masal ile hikâye arasında bir tür olarak kabul edilen fabl, Latince “fabula” sözcüğünden gelmektedir. Fablı kıssadan hisse yoluyla ahlak öğretileri içeren genellikle bitki ve hayvanların kişileştirilmesiyle oluşan, nesir veya manzum şeklinde yazılabilen yazı türüdür. Aslında masal gibi görünse de başında ve sonunda ders verici yanlarının olması fablı farklı kılar (Güleryüz, 2013: 313; Arıcı, 2016: 75).

Çocuk edebiyatında önemli bir yer tutan fablların Hindistan kökenli olduğu araştırmacıların ortak fikridir. Bilinen en eski fabl örneği *Pançatantra Masalları* olarak kabul edilir. Doğu kökenli olan fabl *Kelile ve Dimme* ile ivme kazanırken, Batı’da *Ezop* ve *LaFontaine* bu türün örnekleri arasında gösterilmektedir. Türk çocuk edebiyatının ilk fabl örneklerini ise Kayserili Rüştü’nün *Nuhbetü’l-Etfal* adlı eserinde bulmak mümkündür. Mevlâna’nı *Mesnevi* adlı eserinde de fabl türüne rastlanır. Şadî Şirâzî’nin *Bostan ve Gülistan* adlı eserinde manzum tarzda ahlâkî fabllara rastlanır. Şinasî ve Ahmet Mithat Efendi batılı yazarların kitaplarından yaptıkları çeviriler ile fabl türünü çocukların beğenisine sunan önemli isimlerdir. Sonraki dönemlerde ise Recaizâde Mahmut Ekrem de çevirileri ile bu türe katkı sağlar (Bilkan, 2005: 14).

İbrahim Alâettin Gövsa ise şiir kitapları içerisinde fabl örnekleri de yazmıştır. Ali Ulvi Elöve, Siracettin Hasırcıoğlu, Kemal Demiray, M. Fuat Köprülü, Orhan Veli Kanık, Vasfi Mahir Kocatürk gibi isimler de fabl türüne çeviri ve araştırmaları ile katkı yapan isimlerdir.

Tarık Dursun K. fabl türünde birçok eser verirken, günümüz yazarlarından Besim Atalay, Bestami Yazgan, M. Ruhi Şirin ve Yalvaç Ural fabl türündeki eserlerini okuyucu ile buluşturmaktadırlar (Ungan ve diğerleri, 2011: 302-303).

1.7.7.7 Anı (Hatıra)

Farklı meslek gruplarından tanınmış insanların, yazarların, sanatçıların, politikacıların ve bilim insanlarının kendi yaşadıklarını ya da dolaylı yaşantılar yoluyla kendilerine sahip kıldıkları olayları, bilgi ve izlenimleri doğrultusunda, gözlemlerini de katarak aktardıkları yazı türü anı (hatıra) olarak tanımlanmaktadır. Arapça kökenli olan hatıra sözcüğü, “hatırda kalan şey, hatıra gelen” anlamları ile kullanılır. Sözcüğün çoğulu “hatırat” olarak kullanılır.

Akıcı, içten, sade ve açık bir dille yazılan anılar, nesnel olarak aktarılmalı, olaylar ve bilgiler gelecek nesillere ders verici mahiyette olmalıdır. Çocuk edebiyatında diğer türler kadar olmasa da anı türünde kitaplar vardır. Çocuklar için yazılan anılarda mübalağadan kaçınılmalı, ayrıntılı betimlemelerden uzak durulmalıdır. Anlatılan olaylar, çocuklar için örnek oluşturmali, istenilen ve beklenen davranışları kazandırma amacını gütmelidir (Ungan ve diğerleri, 2011: 284- 287).

Türk edebiyatında çok sayıda anı türünde kitap yazılmasına rağmen çocuk edebiyatında durum tam tersidir. Anı türünde çocuklar için yazılmış kitap çok azdır. Bu konuda en önemli kaynaklardan biri de Mustafa Kemal Atatürk'tür. Atatürk'ün yaşamına dair anılar çocuklar için farklı yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Bunun dışında büyükler için yazılan anıların sadeleştirilerek çocuklar için uyarlanması anı türünün çocuk edebiyatında yer almasına olanak sağlamaktadır. Satı Erişen'in, Ahmet Rasim'e ait “*Falaka*” adlı eserinden uyarladığı “*Falaka ve Gecelerim*”, Muallim Naci'nin sadeleştirerek çocukların beğenisine sunduğu “*Ömer'in Çocukluğu*” bu eserlere örnek gösterilebilir. Ömer Seyfettin'in *Falaka, Kaşığı, Ant ve Forsa* adlı eserleri de anı görünümlüdür. Aziz Nesin'in, *Bu Yurdu Bize Verenler ve Ben de Çocuktum* kitapları anı türünde yazılmıştır. Halide Nusret Zorlutuna'nın *Benim Küçük Dostlarım*, Mehmet Çınarlı'nın *Hatıraların Işığında*, Ahmet Köklügiller'in *Türk Yazarlarından Çocukluk Anıları* ve Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası/ Sakız Çocukları* son dönem çocuk edebiyatında anı türünde yazılmış eserlerdir.(Aktaran: Arıcı, 2016: 155-158).

1.7.7.8 Gezi Yazısı

Sözlükte “genellikle şehirler veya ülkeler arası yolculuk, seyahat” şeklinde tanımlanan gezi kelimesi, edebiyatta ise gezi yazısı şeklinde bir yazı türünün adı olarak kullanılır (Ayverdi, 2011: 1061).

Çok eski zamanlardan beri seyyahların, gezip gördükleri yerleri incelemeleri ve o yerle ilgili bilgileri aktaran gezi yazıları çocuk edebiyatında kullanılan bir türdür. Özellikle öğretici yönü ağır basan bu tür eğitim ve öğretimin de vazgeçilmez unsurlarındandır. Öğrencilere tarih, başka toplumların inanç ve yaşayışları, sanat, mimarî ve daha birçok konuda bilgi veren gezi yazıları çocuklar için son derece faydalı bilgiler içerebilmektedir. Zira çocukların bu tür yazılar okumaları onların genel kültürünü, hayal gücünü, düşünce üretebilmelerini, yorum ve gözlem becerilerini, keşfetme yeteneklerini geliştirebilmektedir. Özellikle 12- 16 yaş grubundaki gençlerin bu türe çok ilgi gösterdiği bilinmektedir. Günümüzde ise yaygınlaşan cep telefonu ve bilgisayar kullanımı gençlerin serüvenlere atılma hevesini perçinlerken onları bu tür kitaplara daha çok yönlendirmektedir (Güleryüz, 2013: 423; Yalçın ve Aytaş, 2008: 191).

Ünlü seyyahlar arasında İbn-i Fadlan, İbn-i Batuta, Evliya Çelebi, Seydi Ali Reis, Marko Polo gibi isimler sayılabilir. Özellikle Evliya Çelebi'nin eserlerinin çocuklar için uyarlanmış şekilleri günümüzde en çok tercih edilen gezi yazısı kitaplarıdır. Tanzimat döneminde Ahmet Mithat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevelan*, Ali Bey'in *Seyahat Jurnalı* çağdaş çocuk edebiyatı gezi yazıları örnekleri arasında gösterilebilir. Sonraki dönemlerde ise Cenap Şahabettin'in *Hac Yolunda* ve *Afak-ı Irak*, F. Rıfki Atay'ın *Deniz Aşırı ve Taymis Kıyıları*, Ahmet Haşim'in *Frankfurt Seyahatnâmesi* adlı eserleri gezi yazısı türüne örnek verilebilecek kitaplardır (Güleryüz, 2013: 424).

Günümüz çocuk yazınında ise bu türe olan ilgi son yıllarda artmakla birlikte yine de istenilen düzeyde değildir. Hasan Latif Sarıyüce'nin *Anadolu'ya Açılan Pencere* (1984) ve *Balkan Seyahatnamesi* (2003), Yavuz Bülent Bâkiler'in *Türkistan Türkistan* (1986) ve *Üsküp'ten Moskova'ya*, Rıdvan Canım'ın *Mostar'dan Tiflis'e* (2002) ve *Hayal Şehirler* (2011), Beşir Ayvazoğlu'nun *Alatav'dan Şardağı'na* (2008) kitapları çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilir. Ancak gezi yazısı türü denilince günümüzde Gülten Dayıoğlu yükü omuzlarına almış gibidir. *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk* (1990), *Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk* (1990), *Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk* (1991), *Okyanuslar Ötesine Yolculuk* (1992), *Kenya'ya Yolculuk* (1993), *Mısır'a Yolculuk* (1994), *Kaf Dağının Ardına Yolculuk* (2000), *Güney Pasifik Adaları'na Yolculuk* (2002), *Gizemli Buzullar Kitası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk* (2006), *Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi* (2006) adlı kitapları çocuklar ve gençler için gezi yazısı türünde verdiği eserleridir (Şimşek, 2014: 50).

1.7.7.9 Deneme

Deneme, okuyucuyu edebî türler arasında düşünmeye ve düşünceler arasında ilişki kurmaya yönlendiren bir tür olarak karşımıza çıkar. Analiz ve değerlendirme becerilerini geliştiren denemeyi Nesrin Mengi şöyle tanımlar:

“Deneme birey ya da toplumun yaşamının bilimsel ya da güncel bir konusu üzerine anlaşılması kolay, ancak sanat ve bilgi düzeyi bakımından derinlikli, düşünce boyutuyla olduğu kadar duygusal ve estetik yönden de doyurucu, bilinçli bir öznellikle kaleme alınmış bir edebiyat türüdür.” (2005: 353).

Deneme yazmak için çok geniş bir dünya görüşüne, sanat, felsefe ve edebiyat alanında ise zengin bir kültüre sahip olmak gerekir. Sürükleyici ve özgün bir anlatım deneme yazarının kalemini güçlendirirken, okurun kültürünü ve bakış açısını zenginleştirir. Gerçeklik, kural ve yöntemlere uymak gibi zorunluluklar olmadığı için yazar duygu, düşünce, inanç, tutku ve deneyimlerini daha rahat dile getirir (Şahbaz, 2008: 193).

Çocuk edebiyatında son dönemlerde yaygınlaşmaya başlayan deneme türü, ilkökul ders kitaplarında da daha çok yer almaya başlar. Çocukların yazı yazmaya yönlendirilmesinde de deneme türü rahatlıkla kullanılmakta ve öğrenciler tarafından tercih edilen bir tür olmaktadır. Daha rahat yazabilecekleri bir tür olduğu için denemeyi yazılarında sıkça kullanan öğrenciler, deneme türündeki kitaplara da yönelmektedir. Edebiyat alanında bu türde birçok eser bulunmasına rağmen çocuk edebiyatında ne yazık ki bu sayı çok azdır.

Dünya edebiyatında deneme türünü ilk ortaya çıkaran Fransız yazar Montaigne'dir. Alain, Bacon, Albert Camus, Andre Gide ve Bertrand Russel deneme tarzında eserler yazan ünlü isimlerdir. Türk edebiyatında ise Nurullah Ataç başta olmak üzere, Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyüboğlu, Oktay Akbal, Salâh Birsal, Vedat Günyol, Cemal Süreya ve Şevket Rado deneme türünün öncü isimleridir.

Çocuk edebiyatında ise deneme türüne *Aritmetik İyi Kuşlar Pekiye* adlı eseri ile Cemal Süreya, *Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun*'la M. Ruhi Şirin, *Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer*'le Yalvaç Ural, *Göğe Çizilen Resimler* ile A.Vahap Akbaş, *Kim Kime Dum Duma*'yla Gökhan Özcan, *Vay Canına* ile M. İdris Zengin örnek gösterilebilir (Ungan ve diğerleri, 2011: 295).

1.7.7.10 Şiir

Şiir türünü diğer edebî türler gibi tam bir kalıba sokmak ve çerçevesini çizmek pek mümkün gözükmemektedir. Çok farklı şiir tanımlamalarının varlığı ve şiir kavramının mahiyetindeki öznellik araştırmacıların işini zorlaştırmaktadır. Şiiri anlamlandırabilmek, algılayabilmek ve çözümleyebilmek için çok farklı verilere de sahip olmak gerekmektedir. Valery'nin “dil içinde dil” dediği şiir, anlam yoğunluğu ile kendine özgü nitelikleri bünyesinde barındırmaktadır (Aktaran: Arıcı, 2016: 99).

“Şiir duygulara hitap eden, orada kök salıp yeşeren, meyvesini hayallerle süsleyip, ahenkle sergileyen bir sanattır” tanımlamasını yapan Yalçın ve Aytaş, şiirin soyut ve müzikal yönüne vurgu yapar. Özel ise imgelerin önemine dikkat çekerek şiir için şunları söyler: “Şiir hayatıyeti korumak için ortaya atılır. İnsanda savunulmaya değer, canlılığını korumaya değer bir şeyler olduğuna içten içe ve kesinlikle inanıldığı zaman şiir serpilir ve çiçek açar.” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 207; Özel, 1994: 15).

“Çocuklar, çeşitli yazınsal türleri okumaya ve yazınsal bir deneyim kazanmaya açıktırlar. Onların, yazınsal metinler ile elde ettikleri insanı ve yaşamı tanımaya dönük deneyimlerin gittikçe çeşitlenmesi gerekir. Bunun için de yazınsal türlerin en özgün ürünlerine gereksinim vardır.” Nitekim bu türlerden şiir, çocuğun estetik, ritim ve soyut düşünme becerilerine kadar birçok algıyı harekete geçiren özgün bir yapıdır. Çocuğun evrilme sürecinde, içten ve yalın bir anlatımla çocuk duyarlılığını yakalayan bir şiir çocuk için çok şeydir (Sever, 2012: 31-32).

Şiir, “İnsanın imgelem zenginliğinin ve yaratıcılığının dilde somut olarak verildiği en etkili söylem türlerinden biridir ve doğası gereği de çocuklara çok yakındır.” Zira şiirler çocuğun dikkatini hemen çekmekte ve çocukta okuma isteği uyandırmaktadır. Yaratılıştan var olan ritim duygusunu da besleyen şiir, bir oyuncağın kulakta kalan tınısı gibi çocuk için cazip bir tür olmaktadır (Sivri, 2007: 651).

Diğer edebî türlerde olduğu gibi şiir bilgi aktarmak amacıyla yazılmaz. Şiirin kendine özgü bir dili ve ahengi vardır. Şiir, yoğun düşlerden, duygulardan, özelemlerden oluşturulmuş bir üründür. Kendine has bu yoğunluk, düşsel olarak kurgulanmış bir dünyayı da beraberinde getirir. Bu yüzden de “her çağ kendi şiirini yaratır.”(Güleryüz, 2013: 362).

Okul öncesi ve okul çağı çocukları için şiir, özellikle şiir okuma, heyecanı ritim duygusu ile birleştiren bir dokunuştur. Şiir çocuğun hayal dünyasında çok farklı renklerle karşılık bulabilir. Bu yüzden de zihinlere ince bir dokunuşu naifçe yapar.

Çocuk şiirlerinde ele alınan konu yaş seviyesine göre farklılık gösterebilir. Şiir, çocuğun anlama ve algılama seviyesine hitap etmeli, kelime hazinesi ve ahenk özellikleri ile özgün bir üslubu ortaya koymalıdır. Şiir aracılığı ile çocuğa vatan, millet, bayrak şuur; anne- baba, doğa, insan sevgisi gibi konularda bilinç kazandırılmalıdır (Ungan ve diğerleri, 2011: 260).

Tanzimat ile birlikte çocuk edebiyatına yönelik başlasa da şiir alanında ilk ciddi çalışmalar Alâattin Gövsa'dan gelir. Çocuk Şiirleri adlı eserini 1911'de yayımlar. Daha öncesinde Tefik Fikret, Şermin adlı şiir kitabında “çocuğun ruh dünyasına inerek, onu onun diliyle anlatmaya” gayret gösterir. Bu yüzden çoğu araştırmacı “Şermin” eserini çocuk edebiyatının ilk şiir kitabı olarak kabul eder. Ali Ulvi Elöve ise yaptığı şiir çevirileri ve kendi yazdığı şiirleri bir araya toplayarak, *Çocuklarımıza Neşîdeler* adıyla yayımlar. M. Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü, Celal Sahir Erozan çocuk edebiyatında şiir türüne katkıda bulunan şairlerimizdir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 209).

Cumhuriyet'le birlikte çocuk şiirine yönelen şairlerin sayısı da artar. M.Faruk Gürtunca, Orhan Seyfi Orhon, Hasan Ali Yücel, M. Necati Öngay, Şükrü Enis Regü, Mümtaz Zeki Taşkın, H. Fahri Ozansoy, İsmail Hakkı Talas, Ceyhun Atıf Kansu ve Faruk Nafiz Çamlıbel bu dönemin şairleri olarak sayılabilir. Yine bu dönemde Orhan Veli, çocuksu olanı keşfetme gayretleri ile şiirler yazar. Orhan Veli Kanık, *Robenson, Rüya, Bayram, Gözlerim, Gemilerim, Kızılılık, Dalgacı Mahmut, Macera, Tereyağı* vb. şiirleri ile çocuk edebiyatında adından söz ettirir (Şimşek, 2014: 37-38).

Cahit Zarifoğlu'nun çocuk edebiyatındaki yeri önemlidir. Değişik türlerde çocuklar için yazan Zarifoğlu, şiiri de ihmal etmez. Şiirlerinde çocukların dünyalarına iner, onlar gibi düşünmeye ve hayal etmeye çalışır. *Gülücük ve Ağaç Okul* adlı şiir kitapları çocuklar için çok farklı renkleri barındırır. “Ninni, masal, balon, oyuncak, uçurtma” gibi çocuğa özgü kavramlar, kültürel unsurların harmanlanmasıyla Zarifoğlu'nun şiirlerinde hayat bulur (Çelebioğlu, 2005: 420).

“Anneciğim büyüyorum ben şimdi,
Büyüyor göllerde kamış.
Fakat değnekten atım nerede

Kardeşim su versin ona, susamış.”

Fazıl Hüsnü Dağlarca (Aktaran: Şimşek, 2014: 39)

Dizeleri ile ‘çocuklara özgü duyarlılığı’ dilin inceliklerini de kullanarak veren Dağlarca, çağdaş çocuk edebiyatında şiir türünde adından sıkça bahsettirir. Dağlarca, “tekerleme tadındaki ritmik söyleyişleri ile oyun, aile, doğa ve hayvan sevgisi gibi duyguları öne çıkarır.” Dağlarca’nın Kuş Ayak: Açıl Susam Açıl(1967), Kuş Ayak: Boyalı Ses (1971), Okulumuz 1’deki, Okulumuz 3’teki (1999), Bitkiler Okulu (1995), Oyun Okulu (1998) ve daha birçok çocuk şiiri dikkati çeker. *Arka Üstü, Yeryüzü Çocukları, Balina ile Mandalina, Yazıları Seven Ayı, Kaçan Uykular Ülkesi* gibi eserleri ise şairin şiirlerini topladığı nadide yapıtlarıdır (Şimşek, 2014: 39).

Günümüzde ise çocuk şiirinde nicel anlamda bir artış olmaması üzücüdür. Bestami Yazgan’ın “Çocuk Şiirleri, Gökkuşluğu Sevinci, Yıldızlara Astık Yüreğimizi, Kutu Kutu Pense”, Gökhan Akçiçek’in “Bulutlar Örtmese Güneşi, Bülbül Deresi Şiirleri, Çocuklara Ölüm Yakışmaz, İnce Hüzünler Senfonisi, Her Harfin Bir Şiiri Var”, Mevlâna İdris’in “Kuş Renkli Çocukluğum, İyi Geceler Bayım”, Mustafa Ruhi Şirin’in “Gökyüzü Çiçekleri, Çocuk Kalbimdeki Kuş, Yıldız Sayan Ağaç, Dünyanın En Güzel Yeri, Harflerin Kardeşliği”, Ülkü Tamer’in “Masal Şiirleri”, Yalvaç Ural’ın “Sincap, Müzik Satan Çocuklar, Kulağımdaki Küçük Çan” adlı eserleri son dönem şiir kitapları olarak sayılabilir (Enginün ve diğerleri, 2000: 111).

1.7.8 İslâmî Çocuk Edebiyatı

Edebiyat ve çocuk ilişkisini incelemeye başladığımız andan itibaren geldiğimiz noktada iki kavramın beraberliğini ve etkileşimini belirlemeye çalıştık. Edebiyatın hayatımızdaki yeri mevzu olunca bazı insanların aklına ilk vahiy “Yaratan Rabb’inin adıyla oku. O, insanı ‘alak’tan (aşılannmış yumurtadan) yarattı. Oku, kalemle (yazmayı) öğreten, insana bilmediğini belleten Rabb’in sonsuz kerem sahibidir.” gelir (Alak Sûresi, 1-5). Zira edebiyatın iki ana unsuru da yazmak ve okumaktır.

Edebiyat tarihi sınıflamalara tabii tutularak incelediğinde “çocuk” kavramının hep karşımıza çıktığı görülmektedir. Çünkü çocukluk hayatımızın bir bölümü olarak “Yaratıcı” tarafından takdir edilmektedir. İlk insanlar Hz. Âdem ve Hz. Havva dışında bütün insanların çocukluk dönemi vardır. Doğar, büyür ve ölür, diye tanımlanan insan büyüme kavramının bir noktasına kadar belli süreçlerde çocukluğunu geçirir. Çocukluk

diğer dönemlere ayna tutma özelliğine sahip olduğu için edebiyattan da ayrı düşünülemez. Çünkü “edebiyat, hayatı yansıtan bir aynadır.”(Evren, 2005: 309).

Aslında çocuk, çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatı tarihi ile varmak istediğimiz noktada edebiyatın çocuktan, çocuğun da edebiyattan ayrılamadığı görülmektedir. Şu aşamada ise çocuk edebiyatında dinî yaklaşımlara girmeden evvel çocuktaki dini eğilimleri incelemenin ön şart olduğu söylenebilir.

Çocuk, anne karnındaki oluşumdan başlayarak dünyaya gelme sürecinden sonra bile gelişimi tamamlanmamış bir varlıktır. Çocuğun biyolojik, fiziksel ve psikolojik gelişim aşamalarını tamamlayabilmesi için uzun bir zamana ihtiyacı vardır. Biyolojik gelişim belli yaşlara kadar etki alanını sürdürse de çocuktaki diğer gelişim boyutları süreklilik göstermektedir. Öğrenme, sosyalleşme, kültürel ve psikolojik gelişimin tamamlandığı yahut sona erdiği pek iddia edilemez. Bu yüzden evrilen çocuğu çeşitli şekillerde yağurmaya çalışan anne-baba ve toplum, onu terbiye etmeye, istenilen ve beklenen insan tipini oluşturabilmeye çalışır. Bu aşamada devreye giren en önemli faktörlerden biri de hiç kuşkusuz dinî yaklaşımlardır.

Sürekli sorgulayan, kendini ve dış dünyayı tanımaya çalışan çocuk, fitratı gereği devamlı bir çaba içindedir. Bu çaba içerisinde çocuğun dinî eğilimlerinin ne şekilde oluştuğu tartışılmaya devam etmektedir. Bazı araştırmacılara göre din ile çocuk birbirine yabancıdır. Çünkü din toplumların ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bazılarına göre ise din çocuğun fitratında vardır. “Kendini güçsüz ve yardıma muhtaç hisseden çocuk kendine yardım edecek ve kendini koruyacak sınırsız bir kuvvet arayışı olduğunu, çocuğun sonsuzluğa karşı duyduğu özleminden dolayı dinî inanca kolayca yöneldiğini, sonsuz kudret sahibi Allah’a inanmakla kendini güçlenmiş hissettiğini, ilahi kudreti durmadan aradığını” iddia eden araştırmacıların sayısı da oldukça fazladır (Yavuz, 1987: 273).

Doğuştan samimi olan çocuk kendisine anlatılanlara hemen inanır. İtiraz etmeden, düşünmeden ve şüphe duymadan kabul eder. Bu yüzden din ile ilgili kendisine öğretilen şeylerin tesirinde kalır. Sorgulayıcı yönü ile dinî dünyanın içine giren çocuk manevî dünyasını da kurmaya başlar. Zira inançla birlikte gelen çoğu öğretiye hayatında ihtiyaç duyar. Ailesinde öğrendiği ilk dinî bilgiler büyüdükçe başka faktörlerle devam eder. İnanç, çocuğu iyiden iyiye etkilemeye başladıkça “Allah’ın kendi yakınlığını veya kendisinin Allah’a yakınlığını hissettikçe hayatı iyi, güzel veya yaşamaya değer bulacak ve o ölçüde de yaşama gücü artacaktır.” (Yavuz, 1987: 274).

İslam dininin temel kaynakları Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) sözleridir. Kur'an-ı Kerim'de değişik kelimeler vasıtasıyla “çocuk” kavramı geniş bir şekilde ele alınmıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.v) çocuklara olan ilgisi ve onlara verdiği değer ise hayatının her döneminde çocuklara gösterdiği davranışlardan anlaşılmaktadır. Hz. Muhammed'in çocuklarla ilgili hadisleri de oldukça fazladır. “Çocuk bulunmayan bir hanede bereket yoktur.”, “Çocuk kokusu cennet kokularındandır.” vb. hadisler çocuğun din içerisindeki önemine işaret etmektedir. Yine Hz. Muhammed (s.a.v) “Kimin çocuğu varsa onunla çocuklaşsın” derken ‘çocuk duyarlılığına, çocuksuluğa ve çocuğa görelige’ vurgu yapar gibidir (Aktaran: Çalışkan, 2001: 414).

Toplumsal değerlerin nesiller arası aktarımında kullanılan öğelerden eğitim, şüphesiz listenin başında gelir. Bu değerleri oluşturan unsurlardan biri de dindir. İslâm'da çocuk günahsız olarak doğar ve belli bir yaşa kadar da günahlarından dolayı mesul tutulmaz. Temiz ve saf olan çocuğu şekillendiren ilk önce anne ve babasıdır. Daha sonra ise sosyal ve kültürel çevre devreye girer. Büyüklerin telkinleri ile elde ettiği değerleri, davranış modelleri içerisinde hayatına yansır. “Bu değer ölçülerini belirleyen en önemli kaynak dindir. Dinin nihaî hedefi insanın mutluluğu olduğuna göre, din eğitiminden beklenen gaye; yaş, cinsiyet, kültür farklarını gözetenek, insanın bu mutluluğu elde etmesini” sağlamaktır (Yıldız, 2012: 368).

Din hayatın içindeki yapı taşlarındandır ve dinî eğitim çocuğun önemli ihtiyaçlarındandır. Edebiyat ve çocuk edebiyatı ‘var olandan’ beslendiği için İslamî çocuk edebiyatından da bu aşamada söz etmek mümkündür. Evren bu konu ile ilgili;

“Din ülkelerin inanç ve kültürlerine göre değişmektedir. Çocuklara dini ve ahlaki terbiyeyi kitaplarla vermeyi arzu eden insanlar bu talebi karşılamaya çalışmaktadır. Gerek Türk çocuk edebiyatında gerekse dünya çocuk edebiyatında dini bir yaklaşımın var olduğunu, dini öğretilerin, çocuklara şiir, roman, hikâye, masal ve diğer metinlerle birlikte sunulduğunu söyleyebiliriz.” tespitini yapmaktadır (2005: 313-314).

Nitekim çocuğa yönelik ilk didaktik eserlerin içeriğini de dinî öğretilerin oluşturması bu söylemleri desteklemektedir. Aytaş ve Aktan da “*Çocuk Edebiyatı ve Eğitimi Açısında Hayriyye*” adlı çalışmasında, Rousseau ile aynı dönemde yaşayan Türk edebiyatında önemli bir yeri olan Nabî'nin görüşleri doğrultusunda, çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluk sahiplerinin rollerini ve çocuk eğitiminin önemini ortaya koyarken şu analizi yapar:

“Nâbî’ye göre çocuk, öncelikle İslam’ın temel prensiplerini çok iyi bilmeli ve bunları yerine getirmelidir. Ona göre dünya bir binadır. Bu binanın en özel yapısı da İslam’dır. O nedenle, bu yapının içinde bulunanlar çok rahat ve huzurlu; dışında olanlar ise fukaralıklarla ve kötülüklerle yüz yüzedir. Çocuğun mutlu olabilmesi için İslam binası içinde bulunması, bir başka deyişle Müslümanlığın gereğini yerine getirmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmek için de çocuk bu gereklerin neler olduğunu çok iyi öğrenmelidir. Nâbî, çocuk eğitimi için ilk şartı temel İslam prensiplerini çok iyi bilmek olarak belirler.”(Aytaş ve Aktan, 2012: 545).

Çocuk edebiyatı üzerine birçok araştırma yapmış ve bu alanda eser veren biri olarak M. Ruhi Şirin, çocuğun din eğitimi ile olan ilişkisini şöyle izah eder:

“Çocuğun gelişme ve büyüme çağında maneviyatını önceleyen bir dinî eğitim ilahî mimarisinin temel ihtiyacıdır. İradenin, ahlakın ve vicdanın eğitiminde din en önemli dönüştürücü ve belirleyicidir. Çocuk dindarlığı, çocuk maneviyatının esasıdır. Çocuk ruhunu kanatlandıran, onu metafizik açılıma ulaştıran ise dinî duyarlılıktır. İnanç kozası örülmemiş bir çocukluk, eksik bir çocukluktur.”(2006: 84).

Çocuk edebiyatı çocuklara farklı kazanımları bir arada vermeye çalışırken dinî kazanımları da göz önünde bulundurmalı ve çocuğun değer ölçülerini maneviyat çerçevesinde örmeye çalışmalıdır.

1.7.9 Mevlâna İdris Zengin Kimdir?

1.7.9.1 Hayatı

Mevlâna İdris Zengin, 1966 yılında Kahramanmaraş’ın Andırın ilçesinde dünyaya gelmiştir. Yazar, ilköğrenimini Andırın’da ortaokul ve liseyi Kahramanmaraş’ta tamamlamış, 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Mevlâna İdris üç kız çocuk babasıdır.

Mevlâna İdris’in *İkinci Yazıları*, *Diriliş*, *Dergâh*, *Albatros*, *Geniş Zamanlar* ve *Gerçek Hayat* gibi birçok dergi ve gazetede, şiir, hikâye ve denemeleri yayınlanmıştır. Mevlâna İdris çocuk edebiyatı alanında kırktan fazla kitap kaleme almış, çocuklar için yazdığı kimi masal ve öyküler; televizyonlarda, radyolarda ve muhtelif gazetelerde yayınlanmış, bazı kitapları çeşitli doğu ve batı dillerine çevrilerek basılmıştır.

Mevlâna İdris, Türkiye Milli Kültür Vakfının katkıları ile gerçekleşen “Çocuklar İçin Şiir” yarışmasında “*Kuş Renkli Çocukluğum*” adlı şiir kitabı ile 1987’de “Gökyüzü

Yayımları Çocuk Edebiyatı” ikincilik ödülünü, “*Korku Dükkânı*” isimli kitabı ile 1998’de “Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı” ödülünü almıştır. Yazar, hâlen ulusal olarak günlük yayınlanan “*Karar*” gazetesinde köşe yazarlığına devam etmektedir. (Şirin, 1988: 202-209; Zengin, 2004: 2).

Mevlâna İdris; Karacaoğlan, Necip Fazıl Kısakürek, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Abdurrahim Karakoç, Alaeddin Özdenören, Erdem Bayazıt, Âşık Mahsuni Şerif gibi büyük edebiyatçıların yetiştiği topraklarda dünyaya gelmiş ve çocukluk ile ilk gençlik yıllarında da yine bu topraklarda yaşamıştır. Bunun yanı sıra dünyaya gözlerini açtığı aile itibariyle de edebî hayatın adeta içine doğmuştur. Kuyumculukla uğraşan babası Mustafa Zengin, geniş bir kütüphaneye sahip olmanın yanı sıra “Kul Mustafa” mahlası ile yörede tanınan bir şairdir. Ağabeyi, şair Nedim Ali yönetiminde Andırın Yokuş Sokak’taki (Şimdiki adıyla gazeteci yazar Mehmet Ali Zengin Sokağı) Zengin ailesinin oturduğu evin altında bulunan Sanat Matbaası’nda haftalık olarak 24 Nisan 1984’ te yayınlanmaya başlanan Andırın’ın tek gazetesi “*Andırın Postası*” hâlen yayınıni sürdürmektedir. Gazetenin edebiyat eki olarak yayınlanan “İkinci Yazıları” gazetenin içinde ilk defa 23 Nisan 1985’te yayınlanmaya başlamıştır. *İkinci Yazıları* 1987’de 4 sayfa ve bağımsız bir dergi hâline gelmiş ve son sayı Ekim 1994’ te yayınlanmıştır. On yıl yayın hayatını sürdüren dergi 131 sayı yayınlanmıştır.

Yerel olarak “Dırın dırın Andırın/İki dükkân bir fırın.” olarak dillendirilen Anadolu’nun bu küçük ilçesinde yayınlanan “*İkinci Yazıları*” ülke genelinde oldukça ses getirmeyi başarmıştır. Mevlâna İdris’in henüz üniversite öğrencisi olduğu yıllarda hikâyeci yazar Kâmil Doruk, şair Arif Ay ve M. Ruhi Şirin başta olmak üzere o tarihlerde; Yunus Develi (Yusufoğlu), Recep Garip, Şaban Abak, Ayşe Altan, M. Âkif Kireççi, Hüseyin Atlansoy, Cevdet Karal, Kemal Sayar, Şahin Taş, İbrahim Kiras, Nurullah Genç, Hakan Albayrak, Şeyhmus Dağtekin, Cihan Aktaş, Fatma Şengil, M. Fatih Uğurlu, Mehmet Efe, Mustafa Aydoğan, Serap Ural, Halime Toros, Gökhan Özcan, Rahmi Kaya, Murat Yalçın, Kâmil Yeşil, Fikri Özçelikçi, Nazir Akalın ve İhsan Durdu gibi önemli isimlerle birlikte *İkinci Yazıları*’nda şiir ve röportajları yayınlanmıştır. Hatta derginin 95. sayısı Mevlâna İdris’in yönetiminde çıkmıştır.

İkinci Yazıları’nın 1990 yılında çıkan 91. sayısında ise Mevlâna İdris şu sözlerle tanıtılmaktadır. “1966, Andırın. Günümüzün bir dervişi. Onunla olmak, dervişliği paylaşmak ve hayatın تنها dehlizlerine sokulmak. İstanbul bir post ve şeyh İdris o posta kurulmuş, bütün şairler ve bütün çocuklar onun müridi. İstanbul onunla, onun şeyhleriyle

soluk alıp veriyor, تنها duraklardan nice zengin hayatlar devşiriyor. Karagümrük'te ehl-i tarik, çaycı dedenin ufak çayevinden, Kumkapı'dan Ermeni Patrikhanesine, oradan yerin bir kat altında yaşayan Âşık Enis'e bütün tenhalar onun uğrağı. Yeryüzündeki bütün çocukları tanıyor. Neyzen. Şair. İstanbul Hukuk'u bitirdi. Nedim Ali'nin kardeşi. İki kardeş: Asr-ı saadetten günümüze iki ışık. Mevlâna: çocukların ve şairlerin şeyhi, (k.s.) (Andırın Postası Sanat Eki, İkinci yazıları; Beşinci Yıl Mart 1990 Sayı:91).

1.7.9.2 Mevlâna İdris Zengin'in Çocuğa Bakışı

Yukarıdaki tanıtımdan da anlaşılacağı üzere derviş meşrep bir yapıya sahip olan Mevlâna İdris, çocuğu evrensel ve ince bir varlık olarak görmektedir. Bunun nedenini ise Hz. Peygamber'in çocuğa dokunması ve torunlarının çocukluk çağlarında peygamberin omuzları üzerinde hiçbir müdahale ile karşılaşmaksızın dolaşabilecek kadar özgür olmasına bağlamaktadır. Yazar, dünya güzelliğinde tabii ve fitri olanın çocuk olduğunu ve çocukların ise Müslüman olarak doğduğunu belirtmektedir.

Zengin, çocukları asla “yarının büyükleri” olarak görmemek gerektiğine inanmakta, böyle bir bakış açısının çocuğun saf gerçekliği olan çocukluk olgusunu ortadan kaldıracakını düşünmektedir. Çocuğun, “çocukluğu” saf kendisi olarak yaşamasının gerektiğini savunarak, vurgulanması gereken hususun “bu günün büyüklerinin dünün küçükleri” gerçeği olduğunu belirtmektedir. (Şirin, 1988: 204-209).

Mevlâna İdris, çocuğun araçsallaştırılmasına şiddetle karşı çıkmakta ve dünyaya çocuk için ve çocuk gözüyle bakmanın sorgulamayı da beraberinde getireceğine inanmaktadır. Bu sorgulamanın, çocuğu “çikolata atıldığında dışarı para veren” bir aygıt haline getirilişinin dehşetinin görülmesine sebep olabileceği üzerinde durmaktadır. Statükonun yönlendirmesiyle oluşturulan “küçük tüketici” kavramının, aslında her türlü sanatsal faaliyet ve kitle iletişim araçları ile sürdürülen “çocuğa kendini unutturma” sürecinin sonucunda ortaya çıktığını düşünmektedir. (Şirin, 1988: 204-209).

Mevlâna İdris'in çocuğu ve çocukluğu dert edinen yazarlık anlayışı kendisi ile 25.06.2018 tarihinde gerçekleştirdiğimiz söyleşideki cevaplarından da anlaşılmaktadır:

Zeynep Polat: Kendi çocukluk yıllarınızdan itibaren bu günkü gelinen noktada “çocuk” kavramındaki değişimleri nasıl gözlemliyorsunuz? Gelinek nokta çocuklara neler kazandırdı ya da çocuktan neler götürdü?

Mevlâna İdris Zengin: Çocuk batıda olduğu gibi bizde de hızla bir özneye dönüştü. Ama gelinen noktada kimi yaklaşımlar için bir “çocuk tiranlığından” söz etmek mümkün. Çocuğu kendi gerçeklik sınırları içinde görebilmek için biraz özen, biraz da o sınırları bilebilmek gerekiyor. Ama sonuçta her aile çocuk için başka bir bakışa sahip ve bu bakışı standardize etmek mümkün değil.

Zeynep Polat: Geleneksel çocuktan modern çocuğa evrilen, hatta postmodern çocukluk çağına giriş yapan çocukların çocuklukları hakkında neler düşünüyorsunuz? Evrilen çocukluk kavramında anne-baba ve toplum sizce günümüzde nerede duruyor?

Mevlâna İdris Zengin: Kitaplık çapta bir soru bu. Her dönemde bu konuya eğilen insanlar, yazarlar, ahlâkçılar ve tüccarlar oldu. Günümüzde çocuğun sahibi aile değildir, geçti o günler. Çocuğu büyük ölçüde dijital dünya ve internet biçimlendiriyor. Anne-baba seyircidir, ilgiliyse aktif seyircidir, o kadar. Temel değer yargıları olan iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış ve adaletli-haksız kavramlarını ayırt etmeyi çocuğa aile ya da eğitim/toplum öğretebiliyor mu öğretmiyor mu? Soru budur.

Zeynep Polat: Enformatik anne-baba davranışları, kitle iletişim araçları, modernizmin çocuk algısına etkileri, kapitalist sistemin dünya düzenindeki rolü çocuk edebiyatı kitaplarınıza oldukça sirayet etmiş durumda. Bu konulara değinirken çocuklar için neleri amaçlıyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Yıllardır özenle kendisine edebiyatla ulaşmak istediğim çocuk okur, biraz düşünen okurdur. Karamela hikâyeleri yazmadım evet, çünkü öyle bir dünyada yaşamadığımız açık. Çocuklar için daha iyi bir dünyayı anlatma dışında ne amacım olabilir ki?

Zeynep Polat: Eserlerinizdeki çocuk kahramanlar sürekli kendilerini ve dünyayı sorguluyorlar. Özellikle son olarak çıkardığınız “Başka Çocuklar” seri kitaplarındaki çocuklar kendilik bilincini oluşturmaya çaba sarf ediyorlar. Mavi Çocuk, Esra, Bulut Çocuk, Çocuk Kırmızı ve başka kahramanlarınız kendilerini ve dünyayı sorgularken neyi amaçlıyorlar? Günümüz çocukları için sorgulama ve devamında gelen dünyayı değiştirme ve yaşanabilir dünya oluşturma amacı sizin için neden bu kadar elzem?

Mevlâna İdris Zengin: Bir önceki sorunun açılımı ile aynı şeyler.

Zeynep Polat: Dünya size göre artık yaşanabilir olmaktan çıkıyor mu çıktı mı? Size göre çocuklar açısından durum ne?

Mevlâna İdris Zengin: Dünyada yıkım ve zulüm her zaman var ve hep olacak. Ben içinde yaşadığım dünyaya nasıl bakabilirim, ne yapabilirim? Bu kadar.

Zeynep Polat: İbn-i Haldun “Coğrafya kaderdir” der. Sizce çocuklukta yetiştiğimiz coğrafya yetişkinliğimizi nasıl etkilemektedir? Bu günkü çocukluğun, modern şehir yaşamı kaderleri midir?

Mevlâna İdris Zengin: Günümüzde çocuklar için daha çok anlam coğrafyasının önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü vaktin çoğu doğal coğrafyanın değil, dijital anlam coğrafyalarının içinde geçiyor; ekranın, tabletin içinde.

Zeynep Polat: Şehir yaşamı içerisinde çocuk kalmayı başaran çocuklar hâlâ var mı sizce? Eserlerinizdeki eleştirileriniz şehir yaşamı ve modernizm üzerine yoğunlaşırken, okulları da hiç göz ardı etmiyorsunuz aynı noktada. Çocukluğu şehir yaşamı, modernizm ve okul üçgeninde nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Çocuk bulunduğu, içine doğduğu ortamın hem ürünü, hem sonucudur. Bir süre sonra da hiçbir şeyi düşünüp, sorgulayıp değiştirmeden yaşamayı seçerse bu defa da bir yetişkine dönüşerek sebebi olur. Ama sorular sorabiliriz topluma, okula, kendimize ya da ailemize. Aldığımız veya alamadığımız cevaplar bize yeni bir bakışın kapılarını açabilir. Bu kapılar, pencereler açılсын istiyorum.¹

1.7.9.3 Mevlâna İdris Zengin’in Çocuk Edebiyatına Bakışı

Mevlâna İdris, çocuk edebiyatı bağlamında ortaya konan çabalara çocuğun kaygısını duyan, daha net bir ifadeyle “insan” ın kaygısını duyan bütün yazarların ciddi bir yaklaşımla katılmalarını istemektedir. Çocuk için yazarken “çocuğu atlayarak da yazarım” demek hayalciliğine kaçılmaması gerektiğini, çocuğun ilgi alanına giren ve çocuğu ilgi alanına alan neyse, onların çocuk edebiyatına konu edinilmesinin gerekliliğini savunmaktadır. Yazar, günümüzde çocuklar için yapılan edebiyatın her şeyden önce “çocuk” dinamiğinden hareketle ve çocuğun kaygısıyla yaklaşılabilen bir anlayışla şekillenmesinin gerekliliği üzerinde durur. Çocuk edebiyatı oluşturmada yazar bağlamındaki temel ilkenin çocuğa yakalanmak ve çocuğu yakalamak olduğu, bunun da ancak çocuğa eğilmek ilkesi ile hayata geçirilebileceğini düşünmektedir. Çocuğa eğilmenin ise ancak yaşanılan çağı yorumlayarak, çağın çocuğunu tanımaya ve onun çağ

¹ Mevlâna İdris ile 25.06.2018 tarihinde gerçekleştirilen söyleşi.

karşısındaki duruşunu anlamaya bağlı olduğunu belirtir. Günümüzdeki çocuk edebiyatı kavramının içinin öncelikle reel gerçeklikler tarafından doldurulduğunu belirterek, öz olarak çocuğun çabuk etkilenebilir bir yapıya sahip olması noktasından hareket edilecek olursa, yazarlar veya şairlerin kurdukları dünyaya başlarını dayayarak uyuyabilen çocukların neden bulunmadığını, buna ek olarak çocukların neden *Polyanna ve Robin Hood* ile kendilerini özdeşleştirdiğinin sorgulanması gerektiğini düşünmektedir. (Şirin, 1988: 204-209).

Mevlâna İdris'in kendi ülkemiz ve medeniyetimiz bağlamında konunun ele alındığında milli edebiyat birikimimizi “çocuğu ihmal eden günahkâr bir edebiyat olarak” gördüğü de söylenebilir. Mevlâna İdris'in özellikle dışarıdan ithal edilen eserlerde değinilen temaların dışında millî ve manevî değerlerin biçim ve içerik olarak etkili bir şekilde edebi perspektiften sunulmasının, çocuk edebiyatı çalışmalarında gerçekten nitelikli yapıtların ortaya çıkması için bunu zorunluluk olarak algıladığı görülmektedir. Zira şiiri “renkler içinden beyazı çekip çıkarmak” olarak tanımlamakta, “beyaz” kavramının açılımının ucunda ise “varlığının yürürlük kaynağı olan değerler bütünü” bulunduğunu belirtmektedir. Mevlâna İdris, aynı şeylerin çocuk şiiri içinde geçerli olduğunu belirterek çocuğun da bizden biri olduğunu, bir uzaylı olmadığını vurgulamaktadır.

Mevlâna İdris, edebiyatın ciddiliği adına çocuk edebiyatının önemsenmemesinin vahim sonuçları olacağını ön görmektedir. Bu tavrın çocuk dünyasının artık büyükler için kapanmasına yol açacağına inanmaktadır. Böyle bir durumu ise çocuk perspektifinden asalet, büyükler cephesinden ise vahamet yönüyle hiç de hafife alınmayacak bir davranış olarak görmektedir. (Şirin, 1988: 204-209).

Yazarın kendisine sorduğumuz sorulara verdiği cevaplar çocuk edebiyatına bakışı hakkında da bazı ipuçlarını içerir:

Zeynep Polat: Çocuk edebiyatının gelişimi hakkında neler düşünüyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Sürekli geliyor:) Yeni yazarlarla çeşitleniyor, büyüyor ve edebiyat dünyasındaki yerini muhkemleştiriyor. Dünyada da, bizde de bu böyle.

Zeynep Polat: Çocuk edebiyatı alanındaki kitaplarınızda niteliği ve estetiği “çocuğa görelilik” ilkesi ile nasıl bağdaştırıyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Zaten öyle olması gerekiyor. Ülkemizde görsel ve teknik anlamda ne kadar olabilirse onu yapmaya çalışıyoruz.

Zeynep Polat: Çocuklar için yazarken önem verdiğiniz ilkeleriniz nelerdir?

Mevlâna İdris Zengin: Çocuk mantığı, algı dili, umut ve verili dünyanın dışına çıkma isteği.

Zeynep Polat: “İkinci yazıları” ile başladığınız yazma serüveninde yazılarınızın ve diğer sanatsal çalışmalarınızın hamurunda neler mevcut? Bir dönem *Gerçek Hayat* dergisinde devam eden illüstrasyonlarınıza çocuklar için çizerek devam etmeyi düşünüyor musunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Bir hamur varsa, bu hamurun unu okumak. Ben çizer değilim, sadece yazmaya çalışıyorum ama çizgiye ilgim var elbette.

Zeynep Polat: Çocuklar için yazarken geleneklerimizi, kültürümüzü ve dini öğretilerimizi çok önemsiyorsunuz. Milli değerlerimizi ve kültürel unsurlarımızı eserlerinizde koruyan kahramanlar hep çocuklar. Televizyonu bozan, dedesinin masalını özleyen, annesinin yaptığı ev yemeklerine bayılan geleneksel çocuk kahramanlarımız, bu günkü modern çocuklar için neyi ifade ediyor ya da neyi ifade etmeli size göre?

Mevlâna İdris Zengin: Bir anlam dünyasına inanıyorum, bir köke. Kendim için değerli bulduğum bir şeyi, çocuklara aktarmak istememden daha doğal ne olabilir? Tersine sahte olurdu.

Zeynep Polat: Eserlerinizde çok önemli bir yere sahip olan hayal gücü ile gökyüzünün bağlantısı nedir? Neden Bulut Çocuk, Dünyanın En Uğur Böceği, Havuç Havuç Havuç, Mavi Çocuk ve daha başka çocuklar gökyüzünden ilham alıyor?

Mevlâna İdris Zengin: Bir yeryüzü var, bir de gökyüzü. Köstebek olmadığımız ve yerin altına pek nüfuz edemediğimize göre gökyüzü ile iletişime geçmeye çalışmak normal.²

² Mevlâna İdris ile 25.06.2018 tarihinde gerçekleştirilen söyleşi.

1.7.9.4 Mevlâna İdris Zengin'in Eserleri

1.7.9.4.1 Acayip Dükkânlar

Hayal Dükkânı (2016)

İyilik Dükkânı (2016)

Sinir Dükkânı (2016)

Korku Dükkânı (Tarihsiz)

1.7.9.4.2 Acayip Hayvanlar

Dünyanın En Uğur Böceği (2005)

Dünyayı Delen Köstebek (2015)

Filozof Köpek (2005)

Gazoz Çeşmesi (2015)

Hipnozcu Kedi (2015)

Kardan Tavşan (2005)

Kirpinin Bahar Konseri (2015)

Kuşkucu Horoz (2005)

Kuyruğu Dumanlı Kedi (2015)

Romantik Tilki (2005)

Uçan Eşek (2005)

Vejeteryan Aslan (2015)

1.7.9.4.3 Başka Çocuklar

Behram Geri Dön (2016)

Bir Çuval Gözlük (2016)

Bulut Çocuk (2016)

Çocuk Kırmızı (2016)
Dünyayı Kurtaran Çocuk (2016)
Halepli Zeynep (2016)
Havuç Havuç Havuç (2016)
Küçük Süpermen (2016)
Mavi Çocuk (2016)
Sarı Telefon Sokağında Rüya (2016)
Sessizlik Torbası (2016)
Tuz (2016)

1.7.9.4.4 Hayvanlar İş Başında

Bakkal Kaplan (2015)
Baloncu Kirpi (2015)
Diş Hekimi Timsah (2015)
Doktor Tilki (2015)
Kasap Köpek (2015)
Öğrenci Eşek (2015)
Öğretmen Öküz (2015)
Trafik Polisi Kurbağa (2015)

1.7.9.4.5 Tuhaf Adamlar

Dokuz Düğmeli Adam (2004)
Düşünen Adam (Tarihsiz)
Kuş Adam (2004)
Masal Alan Adam (Tarihsiz)

Para Dağıtan Adam (2004)

Profesör Haşır Huşur (2004)

Saçları Dökülen Adam (2004)

Şifrelerini Kaybeden Adam (Tarihsiz)

Televizyonları Bozulan Şehirdeki Sinirli Adam (Tarihsiz)

Tersine Adam (2004)

Yağmurlu Şehirdeki Adam (Tarihsiz)

1.7.9.4.6 Şiir Kitapları

İyi Geceler Bayım (2016)

Dondurmalı Matematik (2017)

Kuş Renkli Çocukluğum (Tarihsiz)

Sufi ile Pufi (Tarihsiz)

Tehlikeli Bir Kipat (Tarihsiz)

Çınçınlı Masal Sokağı (Tarihsiz)

Kirpiler Şapka Giymez (Tarihsiz)

Mardinli Saatçi ile Madridli Zapparo (Tarihsiz)

1.7.9.4.7 Deneme Kitapları

Vay Canına (2004)

II. BÖLÜM

2 KURAMSAL BİLGİLER, İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Şimşek'in (2004) *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* adlı kitabı sekiz farklı bölümden oluşur. Çocuk edebiyatı alanında çalışan akademisyenlerin de yazar olarak yer aldığı kitap çocuk kavramından başlayarak çocuk edebiyatının farklı yönlerini ortaya koyar. Çocuk edebiyatı alanında yazılan metinlerden örneklerin de yer aldığı kitap bu alandaki mühim çalışmalardan biridir.

Güleryüz'ün (2013) *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* kitabı yayınlandığı andan itibaren çocuk edebiyatı alanındaki başvuru kitapları arasında yerini almıştır. Farklı yıllarda geliştirilerek güncellenen kitap çalışmamız için önemli tespitler içerir.

Oğuzkan'ın (2001) *Çocuk Edebiyatı* adlı çalışması bu alanda önemli bir kaynak niteliği taşıması sebebi ile çalışmada kullanılmıştır. Çocuk kavramının geçmişten bugüne yaşadığı değişimleri, çocuk edebiyatının gelişim sürecinde dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeleri yansıtır.

Yörükoğlu'nun (2002) *Çocuk Ruh Sağlığı* adlı kitabı çocuğu farklı açılardan incelemek için kullanılan bir kaynaktır. Çocuğun anne karnında başlayan fiziksel gelişiminin yanında ruhsal gelişiminin de önemi anlatan bu çalışma kuramsal bilgileri ile yol gösterir.

Yalçın ve Aytas'ın (2008) *Çocuk Edebiyatı* kitabı çocuk edebiyatının niteliklerini ve çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin özelliklerini belirler. Çocuk edebiyatı kitaplarını farklı türler açısından sınıflandırır.

Şirin'in (2006) *Çocuk Edebiyatı Kültürü* çocuğun okuma alışkanlığına medyanın etkisini değerlendirir. Geleneksel çocuk ile modern çocuğun incelemesinde yol gösterir.

Şirin'in (2007) *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* adlı eseri yazarın "Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?" sorusuna aradığı cevapları içerir. Çocuk edebiyatı tartışmalarına çok yönlü olarak bakan kitap çalışma için farklı kapıları aralar.

Cüceloğlu'nun (1998) *İçimizdeki Çocuk* adlı kitabı çocuk kavramına dair psikolojik tespitleri içerir. Psikolojik açıdan çocuğun gelişimini ve yetişkinlerin çocuğa bakış açılarını açıklamaya çalışır. Yetişkinlerin içindeki çocuğu da konuşturan kitap, kapsamlı bir kaynak niteliği taşır.

Saint-Exupery'in (2015) *Küçük Prenses* kitabı bir çocuğun gözünden yetişkinlerin değerlendirilmesi ve çocukluk kavramının incelenmesindeki yol gösterici tespitleri ile çalışmamıza katkı sağlamıştır.

Neydim'in (2003) *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı* adlı çalışması çocuk edebiyatının tarihi gelişimine kaynaklık eder. 80'li yıllarda yaşanan toplumsal ve siyasi olayların çocuk edebiyatına yansımalarını inceler.

Yavuzer'in (2014) *Çocuk Psikolojisi* kitabı çocuğun fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişimi ile ilgili yazılmış en kapsamlı çalışmalarındandır. Çocuğun gelişim sürecinin ilk gününden başlayarak psikoloji bilimini bu gelişime dâhil eden yazar, çocuğu inceleyen herkese farklı bakış açıları sunar. Bu eser çalışmamızda çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişim aşamalarının incelenmesinde önemli bir kaynak niteliği taşır. Kitap ilk baskısından bu güne güncelliğini korur.

Dilci'nin (2014) *Aile İçi Yaşamın Çocuk Resimlerindeki İzi* adlı eseri çocuğun gelişimini müstakil başlıklar altında inceler. Eser çocuğun fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişim evrelerini ayrıntıları ile ortaya koyar.

Gander ve Gandiner'in (2004) *Çocuk ve Ergen Gelişimi* başlıklı eseri Bekir Onur'un ve diğer çevirmenlerin çalışmaları neticesinde yayınlanır. Çocuk üzerine 1986 yılından beri araştırmalar yapan Gander ve Gandiner' in bu kitabı psikolojik incelemeleri fiziksel gelişim ile irdeler. Başka araştırmacılara ait yaklaşımları da tartışan eser çocuğun gelişim aşamalarına geniş bir perspektiften bakar.

Sever'in (2012) *Çocuk ve Edebiyat* adlı eseri çocuk kavramını edebiyat ile bağdaştırma çabalarını inceler. Edebiyatın çocuğun gelişimindeki yerini ve çocuk kitaplarının niteliklerini aktaran yazar, çalışmamıza da katkı sağlar.

Kavcar'ın (1999) *Edebiyat ve Eğitim* adlı kitabı edebiyat, eğitim, çocuk edebiyatı tanımlarını içerir. Edebiyatın genel tanımları ve eğitimle olan ilişkisi çocuk edebiyatı açısından yol gösterici unsurlar barındırır.

Enginün, İ. Göknil, C. Gönen, M. Oğuzkan, F. Oktay, A. Şirin, M.R. Oral, F. Tuncer, N. in (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* adlı kitabı çocuk ve edebiyat kavramlarına dair soruları ve cevapları içerir. Çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı tarihi ve çocuk yazarları hakkında verilen bilgiler mühim tespitlere kaynaklık eder.

Güvenç'in (2011) *İnsan ve Kültür* kitabı toplumsal ve kültürel çocuğun incelenmesinde önemli çıkarımlar sunar. Bu kitap kültürün çocuk üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından önemli bir kaynaktır.

Elkind'in (1999) *Çocuk ve Toplum- Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler* adlı kitabı çocuğun dününü, bugününü ve yarınını inceler. Ayrıca eser, Piaget ve Erikson' un çocuk gelişimi çalışmalarını irdeler ve çocuğun sosyal ve toplumsal gelişimini kültürel unsurlar açısından değerlendirir. Eser günümüzdeki çocuklarının yaşamı hakkında da çıkarımlar yapar.

Marshall'ın (2005) *Sosyoloji Sözlüğü*, çocuk kelimesi ve beraberinde kullanılan diğer kavramlara ilişkin açıklamalar yapar. Eser çocuk psikolojisi, çocuk suçluluğu, çocuk istismarı, çocukluk vb. kavramları sözlük formatında sunar.

Atsız'ın (2012) *Türk Edebiyatı Tarihi* kitabı edebiyatı genel anlamda tanımlarken edebiyat tarihi hakkında da önemli araştırmalara kaynaklık eder. Eser edebiyatın genel tanımını içerisinde çocuk edebiyatının yerinin tartışılması hususunda çalışmaya yol göstermiştir.

Baş'ın (2015) *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı* kitabı yazarın doktora tezinden kesitler içerir. Çocuk kavramına ve çocuk edebiyatına genel bir bakışın yer aldığı kitap çocuğun temel dil becerilerinin geliştirilmesinde çocuk edebiyatının rolünü irdeler.

Rousseau'nun (2002) *Emile ya da Çocuk Eğitimi Üzerine* adlı kitabı yayınlandığı 18. yüzyıldan bu yana alanında ses getiren bir eser olma özelliğini korur. Çocuk eğitimi konusunda doğaya dayalı bir eğitim anlayışını savunan yazar günümüz çocuk eğitimine de ışık tutar. Modern eğitim anlayışına karşı duran Rousseau, çocuğun günümüzdeki konumunu eleştirir.

Arıcı'nın (2016) *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü* kitabı “çocuk-edebiyat” ilişkisini sorgular. Eser edebiyat türlerini çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda sınıflar.

Kür'ün (1991) *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları* adlı eseri çocuk dergilerinin Tanzimat'tan bu yana gelişimini inceler. Eser, Tanzimat'tan itibaren Türkiye'de yayınlanan çocuk dergilerinin tamamı hakkında yapılan araştırmaları içerdiğinden çalışmaya kaynaklık etmiştir.

Hece Dergisi'nin (2005) "*Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*" adıyla yayınlanan 104-105. sayısı çalışmamızda yararlandığımız asıl kaynaklardan biridir. Dergide çocuk ve çocuk edebiyatı alanında akademik çalışmalar yapan ve çocuk edebiyatı alanında eserler veren birçok yazarın tespitleri ve çıkarımları mevcuttur. Tacettin Şimşek, Sıddık Akbayır, Dursun Ali Tökel, Mevlâna İdris, Zeki Karakaya ve daha birçok yazarın çocuk, çocukluk, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı tarihi, çocuk edebiyatı türleri ile ilgili yazıları yol gösterici niteliktedir.

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi'nin (2014) "*Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*" adıyla yayınlanan 756. sayısı çalışmaya güncellik açısından fayda sağlamıştır. Çocuk edebiyatının gelişimi, değişimini ve günümüzdeki sorunlarını ortaya koymaya çalışan yazarlar, gelinen noktada çocuğu ve çocuk edebiyatını değerlendirir. Dokuz farklı bölümden oluşan dergide çocuk ve çocuk edebiyatı birçok açıdan incelenmiştir. Bu özel sayı; okuma kültürü, çocuk edebiyatının sorunları, çocuk yayıncılığı, çocuk yazarları, çocuk ve medya, çeviri çocuk edebiyatı, çocuk ve ilk gençlik edebiyatı gibi müstakil bölümlerle çalışmamıza kaynaklık eden önemli bir eserdir. Ayrıca Mevlâna İdris'le yapılan röportaj ve yazılar yazar hakkında bilgi sahibi olma açısından yol gösterici olmuştur.

Şirin'in (1987) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* adlı eseri çocuklar için edebiyat olgusunu tartışır. Yazar, 1987 yılına kadar olan çocuk edebiyatı düşüncesini bu alandaki yetkin kişilerle irdelemiştir. Bu eser çocuk edebiyatı ile ilgili düşünceleri derli toplu olarak ortaya koyan ilk çalışma olma niteliğini taşır. Dönemin edebiyatçılarının çocuk edebiyatına bakışı ve değerlendirmeleri çalışma için önemlidir. Bu çalışmada Cemil Meriç, İnci Enginün, Orhan Okay, Hüsrev Hatemi, Mustafa Şekip Tunç gibi önemli isimler dönemin edebi oluşumlarını ve çocuk edebiyatını tartışmıştır.

Şirin'in (1988) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* adlı eseri çalışmamıza konu olan Mevlâna İdris' in hayatından kesitler sunar. Yazarın şiirlerinin de olduğu söyleşi yazıları mühim tespitleri içerir.

Şirin'in (1989) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* adlı eseri çocuk edebiyatına dair yaptığı derlemelerin sonuncusu olarak dönemine ışık tutar. Çocuklar için yazılan kitap ve dergiler hakkındaki bilgilere ağırlık verilen eser, dönemin önemli çocuk yazarlarının da yazılarına ev sahipliği yapar.

Akçalı'nın (2007) *Çocuk ve Medya* adlı kitabı çocuğu modern dünyadaki durumu ile inceler. Akçalı'nın "Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi" başlıklı yazısı ve Kemal İnal'ın "Türkiye'de Çocukluk: Nereye?" adlı yazıları 21. yüzyıl çocukluk anlayışını irdeler. Geleneksel çocuğun evrilme süreçlerini incelemeye çalışan kitap modern çocuk algısını anne-baba ve toplum bağlamında inceler. Ayrıca bu eser, teknolojide yaşanan gelişimleri ve çocuğun teknolojiyi nasıl kullandığını sorgular.

Onur'un editörlüğünü yaptığı, (1999) *Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri* adlı kitap çocuk ve çocuk edebiyatı ile ilgili olarak düzenlenmiş sempozyum bildirilerini içerir. Çocuğun önem kazanmaya başladığı yıllardan günümüze kadarki süreçte yaşanan gelişmeleri, çocuk ve okuma kültürünü, çocuk edebiyatının geldiği noktayı ve çocuk edebiyatı eserlerini irdeleyen bildiriler çalışmamız için nitelikli tespitleri barındırır.

Sever'in editörlüğünü yaptığı, (2007) *II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* adlı kitabı çocuk edebiyatında yaşanan gelişmeleri, sorunları ve çözüm önerilerini içerir. Bilgi çağındaki çocukların edebiyata bakış açısını ve teknolojinin etkilerini de ortaya koyan bildiriler çalışmamızın güncelliği için kaynaklık eder.

Çalışkan'ın (2001) "*İslamî Çocuk Edebiyatı*" adlı makalesi çocuk edebiyatı içerisindeki ideolojik yaklaşımları irdeler. Makale genelde çocuk edebiyatının 80 sonrası süreçteki yönelimlerini tespiti; özelde ise Mevlâna İdris'in edebi kişiliği için çıkarımlar içerir.

Emeksiz'in (2014) "*Çocuklar İçin Edebiyat Vardır ve Bunu Tartışmanın Anlamı Kalmamıştır*" adı ile yayınlanan söyleşisi Mevlâna İdris ile yapılmıştır. Çalışmamızın ana unsurlarından olan Mevlâna İdris'in çocuk ve çocuk edebiyatına bakışı hakkında ipuçları veren söyleşi çalışmada faydalanılan zengin içerikli bir kaynaktır.

III. BÖLÜM

3 YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının dağıtılması, toplanması ve verilerin nasıl analiz edileceğine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Deseni

Davey'e göre durum çalışmaları; gerçekte ortamda neler olduğuna bakma, sistematik bir biçimde verileri toplama, analiz etme ve sonuçları ortaya koyma yoludur. Ortaya çıkan ürün ise, olayın niçin o şekilde olduğunun ve gelecek araştırmalar için daha detaylı olarak nelere odaklanmanın gerektiğinin keskin bir biçimde anlaşılmasıdır (Aktaran: Aytaçlı, 2012: 3). Ayrıca durum çalışmasında genelleştirme yerine durumdan en mükemmel şekilde ne anlaşıldığının çalışılmasının tasarısı üzerinde vurgu yapılmaktadır (Denzin ve Lincoln, 1985: 435).

Literatürde farklı isimlerle yer alan durum çalışması; yapılan araştırma esnasında karşılaşılan isimler, olay incelemesi, durum çalışması, örnek olay çalışması, örnek olay inceleme yöntemi, vaka çalışması şeklinde isimlendirilebilmektedir. Araştırma stratejisi olan durum çalışması bireysel, grup, örgütsel, sosyal, politik ve olaylar ile ilgili bilgilerimize katkıda bulunmak amacıyla birçok durumda kullanılmaktadır (Aytaçlı, 2012: 1-9)

Çalışmada durum çalışması yöntemiyle Mevlâna İdris Zengin'in eserlerindeki olayların zengin ve canlı bir şekilde tanımlanmasına, belirgin bireysel aktörler ya da aktör grupları ile onların algıları ve durum içerisindeki belirgin olaylar üzerine odaklanılmaya, ayrıca yazarın konunun zengin bir biçimde ortaya konulmasını sağlayacak özel durumu sunma yollarının tespitine çalışılmıştır.

3.2 Çalışma Grubu

Çalışma grubu, Mevlâna İdris'in 2017 yılı sonuna kadar yayımladığı çocuk edebiyatı kitaplarından oluşur. Yazarın düz yazı türündeki yayınına ulaşılabilen kırk adet kurgusal tahkiyeli eserine yer verilmiştir. Baskısına ulaşılamayan “*Düşünen Adam, Masal Alan Adam, Şifrelerini Kaybeden Adam, Yağmurlu Şehirdeki Adam, Sufi ile Pufi, Tehlikeli Bir Kipat, Çınçınlı Masal Sokağı, Kirpiller Şapka Giymez, Mardinli Saatçi ile Madridli Zapparo*” kitapları çalışmamız kapsamı dışında tutulmuştur.

Çocuk ve çocuk edebiyatı üzerine kaleme alınmış kaynaklar, yazar ile ilgili elde edilen verilerden de bu çalışmada yararlanılmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Çalışmada doküman tarama yöntemi ile veriler toplanmıştır.

Var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniği olarak tanımlanan belgesel tarama tarananların, geçmişteki olguların anında iz bıraktığı fotoğraf, film, plak, ses ve video kayıt cihazları, CD'ler, çeşitli araç-gereçler; bina ve heykel gibi kalıntılar; olgular hakkında sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi; resmi ve özel yazılar ve istatistikler; tutanak, anı yaşam öyküsü v.b kayıtlar olarak tanımlanmaktadır (Karasar; 2016: 229).

Çalışmada; çalışma konusu ile ilgili olan kaynaklardan, önemli bir veri toplama aracı olan doküman taraması yöntemiyle genel tarama ve içerik çözümlemesi teknikleriyle veri toplanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışma konusuyla ilgili literatür taraması yapılmış, Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı alanında yayınlanan ve baskılarına ulaşılabilen kitapları, gazete yazıları, illüstrasyon çalışmaları ve kendisiyle yapılmış röportajlar taranmıştır. Hangi kavramların hangi sözcük ya da ifadelerle anlatılmış olabileceği irdelenerek ne gibi konuların nasıl öne çıkarıldığı içerik çözümlemeleri ile anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Çalışmada betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanıldı. Çalışmada veriler; betimsel analiz yöntemi ile sınıflandırılmış, daha sonra da gruplandırılmış bu veriler

içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bu kapsamda içerik analizi ile yazılı ve görsel veriler analiz edilmeye çalışılmış, inceleme konusu ile ilgili tematik başlıklar oluşturulmuştur. Bu başlıkların çalışma içerisinde yer alma durumları tablo ve grafikler ile görselleştirilmeye ve anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır.

“Nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri (pattern) ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir” (Aktaran: Özdemir, 2010: 328). Başka bir deyişle “nitel analiz yapan araştırmacı, alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya” çaba göstermektedir (Özdemir, 2010: 328).

Çalışmada içerik analizi ile elde edilerek belirlenen tematik başlıkların betimsel incelenmesinde ise başlıkların kavramsal çerçevesi belirlenmiş ve bu çerçeveye dayalı olarak veriler düzenlenmiştir. Verilerin tanımlanması sürecinde alıntılar yapılmış, elde edilen bulgular açıklanarak ilişkilendirilerek yeniden anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

IV. BÖLÜM

4 BULGULAR VE YORUMLAR

4.1 MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN ESERLERİNİN TEMATİK DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1.1 Duygular

4.1.1.1 Sevgi

Evrensel değerlerin belki de en önemlisi olan ve insanın yaratılışıyla yeryüzünde varlık bulan sevgi kavramı insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Sevgi kavramının tanımı her zaman yetersizliklerle doludur. Çünkü sevgiyi tanımlayabilmek için birden fazla olguyu da tanımlamak gerekir. Sevgi kavramı o kadar geniştir ki tek bir tanımla açıklayabilmek oldukça zordur. Eşsiz bir duygu olarak hayatımızdaki yeri tartışılmaz olan sevgi kavramı çocuklar için de çok önemlidir. Çocuğu yetiştiren ana öge sevgidir. Çocuk için en güvenli alanlar sevginin olduğu yerlerdir. Çocuk, hayatını bu güvenli alanlarda inşa etmeye çalışır. Fıtratı gereği sevginin olup olmadığını ayırt edebilen yegâne varlık çocuktur. Bu kadar önemli olan sevgi kavramı bir çocuk kitabı için de vazgeçilmez bir tema olmaya devam etmektedir.

Mevlâna İdris de çocuk kitaplarında sevgi temasını sevginin yöneldiği varlıklara göre ele almaktadır. Özellikle anne sevgisi üzerinde yoğunlaşan yazar, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, aile sevgisi, dondurma sevgisi gibi alanları kullanarak sevgiyi eserlerinde inşa etmeye özen gösterir. Nitekim yazar eserlerinde sevginin sevilene tabii olmayı sağladığını belirtir. Yazar, bağlanma etkisinin yadsınamayacak ölçüde büyük bir duygu olduğunun farkındadır.

Romantik Tilki adlı kahraman da sevgi ile bağlandığı menekşeyi her gün görmeden yapamaz. Menekşe de Romantik Tilki'nin masallarını dinlemeden uyuyamaz olmuştur:

“Yaşlı bir andız ağacının dibinde yaşayan küçük menekşe için sabahın anlamı bir tilkiydi. Çünkü tilki, her sabah küçük menekşenin yanına gelip önünde saygıyla eğilir ve "Mutlu sabahlar efendim!" deyip giderdi. Küçük menekşe için gecenin anlamı yine tilkiydi. Çünkü her gece tilki, küçük menekşeye bir masal anlatır; menekşe uyur, tilki de evinin yolunu tutardı.” (Zengin, 2005:7).

Sevgiyle gelen bağlılık *Romantik Tilki* ve menekşeyi de sarıp sarmalamışken çocukların menekşeyi koparıp evlerine götürmesi bile tilkiyi menekşeye masal anlatmaktan yani sevgisinden alıkoyamamıştır:

“Çocukları gizlice izlemeye devam etti. Çocuklar yeteri kadar çiçek topladıktan sonra geri dönüp ormanın başladığı yerdeki evlerine geldiler ve çiçekleri bir bardağa koyarak pencerenin kenarına yerleştirdiler. Tilki, pencere kenarındaki çiçeklerin arasında küçük menekşeyi görmüştü. Ona el salladı ve sonra ormana dalıp gözden kayboldu... Gece olunca tilki pencerenin altına geldi ve her gece yaptığı gibi küçük menekşeye masalını anlatmaya başladı.” (Zengin, 2005: 10-12).

Yüzyıllardır kendisine atfedilen sıfatlardan sevgisi ve vefası ile kurtulmaya çalışan *Romantik Tilki* bunu başarabilmiş midir bilinmez ama bu haliyle çocukların kalbini kazandığı aşikârdır. Sevgi ile yolları kesişen bir başka hikâyenin kahramanı ise limonata sevgisini çocuk sevgisi ile harmanlayarak para sorununa çözüm yolu bulmaya uğraşır. *Baloncu Kirpi*'nin limonata sevgisi için çalışmaya başlamak zorunda olması ve yaşadıkları hepimizin çocukluğundan izler barındırmaktadır. Limonataya hayır diyemeyen hele de bol şekerli limonata ikramını dört gözle bekleyen çocukluğumuz *Baloncu Kirpi*'yi çok iyi anlamaktadır:

“Bu kirpi soğuk limonataya bayılmış. Nerede bir pastane görse hemen lıkır lıkır soğuk bir limonata içermiş.” (Zengin, 2015: 8).

Çocukları da çok seven *Baloncu Kirpi*, onları mutlu etmek için balon satmaya karar verir. Ancak okları yüzünden başına gelenler onu ne olursa olsun limonata içmekten alı koyamaz. Başına gelen tüm olumsuzluklara rağmen *Baloncu Kirpi*'nin limonata sevgisi vazgeçilmezdir. Çünkü sevginin gücü her zaman kazanır:

“ ... gördüğü bir pastaneye giderek "her zamankinden" demiş ve gelen soğuk limonatayı kahkahalar atarak içmiş. Sonra bir limonata daha içmiş. Sonra bir tane daha.” (Zengin, 2015: 22).

Yazar sevgi ile dünyada çok şeyin değişebileceğine olan inancını çoğu eserinde dile getirmeye çalışır. Sevginin sadece bir insan, nesne ya da varlığa duyulan yakınlık olmadığını çok farklı yönlerden ele alan Mevlâna İdris, sevgi kavramının yarattığı etkiyi anlamlandırabilmek için ormanlardaki hayvanların birbirini yemesini yasaklamış ve insanlara da çağrıda bulunur:

“Birbirini yemeden geçen aylardan sonra, değişik bir şey keşfetmişlerdi: Birbirlerine saygı ve sevgi... Gece yıldızlara bakarak, gündüz şelaleye bakarak şarkılar söylüyordu hayvanlar. Bu gidişle kardeşliğin dibini bulacaklardı.” (Zengin, 2015: 17)

Havaların soğumasıyla artık dökülecek yaprağın da kalmadığını bilen çocuklar rüyalarındaki kardan adamlardan kurtulup gerçeğinin burnuna havuç takmak için sabırsızlanırlar. Hele bir de sabah çatır çatır yanan sobanın kızılığında yorganlarına bürünmüşken uykunun mahmur kollarından kurtulmanın verdiği enerji ile camlara hücum ederler. Ve o beklenen ilk kar... Sadece yılın ilk karı olmakla kalmayan çocukluk sevinçlerindeki tarifsiz zamanların sahibi de olan o ilk kardır. Hiçbir gücün çocukları durduramayacağı o zaman dilimlerinde çocuklara tüm sevgisiyle *Kardan Tavşan* da göz kıpmakta ve kar sevgisinin soğuğu yok ettiğini çocuklara fısıldamaktadır:

“Sokak lambaları, arabalar, evlerin bacaları, sokaklar, kaldırımlar, her yer, her şey beyaz, bembeyazdı. Kahvaltılar yıldırım hızıyla yapıldı o sabah. Eldivenler hangi cehennemdeydi acaba? Kaşkol neredeydi, çizmesiz olur mu? Olmaz. Ya bere? Şu montu da alalım.” (Zengin, 2005: 6).

Hafızalara kazınan o anlar ve çocukluk, yazarın da önünde capcanlı durmaktadır. Kayanlar, düşenler, kartopu atanlar ve kartopunun etkisi ile kardan adama dönüşenler. Atkısını kardan tavşanın boynuna saran çocukla gözlerine kömür yerine mavi bulutlardan parça takan çocuğun sevgiye dair tabloları. Hiçbir ressamın çizemeyeceği bu tabloyu; sevgi, çocuklar ve kar üçgeni, muntazam bir şekilde bin bir çeşit gökkuşağı ile çizer.

4.1.1.1 Anne Sevgisi

Çocuklar sevgiyi model alarak öğrenirler. Kendilerine gösterilen sevgi, fitratlarındaki ile birleşince çocukları hamur gibi yoğurur ve onları şekillendirir. İlk doğduğu andan itibaren anne çocuğun tüm ihtiyaçlarını gidermek için tüm sevgisi ile yanındadır. Hiçbir karşılık beklemeden yapılan annelik, çocuğun da karşılıksız sevgiyi

modellediği ilk basamaktır denilebilir. Annesinden aldığı sevgiyi yine zamanla annesine ve çevresindekilere veren çocuk eşsiz bir koruma kalkanı ile hayatına devam eder. Çocuk annesinin yanında bulduğu güveni ve huzuru başka hiçbir yerde bulamaz. Bu yüzden anne sevgisi vazgeçilemez değerlerde başat bir rol üstlenir.

İnsanların hayatında her türlü sevgiye yer vardır. Önem dereceleri kişiden kişiye değişse de anne sevgisi hep ilk sıralarda yerini alır. Koşulsuz, beklentisiz sevgiler insanların bu dünyada yaşamasını kolaylaştırır. Çocuk edebiyatının da ana izleklerinden biri anne sevgisidir. Çocuk edebiyatındaki pedagojik ağırlığı düşündüğümüzde sağlıklı çocukların yetişmesinde aile ortamının ve annenin önemi göz ardı edilemez. Bu aşamada anne sevgisinin önemini kavratmak ve farkındalığı oluşturmak isteyen Mevlâna İdris, anne sevgisini ve anne ile çocuk arasındaki iletişimi eserlerine yansıtmıştır. Yazarın eserlerine Türk aile yapısındaki anne kavramına ilişkin gözlemlerinin ve anne tutumlarının yansıdığını da söyleyebiliriz.

Annelerin en çok zaman geçirdiği ve çocuğun annesini ararken bulacağı en önemli mekân mutfaktır. Temel ihtiyaçları giderme noktasında en önemli görevler anne tarafından icra edilir. Gerek toplumsal gerekse kültürel yansımalar anne kavramı ile mutfağı kaynaştırmıştır. Anne yemekleri ve sevgi ile hazırlanan sofralar Türk kültürünün de ayrılmaz parçalarıdır. Annelerin çocuklar için yaptığı birbirinden güzel ev yemekleri ve mükellef sofralar çocukların gözlerinin ışıldaması için yeterli olabilmekte, kalbe giden yolu da galiba genişletmektedir. Annesine zaman kazandırmak isteyen çocuğun asıl niyeti ile anne yemeğini tarif eden çocuk örnekleri bu durumu kanıtlar gibidir:

“Dağıttığım oyuncakları kendim topluyorum böylece bana pasta yapabilmesi için anneme zaman kazandırıyorum.”

“Yemeğin güzelini anneler yapar. Bir anne mutfakta öğle yemeğini hazırlıyordu.”
(Zengin, 2016: 7- 49).

Anne yemeklerinin önemine eserlerinde dikkat çeken Mevlâna İdris, çocuğun hem fiziksel hem ruhsal gelişimine anne yemeklerinin katkı sağladığını hatırlatır. Günümüzde yavaş yavaş unutulmaya başlayan ev yemeklerinin isimlerine hikâyelerinde yer veren yazar, çocukluk hafızasında bunların büyük bir alan kapladığını okuyucuya hissettirir. Çünkü ev yemeklerinde anne sevgisi vardır, özveri vardır, can suyu vardır. Dünyada başka hiçbir yerde bulamayacağımız bir lezzet vardır. Sevgi ile yoğurulan

hamurlar, eşsiz böreklerle ve keklere dönüşürken anne ile çocuk arasındaki koparılamaz bağların düğümlerini de minicik kalplere atmaktadır.

Doğal bir anne limonatası yapmak için uğraşan Baloncu Kirpi, orman sakinlerine sebze yemekleri dağıtan Vejetaryen Aslan, biraz kuru fasulye-pilavı yanında ev yoğurdu ile yiyen Kuş Adam ve salatalığın sarımsaklı yoğurtla mükemmel buluşmasına dayanamayan Behram, anne yemeklerinin doyulmaz lezzetler olduğu gerçeğini dile getirmektedirler. (Zengin, 2016: 31).

Çocuklar çoğu zaman annelerinin kendilerine yemek yapmasından hoşnut olsalar da bazen anneleri ile vakit geçiremedikleri için annelerinin mutfakta olmasından şikâyet de etmektedirler. Annesi ile dolaşmak isteyen çocuğun bulduğu çözüm ise okuyucuyu tebessüme sevk etmektedir:

“Mutfakta dağ gibi bulaşık vardı annemin gözlerindeki mutsuzluğu görünce gidip vanadan suyu kapattım. Annem suların kesildiğini düşündü ve gezmeye çıktık.”(Zengin, 2016: 147).

Anne sevgisi ile büyüyen çocukların daha sağlıklı bireyler olduğu bilimsel araştırmalarla da ortaya konmuştur. Anne sevgisinin çocuğun kişilik özelliklerine olan katkısını ve ruhsal gelişimindeki rolünü Haluk Yavuzer şöyle özetler:

“Ruh sağlığının temelinde, bebeklik ve çocukluk dönemlerinde, özellikle anne ile kurulacak sıcak sevgi ve yakınlık ilişkisi vardır. “Anneden yoksunluk” çocuğun kişiliğinde karakteristik bir yapının oluşumuna yol açar. Bu durumda çocukların çoğunun duygusal açıdan kendi içlerine çekildikleri ve kendi dünyalarında yaşamlarını sürdürmeyi yeğledikleri görülür. Diğer çocuk ve erişkinlerle ilgili olarak sevgi bağlarını geliştirememeleri sonucu, toplumsal ilişkilerin de giderek zayıfladığı görülür.” (2014: 142-143).

Bu sebeplerden olsa gerek hayatının anlamını aramak için yollara düşen *Dünyanın En Uğurböceği* yolda kayıtsızca yürüyen çocuğun dikkatini çekmek için elinden geleni yapar. Daha önce karşılaştığı varlıkların anlamsız ve saçma isteklerini düşünürken karşılaştığı bu çocuğun hiçbir şey istememesi Dünyanın En Uğurböceği’ni şaşırtır. Konuşmak istemeyen ve gözleri nemli olan çocuk dalgın dalgın yürümeye devam eder. Dilek dilemesi için ısrar eden Dünyanın En Uğurböceği, aldığı cevaplar karşısında donakalır. Ve annesini kaybeden bir çocukla karşı karşıya kaldığını anlar:

“Sonra bir damla daha gördü. Sonra öbür gözden bir damla daha... Damlalar, billur küçük küreler olarak sağlı sollu iniyordu... Çocuğun yüzü sırlıklam olmuştu. Ama yürümeyi sürdürüyordu çocuk: Gözlerindeki ıslaklık her iki kirpiğe de bulaşmıştı. Çocuğun gözlerinde oluşan tuzlu ve nemli sis perdesi, baktığı her şeyi flulaştırıyor olmalıydı. Uğurböceği dünyaya baktı, sanki yeryüzü ıslanmıştı çocuk ağlarken...” (Zengin, 2005: 21).

Annesini kaybeden tek çocuk yeryüzünü gözyaşlarıyla ıslatan çocuk değildir ve maalesef son çocuk da olmayacaktır. Özellikle savaşlardan dolayı annelerini kaybeden çocukların kalpleri titreten betimlemelerine eserlerinde yer veren yazar, savaşları yok etmek için de yine çocuklara görevler vermektedir. Siber kumanda ile dünyayı yaşanabilir bir yer hâline getiren *Mavi Çocuk*, hiçbir çocuk annesiz kalmasın diye ilk önce savaşları sona erdirir. Mavi Çocuk'un kumandası çalışır ama vicdanlar kararlı ve büyük nefret bulutları tüm insanlığın üzerini kaplamıştır. Savaşlar dünyayı kaplamasaydı Halepli Zeynep'in annesi neşeyle yapacakları kahvaltı sofrasını hazırlarken küçücük kızını korkuyla sarıp sarmalamazdı:

“Elinde sabah kahvaltısı için hazırladığı çaydanlıkla koşarak mutfaktan çıkan ve dehşetten büyümüş gözleriyle önce kızına, sonra göklere ve bombanın düştüğü yere bakan annesi.”(Zengin, 2016: 8).

Annesi hemen yanı başlarına düşen bombanın yok ettiklerine bakakalmıştı. Çaresizce ve korkuyla sarılırken Zeynep'e, yaşananları anlamlandıramıyordu ve anlamlandırması da imkânsızdı. Savaşlar ve yok olan gelecekler nasıl bir anlam dairesi içine girebilirdi. İşte bu anlamsızlık içinde kanayan hem de tüm dünyadaki insanların özellikle de vip salonlardakilerin ve komuta merkezinde puro içenlerin yerine kanayan *Çocuk Kırmızı*'nın tek isteği de buğusu kaybolmamış bir ekmekle ve annesiyle mercimek çorbası içmekti:

“Kalabilir mi bunlar? Gökler ve kuşlar, gökler ve bulutlar kalabilir mi, bomba yüklü uçaklar görüldüğünde. Birden gözler havaya çevrilip olanları anlamaya çalışırken, akşam yemeği için mercimek çorbası on dakika daha kaynamaya bırakılmışken, cacık için yoğurt belirli bir kıvama getirilirken, kedi, içeceği sütün çocuk tarafından şişeden kaba dökülüşünü mırıldanarak izlerken, ilk bombanın serbest bırakılması!
Bütün uçakların ilk bombalarını ve arkasından ikinci, üçüncü bombalarını serbest bırakışı. Nereye? Nereye düşerse oraya. Kimin üstüne? Kim varsa onun üstüne. Daha yalnızca 'anne' ve 'baba' diyebilen ve o sırada yerde gördüğü bir karıncayı izlemeye çalışan bir çocuk varsa onun da mı üstüne?

Onun da üstüne. Bir annenin de mi? Bir annenin de. Buğusu kaybolmamış bir ekmeğin de.” (Zengin, 2016: 17).

Sağlıklı bir aile ortamında yetişmesi gereken çocukların en doğal hakları savaşlarla yok edilirken çocukluğu da yok ettiğimiz gün gibi aşikârdır. Anne ve babanın varlığı çocuğun gelecekteki hayatı için de önemlidir. Çocuğunu her türlü kötülükten korumaya çalışan anne zamanla aynı davranışı çocuğundan da görür. Çünkü hayat ekip biçtiklerimizle topladıklarımızdan ibarettir. Yeri geldiğinde annesi için babasına bile kafa tutan kocaman yürektir çocuk:

“Bazen annemi çok üzgün görüyorum. Böyle anlarda babam evdeyse gidip ona ters ters bakıyorum.” (Zengin, 2016: 24).

Çocuğun babasına ters ters bakmasına sebep olan şey sevgiyle harmanlanmış yüreğinin annesini üzgün görmeye dayanamamasıdır. Küçük yürekler dayanamaz ve bu yüzden en ufak fırsatta güçleri yetmese bile annelerine yardım etmek isterler. Bu yardım ev işlerine yönelik olsa da çoğu zaman yardımın temel sebebi anneyi düşündürmektir:

“Misafir geleceği için annem mutfakta durmadan bir şeyler hazırlıyordu ve kafasını kaşıyacak vakti yoktu. Kafasını kaşıyarak ona iyilik ettim. (Zengin, 2016: 82).

Anne sevgisi çocuklar tarafından farklı yollarla dile getirilir. Babasına ters ters bakan çocukla, annesinin kafasını kaşımaya yardımcı olan çocuk, sevginin onları yönlendirmesi ile hareket eder. Annelerini koruma ve onlardan aldıkları sevgiyi tekrar onlara aktarma, içgüdüsel hareketlerin sebebidir. Sevgiyi dile getirmek ve göstermek çocukların saf duygularla başardıkları bir olgudur. Hiç kimse sevgiyi dile getirmekte çocuklardan daha başarılı olamaz. Çünkü çocukların sevgisi saf, doğal ve beklentisizdir. Sevgiyi anlatmada yüzyıllardır süregelen yöntemlerin en etkilisi ve vazgeçilmezi de galiba çiçeklerdir. Anne, çiçek ve çocuk üçgeni dünyadaki sevgiye dair en güzel tabloların ilham kaynağı olmaya devam etmektedir:

“Park dönüşleri bir elimde annem için topladığım çiçekler oluyor. Diğer elimde ise kirli çoraplarım.” (Zengin, 2016: 63).

Hassas dengeleri gözetmeye çalışan çocuk, kirli çoraplarını elinde saklarken güzel çiçeklerle yaptığı demeti annesine uzatır ve şimşekleri üzerine çekmekten kurtulur. Bazen annemizin bize kızmasından çok korkarız. Ama kızacağı davranışı farklı sebeplerden ötürü yine de yaparız. Kızsa bile son durağımız yine annemizin yanı olur. Çünkü tilkinin

de dönüp dolaşıp geleceği en son durak kürkçü dükkânıdır. Yavru filde annesinin kızacağını bile bile annesinin ona verdiği parayı faturayı ödemek için kullanmaz. Çocukları çok sevdiği için onları okul çıkışında mutlu etmek ister ve elektrik faturasına ait para ile gazoz alıp çocuklara dağıtır. Ertesi gün sütlü kahve dağıtım sırasında anne fil gelince yavru fil mahcup olur. Çünkü verecek cevabı yoktur. Ama anneler de her zaman kızmaz:

“Çocuklar sesin geldiği tarafa bakınca inanılmaz bir şeyle karşılaştılar. Orada bir fil daha vardı. Hem de sütlü kahve dağıtan filden daha büyük bir fil... "Ah anneciğim!" diye atıldı sütlü kahve dağıtan fil. "Elektrik faturasını yatırmam için verdiğin parayla gazoz ve sütlü kahve alıp çocuklara dağıttım. Biliyorum çok kızacaksın ama ne yapayım çocukları öyle çok seviyorum ki... Anne fil hiçbir şey söylemedi.” (Zengin, 2015: 20-21).

Annemiz bazen kızsız da bazen küsse de hep yanımızdadır. Her şeyimizi onunla paylaşmak ve unutulmaz zaman dilimlerini onunla yaşamak isteriz. Mutluluklar, acılar, hüznler, sevinçler ve insanı insan yapan daha birçok duyguyu annemizle paylaşıyoruz. Hiç kimseye söyleyemediklerimizi annemize söyleriz. En derin şikâyetlerimizi bile sadece annemiz bilir.

Mevlâna İdris’in, eserlerinde kullandığı benzetmeler, betimlemeler ve imgeler onun sanatsal dokümanlarını oluşturur. Seçtiği kavramlar üzerine yoğunlaşması da değerler eğitimine verdiği önemin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Çünkü Mevlâna İdris, okuyucu ya da dinleyici konumundaki çocuklara bir değeri inşa etme gayesi ile yazar. Bu yüzden belli kavramları sürekli kullanır. Çocukların hayal dünyalarına ulaşarak onlara seslenme yolunu seçen yazar, çocukları işi yapan konumuna getirmek istemekte, öznenin kendileri olduğunu fark ettirmek arzusu ile hareket etmektedir. İdris’in eserlerindeki sevgi dilinin yoğun kullanımını, kendi terennüm ettiği değerlerin savunucusu olmasından kaynaklanmaktadır. Zira bu değerleri (anne, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, aile, insan sevgisi vb.) çoğu şiirlerinde de görmek mümkündür:

İçimdeki Yağmur

Sokağa çıkarken ardımdan dua

Anne

Gökyüzünü sen mi koydun ruhuma

İçimde yağmur sesleri var

Anne

Damlalar seni arar.

(Zengin, 2017: 23).

4.1.1.1.2 Hayvan Sevgisi

Merhamet ve sevgiyle

Davranırsa insanlar

Beraber yaşamaktan

Mutlu olur hayvanlar

(Yazgan, 2009: 38).

Hayvanların duygularına tercüman olmaya çalışan Bestami Yazgan, hayvanlarla beraber yaşamayı insanlara öğretmeye çalışır. Hayvan sevgisini çocuklara kazandırmaya çalışan Mevlâna İdris de çağdaşı olan çocuk şairi Yazgan gibi düşünmektedir. Eserlerinde hayvan figürlerini sürekli kullanan yazarın hayvan sevgisi çoğu cümlelerine yansır. Yazar, hayvan sevgisinin çocuğun dünyasında var olacak diğer sevgilere de kapı açacağına inanır. Kendi çocukluğundan yola çıkan yazar, özellikle evcil hayvanların sevgi dünyasına yapacağı katkıyı bilmekte ve bunu eserlerine yansıtmaktadır. Sevgi ile beraber var olmaya başlayan vicdan ve merhamet kavramları da çocuk için yönlendirici duygular olmalıdır:

“Aç bir sokak köpeği görünce en yakın kasaptan bir şeyler alıp köpeği mutlu ediyorum.” (Zengin, 2016: 45).

“*Gözlerini Parlatıyorum*” başlığı ile yazdığı bu küçürek öyküde yazar, sevgi ile gelen merhamet duygusuna işaret etmektedir. Çocuk gözüyle hayvanların hislerine tercüman olmaya çalışan Mevlâna İdris, köpeğin gözlerinin ışıldamasını sağlayan çocuğa duyduğu minneti okura sezdirir. Konuşturduğu hayvanlarla çocuklara farklı değerleri aşılamaaya çalışan yazar, insanları da bu yolla anlatmaya çalışır. Dile gelen hayvanlar birçok değeri insanlardan daha iyi öğretir:

“Gece yıldızlara bakarak, gündüz şelaleye bakarak şarkılar söylüyordu hayvanlar. Bu gidişle kardeşliğin dibini bulacaklardı.” (Zengin, 2015: 18).

Yazar, çocuklara yaşanılabilir bir dünyayı el birliği ile oluşturmaları gerektiğini hayvanların ağzından aktarır. Birbirini yemeden geçen süre zarfında hayvanların öğrendikleri davranışlar insanlara da örnek olmalıdır. Yazarın canlandırdığı karakterler insanların bir benzeridir ve insanların onlardan öğreneceği çok şey vardır:

“Hava hızla soğumaya başlamıştı üşümesinler diye sokaktaki bütün kedileri ve sinekleri eve aldım biraz gürültü oldu. Eh olacak tabii...” (Zengin, 2016: 105).

Özellikle bazı hayvanlara sürekli eserlerinde yer veren yazar, onlara çok nadir isim vermektedir. İsim koymak yerine çocuğun o karakterle özdeşim kurmasını isteyen yazar hayvanlara belli sıfatları yükleyerek kavramsal çağrışımları en üst perdeden okuyucuya vermek istemektedir. Vejetaryen Aslan, Uçan Eşek, Romantik Tilki, Kuşkucu Horoz, Kuş Adam, Filozof Köpek, Hipnozcu Kedi bir çırpıda sayabileceğimiz sıfatları ile ün yapan kahramanlardır.

Ben doğunca

Aslanlar yere yatmış

Ya sen

Ben mi

Ben doğunca

Eşekler dağa kaçmış (Zengin, 2017: 124).

Neden eşeklerin dağa kaçtığı yorumu insanın kendisini sorgulamasındaki cevaba bağlı olsa da Mevlâna İdris, hem şiirlerinde hem de hikâyelerinde eşeği kullanmadan edemez. Bu hayvanın bir karakter olarak karşımıza çıkması an meselesidir. Kâh uçar gökyüzünde hayatının anlamını arar, kâh iner gökyüzünden öğrenci olur. Her ne olursa olsun yazar, eşek karakteri üzerinden çok ince göndermeler yapar. Hayatının anlamını bulmak için yola çıkan eşek, o kadar uğraş verirken hiçbir anlam yükü olmayan hayatlara veryansın etmektedir. Sadece yük taşımak için kullanılan ve insanlar tarafından çoğu zaman hor görülen eşek bile öğrenmek için uğraşır. Ancak yeri geldiğinde eşek eşekliğini de yapar. Böylelikle her bir hayvanın farklı özelliklerini kullanan yazar metaforlarla okuyucuyu düşünmeye ve sorgulamaya sevk eder.

Yazar eserlerinde en çok eşek, köpek, kedi, fil, aslan, tavşan, kuş ve tilkiye yer verir. Bu hayvanların bilinen özelliklerinin aksine onları çok farklı özelliklere büründüren yazar, ilginç sıfat ve mesleklerle hayvanları mizahî unsurları da kullanarak çocuklara

sevdirebilir. Çocukların hayal dünyalarında farkındalık oluşturma gayesi ile yazar tilkiyi romantik duygularla, aslanı vejetaryen olarak, fili hortumu ile çocuklara gazoz dağıtan bir kahraman tiplemesi ile sunar. Bazen evcil hayvanları olumsuz davranışlarla sunması, bazen de yabani hayvanları evcilmiş gibi göstermesi hayvanlar üzerindeki çocuk algısının değişmesine yönelik tutumlar olarak yorumlanabilir. İnsanların vahşi hayvanları avlamak için verdikleri mücadeleyi, çocuğun nazarında değiştirmek Mevlâna İdris'e göre hayvan sevgisinin oluşmasında önemlidir. Mesela, *Filozof Köpek* adlı hikâyede köpeğin yolda yürüyen çocukları ısırma teşebbüsü etmesi ile *Sarı Telefon Sokağında Rüya* adlı hikâyede çocuğun timsahın sırtına binmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir:

“Çocuğun eli ayağına dolaşmıştı. Ama timsah gayet sakindi. "Haydi, atla" dedi. Çocuk timsahın sırtına atladı... Az sonra okuldaydı.” (Zengin, 2016: 11).

...
Yanyana geçebilelim kapıdan
Ormandaki vuu
Cebimde sakladığım kırk üç bilye
Kedim ve dört yavrusu
Ve bütün sevdiklerimizle (Zengin, 2017: 158).

Mevlâna İdris, “Kapı” adlı bu şiirinde ise çocukların tanımaya başladığı ilk hayvanlardan başlayarak diğer tüm hayvanları da kuşatacak sevgileriyle tüm insanlığı kapsayacak bir sevginin varlığına işaret eder. Hayvan sevgisinin oluşması çocukta evrensel bir doğa sevgisini de oluşturacaktır. Bu yüzden yazar, hayvanların doğal ortamında yaşaması gerektiğini yine hayvanların dilinden okuyucuya sunar:

“Babamla beraber balık tutmaya gitmiştik, bir ara kovadaki tutulmuş balıkları denizdeki tutulmamış balıkların yanına bıraktım denizde balıklar mutlu oldular babamı bilemiyorum.” (Zengin, 2016: 36).
“Rastladığım bütün laboratuvaradaki deney tavşanlarını kaçıırıp kırlara bırakıyorum.” (Zengin, 2016: 90).

Çocuk ile hayvan arasında kurulan dostluğun çocuk gelişimi açısından olumlu etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Çocuk, hayvanlarla kurduğu iletişim neticesinde farklı sorgulamalarda bulunmakta ve dünyayı anlamada önemli adımlar atmaktadır. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki ilişkiyi merak eden çocuk, hayvanların birbiri arasındaki iletişimini ve etkileşimini de anlamaya çalışmaktadır. Bu zihinsel süreçleri hayal gücü ile

birleştiren çocuk, hayvan dostlarına karşı mükemmel bir korucu olma yolunda emin adımlar atmaktadır:

“Bir sapanım var hayvanlara kötü davrananlarla tanışmaya bayılıyor. Sapanımın bu isteğini hiç kırmıyorum.” (Zengin, 2016: 53).

Sapanı ve kendi küçük olsa da çoğu yetişkinin hayal edemeyeceği ve yapmaya cesaret edemeyeceği davranışları ancak hayvan sevgisi ile bezenmiş bir çocuk yapabilir. Annesinden aldığı sevgiyi ve koruma içgüdüsünü kendine ait olan canlı ya da cansız varlıklara yönelten çocuklar hayvanlara da bu şekilde yaklaşmaktadırlar:

“Yağmurda ıslanan bir karınca yuvasını topladım ve su geçirmeyen saatin altına yerleştirdim.”

“Baharda leylekler geliyor. Yuvalarını kolayca yapabilsinler diye konakladıkları bacanın yanlarına bir sürü çerçöp koyuyorum.” (Zengin, 2016: 75; Zengin, 2016: 73).

Hayvanlarla çocuğun ilişkisi sadece koruma duygusunun gelişmesine etki etmez. Çocuğun merhamet, dayanışma ve yardımlaşma gibi insanî duygularının oluşmasında da önemli rol oynar. Bu erdemlerin çocuklarda var olması da gelecek nesiller insanlık kavramını şekillendireceği için mühimdir:

“Karıncalar çok çalışıyorlar onların yuvasının etrafına küçük yiyecek kırıntıları koyarak işlerini kolaylaştırmak istiyorum. Yine de durmadan çalışıyorlar.”

“Bir gün minik bir su akıntısına kapılmış giden bir karınca gördüm. Bir çöp uzatarak onu kurtardım. Bana teşekkür eder gibi baktı ve hızla yuvasına doğru koşmaya başladı.” (Zengin, 2016: 55; Zengin, 2016: 106).

Mevlâna İdris’in eserlerinde hayvan sevgisine dair göze çarpan önemli öğelerden biri de kuşlardır. Kuşlar ile çocukluğun bağlantısını sürekli dile getiren yazar, adeta çocukla kuşu özdeşleştirmiştir. Çocuklar gibi küçük, zararsız, sevimli, savunmasız ve rengârenk olan kuşlar çocukların kanat seslerinden izler taşımaktadır. Her çocuk kuşlar gibi uçmak ister, özgür olmak ister. Her çocuk, kuşlar gibi rengârenk dünyalarında özgürce yaşamayı seçer ve her çocuk, kuşlar gibi hayallerinin peşinde kaygısızca uçmayı arzar. İşte bu yüzdendir ki kuşlar çocuk kitaplarının vazgeçilmez enstrümanıdır. “Kuş Renkli Çocukluğum” şiirini yazarken Mevlâna İdris de hiç kuşkusuz çocukluk anılarının izinde kuş olup uçmak istemiştir.

Çocukluğumuzun tezahürleri yaşamımızın farklı dönemlerinde kuşlar gibi kanatlanıp bizi uzak diyarların iklimlerine götürür. Heyecanlarımız, tutkularımız, oyunlarımız, hayallerimiz, mutluluklarımız, üzüntülerimiz ve arkadaşlarımız maziden çıkıp gelir ve kuşların kanatlarında gözümüzün önünden süzülür giderler:

“Yüzlerce değişik kuş, yüzlerce değişik ses çıkartarak parkta kanat açmaya, oradan oraya uçmaya başladılar. Ne kadar çok ve ne kadar güzeldiler. Çocuklar da katıldı kuşların bu şenliğine. Bir süre sonra çocukların mı yoksa kuşların mı daha çok uçtuğu anlaşılmaz oldu.” (Zengin, 2004: 20).

Hikâyelerinde hayvanlarla çocukların konuşmalarına yer veren yazar, çocukların hayal dünyalarında sürekli kurguladıkları şeylerin gerçekleşmesini sağlar. Bir çocuğun hayvanlarla konuşmak istemesi normaldir. Çünkü çocuk yetişkinler gibi henüz gerçeklerle kirlenmemiştir:

“Affedersiniz Fil Bey, kitap okumasını biliyor musunuz?” diye sordu. Fil, soruyu soran çocuğa döndü ve sakin bir şekilde "bana Fil Bey değil, Fil Hanım demelisiniz" dedi. Filin bu cevabını çok komik bulan çocuklar üç yüz kilo güldüler ve fili alkışladılar.” (Zengin, 2015: 9-10).

Sadece fili alkışlamakla kalmaz çocuklar, hemen Fil Hanım ile kaynaşır ve çok iyi arkadaş olurlar. Fil ile konuşmak ve arkadaş olmak hem de gazoz dağıtan bir fülle arkadaşlık kurmak çocuklar için bulunmaz bir fırsattır. Hayvanlarla hemen kaynaşan ve hayvanların da kendilerine olan sevgilerini hisseden çocuklar onlarla beraber olmaktan çok mutludurlar. Hatta Filozof Köpek, mahalledeki tüm çocukların kadim dostudur. Çünkü tüm çocukların ev ödevini Filozof Köpek yapmaktadır. (Zengin: 2005: 13).

4.1.1.1.3 Doğa Sevgisi

“Çocuk biraz umutsuzca etrafına bakıp aklına gelen ilk şeyi söyledi: "Şu gökdelenlerin dev birer ağaca dönüşmesini diliyorum.” (Zengin, 2016: 8).

Dünyadaki en güzel istek Bulut Çocuk'un isteği olsa gerek. Bulut Çocuk, uğur böceğine bu cümleyi söylerken aslında olması gereken doğayı ve doğal yaşamı istemektedir. Mevlâna İdris de manevî şahsiyetinin vermiş olduğu duyarlılıkla doğaya ve doğa sevgisine kayıtsız kalamaz. Çünkü evren yaratıcının hâkimiyetinde olması gerektiği

gibi yaratılmıştır. Allah varlığının bilinmesini ve tanınmasını istemiştir. Allah'ın hâkimiyetinin ve kudretinin nihai sonucu olarak da kâinat yaratılmıştır.

Mümin bir bakış açısıyla dünyayı algılamaya ve idrak etmeye çalışan Mevlâna İdris, doğanın muhteşem bir düzen ve intizam ile yaratıldığına inanır ve yaratıldığı şekilde de korunması gerektiğinin altını çizer. Bu yüzden de eserlerinde doğanın ilk yaratıldığı günkü gibi olmasını diler, gökdelenlerin yerine ağaçları ister. Hikâyelerindeki kahramanlar da yazarın bu isteklerini savunmakta ve doğa ile iç içe yaşamayı talep etmektedirler:

“Çünkü gökdelenler yavaş yavaş ağaca dönüşmeye başlamıştı! Uğurböceği dans etmeye devam ediyordu. Bir ara çocuk bir müzik sesi duydu. Göklere baktığında orada keman çalan bir at gördü. Daha bir dakika olmadan çocuk kendisini dev ağaçlarla kaplı bir ormanın ortasında bulmuştu. Peki, ama o gökdelenler, o gökdelenlerin içindeki insanlar nereye gitmişti birdenbire? Ağaçlara baktı çocuk. Ağaçlar yüzlerce yıldır oradaymış gibi sessiz sakin duruyordu. Sincapları vardı, kuşları vardı, ağaçkakanları ve yaprakları vardı dallarında. Hafif bir rüzgârla sallanıyor, hafif bir uğultuyla bir şeyler anlatıyordu ağaçlar.” (Zengin, 2016: 9).

Manevî duyguların hâkimiyetinde Mevlâna İdris'in kalemi ağaçları, çiçekleri, hayvanları, ormanları, ovayı, dağları, nehirleri, karları, toprağı ve suyu adeta bilinçli bireyler olarak konuşturur. Yazar, çocukların nazarında olması gereken doğayı canlandırır ve onları bilinçlendirmek için kalemini yorar. Doğaya ve içinde bulundurduğu canlı cansız her türlü varlığa karşı koruma içgüdüsüyle hareket eder. Doğanın sahip olduğu muhteşem düzenin bozulmaması için tüm insanları-özellikle çocukları- göreve çağırır. Çocuklara daha çok seslenir çünkü geleceğin umudu onlardır. Galiba yazarın günümüz insanlarından pek umudu kalmamıştır. Çünkü şehir yaşamı insanı doğal ortamlardan uzaklaştırmış ve doğal ortamların da yok oluşuna sebep olmuştur:

“Yeşil çimenler, büyük ağaçlar, küçük ve neşeli dereler, mavi gökler, çeşitli kuşlar, kertenkeleler, durmadan vıraklayan ama ne dediğini anlayamadığımız kurbağalar, belki bir tavşan, mor bir kelebek, belki bir sincap ya da tilki...” (Zengin, 2005: 4).

Yazar, belki de bu manzaraları göremeyecek ve betimleyemeyecek bir nesil olmaması için kolları sıvar. Çünkü insanların yaptıkları yanlışları çocuklara göstermek doğanın yok olmasını engellemek adına önemli bir adımdır. Yok olan doğaya yönelik tepitlerini sıklıkla hikâyelerinde dile getiren Mevlâna İdris, doğanın kurtuluşunun çocukların ellerinde olduğunu vurgular:

“Bahçemizde yalnız bir ağaç vardı, yanına bir sürü daha meyve ağacı diktim kurtuldu. Yalnızlıktan gece beraber türkü söylemeye başladılar.”

“Çok güzel bir çiçek görmüştüm. Ormandaydım, kimse yoktu sincaplardan başka. Koparmadım çiçeği. Güzelliği başkası da görebilsin diye.” (Zengin, 2016: 85-120).

Mevlâna İdris, doğayı ete kemiğe büründürmeye çalışır. Çünkü soyut kavramları henüz zihninde şekillendiremeyen çocukların algı alanına hitap etmek ister. Somutlaştırarak doğayı kişileştiren yazar, genellikle de hayvanların dilinden olması gereken doğayı anlatır. Çocuklardaki hayvan sevgisini onlara doğa sevgisi de kazandırmak için araç olarak kullanır. Doğa çocukların bakış açısında her zaman canlı ve rengârenk bir dünyadır. Fıtratı gereği doğada mutlu ve özgür olabilen çocuklara doğayı koruma bilincini vermek de çocuk kitaplarının başlıca görevleri arasında sayılabilir. Yazar da bu görevi hiç görmezden gelmez ve çoğu eserinde doğa sevgisini çocuklara kazandırmaya çalışır. Yazarın nazarında doğa ve insanoğlu aslında birbirini en iyi anlayan iki unsur olmalıdır. Ama bunu insanoğlu tek taraflı olarak yok etmeye başlamıştır. Bu durumdan da en çok çocuklar etkilenmektedir. Doğanın yok oluşu aslında çocuklarımızın mutluluğunun ve renklerinin de yok oluşudur:

“Akşam ve sabah oluyordu. Milyonlarca insan işe gidiyor ve evine dönüyor, arabalar çalışırken egzozlarından duman çıkıyor, musluklar açıldığı zaman su akıyordu. Dünya dönüyor ve görünüşte her şey normal işleyişiyle devam ediyordu...” (Zengin, 2004: 4).

Çevre kirliliğini bu cümlelerle anlatan yazar bir taraftan da doğanın buna ne kadar dayanabileceğini okuyucuya sorgulatmak istemektedir. Şehir yaşamının beraberinde getirdiği doğa yıkımı son yüzyılda büyük bir artış gösterirken çocukların bu yok oluşa karşı olan isyanı hiç duyulmamaktadır. Kırılarda koşup oynamak isteyen, bir ağaçla konuşup dertleşmek isteyen çocukların artık tek sığınağı yapay parklardır ve çocuklar mahkûm oldukları apartman dairelerinden çıkarak hava almak için parklara gitmektedirler. Doğa gibi değerlendirilen ama doğadan hiç nasibini alamamış parklardır bunlar:

“Çocuklar, havanın güzel olduğunu görünce her zaman yaptıkları gibi parka gittiler. Ve her zaman yaptıkları gibi kimi salıncağa binmeye, kimi kaydırdan kaymaya, kimileri de futbol oynamaya başladı.” (Zengin, 2004: 4).

Bu ortamda çocuklarını mutlu zanneden günümüz anne ve babaları doğanın dilinden çocuklar gibi anlamamaktadırlar. Çocuklar doğal süreçlerini doğal bir ortamda devam ettirmek istemektedirler. Bu durumu yazar, eserlerinde metaforları kullanarak belirtmektedir. Yazar çocukların ağzından doğanın yok oluşunu anlatır ve bunun engellenmesi için yine çocukların aklını kullanır. İdris, çocuk bakış açısını biraz hayal, biraz sanal âlemlerle buluşturur ve çözüm de yine çağın gereklerine uygun olur. Doğanın yok oluşuna isyan eden *Mavi Çocuk*, siber kumandasındaki bir tuşa basınca doğa ilk günkü gibi normal seyrine döner:

“Her şey, çocuğun istediği gibi, belki biraz yavaş ama sağlıklı şekilde ilerliyordu. Günler gecelere, geceler sabaha dönüşür, kiraz ağaçları mevsimlere göre değişir ve karga her mevsimde farklı şekilde öterken...” Çocuk çok mutluydu. Kuş sesleriyle uyanmak ve dalından meyve koparıp yemek için siber kumandayı yapmıştı. Çünkü yetişkinler başka çare bırakmamıştı. Çocuksu üslubu ile kelimeleri toplayan bir başka kahramanımız ise kelimelerin kullanılmamasından doğan sessizliğin güzelliğini ve doğanın kendini ifade etmesini şöyle betimler:

“Hayvanların, rüzgârın, ırmağın ve müziğin sesi duyuluyor. Başka bir şey duyulmuyordu.” (Zengin, 2016: 16; 2016: 31).

Siber kumandanın doğayı mükemmel yapma tuşu işleye dursun, kelimeleri toplayan çocuk dünyayı derin bir sessizliğe mahkûm ederken sadece memnundu. Memnundu çünkü *Mavi Çocuk* doğadaki her şeyi duyabiliyor ve onları özümseyebiliyordu. *Mavi Çocuk*, zihnindeki kirlilik buna engel olamamıştı ve bunun için mutluydu. Doğanın ihtiyacı olan da çocukların mutluluğu değil miydi? Yazara göre doğa ve çocuk arasındaki hukuk bunu gerekli kılıyordu. İnsanoğlunun yeryüzüne gönderildiği andan itibaren oluşan bu kardeşlik çocukların mutluluğu için can suyuydu. Çünkü “denizle gökyüzü, yıldızla balık arasındaki tek iletişim noktası; çocuk” tu (Zengin, 2004:122).

Mevlâna İdris’e göre doğada her şey bir düzen ve intizam içindedir. Hayvanlar ve bitkiler kendi yaratılış gayeleri doğrultusunda yaşar. Bitkiler yeşerir, hayvanlar koşuşur, yağmur yağar ve gökkuşağı yüzünü gösterir. İnsanoğlu da doğanın nimetlerinden faydalanır. Ama bu faydalanma hiçbir zaman yok etme şeklinde olmamalıdır. Doğa, doğal süreçler içerisinde varlığını muhafaza etmelidir. Bu bilinci oluşturmaya çalışan yazar, doğanın fedakârlığını sürekli vurgular. İnsanoğlu için kendini feda eden doğa,

sadece çocukları ve onların mutluluklarını düşünmektedir. Bunun için de kar yağmaya devam eder ve çocuklar doğanın mutluluk tanelerini oyuncak yapar:

“Yerler uykudayken gökler uyanıktı. Kediler, çocuklar, babalar ve anneler uykudayken gökten ilk kar taneleri sessizce düşmeye başladı yeryüzüne. Sonra yüzlercesi, sonra milyonlarcası, yavaş yavaş, yumuşacık uçarak, savrularak düştüler, düştüler, düştüler. Sabah pencerelerden bakan çocukların gözleri parladı. Sokak lambaları, arabalar, evlerin bacaları, sokaklar, kaldırımlar, her yer, her şey beyaz, bembeyazdı. Evlerden çıkan küçük ayakkabıların, küçük çizmelerin karda bıraktığı sevinçti ayak izleri...” (Zengin, 2005: 4-6).

Her yer kardı ve hiçbir çocuğun kahvaltısı umurunda değildi. Doğanın bu eşsiz güzelliği onların karnını doyurmaya yeter de artardı. Telaşla aranan eldivenleri yaka paça sarılmaya çalışan atkılar tamamlarken çizmeler heyecanla beklemekteydi. Çocukluğun unutulmaz hatıralarında önemli bir paya sahip olan kar, yazarın betimlemelerinde hayat bulurken kardan adamın da ağlamasına engel olamıyordu. Engel olamamasının sebebi yağmamasıydı. Çünkü doğal denge bozulmuş ve iklimler değişmeye başlamıştı. Yağması gereken kar yağmıyor, gülmesi gereken kardan adam gülemiyordu. Dolayısıyla çocuklar da bu durumdan nasibini alıyor ve kartopu oynayamıyordu. Ama doğayı koruyan çocukların sayesinde *Kardan Tavşan*, her şeye rağmen şehrin meydanında da olsa çocukları mutlu etmek için birden beliriveriyordu:

“Kaybolmuştu çocuklar ve Kardan Tavşan kendi yaptıkları kardan ormanın içinde. Bunu kim bilebilirdi? Hiç kimse. Şehrin içindeki kardan ormanın içindeydiler. Kimse fark etmiyordu onları. Onlar da şehri fark edecek durumda değillerdi.” (Zengin, 2005: 16).

Çocuklar için karın önemini farkında olan yazar, bu doğa olayının yok olmaması için uyarılarını vicdanlara yapmaktadır. Yazar eşsiz mutlulukların yaşandığı, kardan savaşların hafızalara kazındığı kardan izlerin kaybolmaması için çırpınmaktadır. Çırpınışlarının yegâne muhatabı olan çocukları doğa ile ilgili başka konularda da uyarmaktadır. Doğadaki her şeye karşı duyarlı davranma alışkanlığını çocuklara kazandırmak isteyen yazar, yanlış davranışları engellemek adına da göndermelerde bulunur:

“Bir gün ormana çiçek toplamak için iki çocuk geldi. Tilki, çocukları görünce sessizce izlemeye başladı. Çocuklar tilkiden habersiz neşeyle çiçek topluyordu. Derken birden! Tilkinin kalbi birden acıyla doldu.

Çocuklar, küçük menekşeyi de koparmışlardı. Tilkinin gözünden iki damla yaş aktı. Yaşlı andız ağacının altı artık boştu.” (Zengin, 2005: 8).

Doğadaki kötü kokulardan rahatsız olan köstebeğin yeryüzüne çıkamaz hale gelmesini *Dünyayı Delen Köstebek* adlı eserinde anlatan Mevlâna İdris, hayvanların da çevre kirliliğinden etkilendiğini ve çevre kirliliğine duyarlı olunmazsa tüm canlıların ne kadar zarar görebileceğini köstebeğin duyguları ile harmanlayarak dile getirmiştir. Yazarın eserlerinde doğal dengenin bozulmasını çocuklara genelde hayvanlar anlatmaktadır. Çünkü bu durumdan hayvanlar da etkilenmektedir. Çocukların çok sevdiği hayvanların bunu dile getirmesi hiç kuşkusuz çocuğun duygu dünyasında farklı yansımalara sebep olacaktır. Böylelikle çocuk kendisinin doğayı koruması gerektiği düşüncesine ulaşacak ve doğayı hor kullanmadan kanatları altına alacaktır. O zaman köstebeğin betimlediği dünyada yaşamasına da olanak sağlanacaktır:

“Güneş ne zaman doğsa, köstebek uyanıp yuvasından dışarı çıkar ve havayı uzun uzun koklardı. Bugün de öyle yapmıştı. Güneşin doğduğunu vücut saatiyle hissettiğinde yatağında biraz kımıldamış ve sonra da ayağa kalkıp yeryüzüne bakmak için evinin kapısını açarak yukarı doğru bir kaç adım atmıştı. Evinin kapısı olarak kullandığı şey, açılmış bir şemsiye gibi duran dev bir mantardı. Mantarı sapından tutup biraz yukarı kaldırınca kapı açılmış oluyor, o da yeryüzüne çıkıp istediği kadar geziyor, dostlarıyla şakalaşıyordu.” (Zengin, 2015: 7-8).

Yazar, ormansız bir doğanın düşünülmemeyeceği gerçeğine, eserlerinde mekân olarak ormanı seçerek vurgu yapar. Orman, hayvanlar ve bitkiler hep birlikte uyum içinde mutlu yaşamaktadır. Yazar, ormanın insan dışındaki canlılar için vazgeçilmez bir yaşam alanı olduğunu okura sezdirir ve doğal öğelerin birbirinden ayrılamaz parçalar olarak bir arada kalması gerektiğini öğretir. Orman betimlemelerine sıkça yer veren Mevlâna İdris, çocukların belleğinde ormanın güzelliklerinin somutlaşması için çaba harcar:

“Ormanda her gecenin ve her sabahın ayrı bir anlamı vardır. Orada yaşayan ağaçlar ve hayvanlar bunu iyi bilirler.” (Zengin, 2005: 4).

“Gül kokuları, kekik kokuları, yasemin, amber, karanfil, menekşe, nergis, lavanta, sümbül kokuları... Çocuklar ciğerlerini ve burunlarını sonuna kadar açıp bu kokuları içlerine çekmeye başladılar. Çektikçe çekmek istediler ve çekmek istedikçe çektiler, çektiler...” (Zengin, 2004: 18).

Kokuları içlerine ciğerlerinin en derinine kadar çeken çocukların doğayı koruması ve doğayı korumak için çaba sarf etmeleri bu bilinçlendirme hareketinin sonucu olarak yazarın eserlerine yansır. Doğada yaşanan olumsuzluklara duyarsız kalmayan çocukların çözüm önerileri yetişkinlere örnek olacak mahiyettedir:

“...caddeleri kaplayan asfaltların parçalanarak altlarından eski dönemlere ait taş yolların çıkması...” nı isteyen bir çocuk isteğinde sonuna kadar haklıdır. Küresel ısınmanın sorumlusu olarak gösterilen parfüm ve deodorantlara karşı çözüm üreten başka bir çocuk ise doğayı korumak adına elinden gelini ardına koymamaktadır:

“Yeni bir sprej icat etmeyi düşünüyorum da. Bu sprejin içinde hava olacak bildiğiniz temiz hava. Sprej sıkıldıkça hava kirlenmesi yerine hava temizliği olacak herkes bu sprejden sıkacak çünkü diğer sprejleri yasaklayacağım. Ozon delinmesi gibi bir olay da tarihe karışacak. Zararlı sprejleri kullanmakta ısrar edenleri ozon boşluğundan dışarıya atmak gibi bir planım var. Güzel di mi?” (Zengin, 2016: 31).

Yazar ve şairlerin görevi hitap ettiği topluluğu bilinçlendirmek ve eğitmektir. Bu önemli görevi hakkıyla icra etmek de kolay değildir. Hele bir de hitap edilen kesim çocuklar ise işler biraz daha zorlaşır. Çocukların idrak etme düzeylerine erişebilmek ve zor konuları çocuğa uyarlamak yazarın hüneri ile yakından alakalıdır. Doğa sevgisinin küçük yüreklerde yer etmesi ile yakından ilgilenen Mevlâna İdris, doğayı çocukların ellerine bırakarak bu alandaki yetkinliğini kanıtlar gibidir:

“Sonbaharda yapraklar yere düşerken canları acımasın diye havada tutup yavaşça yere bırakıyorum. Hepsini değil tabii. Dünyanın her yerine yetişemem ki...” (Zengin, 2016: 80).

4.1.1.1.4 Patates Sevgisi

Çocuğun sevgi halkalarına patatesi de ekleyen Mevlâna İdris, belki de çoğu yazarın fark edemediği bu sevgi halkasını görmezden gelmemiştir. Çocuğun anne sevgisine, doğa sevgisine ve daha başka sevgi halkalarına çoğu yazar eserlerinde yer verirken Mevlâna İdris, çocuklardaki yeri apayrı olan patates sevgisini de unutmamıştır. Sevginin gücünde patatesi de kullanan Mevlâna İdris, çocuk yüreklerin bam teline basmıştır. Patates Severler Derneği’ni de kuran yazar, çocukların kalbinde ulaşılamaz bir taht kurmuştur:

“Patates kızartmasını ilk icat eden amcaı veya teyzeyi kahvaltılarda hatırlayıp teŝekkür ediyorum. Konuyla ilgili bir dernek kurmak, ileri aŝamadaki dūŝüncelerim arasında.” (Zengin, 2016: 28).

Patatesi sevgiyi tamamlayıcı bir öge olarak kullanan yazar, anne sevgisi ile patates sevgisini ayıramaz. Çünkü annelerimize karşı sevgimizin depreŝtiđi zaman dilimlerinde patatesle yapılan yemeklerin payı oldukça fazladır. Özellikle okuldan eve dönüldüğünde mutfaktan gelen patates kızartmasının kokusu, kalplere giden yolun bu kokudan geçtiğine işaret eder gibidir. Dünyayı Delen Köstebek de kendi kendine yaşama amacını sorgularken patates kızartması üzerinde karar kılar ve aŝçıya görevini hatırlatır:

“Sevdiğim yemek? Patates kızartması ve cacık. Kim yapacak? Kim aşçıysa o.” (Zengin, 2015: 18).

Dünyadaki kelimeleri toplayarak heybesine dolduran çocuk, “*Sessizlik Torbası*”nın inanılmaz gücünü fark edince öncelikli kelimelerini daha ayrıntılı dūŝünmeye baŝlar. Çünkü torbaya konulan kelimeler insanlar tarafından kullanılamaz olur. O akŝam uyuyamaz ve sürekli kelimeleri dūŝünür, hangisini torbaya koyacağına karar vermeye çalıŝır. Sabah olunca torbaya koyduğu kelimeler ŝunlardır: “Eŝek, çanta, domates, tornavida, çivi, ayakkabı, para, lamba, kaŝık, tırtıl, patates, onlar, sandalye, içinde, radyo, akŝam...” O gün topladığı kelimeler daha fazladır ama çocuk en çok patates kelimesine sevinir. Çünkü patates kelimesinin kullanılamayacak olması onun için mükemmel bir fırsatı doğurur:

“Bir anne çocuğuna ‘patatesi fazla kaŝıklama’ demek isterken ağzından şöyle bir şey çıkıyordu: “Fazla lama!” (Zengin, 2016: 22-23).

Patatesi gönlünce kaŝıklamaya başlayan çocuğun mutluluğu tüm dünyaya yayılırken başka çocuklar da patates kızartması yemeye devam eder ve daha başka istekleri kalplerinden geçirirler:

“Sabah akşam patates kızartması yeseydim. Yanında ayran ve babam olsaydı. Ayranım bitince babam tekrar doldursa ve hayat böyle devam etseydi.” (Zengin, 2016: 90).

Mevlâna İdris’e göre annesinin yapmış olduğu patates kızartmasını yerken yerinden kalkmadan boşalan bardağına ayran dolduran bir babanın varlığı mutlu yetişkinlerin çocukluk hatıralarını oluşturmaktadır.

Patates kızartmalarını yemeye devam eden çocuklar şehrin sıkıcı yaşamından bir nebze de olsa kurtulmaya çaba göstermektedirler. Bu yüzden sığınacak bir liman arayışı içindedirler. Bu arayış içinde şehrin çocuklarının sığınacağı limanlardan biri de parklardır. Parklarda oynarken ya da oynamaya çalışırken gelen tuhaf adamın çocuklara yaşattığı mutlu anlardan biri de ev yemeklerinin sere serpe önlerinde olduğu dakikalardır. Anne elinden çıkan bu mükemmel yemeklerin içinde patates kızartması olmazsa olur mu?

“Aaa! Parkın her yerinde inanılmaz güzellikte yemekler belirdi birden. Çocuklar zaten acıkmış oldukları için kızarmış tavukları, köfteleri, zeytinyağlıları, patates kızartmalarını, sarmaları, dolmaları büyük bir iştahla yemeye başladılar. Aman Allah’ım, her şey ne kadar da nefisti öyle...”(Zengin, 2004: 10).

Tabii çocukları mutlu eden yemek sadece patates kızartması değildir. Sarmalar, dolmalar, köfteler ve daha niceleri onların mutluluğuna zemin hazırlar. Bunu bilen ve anne elinden çıkan eşsiz yemeklerle çocukluğunu yoğuran Mevlâna İdris, dünyayı büyük bir felaketten kurtaracak olan çocuğun özelliklerini betimlerken mutluluğun üç ana ayağını da belirlemeyi ihmal etmez: Kitap okumak, anne- baba sevgisi ve denize bakarken patates köftesi yemek:

“Çocuk dokuz yaşındaydı ve hayatında gerçekten de hiç yalan söylememişti. Bütün işi gücü, kitap okumak ve pencereden denize bakarken annesinin yaptığı nefis patates böreklerini yemek olan bu çocuk, yalan nedir bilmiyordu. Çünkü ortada yalan söylemesini gerektirecek herhangi bir durum yoktu. Annesini, babasını, denizi ve patates köftesini seviyordu.” (Zengin, 2016: 22).

Keşke her çocuk *Dünyayı Kurtaran Çocuk* kadar şanslı olsaydı. Kitap okuyup anne babasının yanında patates kızartması, patates köftesi yeseydi. Ama maalesef yetişkinler buna müsaade edecek gibi değiller. Yetişkinlerin hırsları, egemen olma istekleri dünyadaki savaşlara çanak tutmaya devam ettikçe patates de çocukları mutlu edemeyecektir. Herkesin yerine kırmızılarını giyen çocuğun savaş uçaklarının zihnine çizdiği resimlerin anlamsızlığını düşünürken kullandığı içler acısı cümle gibi patates de anlamını yitirmeye devam edecektir: “Ve nedir ki bir annenin patatesleri doğraması akşam yemeği için.” (Zengin, 2016: 14).

4.1.1.2 Kıskançlık-Açgözlülük

İnsanların farklı duygularını incelemeye çalışan psikoloji bilimi, duyguların olaylar ve durumlar karşısında ortaya çıktığını ve değişim gösterebileceğini savunur. Çoğu duyguyu tanımlamakta zorlanan psikoloji, insan gibi bir varlığı anlamaya çalışmanın çetrefilli yollarında gezinir, durur. Psikolojiye eşlik eden sosyoloji, felsefe ve daha başka disiplinler kıskançlık, kurnazlık ve açgözlülük gibi soyut kavramları araştırmaya, tanımlamaya, sınıflandırmaya ve anlamlandırmaya çalışır. Bazı bilim adamlarına göre bu duygular insanları iyi davranışlara, bazılarına göre ise değişkenlerin etkisi ile kötü davranışlara sevk edebilmektedir.

Yavuzer'e göre; "kıskançlık, kızgınlık sonucu oluşan, insanlara yönelik bir içerleme tutumu"dur. Kıskançlığı ortaya çıkaran sebepler psiko-sosyal etkileşimin oluşturduğu duygu ve dürtülerdir. Gücenme, bazı korkular, kızma, sevgi ve şefkat yoksunluğu vb. karmaşık duygular kıskançlığı besleyen güdülerdir. İlk bebeklik döneminden itibaren insanları etkisi altına almaya başlayan kıskançlık farklı davranışlarla kendini gösterebilmektedir. Özellikle çocuklar gelişimleri itibari ile bu duyguyu kontrol altına almakta zorlanır ve kendilerini tedirgin hissederler. (Yavuzer, 2014: 96).

Kıskançlığın sebep olabileceği davranışları düşünmek zorunda olan çocuk edebiyatçıları da hitap ettikleri yaş gruplarının psikolojik gelişimlerine uygun davranmak zorundadırlar. Kıskançlığın olumsuz sonuçlarını *Filozof Köpek* adlı hikâyesinde anlatan Mevlâna İdris, aşırıya kaçan her duygunun olumsuz sonuçlara sebep olacağı fikrini çocuklara aşılar. Filozof Köpek'i çok kıskanan mahallenin zengin çocuğu kendi köpeğinin de süper zeki olmasını ister:

"Günün birinde başka bir mahallede oturan kıskanç bir çocuk bilgin köpeğin varlığını duyup onu görmeye geldi. Sonra da eve koşup kendi küçük köpeğini karşısına alarak onun gözlerinin içine baktı ve sevinçle "Ooo... Tabi, niçin olmasın?" dedi." (Zengin, 2005: 14).

Bu düşüncesini bir dediğini iki etmeyen babası ile paylaşan çocuk tüm bilişim uzmanları ile bir toplantı yapar. Dünyadaki tüm bilgileri alan bilgisayarı yapmak için uzmanlar, gece gündüz çalışır. Nihayet hazır olan bilgisayar köpeğin kafasına bilgileri aktarmaya hazırdır. Artık mahalledeki tüm çocukları kiskandıracak olan köpek zengin çocuğun köpeği olacaktır. Bilgileri köpeğe aktarma vakti gelir. Ve çocuk:

“Elinde tuttuğu süper bilgisayarı ansızın Sisi'nin kafasına indirdi. Sisi'nin önce gözleri, sonra da bütün dünyası karardı ve olduğu yere yığılıp kaldı. Ölmüştü.” (Zengin, 2005: 19).

Ağlamaktan gözleri kan çanağına dönse de çocuk köpeğinin öldüğüne inanamaz. Zamanı geri alıp yaptığı yanlış davranışı değiştirmek ister ama nafile. Kıskançlığının cezasını köpeğini kaybederek ödemiştir. Hepimizin çocukluğunda hatırlamak istemeyeceğimiz anların müsebbibi kıskançlık ya da açgözlülüktür. Çekilen cezalar bu davranışların olumsuz sonuçlarını çocuklara öğretir. Özellikle mahalledeki çocuklar arasında yaşanan kıskançlıklar çocukları yanlış davranışlara sevk etmektedir. İntikam duygusu ile hareket edildiğinde zarar gören çocuklar ise terbiye olmaktadır. Ablasının kafasında kıskançlık krizlerini dindirmek isteyenler, komşunun çocuğuna oyuncaklarını vermeyenler, öğretmenin gözünde bir numara olmak için kırk takla atanlar ve daha niceleri kıskançlığın kollarında boğulup kalan çocuklardır. Her ne yaparlarsa yapsınlar çocukların kıskançlığı da çocuğa göredir. Ya yetişkinlerin tamir edilemez kıskançlıkları...

Dünyanın En Uğurböceği adlı eserde yetişkinlerin dileklerini yerine getirmek için uğraşan uğurböceği de artık yetişkinlerin isteklerine tahammül edemez. Keşke hep çocuklar karşıma çıksa, diye düşünürken karşısına bir ayı çıkar. Ayı dünyanın bütün ballarını uğurböceğinden ister. Tabii ayı olmak açgözlü olmayı engellemez. Havalanan uğurböceği kendi ve inandığı değerlerle boğuşurken karşısına bir eşek çıkar. Bir umut normal bir istek duymak için eşeğin kuyruğuna konar. Ama ne çare dünyanın bütün arpalarını taze ot eşliğinde isteyen eşeğin aç gözlülüğüne diyecek yoktur. İnsanlara tekrar yönelmeyi düşünün uğurböceğinin kafasında dolaşan sorular cevaplarını bulamaz:

“Dünyanın bütün ballarını bulmaya ömrü yetmezdi ki... Balsa bile taşıyamazdı... Hem sonra arılar müsaade etmezdi ki buna... Ayının isteği saçmaydı. Ayı olmak saçmalamayı engellemiyordu. . Eşek de eşekliğini yapmış ve imkânsız bir şey istemişti. Nasıl getirebilirdi ki dünyanın bütün arpalarını.” (Zengin, 2005: 9-11).

Yetişkinlerden kaçarken doluya tutulan uğurböceği tilkinin açgözlü olduğuna inanmak istemez ve son bir deneme için harekete geçer. Uğurböceği, açgözlü olmayan birileri mutlaka vardır, diye kendini teselli etmeye çalışır. Tilkinin parmağına konuğunda ise uğurböceğinin dünyadaki tüm tavukları nasıl getirebileceğini ve tilkinin midesine o tavukları nasıl sığdıracağını düşünmesi için artık çok geçtir.

Uğurböceği sessizliğe doğru kanat çırparken Mevlâna İdris, yetişkinlerin kıskançlıklarına ve açgözlülüklerine göndermeler yaparak çocuk okurlarına kıssadan hisse çıkarma fırsatını da sunar. Değişik meslek gruplarını hayvanlarla buluşturan yazar, dünyanın tüm tavuklarını önünde bulmayı uman tilkiyi açgözlülüğü ve kurnazlığı ile yine okuyucunun karşısına çıkarır. Doktor olma sevdası ile yanıp tutuşan Doktor Tilki'nin asıl amacı hastaya hizmet değil açgözlülüktür:

“Bir varmış bir yokmuş. Çok kurnaz bir tilki varmış. Bu tilki doktorların çok para kazandığını duyunca doktor olmaya karar vermiş.” (Zengin, 2015: 7).

Uğraşları karşılığını bulan Doktor Tilki, muayenesine gelen herkese bakmaya başlamış. Masaj yaptığı keçiden, şifalı ot verdiği aslandan, gözlük taktığı geyikten, koşamayan tavşana verdiği kaykaydan sonra hep para almış. Sesi çıkmayan kurda verdiği hoparlörden sonra da çok para almış ve “böyle böyle Doktor Tilki'nin çok parası olmuş. Doktor Tilki artık zengin birisiymiş.” (Zengin, 2015: 14).

Yüzyıllardır tilkiye yakıştırılan açgözlülük ve kurnazlık vasıflarını Doktor Tilki de çok güzel taşımıştır. Mutlu ve zengin bir tilki olarak neden daha önce doktor olmadığını da galiba düşünmüştür. Ama ne yaparsa ne kadar para kazanırsa kazansın fitratına karşı gelememiştir. Muayene olmaya gelen üç tane mükemmel besili tavuğu görünce kendini tutamamıştır. Midesinden gelen sesler doktorluk günlerinden hatırladığı son şey olarak hafızasına kazanmıştır.

Tilkinin akıbetine uğrayıp edindiği mesleği çok sürdüremeyen Bakkal Kaplan da açgözlülüğünün kurbanı olmuştur. Bakkal koltuğuna oturduktan sonra ne yaşlı amcanın ne ninenin ne de şeker almaya gelen çocukların paralarının üstünü vermemiştir. Müşterilerinin para üstlerini vermemekle de kalmayan Bakkal Kaplan, hepsini korkutarak geri göndermiştir. Etrafına korku salarak para kazanmaya çalışan kişiler gibi kaplanın da sonu hiç iyi olmamıştır. Bakkala gelen avcı parasının üstünü alamayınca haksızlığa karşı sessiz kalmamıştır:

“Kaplan yine kızgın kızgın kükremiş, kuyruğunu yere vurmuş ve pençelerini göstermiş. Sonra da bağırmiş. “Para üstü mara üstü yok, herşey tamam, hadi git” demiş. Fakat adam gitmemiş. Hiç korkmamış da. Çünkü bu adam bir avcıymış. Sessizce tüfeğini çıkarmış ve kaplana doğrultup “bir hareket daha yaparsan seni mihlarım” demiş.” (Zengin, 2015: 18).

Aynı yolun yolcusu olan *Kasap Köpek* ve *Diş Hekimi Timsah* da çok para kazanma düşüncesi ile meslek sahibi olmuşlardır. Ama aç gözlerini doyuramayınca *Bakkal Kaplan* ve *Doktor Tilki* gibi ortada kalmışlardır. Buna rağmen Kaplan ve Tilki hala düşünmezlermiş; mesleklerin para için değil de severek yapılması gerektiğini. Nitekim Mevlâna İdris de hukuk fakültesi okumasına rağmen sevdiği işi yapmaya ve kalemini konuşturmaya devam etmektedir.

4.1.1.3 Korku

Korku insanlar için doğal bir duygu olarak nitelendirilebilir. Yaratılışla birlikte var olan korku çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir. Yalnız kalma korkusu, hayvan korkusu, karanlık korkusu, doğaüstü varlıklarla karşılaşma korkusu gibi birçok korku farklı sebeplerle oluşabilir. Bu korkular gelişime bağlı olarak ortadan kalkabilir veya kalıcı olabilir. Gelişimle yakından bağlantılı olan korku tehditlere karşı geliştirilen normal bir tepki olarak adlandırılabilir. En yaygın tanımıyla korku:

“Heyecan biçimlerinden biri, canlıların görünen ya da görünmeyen tehlikeler karşısında, bir başka deyişle, iyi kavranamayan farklı bir olaya karşı gösterdikleri doğal tepkidir.” (Yavuzer, 2014: 70-71).

Bebeklikten itibaren çocukların gelişim dönemlerinde değişik şekillerde ortaya çıkan korku aşırı olmadığı sürece normal bir duygu olarak değerlendirilir. Aşırıya giden korkular kişilerin zihinsel gelişimine olumsuz etkiler yaparken farklı problemlere de yol açabilir. Koşullanma yolu ile korkuları öğrenen çocuk, anne-babasını ya da çevresindeki başka kişileri örnek alarak korkuyu öğrenebilir. İzlediği veya tanık olduğu korkuları taklit edebilir. Ya da anlatılan-okunan öykü ve masallarla bu duyguya kapılabilir. Bu yüzden çocuğa okunan veya anlatılan edebiyat ürünlerine dikkat etmek gerekir. Olumsuz bir şekilde çocuğun korkularını güçlendiren eserlerden kaçınmak gerekir.

Çocuklardaki bu hassas dengenin farkında olan Mevlâna İdris de eserlerinde korku kavramına çok fazla yer vermemekle beraber korkunun sosyolojik boyutuna daha çok değinmiştir. Toplumsal yaşamdan kaynaklanan korkuların bireyler üzerindeki etkilerine değinen yazar, kendilik bilinci çerçevesinde korkuyu sorgulamış ve dolayısıyla çocuklara da sorgulatmıştır ya da hayvanların diliyle korkuları sempatik bir hale getirerek üstesinden gelinebilecek bir duygu olduğunu onlara anlatmaya çalışmıştır. Nitekim *Hayvanlar İş Başında* adlı kitapları ile vahşi hayvanları farklı mesleklerle buluşturmuş

ve korkulan hayvanları toplum içine karıştırmıştır. Bakkal olmaya karar veren kaplan da bunlardan biridir. Mahallenin bakkal dükkânına göz diken Bakkal Kaplan, herkesi korkutarak iş yapmaya çalışır. Ama unuttuğu bir şey vardır. Herkesin korktuğu bir şeyler vardır:

“Açgözlü kaplan bir gün bir bakkalı "seni yerim ha!" diye korkutarak onun dükkânını ele geçirmiş.” (Zengin, 2015: 7).

Her gelen müşteriye kükremeleri ile korkutarak paralarının üstünü bile vermeyen açgözlü kaplan kendinin de korkularının olduğunu unutmuş gibidir. Ta ki avcı müşterisi olana kadar:

“Avcı, sessizce tüfeğini çıkarmış ve kaplana doğrultup “bir hareket daha yaparsan seni mihlarım” demiş. Kaplan öylece kalmış. Çünkü tüfeğin ne olduğunu çok iyi biliyormuş. Sonra avcı, açgözlü kaplanı dışarı çıkarmış ve kafesli jipine koyarak ormana götürmek üzere yola çıkmış.” (Zengin, 2015: 19-21).

Avcılardan çok korkan hayvanlar korkuları ile yüzleşirken Bakkal Kaplan, korku ile iş yapamayacağını anlasa da bir şeyleri düzeltmeye geç kalmıştır. Ancak kaplanın ormandaki diğer arkadaşları korkuları ile yüzleşmeye ve korkularını yenmeye hazırdır. Vejetaryen Aslan’ın liderliğinde kendilerini öldürmeye gelen avcılarla yüzleşecek ve ölüm korkularını yeneceklerdir. Ava giderken avlanan avcılar ise korkudan bayılmış ve işler tersine dönmüştür:

“Avcı, Aslanın içine baktığını hissetti. O da bayıldı. Üçüncü, dördüncü, beşinci avcılar da bayıldı. Çünkü Aslan onların da gözünün içine bakmıştı... Diğer avcılar korku içinde bekliyordu.”(Zengin, 2015: 33).

“Güven ve emniyet duygusu çocuğun temel gereksinmelerinden biridir. Temel gereksinmeleri karşılanmayan çocuk sürekli terk edilme korkusu içindedir. Bu nedenle ilişki kurdukları kişilere o kadar sıkı sıkıya sarılırlar ki, bir süre sonra karşıdakini sıkarlar ve gerçekten korktukları başlarına gelir; kişi kendilerini terk eder.” (Cüceloğlu, 1998: 211).

Çocuk terk edilme duygusunu annesinden uzak düştüğünde öğrenir. Çünkü her şeyiyle ilgilenen ve sarılıp bırakmak istemediği yegâne kişi annesidir. Korkuları kaybolsun diye çocuk annesine daha çok bağlanır. Çünkü yaşadığı korku sadece terk edilme korkusu değildir. Yalnız kalma ve yalnızlıktan korkmayı anlamlandıramasa da bu

korku çocuğu yönlendirir. Çocuklarda yoğun yaşanan yalnız kalma korkusunu Mevlâna İdris, genelde toplumun çocuğu yalnız bırakması şeklinde anlatır. Değişen yaşam şartlarının artık çocukları yalnızlaştırdığını vurgular. Yazar, teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi ile sanal çocukluğun artık normal karşılanmaya başlandığı günümüz toplumlarını yererek çocukların yalnız kalma korkularının kaybolmaya başladığını ima eder. Yazar, duygu yoksunluğu yaşayan çocukların bunu yenebilmesi için de eserlerinde duygulara yönelik çağrışımları sıkça kullanır. *Çocuk Kırmızı*, yeryüzünün tüm hüznlerini yüzüne toplayan çocuk, tek başına yolda yürürken korkularını düşünmektedir. Yetişkinler onu anlayamayacağı için bir uğurböceği ile konuşur ve korkularını ona anlatır:

“Çünkü çok sevdiğin biri bir kurşunla, bir bombayla, ya da başka bir şekilde gidince yeryüzü bomboş kalıyor.
“Yani şimdi senin için yeryüzü bomboş mu?” diye sordu uğurböceği ve cevap yerine çocuğun gözlerinden yine yuvarlak, hafif tuzlu, minik su toplarının yuvarlanarak aşağılara doğru hızla kaydığını gördü.” (Zengin, 2005: 21).

Çocukları en çok ürküten kelimelerin başında gelen “savaş” onların yalnız kalma korkularını depreştiren ve ölüm korkusu ile içinden çıkılmaz bir hâle büründüren korku dolu bir kavramdır. Savaşın toplumlar ve özellikle çocuklar üzerindeki etkilerini çok iyi gözlemleyen yazar, yalnız çocukların olmaması gerektiği mesajını sürekli yeniler. Yazara göre çocuklar korkuya bürünmüş bir dünyada değil, mutluluk ile harmanlanan bir dünyada yaşamayı hak etmektedir. Bu mutluluk için de *Dokuz Düğmeli Adam* elinden geleni yapmaktadır:

“Bütün çocukların kaybettikleri yakınlarıyla buluşması. Parkta el ele gülümseyerek gezen yerçekimsiz mutluluklar... Adamın elleri dokuzuncu düğmeyi çok ama çok yavaş iliklemeye başladı... Çocuklar kaybettiği yakınlarının bir tüy gibi ellerinden kayıp gittiğini hissediyorlardı. Mümkün olsa, daha da yavaş ilikleyecekti adam dokuzuncu düğmeyi. Ve nasıl da gülümseyerek kayıp gidiyordu çocukların ellerinden sevdikleri Allah'ım... Ve kayboldular bütünüyle, gülümseyerek, dokuzuncu düğme tamamen iliklendiğinde.” (Zengin, 2004: 25).

Mevlâna İdris'in çocukları mutlu oldukları şeyleri kaybetme korkusu ile yaşasalar bile onların korkularını kendi kendilerine yok edeceği umudu yazarı mutlu eder.

4.1.1.4 Merhamet

Merhamet tüm varlıkları ve tüm dünyayı kuşatan evrensel bir değerdir. İnsanda tecelli eden merhamet kavramı ise yaratılan her şeye karşı acıma, koruma, yardım ve iyilik etme duygularını kapsar. Sevgi ile tüm canlılara yaklaşma, onları kötülüklerden koruma ve esirgemeye çalışmak merhametimizin bir tecellisi olarak ortaya çıkar. Bir kediye, bir böceğe ya da cansız bir varlığa bile merhamet ile muamele etmek üstün kişilik özelliklerindedir. Çocukların da yaratılışında var olan bu değerli kavramı geliştirmek ve öfkenin merhameti yok etmesine izin vermemek, başta anne ve babaların görevi olsa da çocuk kitaplarının da temel öğretileri arasında yerini almaktadır.

Mevlâna İdris, merhamete dair izleri küçük kalplere nakş etmeye çalışırken çok hassas davranır. Çünkü insanın duygu terazisinde bir tutarlılık söz konusu değildir. Ya çok öfkelenir, yakıp yıkar ya da fazlasıyla umursamaz davranarak görmezden gelir. Bu iki uç noktayı dengede tutacak olan da merhametin ta kendisidir. Merhametli olma duygusunu okuyucuya vermeye çalışan yazar, kendisinde bulunan kişilik özelliklerinden de yola çıkar gibidir. Çünkü merhamet sahibi olmayan biri başkalarına merhameti öğretemez, anlatamaz. Savaş uçaklarının Halep semalarında çıkardıkları korkunç seslerden korkan Zeynep'in, annesinin merhametine sığınmasını ve savaş uçaklarının merhamet yoksunu olmasını bu duyguyu bilmeyen bir kalem yazamaz:

“Mahallesinden çığlıklar yükseldiğini duyduğunda savaş uçakları homurtuyla uzaklaşmıştı. Ama bıraktıkları bombaların dehşeti orada duruyordu.” (Zengin, 2016: 7).

Merhametin gücünden istifade etmeye çalışan yazar, yaratılan her şeye karşı bu duyguyu muhafaza etmeye çalışır. Bu çaresiz bir eşek bile olsa merhamet sayesinde yardıma koşanların sayısı çoğalır. Hayatının anlamını uçmak olarak keşfeden eşek, uçmak için bin bir türlü çare düşünse de arasa da başarılı olamaz. Çaresizce köşesine çekilip ağlarken dertleştiği kuşların ona yardım etmesini sağlayan tek şey merhamettir:

“Ama eşek öylesine yalvardı, öylesine gözyaşı döktü ki kuşların buna yüreği dayanamadı. Eşeğin uçması için ellerinden geleni yapacaklarını söylemek zorunda kaldılar.” (Zengin, 2005: 11).

Merhametin doğurduğu şefkat duygusunun çoğu zaman sadece annelerde olduğu düşünülür. Oysaki annesinden aldığı başkalarına verecek ve merhamet meşalesini söndürmeyecek olan çocuklardır. Dünyayı aydınlatacak bu meşaleyi taşıyan çocuklar

insanlığın gidişatını değiştirecektir. Çünkü çevresine karşı duyarlı olan çocuklar daha çok iyiliği ve merhameti yeryüzüne yayacaklardır:

“Otobüste yaşlı amcalara ve teyzelere yer vermemek için uyuyormuş gibi numara yapan abilere ve ablalara saati soruyorum.”

“Kardeşim bazen uykusunda savaşıyor yorganı saf dışı ediyor. Tekrar örtüyorum üzerine sessizce...” (Zengin, 2016: 95; Zengin, 2016: 91).

Kardeşinin üzerini örterek ve yaşlılara yardım etmeye çalışarak merhamet meşalesini taşıyan çocuk, atalarının ona bahsettiği değerlere de sahip çıkmaya devam etmektedir. “Merhamet etmeyene merhamet edilmez” düsturu Türk milletinin de yüzyıllar boyunca koruduğu önemli değerlerden bir tanesidir. İlk Türk beyliklerinden tutun da Selçuklulardan, Osmanlılara kadar tüm Türk tarihinde merhamet ile sembolleşen olaylar çoktur. Türk milleti ve Türk hükümdarları tarihin hiçbir döneminde zalimlik yapmamış ve herkese merhametleri ile muamele etmişlerdir. Çünkü onların sancağı Hz. Muhammed’in (S.A.V) sancağıdır. Sevgisi ile tüm dünyayı kuşatan Hz. Muhammed’in (S.A.V), merhametin de yeryüzündeki temsilci olmuş, her hareketi ile insanlara merhameti öğretmeye çalışmıştır. Hz. Muhammed (S.A.V) çocukları severken, hayvanları korurken ve savaşırken hep merhameti ile örnek olmuştur. Mevlâna İdris de Hz. Muhammed’in (S.A.V) bu merhametini *Behram Geri Dön* adlı eserinde şöyle dile getirmiştir:

“Yürüdü Behram geceler ve gündüzler geçti. Şehirler, köyler, şenlikler, savaşlar, insanlar, insanlar. Yürüdü. Peygamberi gördü. Gülümsüyordu. Omuzlarında Hasan ve Hüseyin vardı. Onları okşuyor, seviyordu. Peygamberin yüzünden yayılan ışık Behram'a müthiş bir güç ve esenlik duygusu verdi. Aklında Hasan ve Hüseyin'in güzel yüzü, içinde peygamberden aldığı ışıkla ayrıldı Mekke'den.” (Zengin, 2016: 20).

Mevlâna İdris de eserlerinde benzer olayları ve durumları anlatarak çocuklarda yerleşmesi gereken merhamet kavramını aslına uygun olarak vermeye gayret göstermiştir. Özellikle savaşlardaki merhametsizliğe dikkat çeken yazar, vicdanları sızlatan betimlemelerle herkesi merhametli olmaya çağırmıştır. Günümüzdeki savaşlara da değinen yazar, savaşta insanları için yardım elinin ne kadar önemli olduğuna, bu yardımı ise merhametle yoğurulan ellerin yapabileceğine işaret etmiştir. Halep de yaşanan savaştan kaçan ve ülkemize sığınan Halepli Zeynep'in yaşamı ona uzanan merhamet meşalesinin ışığı ile yeniden başlamıştır. Zeynep de o meşaleyi taşımaya devam etmiş ve bir yolunu bulup Suriye'deki çocuklara yardım etmiştir. Merhamet

duygusunun yok olması insanları insanlıktan çıkarırken geriye sadece acı ve gözyaşı bırakmaktadır. Zeynep acı ve gözyaşı ile anlattığı olayların bir daha yaşanmamasını isterken uçakların da merhamet duygusuna sahip olmasını ister:

“Okulda dünyanın yarıçapını, bir sayının karekökünü, bir üçgenin iç açılarını, bir oyunun terlerine ekleyen çocuklar vardı. Bir dilbilgisi kuralını dalgınlıkla laboratuvardaki bir deney tüpünün içine boşaltan kara gözlü çocuklar. Bir şiir dizesinden akdenize usulca giren çocuklar. Onlara bakarken kendi çocukluğuna, çocukluğundaki bir ayakkabının altı parçalanmış zamanına dönen bir öğretmen... İlk bomba düşmeden önce. Daha uçaklar gelmeden önce.” (Zengin, 2016: 12-13).

İşte bu merhametsizliği ortadan kaldırmak için kolları sıvayan bir küçük kahraman daha vardır. “*Sessizlik Torbası*”na doldurduğu kelimeler ile dünyadaki insanları konuşamaz yapan çocuk, bir müddet bu dünyayı kelimeler olmadan sevse de uzun düşüncelerin sonunda birkaç kelimeyi torbadan çıkarıp yeryüzüne bırakmaya karar verir. Çok iyi karar vermesi gerekiyordur. Çünkü yeryüzüne bıraktığı kelimeler ile insanlar yoğurulacak, düşünecek ve hareketleri şekillenecektir. Geceler boyu uyuyamayan çocuk sonunda yeryüzüne bırakacağı kelimelere karar verir. Ama hepsini aynı anda da bırakmaz. Etkilerine bakar, yorumlar ve sonraki kelimeyi ona göre seçer. İlk olarak “Bismillah” kelimesini torbadan çıkarır. Sonraki günlerde ise “aşk” kelimesini insanların düşünce alanına bırakır. Çocuğun dünyaya bıraktığı son kelime ise “merhamet” tir:

“Ve yeryüzü müziğin, ırmağın, rüzgârın, bismillahın, aşkın ve merhametin dolaşımı ile dönmeye başladı.
Böyle gidebilirdi herşey..
Kimse şikâyet etmiyordu.
Bismillah, aşk ve merhamet sonsuz açılımları ile yetiyordu insanlara.”
(Zengin, 2016: 37).

Yetmeliydi bu kelimeler savaş, ölüm, acı ve ağlamak kelimeleri olmadan. Sürdüremeliydi insanlar insanca yaşamayı bu kelimelerle. Ama olmadı, yapamadı insanoğlu, merhametin sonsuz açılımlarını yakalayamadı. Lakin insanlar bunu başaramazken Romantik Tilki, kadim dostu menekşeye acımasızca davrananlara bile merhameti ile masal anlatmaya devam etti:

“Derken birden! Tilkinin kalbi birden acıyla doldu. Çocuklar, küçük menekşeyi de koparmışlardı. Tilkinin gözünden iki damla yaş aktı.

...

Gece olduğunda hepsi pencerenin önüne toplanıp heyecanla tilkinin gelmesini bekliyor ve tilki gelip de masalını anlatmaya başladığında kimseden çıt çıkmıyordu. Tilki masalını bitirip ormana dönerken insanlar ve hayvanlar da yıldızlara baka baka uyumak için evlerine, yuvalarına gidiyordu.” (Zengin, 2005: 8-18).

Romantik Tilki'nin masallarından etkilenen Mavi Çocuk da dünyayı yaşanabilir kılmak için gecesini gündüzüne katarak çalışır. Dünyadaki tüm bilgilere ulaşabilen onları istifleyip, analiz eden ve sürekli düşünen Mavi Çocuk, acıları dindirmek ve insanca yaşamak için gerekli olan değerleri yeniden var etmek için çok çalışır ve keşfettiği kumandası ile dünyanın düzenini değiştirir. Mavi Çocuk'un farklı renkteki her bir tuşun başka bir güzelliği dünyaya yaydığı kumandası mükemmel bir icattır ve tüm insanları etkisi altına almaktadır:

“Yeşil tuşa basılınca merhamet enerjisi yayılmışı bütün yeryüzüne. Herkes, ama herkes bütün varlığa başka bir gözle bakmaya başlamıştı. Kuzulara su içiriliyor, işçilerin çalışma saatleri kısaltılıp ücretleri arttırılıyor, dondurmanın fiyatı ucuzluyor, kimsesiz çocukların başı okşanıp ihtiyaçları karşılanıyor, bir avcı tüfeğini omzundan çıkarıp duvara asıyor, ihtiyarlar ziyaret edilip yalnızlıkları azaltılıyordu. Kurtlar, kuşlar ve karıncalar bile bu merhamet enerjisinin yayılımından nasibini alıyordu.” (Zengin, 2016: 18-19).

Aklının kılavuzluğunda ve yüreğinin gücü ile insanlığın sorunlarını çözmeye çalışan *Mavi Çocuk* ve diğerleri merhamet duygusu ile evrilen ömürlerini tamamlaya dursun; keşke sessizlik torbasının ağzı açılmasaydı ve sadece o üç kelime sonsuz içerikleri ile yeryüzünde dolaşsaydı: Bismillah, aşk, merhamet.

4.1.1.5 Mutluluk

“Zaman denen cevherin görünmez tezgâhında, her şey, meçhul bir şekilde oluşur. Bu oluşumda, küçük görünen şeylerin rolü, halıda gizlenen küçük ilmekler gibi, bir sır olarak kalır. Bütün bu olup biten, bir gülün açılışı gibi, o kadar yavaştır ki, dikkat kesilse de insan, evreleri göremez. Ne kadar küçük olursa olsun, mevcut olan her şeyin, ilerde oluşacak her şeyle ilgisi vardır... Farkına varılsın ya da varılmasın, yarın karşılaşılabilecek şeylerin tohumları, o küçük şeylerle bugünlerden atılır.” (Ural, 1996: 15).

Halıyı oluşturan küçük ilmekler sır olsa da her şey küçük bir tohumla başlar. Bugünün küçük şeyleri geleceğe atılan büyük temellerdir. Mevlâna İdris de bu temelin

en sağlam şekilde atılması için harcın içine bol miktarda mutluluk katar. Mutluluğun küçük yüreklere yapacağı etkiyi bilir ve ona göre yazar. Ona göre mutluluğun küçüğü büyüğü olmaz. Bazen küçücük şeylerin etkisi bir ömür bizimle yaşar. Kemal Ural ile aynı duyguları paylaşan yazar da eserlerinde hep mutluluğu ilmek ilmek işler, hep mutluluk kırıntılarını anlatır. Bu kırıntılar bazen küçük bazen büyük mutlulukların oluşturduğu yumaklardır. Ama en nihayetinde çocukların ihtiyaç duyduğu mutluluklardır:

“Sonra bu balonu yolda annesiyle yürüyen küçük bir kız çocuğuna gülümseyerek hediye etmiş. Küçük kız çok mutlu olmuş. Kirpi daha da mutlu olmuş. (Zengin, 2015: 21).

Çoğumuza göre çok önemsiz olan balonun kendisine hediye edilmesi ile mutlu olan küçük kız ve daha da mutlu olan kirpinin insanlara öğreteceği çok şey vardır. Hem de küçük olmayan şeyler. Çocuk dünyasının yetişkin dünyasından çok farklı olduğunu empati kurarak da anlamaya çalışan yazar, küçük bir noktayı bile gözden kaçırmamak için çaba sarf eder. Mutluluk da bir çocuk için gözden kaçırılacak bir duygu değildir. Bir eseri okuduğunda mutlu olan çocuk, kendi dünyasında o mutlu anları anlamlandırır ve daha sağlıklı bir birey olarak gelişir. Çocuk, kitabın kapağını kapattığında yüzünde ve kalbinde gülücükler açıyorsa ruhunu ve kendi gerçekliğini mutluluk ile örmeye başlamış demektir:

“Son zil çaldı. Çocuklar uçar gibi okuldan çıktılar. Ah! İşte Fil Hanım yine aynı yerde duruyordu. Hemen etrafını sardılar ve boş şişeleri çıkartıp ellerine aldılar.

Fil Hanım yine sakindi. "Sıraya girin, getirin şişelerinizi" dedi. Çocuklar sıraya girdiler, ilk sıradaki çocuk şişesini filin hortumuna uzattı ve fil, boş şişeyi göz açıp kapayıncaya kadar doldurdu. Ama gazozla değil! Bugün filin hortumundan gazoz yerine sütlü kahve fişkırıyordu." (Zengin, 2015: 17-18).

Okuldan mutlulukla çıkan çocukların sevinç kaynağı Fil Hanım'dı. Önceki gün içtikleri gazozun mutluluğu onlara bütün gün yetmişti. Daha çok mutlu olmak için ertesi gün yanlarında kocaman şişeler getirdiler. Filin hortumu ne de olsa hepsine yetiyordu. Fil Hanım da çocukların kalbine değmeyi çok iyi biliyordu. Sürprizin çocuklar için anlamı, mutluluktu. Mutluluk saatleri daha vaktini doldurmadan çocuklar, yetişkin bir filin sesi ile yaşamaları gereken dünyaya dönmek zorunda kaldılar. Çünkü anne fil gelmişti:

“Ah anneciğim!" diye atıldı sütlü kahve dağıtan fil. "Elektrik faturasını yatırmam için verdiğin parayla gazoz ve sütlü kahve alıp çocuklara dağıttım. Biliyorum çok kızacaksın ama ne yapayım çocukları öyle çok seviyorum ki..." (Zengin, 2015: 20).

Çocukları çok sevmek onları mutlu etmek için çok önemlidir. Bunun yolunu bilen Fil Hanım, elektrik faturası için ayrılan parayı gözünü kırpmadan çocuklar için harcamıştır. Neyse ki bu sefer annesi bir şey dememiştir. Ne de olsa hepimizin küçükken böyle kaçamakları olmuştur. Saf duygularla ve dünya telaşını düşünmeksizin yaşadığımız dönemlerin, çocukluk dönemlerinin mutluluğunu hangi yetişkin unuttur. Bu yüzden her şeye rağmen mutlu olduğumuz anlardaki gibi Baloncu Kirpi'nin söylediği şarkı hatıralarda yankılanır:

Ne oklarımdan vazgeçerim lay lay lay
Ne soğuk limonatadan lay lay
Ne de bir çocuğun mutluluğundan lay lay lay (Zengin, 2015: 23).

Katıksız olan mutluluk daima çocuklarda olandır. Çocukların hayalleri de daima mutlulukla bezenir. Çocuk, ağaç istiyorsa tohuma bakar, şarkı istiyorsa her şeyi enstrüman yapar, mutluluk istiyorsa gökyüzünden yağın kara bakar ve sokağa kardan kocaman bir orman yapmak için fırlar. Bütün bunları da mutluluğu bulmak için, yetişkinler gibi aramadan, yapar:

“Çocuklar kardan tavşanın sevincini çoğaltmak istediler. Kardan bir ağaç daha, bir ağaç daha... Sonra küçük bir kardan orman yaptılar. Bir sürü kardan havuç. Hepsini kıtırdattı kardan tavşan, minik burnunu, uzun kulaklarını oynatarak. Zeytinden gözlerini kıpır kıpır kıpırdatarak... Kardan ağaçları biraz daha çoğaltıp kardan ormanı biraz daha büyüttü çocuklar. Kardan küçük mağaralar, kardan şelaleler, kardan çiçekler, kardan küçük düzlükler, kardan hafif tümsekler, kardan sarmaşıklar yaptılar. Daha çok, daha çok mutlu oldu kardan tavşan. Ve çocuklar sürdürmeye kararlıydı kardan tavşanın mutluluğunu. Kardan bir gece yaptılar kardan tavşan için. Kardan ay, kardan yıldızlar. Kaydırdılar kardan bir yıldızı, çocuğun biri dilek tuttu kardan tavşan için. Kardan tavşanın mutluluğu giderek artarken azalan tek şey kardan havuçlardı.” (Zengin, 2005: 11-14).

Böyle bir mutluluk yok olabilir miydi? Rüzgârlar kıyıp da kardan çocukları savurabilir miydi? Gökyüzü çocukların mutsuzluğuna dayanabilir miydi? Dayanamadı da ve o gece daha çok kar yağdırdı. Kiraz kokulu şarkılar eşliğinde yaşanan mutlulukla başlayan oyunlara ve kardan tavşanın mutluluğuna diyecek yoktu.

Mevlâna İdris, çocukların mutluluğunu aramak gibi bir gaflete düşmez. Onların en küçük şeylerden dahi mutlu olabilme yeteneklerinin farkındadır. Çocuklar, yetişkinler gibi canları sıkılsa bile mutluluk aramaya çıkmazlar. Hayalleri çoğu zaman çocuklar için en büyük mutluluk kaynağıdır. Çünkü kimsenin dokunamadığı ve engelleyemediği tek şey hayalleridir. Çocukların hayallerinin beraberinde getirdiği mutluluk ise renkli dünyalarının sırrı olarak kalmaktadır. Hayallerinin dışında mutlu olmak isteyen çocuklara ise yazar, onların dilinden mutlu olmanın yollarını sır olarak vermektedir:

“Komşumuzun tavukları kaçmıştı. Beş arkadaşımı örgütleyip tavukları kısa sürede yakaladık. Bize hediye edilen beş yumurtayı annem tereyağlı omlet yaptı. Arkadaşlarımdan birisi “tavukları yine kaçırırım mı” diye sorunca cevabım “hayır” oldu. Doymuştuk çünkü.” (Zengin, 2016: 139).

Mutluluğun ne olduğunu anlatmaya çalışan yazar, çocukların yaşadığı her olayın başka bir dünyaya açıldığını ve çocukları ‘köşesiz mutluluklara’ ulaştırdığını göstermek istemektedir. Mevlâna İdris kitaplarda çocukların mutluluğu tatması için uğraşmaktadır. Bu yüzden yazarın eserlerinde mutluluk bazen annenin yaptığı mükemmel bir yemektir bazen de annenin verdiği havuçla uzaya çıkmaktır. Her nasıl olursa olsun yemeğin mutluluğu için anne eli değmesi gerekir. Hele bir de o sıkıcı parklarda oynarken nerden geldiği belli olmayan anne yemekleri varsa “parkta el ele gülümseyerek gezen yerçekimsiz mutluluklar” ın keyfine değmeyin:

“Aaa! Parkın her yerinde inanılmaz güzellikte yemekler belirdi birden. Çocuklar zaten acıkmış oldukları için kızarmış tavukları, köfteleri, zeytinyağlıları, patates kızartmalarını, sarmaları, dolmaları büyük bir iştahla yemeye başladılar. Aman Allah’ım, her şey ne kadar da nefisti öyle...” (Zengin, 2004: 10-24).

Yemeğin çocuklar için mutluluk kaynağı olduğu bir gerçektir. Sadece çocuklar için değil yetişkinler ve hayvanlar için de yazar, durumu aynı görmektedir. Hayvanlar sevdiği yemekleri yediklerinde mutluluklarına diyecek yoktur. Meslek olarak kasaplığı seçen köpek de en sonunda dayanamaz ve dükkândaki etlerden atıştırmaya başlar. Ama “köpeğin iştahı açılınca kolay kapanmaz.” Ve yemeye devam eder:

“...köpek kuyruğunu iştahla ve mutlulukla sallayarak buzdolabındaki tavukları da yemiş.
Sonra kıymaları yemiş.
Sonra kocaman butları yemiş.
Artık çok mutluymuş.

"Müşteri gelmezse gelmesin" diye düşünüyormuş. Mutluluktan biraz havladıkdan sonra buzdolabında kalan son parçaları da yemiş." (Zengin, 2015: 18-19).

Mutluluk, köpeğin yaptığı gibi fitratına uygun davranmaktır. Ama çok mutlu olsa da dükkânda satacak et kalmadığı için kasaplık yapamayan köpek yeni bir iş aramak için yollara düşer. Muhtemelen de içinde bulunduğu anın mutluluğunu yakaladığı için işsiz kalmak onun için büyük bir problem değildir. Kasap Köpek mutlulukla dükkândan ayrılırken yolda gezinen eşeği fark eder. Çok mutsuz görünen eşek, hayatının anlamını bulmak için didinip durmaktadır. Çok düşünüp dağ, bayır gezindikten sonra hayatının anlamını yani mutlu olacağı şeyi bulur. Ama bu imkânsızdır. Bir eşeğin uçtuğu nerede görülmüş. Ama yufka yürekli kuşlar eşeğin mutsuzluğuna dayanamaz ve ona kanat yaparlar. Sonrası yazarın mutluluk kalemindedir:

"Ve...

Sekiz yüz sekiz kuşun sevinç çığlıkları arasında yerden yükseldi. Sonuç olağan üstüydü. Eşek, kanatlarını çırtıkça yükseliyor, yükseldikçe kanatlarını çırpıyordu. Kuşlar, eşeği uçurmayı başarmışlardı. Artık eşeğin acı çekmesi için bir neden kalmamıştı.

Eşeğe gelince... Eşek, daha yerden yükselir yükselmez bütün kederinin bir anda dağıldığını ve her tarafını bir mutluluk dalgasının kapladığını hissetmişti. Yorulmak nedir bilmeden sürekli uçuyordu. Neşesinden yemeyi içmeyi unutmuştu. Hayatının anlamını bulmuştu. Artık yeryüzüne dönmeyi düşünmüyordu. "Ben, artık yeryüzünün değil, gökyüzünün eşeğiyim." diyordu." (Zengin, 2005: 16).

Eşeğin uçmasıyla mutluluk dalgası yeryüzüne yayılır. Gökyüzünün yağmurla buna eşlik etmesi, doğa ve hayvanlar için umutla gelen mutluluktur. Hayvanlarla birlikte yağmurda ıslanan çocuklar gökyüzünün kendilerine armağan ettiği mutluluk damlaları ile ıslanırken Trafik Polisi Kurbağa'nın şemsiye açmasına anlam veremezler. Ama olsun herkesin mutluluğuna saygı duymak gerekir. Yargılama gibi kötü huyları olmayan çocuklar kurbağa ile birlikte şarkı söyleyip bir güzel ıslanırlar:

"Yağmurlu günlerde kurbağa minik şemsiyesini açıyormuş. Yağmur damlaları şemsiyenin üzerine pıt pıt düştükçe kurbağa sevinçle şarkı söylüyormuş.

La la laa, la la laaa,

Arabaların biri sağa biri sola... La la laaa... (Zengin, 2015: 13).

Tüm hayvanlar çocuklarla kol kola yağmurda dans edip şarkı söylerken, mutsuz olan biri vardır. Kuyruğu Dumanlı Kedi, can sıkıntısından patlamak üzeredir. Bir de

herkesi yağmurda dans ederken görünce sahibinin evinden çıkamamak mutsuzluğunu iyice arttırır. Kendisi gibi evden çıkamayan çocukların olduğunu da bilir ama yine de mutsuzluğu geçmez. Kendini mutlu etmek için bir şeyler yapmaya çalışan kedi, mutfığa gider. Yaptığı şeyler kuyruğunun yanmasına sebep olurken kedi hala mutsuzdur. Evin içinde dolaşmaktan başka bir şey yapamayan Kuyruğu Dumanlı Kedi, yatak odasına geçer ve mutlu olmanın yollarını arar:

“Orada bir ayna vardı. Aynanın karşısına geçip kendisine dil çıkardı. Ama ne dilini görebildi, ne de kendisini. Çünkü ayna önceden kırılmıştı. Karşısında boş bir çerçeve duruyordu. Beyaz kedi sevinçle zıplayarak çerçevenin içine geçip yerleşti. Orada öylece durdu. Artık canı sıkılmıyordu. "Ben cansız bir çerçeve içinde canlı bir kediyim" dedi. Gülümsedi. Az sonra evin küçük oğlu yatak odasına geldi. Saçlarını tarayacaktı. Aynanın kırıldığını unutmuş olmalıydı. Aynaya baktığında saçlarının yerine gülümseyen bir kedi görünce "Aaa..." dedi ve bayılmadan odayı terk etti.

Beyaz kedinin mutluluğu artmıştı.” (Zengin, 2015: 15-19).

Yaşamımızdaki bazı değişimler de çoğu zaman mutluluk sebebidir. Canlı olduğuna kanî olan kedinin mutluluğu artsa da kendi gibi yaşamak zorunda kalan çocukları düşündükçe yine mutsuz olur. Çünkü çocuklar için de mutluluk; sokaklardır, özgürlüktür, oyundur. Her ne kadar kuyruğundan çıkan dumanlar için itfaiye çağrılınca hayatına renk gelse de mutluluğu kısa sürmüştür. Hayatında köklü bir değişiklik yapamayan kedinin mutluluğu anlıktır. Anlık mutlulukları kalıcı hâle getirmek isteyen orman halkı ise mutluluklarının bozulmaması için ellerinden geleni yapmakta kararlıdır. Birbirine duyulan sevgi ve saygının artması ile mutluluğu yakalayan ormandaki hayvanlar, krallarının kararını ilk başta yadırgasalar da sonrasında yaşadıkları, onları bu önyargıdan kurtarmış ve mutluluk ikliminde yaşamaya ant içmişlerdir:

“Ormanda hiçbir hayvan diğerini yemediği için hızla çoğalmaya başlamışlardı. Her şey iyi gidiyordu. Mutluydular. Et yerine ot yemek, kuruyemiş yemek önceleri biraz tuhaf gelmişti ama alışmışlardı. Sanki biraz huyları da değişmiş gibiydi. Ormanda artık avını korkutmak için uluyan, bağırın, haykıran, kükreyen bir hayvanın, ya da korkudan çığlık atan bir hayvanın sesi duyulmuyordu. Bunun yerine şarkılar duyuluyordu, şiirler okunuyordu.” (Zengin, 2015: 17-18).

Çocuklar kendi mutluluklarını kendi oluşturan yegâne varlıklardır. Bunun için farkındalık oluşturmak isteyen yazar, çocuklara mutlu oldukları anlardan örnekler verir. Çocukluk anlarından izlerle oluşan cümleler, çocukların mutluluğu tanımlamasında

önemlidir. Çünkü mutlu olmayı bilmeyen çocuk, mutsuz yarınların temeli demektir. Mutluluk anılarında okulun da yerini unutmayan Mevlâna İdris, öğretmenini mutlu eden çocuğun da amacının mutluluk olduğunu belirtir:

“Sınıfta soru sorulduğunda bazen bilmediğim konularda da parmak kaldırıp öğretmenimi mutlu ediyorum” (Zengin, 2016: 71).

Okul çıkışlarında yaşanan mutluluğa sürekli yer veren yazar, çocukların en sevdiği hayvan olan köpeği ödevler için görevlendirir. Böylece, çocukların mutluluğunu ikiye katlamakla kalmaz mutluluklarını oyunla taçlandırır. Ödevleri yapan Filozof Köpek olunca çocuklar da doyasıya oyun oynar:

“Kısa bir süre sonra köpek mahallenin tek bilgini haline gelmişti. Okula giden çocukların ev ödevlerine tek yardımcı artık oydu. Bütün çocuklar bilgin köpeği çok sevmişlerdi.” (Zengin, 2005: 13).

Çocukların bütün ödevlerini yapan hepsinin de çok sevdiği filozof bir köpeğin varlığından âlâ mutluluk olur mu? Hem köpek hem de filozof... Çocuklar için mutluluk işte budur. Bilgisayarı bozulan bir çocuğa yardım eden herhangi biri de hiç kuşkusuz Filozof Köpek gibi çok sevilir. Çünkü 21.yüzyıl dünyası çocukları doğal ortamlarından ve doğal mutluluklarından uzaklaştırmaktadır. Sanal bir dünyada mutluluk arayan çaresiz çocuklar bilgisayarları tamir edilince çok mutlu olmaktadır:

“Bilgisayar programı bozulduğu için uzun zamandır atari oynayamayan bir arkadaşımın evine gidip programı yeniden yükleyerek onu mutlu ettim.” diyen bir çocuk, artık teknoloji ile mutluluğun- ne yazık ki- aynı paydada yer aldığını bir kez daha kanıtlar. (Zengin, 2016: 16).

Oysaki amacı doğrultusunda çalışan Dünyayı Delen Köstebek yorulsa da çok mutludur. Çünkü amaçlarını gerçekleştirmek insanları ve hayvanları mutlu eder. Bir amaç uğrunda çalışmanın insana verebileceği mutluluğu sezdirmek isteyen yazar, *Dünyayı Delen Köstebek* adlı eseri ile mutluluğun çalışılarak kazanılabileceğini anlatmak ister. Sanal dünyaların sanal mutluluklarına karşı emeğin ve azmin getirdiği mutlulukları tercih eder. Köstebek de yaratılış gayeleri doğrultusunda hareket eder ve sürekli kazar. Nitekim:

“Bir köstebekti o. Bunu yapabiliirdi.
Hemen iş tulumunu giyip çalışmalara başladı. Kolları durmak bilmez bir makina gibi işliyor, toprağı sürekli kazıyordu... daha çok kazıyordu.

Akşam olup yatağına uzandığında kendisini çok yorulmuş hissetti, ama kesinlikle mutluydu. Bu duyguyla derin bir uykuya dalan köstebek, deliksiz bir uykunun kollarında sabaha ulaştı.” (Zengin, 2015: 14-16).

Kendi gayretimizle elde ettiğimiz mutlulukların tadı bir başkadır. Bunu öğrenen çocuk da mutlu olmak için gayret saf edecektir. Küçükken bir oyun kurmak için sarf ettiğimiz çaba ve arkasından gelen oyun zamanı uykunun kollarında son bulurdu. O ağır uykunun yüzümüzde bıraktığı tebessüm, yetişkinen arayıp da bulamadığımız mutlulukları gölgede bırakırdı.

Her daim mutluluk anılarımızla yoğurulsak da mutsuz olduğumuz anlar da çoktur. Özellikle çocukların hayatlarında mutsuz oldukları anların kalıcı izleri bir ömür silinmez. Bu yüzden yetişkinler onları acılardan uzak tutmakla yükümlüdürler. Acıyla gelen mutsuzluklar derin yaralara sebebiyet verirken tedavisi mümkün olmayan hastalıkların da başrol oyuncusudur. İşte bu acıları ve mutsuz insanları görmek istemeyen Küçük Süpermen, acıları dindirebileceğine olan inancı ile hemen çalışmalarına başlar:

“Dünyada mutsuz insanlar vardı, acı çeken insanlar vardı. Hiç kimse, hiç kimse bu acı çeken insanlar için bir şey yapmıyordu. Ama bir gün, dünyayı bu haliyle beğenmeyen bir çocuk gözlerini gökyüzüne çevirip uzun uzun baktı ve insanların acılarını dindirme zamanının geldiğini düşündü, Bunu kimse yapmadığına göre kendisi yapmalıydı.” (Zengin, 2016: 7).

Çocuklar mutsuzluğu yok etmek için uğraşırken savaşlarla acıları besleyip büyümeye çalışan insanların varlığı yazarı çok rahatsız etmektedir. Yazarın savaşlarda acılar içinde kıvranan çocukları düşündükçe iliklerine kadar işleyen mutsuzluğunu kalemi tarif edememektedir. Ama yazar, içindeki umudu söndürmemek için savaşta bile olsa çocukları mutlu etmek için yazar:

“Matkap ve diğer beş köstebek için altı çift paten almıştı. Köstebekler bu patenlerle Antep'ten Halep'e, Halep'ten Antep'e rüzgâr gibi gidip geliyorlardı. İki şehir arasında yiyecek taşıyorlardı, umut taşıyorlardı, sevinç taşıyorlardı, ilaç taşıyorlardı Antep'teki küçük bahçe Halep için lojistik merkezi gibi olmuştu. Zeynep, köstebeklerden aldığı haberlerle Halep'in nabzını elinde tutuyordu. Silahları susturamıyordu, varil bombalarını durduramıyordu ama yine de bir şeyler yapıyordu işte.” (Zengin, 2016: 21).

Savaşın ortasında kalan arkadaşlarını mutlu etmek için çırpınan Zeynep, başkalarını mutlu ederek mutlu olunabileceğini tüm insanlığa gösterir. Zeynep kalıcı

mutluluğun yollarını devlet adamlarına anlatır. Ama dünyayı yönetme gayesiyle gözleri kör olan bu insanlara insanlık etki edemez. O yüzden Zeynep, gözyaşlarının içine hem mutluluğu hem de mutsuzluğu ekeler. Bulut Çocuk ve Çocuk Kırmızı da Zeynep gibi savaşların bittiğini duymak ve mutlu olmak isterler. Kırmızılar herkesin yerine giyen Çocuk Kırmızı'nın, savaşın mutlulukları nasıl etkilediğini anlatırken kullandığı şu cümleler de oldukça dikkat çekicidir:

“Gökler ve kuşlar, gökler ve bulutlar kalabilir mi, bomba yüklü uçaklar görüldüğünde. Birden gözler havaya çevrilip olanları anlamaya çalışırken, akşam yemeği için mercimek çorbası on dakika daha kaynamaya bırakılmışken, cacık için yoğurt belirli bir kıvama getirilirken, kedi, içeceği sütün çocuk tarafından şişeden kaba dökülüşünü mırıldanarak izlerken, ilk bombanın serbest bırakılması!

Bütün uçakların ilk bombalarını ve arkasından ikinci, üçüncü bombalarını serbest bıraktığı. Nereye? Nereye düşerse oraya. Kimin üstüne? Kim varsa onun üstüne. Daha yalnızca 'anne' ve 'baba' diyebilen ve o sırada yerde gördüğü bir karıncayı izlemeye çalışan bir çocuk varsa onun da mı üstüne? Onun da üstüne. Bir annenin de mi? Bir annenin de. Buğusu kaybolmamış bir ekmeğin de. Deli gibi çiçek açmış bir erik ağacının üstüne. Mutlu bir günde çekildiği belli olan eski bir resmin üstüne de...” (Zengin, 2016: 17).

Yazar, yürekleri yakarken kaybolan mutlulukları da dile getirmektedir. Bu haykırışları duyan Bulut Çocuk da savaş çocukları ile hem fikirdir. Kendisi savaşın içinde olmasa bile en büyük mutluluk başkalarına yapılan yardım değil midir? O yüzden etrafında dileklerini gerçekleştirmek için fırdönen uğurböceğinden savaşları bitirmesini ister. Ve uğurböceği dansla birlikte gökyüzüne yükselir:

“Sonra bütün bir geçmişin çatapatları gibi algılanan sesler ve savaşlardan arta kalan görüntüler sönükleşti ve tamamen kayboldu. Müzik hızla yükselmiş; derin, büyük ve sonsuz bir huzuru, yerçekimsiz bir neşeyi göklerden yeryüzüne serpmeye başlamıştı. Çocuk mutluluktan sersemlemiş gibiydi. Nereye baksa ışıklı bir sevinç görüyordu.” (Zengin, 2016: 12).

Savaşların bitmesi ile yan yana gelen Halepli Zeynep, Çocuk Kırmızı ve daha başka çocuklar Bulut Çocuk'la savaşız bir dünyada yaşanan mutlulukları hep bir ağızdan insanlığa haykırırlar. Coşku, umut ve mutluluk dansları ile:

“Artık savaşız bir dünyada olduğuna inanan çocuğun akli mutlulukta yumuşamıştı. Çimlerin üstünde ve bir süre önce yerinde gökdelenlerin olduğu dev ağaçların ortasında duruyor; bu imkânsızmış gibi görülen durumu, güneşin altında buz gibi bir limonatayı yudumlamışcasına

hissediyor, yaşıyordu. Anneler, babalar, çocuklar ve herkes rahat uyuyabilirdi bu gece. Savaşız bir gün ve ardından savaşız bir gece! Bombalarla sarsılmayan evler, şehirler ve beyinler. Bulutlar da hep böyle bir şeylere benzeyerek geçip gitse... Hayat biraz da bazı insanların değil de bazı kuşların ve kelebeklerin, bazı kedilerin istediği gibi aksa değil mi ama." (Zengin, 2016: 14-15).

Savaşların bitmesi ile başka hiçbir şey düşünmek ve yapmak istemeyen çocuklar sadece mutluluğun tadını çıkarıyorlardı. İçinde buldukları zaman diliminde yaşadıkları mutluluğun sersemliği ile uğurböceğini ihtiyacı olan başka bir çocuğa gönderiyorlardı. Mutsuz olan o çocuk ise dilek dilemek yerine uğurböceğine soru soruyordu:

"Mutlu musun yaşamaktan?"

"Şeyyy, elbette." dedi uğurböceği.

"Ben de olmak isterdim." dedi çocuk.

Uğurböceği, çocuğun istediği halde neden mutlu olamadığını anlamaya çalıştı. Biraz çocuğun dalgın ve siyaha yakın koyu gözlerine, biraz da göklere baktı."(Zengin, 2005: 20).

Göklere bakınca mutlu olan çocuklar gibi o da göklere baktı. Ne yapabileceğini düşündü. Çocuklar mutlu olmazsa kiminle söyleyecekti mutluluk şarkılarını, kiminle dans edecekti. Uğurböceği sorulara cevap vermek yerine kendi sorularına daldı. Ama onun görevi soru sormak değildi ve gökyüzünden yağdırmaya başladı mor menekşeleri:

"Baştan sona mor menekşelerle kaplı bir bahçede oturan çocuğun yüzünde görülmemiş çizgiler oluştu. Başka bir dünyada gülümsüyor olmanın başka mutluluk çizgileri." (Zengin, 2016: 28).

Uğurböceği ile çocuk gökkuşağının altından geçerken başka bir çocuğun mutluluğuna daha şahit olurlar. Ve biraz da kıskanırlar. Çünkü Behram Hz. Muhammed (S.A.V)'in yanında ona bakıyor ve gülümsüyordur. Behram, mutluluğunun bitmemesini isterken, Mekke'den ayrılır:

"Peygamberi gördü. Gülümsüyordu. Omuzlarında Hasan ve Hüseyin vardı. Onları okşuyor, seviyordu. Peygamberin yüzünden yayılan ışık Behram'a müthiş bir güç ve esenlik duygusu verdi. Aklında Hasan ve Hüseyin'in güzel yüzü, içinde peygamberden aldığı ışıkla ayrıldı Mekke'den." (Zengin, 2016: 20).

4.1.2 Değerler

4.1.2.1 Aile

ESKİ BİZ

Yeryüzü bir bahçeymiş
Buz gibi sular akarmış çayırıların arasından
Ve daha bir sürü şey anlattı
Binlerce arabanın durmasını beklerken
Asfaltta
Kırmızı ışıktaki
Babam (Zengin, 2017: 30).

Yazarın “Eski Biz” başlığı ile yazdığı bu şiirde çocuğuna bir şeyler anlatma fırsatını ancak kırmızı ışığı beklerken yakalayan babanın portresi vardır. Küreselleşen dünyada hızla değişen tek şey teknoloji değildir. Aile kurumu da yirmi birinci yüzyılın değişikliklerine ayak uydurmaktadır. Hızlı ve durmadan ilerleyen hayatlar bireyleri etkilediği gibi toplumun yapı taşı olan aileyi de etkilemektedir. Yüzyıllardır süregelen aile yaşamını düşündüğümüzde bu çağdaki ailelerin yaşamlarının farklılığı belirginleşmektedir. Mevlâna İdris’in dünyaya bakışı yorumlandığında aile kurumunun onun eserlerinde yer almaması pek mümkün görünmemektedir.

Modern dünyaya yönelik eleştirilerini her fırsatta dile getiren yazar, ailenin de geçmişten süregelen biçiminin devam ettirilmesinden yana olduğunu belirtir. Huzurlu ve mutlu bir aile ortamında büyüyen çocukların sağlıklı bireyler olarak sağlıklı toplumları oluşturduğu bir gerçektir. Bu yüzden kültürümüzdeki aile portresini sürdürmek isteyen yazarın, çocuklara dedesini, ninesini anlatması yerinde bir karar olarak değerlendirilebilir. Nitekim aksakallarını okşamak için dedesini isteyen bir çocuk ile dedesini huzurevinde gören bir çocuk arasındaki uçurum, aile kültürü açısından büyük bir farktır:

“Benim şimdi hayatta olmayan bir dedem vardı. Uzun kış gecelerinde gözlüğünü takıp eline kitabı alan dedem bana çok güzel hikâyeler okurdu. Bir gün dedemin gözlüğü kırıldı ve bana birkaç gece kitap okuyamadı. Dedemin yeniden hayatta olmasını ve bana her gece kitap okumasını istiyorum.” (Zengin, 2016: 17).

Geleneksel büyük aile yapısından çekirdek aile yapısına hızla geçen toplumumuz çocuklara bazı değerleri öğretmekten de yoksun kalmaktadır. Bu noktada devreye girmesi gereken çocuklar için yazan, yazar ve şairlerdir. Ailenin kutsallığını gelecek nesillere aktarmak çocuklar için yazan herkesin derdi olmalıdır. Zira Mevlâna İdris de hikâyelerinde o mutlu aile tablolarına sıkça yer verir. Çocuğun hayaline ve sezgilerine hitap etmeye çalışarak çocuğun kendi kuracağı ailesi için onun zihnine yatırım yapar. Akşam yemeği için hazırlık yapan annenin, mutfaktan çocuğa seslenişi ve babanın radyodan dinlediği ezgi çocuğa bakkala ekmek almak için gitme vaktinin geldiğini anlatır. Çocuğun mutlulukla ekmek almaya gitmesi, gelecekte kuracağı ailenin de temellerini oluşturacak ve çocukluk hatıraları yetişkinliğini şekillendirmeye devam edecektir. Bu yüzden yazar, Behram'ı da ekmek almaya gönderir ve eve geldiğinde mükemmel bir manzara onu beklemektedir:

“Annesi mutfakta yemek hazırlıyordu. Babası ise radyoda çok sevdiği bir şarkıya eşlik ediyordu. Behram, elindeki ekmeği mutfağa bıraktıktan sonra babasının yanına gelerek onun ellerini tuttu. Babası bir süre Behram'a baktı ve "n'aber Behram" dedi. "Hiç," diye gülümsedi Behram. "Ne olsun, ekmeği alıp geldik işte..." Mutfaktan nefis kesilmiş salatalık kokusu geliyordu. Galiba cacık yiyeceklerdi.” (Zengin, 2016: 31).

Bu cümleleri okuyan ya da dinleyen bir çocuğun zihninde hayal ettiği aile onun için mutluluğun ilk adımlarıdır. Mutluluk kavramını aile içinde yaşadığı hadiselerle oluşturan ve şekillendiren çocuk için annesinin yaptığı yemeğin kokusu unutulmazdır. Anne, baba, anneanne, babaanne ve dedelerle oturlan sofralar ise çocuğun kişiliğine atılan imzalıdır. Her imza çocuğun benliğinde yer ederken toplumu da ayakta tutan aile beslenip, büyür. Çocukluk anılarımızda çok özel bir yere sahip olan akşam yemekleri tüm aile bireyleri için de huzur dolu zamanları ifade eder. Hep birlikte hazırlanan ve hep birlikte yenen yemekler sadece karnımızı doyurmaz. Ruhumuzu ve kalbimizi de besleyen o akşam yemeklerine aslında annelerimizin sevgisi ve emekleri tat katar. “Biraz pilav, biraz fasulye, bir kap yoğurt, iki dilim ekmek...” için koşarak eve gelen çocuğun mutluluğu “akşam eve sevinçle dönüp çocuklarına sarılmak isteyen bir baba” ile tamamlanırken dünyanın merkezinde neler olduğu çok da önemli değildir. (Zengin, 2004: 6; 2016: 11).

Babanın çocukları ile vakit geçirmesi çalışmak zorunda oldukları için çok mümkün olmamaktadır. Evin geçimini sağlamak zorunda olan babanın sıcak bir öpücüğü çoğu şeyi affettirmeye yetmektedir. Çünkü çocuk, babanın çalışmak zorunda olduğunu bilir. Bunun yanı sıra babanın otoritesinin de yeri kültürümüzde çok ayrıdır ve çocuk da

bunun farkındadır. Anneye yapılan naz babaya yapılamaz. Baba ne derse çocuk hemen yapar. Yazarın “*Tuz*” adlı eserindeki kahramanı Esra da babasının otoritesinden payını alan çocuklar kervanına katılır. Dünyadaki çirkinliklerin üzerine tuz serpererek annesinin yaptığı lezzetli yemekler gibi tatlanmasını isteyen Esra, babasının sinirleneceğini hesap edemez ve tuzluğundan ayrı yaşamaya mahkûm olur:

“Bir gece Esra garip bir seste uyandı. Ses, babasının yatağından geliyordu. Merakla yatağa yaklaşan Esra, babasının uyuduğunu ve horladığını görünce "işte bir tatsızlık diye mırıldandı. Sonbahar saçlı kız, babasının horladığını ilk kez görüyordu. Ve eline tuzluğu alıp bu gürültülü tatsızlığın üzerine serpmeye başladı. Ne ki ağzına, burnuna ve kulaklarına giren tuz tanecikleriyle uyanan babası, Esra'nın elinden tuzluğu aldı ve "haydi doğru yatağına! Beni çorba mı zannettin?" dedi. Esra babasına her şeyi anlatmak istedi ama babası hiçbir şey dinlemek istemiyordu.” (Zengin, 2016: 21).

Babasına hiçbir şey diyemeyen Esra, tuzluğu için yanıp tutuşsa da elinden bir şey gelmez. Esra ile aynı durumda olan başka bir çocuk ise farklı bir çare bulmuştur. Babasına karşı sesini çıkaramayan çocuk, babasının sevmediği cümlelerini yok etmekle işe başlar. *Sessizlik Torbası*'nın içine hapsedtiği kelimeleri kullanımdan kaldıran çocuk, "Bu yemeğin hali ne böyle, yine salça doldurmuşsun.” (Zengin, 2016: 28) cümlesindeki kelimeleri büyük bir hızla *Sessizlik Torbası*'nın içine doldurur. Kaybettiği cümle çocuğu o kadar mutlu eder ki aile içinde olmaması gerekenleri de yok eder. Çünkü ailenin temeli; sevgi, saygı ve hoşgörüdür.

Kültürümüzdeki aile yapısı içinde anne ve baba çok önemli roller üstlenir. Annenin üstlendiği roller daha çok çocukların bakımı ve ev işlerine yönelik gibi görünse de çocuğun terbiyesi ve eğitimi de annede başlar. Babanın sorumlukları daha çok dış dünyaya yöneliktir. Aileyi korumak ve kollamak da babanın en önemli görevidir. Bu yüzden olsa gerek aile içindeki kararlar babanın onayı olmadan alınamaz. Mevlâna İdris de *Dünyayı Kurtaran Çocuk* adlı eserinde son sözü babaya söyletmekle aile içindeki hiyerarşiye dikkat çekmektedir. Dünyanın geleceği bir çocuğun göreceği rüyaya bağlıdır. Hiç yalan söylememiş bir çocuk tüm dünyada aranır. Aranır ama bir tek İstanbul'da bulunur. Ama çocuk bu önemli görevi yerine getirmeden önce son kararı verecek olan babanın ikna edilmesi gerekir. Bilim adamları babayı ikna eder ve çocuk dünya için çok önemli olan uykusuna dalar. Mevlâna İdris, okura bu hikâyesinde hiç yalan söylememiş çocuğu İstanbul da buldurur. Bu ve bunun gibi diğer kültürel öğelerimizi çocuğa

öğretecek olan da anne ve babalardır. Nitekim hiç yalan söylemeyen çocuk, yalan söylememesini aile kurumunda var olması gereken önemli unsurlara bağlar:

“Çünkü ortada yalan söylemesini gerektirecek herhangi bir durum yoktu. Annesini, babasını, denizi ve patates köftesini seviyordu. Hayat akıp gidiyor ve onun yalan söylemesini gerektirecek herhangi bir aksaklık bulunmuyordu. Bütün işi gücü, kitap okumak ve pencereden denize bakarken annesinin yaptığı nefis patates böreklerini yemek olan bu çocuk, yalan nedir bilmiyordu.” (Zengin, 2016: 22).

Annesinin patates köftelerini çok seven yazar, çocuğun yaşaması gereken aile ortamını betimlerken hiç kuşkusuz kendi çocukluğundan izleri de cümlelerine nakş eder. Yazar ile aynı görüşte olan Haluk Yavuzer de ailenin çocuk için önemini şöyle ifade eder: “Yargıların oluştuğu, tercihlerin yapıldığı ya da en azından etkilendiği yer ailedir.” Zira ailesinde yalan görmeyen çocuk da dünyayı kurtarmış ve kendisine aktarılan kültürel değerlerle yaşamaya devam etmiştir. (Yavuzer, 2014: 132).

Geçmişteki dünyada aile kurumu, dünyayı kurtaran çocukları kendi değerleri(dil, din, örf, gelenek ve görenekler vb.) ile yetiştirirken yeni dünyada çocukları yetiştiren aile unsuru devam etmekle beraber mahiyetini kaybetmiştir denilebilir. Çünkü Sanayi Devrimi ile başlayan süreçte tüm dünyayı etkisi altına alan teknoloji doğrudan olmasa da dolaylı olarak aile kavramının yapısını da etkilemektedir. Anne ve babanın aile içindeki rollerinde yaşanan değişimler, teknolojik aletlerin evin içindeki varlığı ve yaşam algısındaki değişim yeni dünya ailelerini var etmektedir. Annesinin yanında büyümesi gereken çocuklar, bakıcı ve kreşlere teslim edilmekte, babasının işten arta kalan zamanlarında onunla tamir işlerini öğrenen çocuklar ise televizyonun kollarına teslim edilmektedir.

Geçmişteki dünyada annesi yemek yaparken mutlu olan çocuklar akşam yemeğinin eşsiz güzellikleri ile büyürken yeni dünyadaki çocuklar evlere servis yapan pizzacı ağabeylerinin ellerinden çocukluklarını beslemektedirler. İnsanların yaşaması için gerekli ihtiyaçların sağlanabilmesi şarttır. Bu ihtiyaçlar için gerekli parayı daha önceden baba kazanırdı. Günümüzde ise annenin çalışma hayatında aktif olarak rol alması aile içindeki yaşantıyı da büyük oranda değiştirmektedir. Sadece aileyi değil toplumu ve kültürü de etkilemektedir. Ama bu durumdan en çok çocuklar etkilenir. Annesini yanında bulamayan çocuk, teknolojik aletlerle vakit geçirir olur. Kaldı ki anneleri yanında olan

çocuklar bile teknolojik aletlerin bakıcılığında büyür. Bunun nedenini M. Ruhi Şirin şöyle açıklar:

“İletişim araçlarının etkilerinden söz edilince ilk hedef olarak çocuklar gösterilir. Aslında vurgunun aile olması gerekir. Çocuk, yaygın olarak televizyon ve videoyu aile ortamı içinde kullanır. Medya kullanma ve tüketme alışkanlığı ailede başlar, ailede içinde biçimlenir. Bu yüzden medya kullanımının sonuçları, sosyal etkileri ve toplumsal sonuçları aileden bağımsız elde edilemez.” (Şirin, 1998: 21).

Televizyon ile başlayan süreçte kitle iletişim araçlarının aile içinde tüketilmesi, günümüzde aile içinde çok büyük sorunlara sebep olmaktadır. Televizyon yavaş yavaş etkisini yitirse de akıllı telefon ve tabletlerle oluşan sanal dünya, insanları daha çok etkisi altına almaktadır. Bu iletişim araçlarını bilinçli kullanmayan ebeveynler de çocuklarına örnek olamamaktadır. Çocukların model alma yoluyla öğrendiği gerçeği dünya değişse de değişmeyecektir. Bu yüzden anne ve babalarıyla vakit geçirmek isteyen çocuklar Mevlâna İdris’in kaleminde emellerine ulaşırlar:

“Sabah olur olmaz gidip perdeleri, pencereleri açıyorum. Güneş, neşe ve dünya evimizin içine dolsun diye televizyonu beş yıl sonra açıyorum.

Pazarları babamı dışarı çıkarıyorum, koltuk akşama kadar ezilmekten kurtuluyor.” (Zengin, 2016: 61-62).

Modern zamanların anne ve babalarına inat yazar, geleneksel çocukları eserlerinde ön plana çıkarır. Nitekim huzurlu bir aile ortamında büyüme çocuğun hakkıdır:

“Televizyonu biliyorsunuz kumandasını da evde herkes kumandayı eline almak istiyor. Bazen çaktırmadan kumandayı bozarak annemle babamın kavga etmesini önliyorum.” (Zengin, 2016: 50).

Çocuklar anne-babasının kavga etmesini önlese de topluma dur diyemez. Aile sevgisini tadan bir çocuğun bu sevgiyi başka canlılara da yansıtacağını bilerek yazan Mevlâna İdris de bu duyarlıkla sade, özgün, sorgulatan hikâyeye ve şiirleri ile düşündürmeye devam etmektedir.

4.1.2.2 Dinî Değerler

Yazarın çoğu şiirlerinde ve bazı hikâyelerinde doğrudan ya da dolaylı olarak hissedilen inançla ilgili kavramlar, yazarlık anlayışının yansımaları olarak değerlendirilebilir. Hayata bakışını dinî değerlere göre şekillendiren kişi yazılarında da mutlaka düşünce dünyasından izleri okuyucuya yansıtacaktır. Dünyayı ve yaratılan her şeyi Yüce Allah'ın kudretinin bir yansıması olarak gören Mevlâna İdris, çocuğun da çevresindeki şeylerin Allah'tan izler olduğunu fark etmesi için İslamî kavramları kullanmaktadır. Çocukların inanç atmosferine etki etmeye çalışmasının gayesi ise onların iyi birer mümin olması temennisinden kaynaklanmaktadır:

“Elif olmak zordur
Çünkü elif olmak,
Yuvarlak bir dünyada dik durmanın
Dik ve en önde
Belki acıyla
Ama vazgeçmeden durmanın
Dünya ne kadar dönerse dönsün
Olduğu yerde kalmanın adıdır elif olmak” (Zengin, 2004: 95).

Elif gibi dimdik durabilen çocuklar için yazan yazar, dinî bilgileri de çocuğun algı alanına dâhil eder. Zaman içerisinde yolculuğa çıkan Behram, Fatih Sultan Mehmet ile karşılaşır. Ama karşılaşma çok mânidâr bir yerde ve çok mânidâr bir şekilde olur. Fatih Sultan Mehmet ile "Ayasofya'da beraber namaz kılmıştık. Bakınız, abdest aldığım saçlarım hala ıslak.", ifadeleri Behram'ın namaz kılmayı bildiğini okuyucuya fark ettirir. Oysaki Behram çocuktur. Ağacın yaş iken eğileceğine inanan yazar kahramanına namaz kıldırır. Daha da geriye giden Behram,

“Peygamberi gördü. Gülümsüyordu. Omuzlarında Hasan ve Hüseyin vardı. Onları okşuyor, seviyordu. Peygamberin yüzünden yayılan ışık Behram'a müthiş bir güç ve esenlik duygusu verdi. Aklında Hasan ve Hüseyin'in güzel yüzü, içinde peygamberden aldığı ışıkla ayrıldı Mekke'den.” (Zengin, 2016: 19-20).

İslam'ın elçisi Hz. Muhammed'i (S.A.V.) çocuklarla oyun oynarken gören Behram'ın sevincine diyecek yoktur. Bu sevinci yaşayan Behram'ın tasavvurundaki peygamber inancı pekişmektedir. Zaman yolculuğunda birçok ölümle de karşılaşan çocuk kahramanımız bu dünyanın geçiciliğine de inanmış gibidir. Behram'ın sonsuz huzur ve mutluluğun bu dünyada olmadığına dair düşünceleri derinleşmektedir. Behram, Mevlâna

İdris'in şiirinde geçen tınıları hatırlarken ve ölen insanları görürken ahiret hayatını düşünmektedir:

Biz varken ne kadar çok şey var
Ve biz yokken ne çok şey yok.
Bizi yarattın ve var ettin Allahım.
Bizi anlamlı kıldın
Sana şükrolsun.(Zengin, 2004: 11).

Behram'daki var oluş düşüncelerini anlamlandırmaya çalışan yazar, onun yolculuğunu yarım bırakmaz. Zamanda geriye gittikçe gider ve durması gereken noktayı çok iyi anlar. Çünkü karşılaştığı kişi dünyaya Allah tarafından gönderilen ilk insan ve ilk peygamberdir:

“Adem Aleyhisselam onu gördüğü zaman, "Sana birisi geriye dön dedi diye bu kadar da geriye dönülmez ki evladım," dedi "Haydi şimdi geriye dön!" Ve Behram, Adem Aleyhisselam'ın elini öpüp büyük bir hızla geriye döndü. Her şeyi yeniden görüyor, her yeri yeniden geçiyordu. Geçti, geçti, geçti...” (Zengin, 2016: 21).

Gördükleri ve yaşadıkları Behram'a çok şey öğretirken dinî bilgilerini de sorgulamasına vesile olmuştur. Çocuk gerçekliği ile Allah'ı arama ve anlama gayesini buluşturmaya çalışan yazar, bunu en somut şekilde anlatmaya çalışır. Yazar, dinî kavramları sevdirek vermeyi amaçlamaktadır. Örneğin, sağır bir köstebeğin verilen emirleri duymamasından dolayı cezaya çarptırılmaması İslam dininin güzelliklerindedir. Zira kolaylık dinî olarak tanımlanan İslam bilmeyeni sorumlu tutmaz:

“Öyle ki ormandaki karıncaların böceklerin bile "biz bu emri duymadık" demesi mümkün değildi.
Ama her yerdeki istisnalar ormanda da geçerliydi. Bu ormanda yaşayan bir köstebek doğuştan sağır olduğu için hiçbir emri veya yasağı duyamazdı Bu yüzden sorumsuzdu. Aslan doğuştan sağır olan bu köstebeğe hiçbir zaman ceza vermez, onu hoş görürdü.” (Zengin, 2015: 8).

Allah'ın varlığını ve birliğini çocukların, bitkilerin ve hayvanların ağzından her fırsatta dile getiren yazar, İslam dininin ibadetlerini de anlatır. Namaz kılan ve cennette olmayı uman çocuklar İslam'ın emir ve yasaklarından haberdardırlar. Çocukların ibadetlerini yapması noktasındaki hassasiyetleri de yazar tarafından göz ardı edilmez:

“Bütün oyunları bıkcıncaya kadar oynamak ve sonra uzun bir uykuya dalmak istiyorum. Uyandığında yeniden oynamak ve yeniden uyumak istiyorum. Sonra iki rekât namaz kılıp kendime gelmek istiyorum. Aferin bana.” (Zengin, 2016: 19).

Namazla kendine gelen çocuğun hassasiyetini uzaya gitmek için hazırlık yapan çocuk da gösterir. Çünkü “namaz dinin direği” ibadet de cennetin anahtarıdır. Minarelerden namaz vakitlerini öğrenen çocuk, minareleri uzay mekiği yapıp uzaya gitmek ister:

“Benim hayalim bir gerçekleşse ortaya ilginç bir manzara çıkar: Bütün minarelerin bir sabah birer füzeye dönüştüğünü düşünün. Sonra biz füzelere biniyor ve uzaya gidip kafamıza göre Merih’te, Ay’da ya da Venüs’te taş topluyor, fotoğraf çektiriyor, sek sek oynuyor ve namaz kılıp dönüyoruz. Hoş di mi... Yalnız buradan abdestli gitsek iyi olur. Çünkü uzayda su bulamayabiliriz.” (Zengin, 2016: 27).

Bir gezegenin üstünde namaz kılan çocuk resmi ile uzaya gönderdiği çocuk, yazarın kavramları çocuğa göre anlatmaya çalıştığının göstergesidir. Yetişkinler bile korktukları şeyleri yapamazken çocuklara dinî, hele hele İslam dinini, korkutarak anlatmak Mevlâna İdris’in inanç dünyası ile taban tabana zıt bir olgudur. Kendine mahsus sempatik bir dille eserlerinde dinî değer yargılarını anlatan yazar, kelimelerin efendisi olan çocuk kahramana da tüm kelimeleri toplatır. Kelimelerin yeryüzündeki kullanımları sona erer ve insanlar konuşamaz hale gelir. Sadece doğanın, kuşların ve ağaçların sesini dinleyen çocuk yaratıcının kudretini bir kere daha anlar. Dinginliğin sesi insanı, var oluş sebeplerini anlamaya çağırır. Epey bir müddet bunları düşünen çocuk, daha sonra yeryüzüne bazı kelimeleri tekrar bırakmayı düşünür. Torbadan sadece üç kelime çıkarmaya karar verir. İnsanların bu üç kelime ile harika bir hayat süreceklerine emindir:

“Çocuğun yeryüzüne fırlattığı ilk kelime "bismillah" tı. Ve dünyadaki milyarlarca insan o tek kelimeyi birbirine söylemeye başladı...
Bismillah, bismillah, bismillah...
Irmaklar, müzik, rüzgâr, bismillah, bismillah...
Başka bir şey duyulmuyordu.
Bismillah, aşk ve merhamet sonsuz açılımları ile yetiyordu insanlara.”
(Zengin, 2016: 33-37).

Yeryüzündeki her şeyin Allah’ı zikrettiği ayet ve hadislerle sabittir. Bunların bilincinde olan çocuk da doğadaki sessiz tesbihatı yani zikirleri duyabilmek için galiba insanların kelimelerini topladı ve kalbinin önderliğinde ilk “Bismillah” kelimesini

torbadan çıkardı. Ne de olsa her işin başı “Bismillah” idi. İşlerine besmele ile başlayan çocukların, Allah’tan bir istekleri daha vardır. Bu istekleri masumca başka isteklerle devam etse de günahsız çocuklar için sonsuz dilek kapıları açıktır:

“Ben Peygamber Efendimle aynı dönemde yaşamak isterdim. Onun sesini duymak ve “yapınız” dediklerini yapmak “yapmayınız” dediklerini yapmamak isterdim. Biliyorsunuz, öbür dünya diye bir şey var. Herkes öldüğüne ve geri dönmediğine göre buna inanmak akıllıca bir davranış olur. Ben öldüğüm zaman Allah beni cennete koysun. Ama sevdiğim insanlar da benimle birlikte olsun. Orada öylece kalalım. (Zengin, 2016: 57-58).

Duaları ile Allah’a sığınan bu ve diğer çocuklar yazarın eserlerinde hayat bulmaya devam edecek gibi gözükmektedir. İnanç sisteminin örülmesinde üzerine düşeni bir sanatçı olarak yapmaya kararlı olan Mevlâna İdris, kitaplarında işaret ettiği olay ve olguları çocukların hayatlarına yerleşecek yetiler olarak görmektedir. Zira gelecek nesiller için iç huzurun sağlanması sağlam bir inanç atmosferi ile mümkün olabilecektir.

4.1.2.3 Sabır ve Azim

“Büyük sorular gördüm büyük aynalarda
Bir ateşe düşmekmiş yaşamak bildim
Bütün kervanlar göçtü yükleri bendim.” (Zengin, 2016: 59)

Mevlâna İdris’e göre, yaşamak büyük soruları ve ateşi fark etmeyi ve hayatın yükünü her daim kervanlar gibi sırtında taşımaktır. Nefes aldığımız sürece her şeyin bu dünyada bir sınav olduğu ve bu sınavdaki başarının sabır ve azmin mükemmel uyumu ile gerçekleşeceği düşüncesi ile yazan Mevlâna İdris, bu görüşünü eserlerine de yansıtır. Yaşamda sabırlı ve azimli olan insanların gayelerine ulaştığı bir gerçektir. Sabrederek kararlı davranan insanların hayattaki imtihanları kolay atlattığı aşikârdır. Nitekim herkes tarafından kullanılan “taşı delen suyun gücü değil, damlaların sürekliliğidir” sözü sabırlı ve azimli insanlara işaret eder.

Değerler eğitiminde oldukça önemli bir yere sahip olan azim ve sabır kavramları hiç şüphesiz çocuk edebiyatçıları için de vazgeçilmez temalar arasındadır. Çocukların belli değerlerin ışığında şekillenmesi gerektiği inancını savunan çocuk yazarları ve çizerleri bu kavramları sürekli kullanırlar. Çünkü onlar da işin güç ile değil süreklilikle gerçekleşeceğinin farkındadırlar. Mevlâna İdris de çocukların bir işteki engelleri

yenebilme, kazanma ve kuvvetli idare ile her olayın üstesinden gelebilme becerilerini, telaşa kapılmadan metanet içinde bekleme erdemi ile buluşturarak vermek istemiştir. Çocuğun kavramsal düşünme gücüne etki etmeye ve kavramları anlamlandırabilmesine yardımcı olmaya çalışan yazar, *Dünyayı Delen Köstebek* adlı eserinde yorulmadan, yılmadan çalışan ve sonucun nasıl olacağını sabırla bekleyen köstebeğin hikâyesini anlatırken en iyi işin azimle ve sabırla yapılan iş olduğu mesajını vermektedir:

“Çok kazıyor, çok yoruluyor, uyuyor, uyanıyor, kokuyu hatırlayınca hemen iş tulumunu giyip yine çok kazıyor ve bu böyle devam ediyordu. Tabii ki kazdığı tünel de uzadıkça uzuyordu. Bir ara kazı yaparken aşağıdan çekiliyor gibi hissetti kendini. Ayrıca her şey biraz fazla sıcak gibiydi. Sonra daha zor kazmaya başladığı bir aşama yaşadı. Köstebek, bu durumların hiç birine aldırılmayıp en iyi bildiği işi yapmaya devam etti: Kazdı, daima kazdı, sadece kazdı.” (Zengin, 2015: 25).

Hikâyenin sonunda sabrının meyvesini alan Dünyayı Delen Köstebek, yeryüzüne çıktığında o berbat kokudan kurtulmuş ve sabreden derviş misali muradına ermiştir. Amacına azimle çalışarak ve sabırla bekleyerek ulaşan kahramanımız başka gayelere ulaşmak için tekrar kazmaya başlamıştır. Yazar, köstebeğin hikâyesini devam ettirirken çocukların da hayattaki amaçlarına dört elle sarılmaları gerektiğini vurgulamıştır. Kendine has yasaları olan hayat, azim ve sabır yüklü kervanlar misali yoluna durmadan devam edecektir.

Her çocuğun hayalinde yaşattığı ve onun gibi olmaya çalıştığı bir süper kahramanı mutlaka olmuştur. Bu kahramanlar, daha önceki yüzyıllarda genelde savaşta üstün başarı göstermiş kahramanlar olsa da günümüzde çok farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadırlar. Modern hayatın değişen algıları ve teknolojiye yaşanan gelişmeler çocukların hayallerindeki süper kahramanları da değiştirmiştir. Kahramanların niteliği de değişen yüzyıla ayak uydurmuştur. Uçan, uzaya gidip gelen, ağları ile insanları kurtaran kahramanların sayısı her geçen gün artmıştır. Bu kahramanların yanı sıra düşmanlar da değişen yüzyıla ayak uydurmuş ve mertçe savaşlar yerini namertçe oyunlara, insanlık dışı kavramlara bırakmıştır. “Çocuğunuzu kendi zamanınız için değil, yaşayacağı zaman için yetiştirin” diyen Hz. Ali misali yazar da çocukların ilgisini çekmek için Süpermen’i kullanmıştır. Hayatta her türlü istek ya da karşılaşılan zorluklar sırasında göstereceğimiz sabır ve azmin çok önemli olduğunu vurgulayan Mevlâna İdris, *Küçük Süpermen’i* de bunun için durmadan çalıştırmış ve azmi ile okuyucunun beğenisine sunmuştur. Süpermen olmak için her türlü teçhizatı hazırlayan küçük kahramanımız uçmak için de

pirelerden yardım alır. Çocuk, kararlılıkla topladığı pireleri yine sabırla eğitmeye başlar. Çünkü pireler zıpladıkça o da uçacaktır:

“Kararını vermişti çocuk. Süpermen olacaktı. Onun gibi gülümseyebilir, onun gibi bakabilir ve yumruklarını onun gibi ileriye doğru uzatabilirdi. Kendisine bir Süpermen elbisesi diktirdi. Telefon kulübelerinin olduğu yerden ayrılmıyordu. Çünkü Süpermen de öyle yapıyordu. Üç ay uğraştıktan sonra arkadaşlarının da yardımıyla beşbin tane pire yakaladı ve hemen bu pireleri eğitmeye başladı. Yedi ay sonra pireler, çocuğun söylediklerini yapmaya başlamıştı. Çocuk nasıl komut verirse öyle hareket ediyordular. Pireler olağanüstü başarılıydı. Çocuk ne derse, anında yapıyorlardı. Bir ara, çocuğa havada takla bile artırdılar. Çocuk beşbin piresi ile yere indiğinde içi içine sığmıyordu. Üzerindeki Süpermen elbisesi ve beşbin piresi ona anlaşılmaz bir gurur veriyordu. Kendini tutamayıp "kötüler titresin, artık ben geliyommm" diye bağırdı ve biraz dinlenmek için evine doğru yürüdü.” (Zengin, 2016: 9-18).

O gün yorgun düşüp evine doğru yürümeye başlasa da Küçük Süpermen ertesi güne daha istekli ve canlı olarak başlar. Pireleri yılmadan, umutsuzluğa kapılmadan ve sabırla çalıştıran Küçük Süpermen aslında bu özellikleri ile gerçek Süpermen’den daha önemli işler yapmaktadır. Çocuklara azimli ve sabırlı olmayı öğreten Küçük Süpermen, çalışmadan gökten zembille inen kahramanlıklara karşıdır. Emek olmadan yemek olmayacağını bilinci ile çalışmakta ve sabrının meyvesini pirelerin sırtında otuz metreye kadar uçmakla alır. Hikâyede her şeyin altın tepside önüne sunulmasını isteyen günümüz insanlarına da gönderme yapan yazar, Küçük Süpermen’i çalışkanlığı, azmi ve sabrı ile örnek gösterir. Bütün bunların sonucu olarak da Küçük Süpermen’i gerçek Süpermen ile dondurma yemeye göndererek ödüllendirir.

Yapacağımız ya da yaptığımız işlerde azimle ve sabırla devam ettiğimiz sürece başarılı olacağımızı çoğu fırsatta dile getiren Mevlâna İdris, hayvanları da bu vasıflara büründürerek çocuklara bu değerleri öğretmeyi amaçlar. Etrafındaki her şeyden kuşkulanan Kuşkucu Horoz, dünyanın dönüp dönmediğini öğrenmekte kararlıdır. Bunun için birçok faaliyet yapsa da amacına ulaşamaz. Sabırla düşünmeye devam eden ve dünyanın dönüp dönmediğini öğrenmeye çalışan Kuşkucu Horoz’un eline bir fırsat geçer:

“Kuşkucu horoz ‘İşte! Dünyanın dönüp dönmediğini anlamam için bulunmaz bir fırsat!’ diye düşünüp hemen hazırlıklara başladı. Horozun düşüncesine göre dünya dönüyorsa bunu anlamamanın en sağlıklı yolu dünyanın dışına çıkmak ve dünyaya oradan bakmaktı. Kuşkucu horoz hiç de haksız sayılmazdı. Bir şeyi görmenin en iyi yolu, o şeyi görebilecek

uzaklıkta olmayı gerektirir. Karpuz çekirdekleri karpuzu göremezler...”
(Zengin, 2005: 13).

Kuşkucu Horoz, bu fırsatı değerlendirip uzaya gitmelidir. O zaman düşüncelerinde haklı olup olmadığını görecektir ve sabırla aradığı sorunun cevabına ulaşacaktır. Bu azimle yola çıkan Kuşkucu Horoz, birçok zorluğa rağmen, uzaya gitmesine vesile olacak roketin yanına kadar gider. Hiçbir engelin onu yolundan alıkoymasına mümkün değildir. Uzaya gider, gelir ve tekrar ait olduğu yuvasına, çiftliğine döner.

Kuşkucu Horoz çocukların yüzünde güller açtırmaya devam ededursun bir başka hayvan kahramanımız yine azmi ile çocuklara örnek olmaktadır. Ormanda vereceği konser için aylar öncesinden hazırlanmaya başlayan kirpi, sabırla konser hazırlıklarını sürdürmektedir. Düzenli ve sürekli yaptığı işler ona unutulmaz bir konserin gururunu yaşatacaktır. Azmin sabırla kol kola yürümesinin meyvesi, muhteşem bir konser ve kirpinin unutulmaz sesiyle hafızalardaki yeri olacaktır:

“Kirpi ise yuvasında sabahtan akşama kadar şarkı söyleyerek konser için hazırlanıyordu. Sabahleyin yatağından kalkan kirpi elini kalbine götürünce değişik sesler duydu. Çok heyecanlıydı. Sesini bir kez daha kontrol etti; mükemmeldi. Hayvanlar şimdi büyük çınarın altında toplanmış, onu bekliyor olmalıydılar. Yuvasından çıktı ve çam ağacının altına doğru yürümeye başladı. Okları pırıl pırıldı.” (Zengin, 2015: 9-11).

Kirpi ve horoz azimle çalışırken Mevlâna İdris’in çocuk kahramanları da boş durmaz. Dünyadaki gidişata dur demek için gece gündüz çalışan, sabırla yaşanılabilir bir dünya hayallerini eylemle buluşturmak isteyen *Mavi Çocuk*, insanların vicdan atmosferlerini sorgulayarak hayallerine yol verir:

“Dünyanın dertleri sürerken, insanlar bilinen yeryüzü sorunlarıyla boğuşurken, çocuk, zorluğun içinde kolaylığı, kaosun içinde saat gibi işleyen aklı buldu aklıyla. Yapmaya başladı çocuk. Sabırla ve büyük bir incelikle. Hata yapmamaya çok dikkat ederek. İnsana ait bütün ruhsal ve fiziksel verileri mistik, matematiksel ve felsefi süzgeçlerden geçirip harmanlayarak. Gerekli olan hiçbir şeyi dışarıda bırakmayarak ve ilgisiz hiçbir şeyi içeri almayarak... Örmeye başladı gezegen sistematiğini. Evrenin içerisinde yeryüzünü, yeryüzünde toplumları, toplumda da her insanı tek tek koordinatlandırıp, bunları, kurgulamaya başladığı değerler sistemi içine yerleştirmeye başladı. İnsan organizmasını hücrelerine

varıncaya kadar tanımlayıp, her bir milimetrekaresinin aksiyon ve reaksiyon değerlerini hesaplamış, duygu ve alışkanlıklar arası geçişme hesaplarını, refleks matrislerini, korku ve heyecanlarının simetrik ve asimetrik görünümünün tarihsel süreç içerisindeki ölçümsel cetvellerini çıkarmıştı.

Çocuk, büyük bir heyecanla hiç ara vermeden bu çalışmalarına devam etti. Kafasının içinde yalnız o büyük hayali vardı: siber kumanda!” (Zengin, 2016: 14-15).

Böylesine karışık bir sistemi hele hele insanların duygularına etki edecek bir aleti yapmak tabii ki kolay değildi, çocuk bu işi azim ve sabır olmadan başaramazdı. Ama yılmadı Mavi Çocuk ve hayalindeki kumandayı yaptı. O, çocuklara yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için kararlılıkla çalıştı. Böylesine bir azim örneği sergileyen ve azığında da sabır olan Mavi Çocuk, tüm çocuklara örnek olurken *Dünyanın En Uğurböceği* de aradığından vazgeçebilir miydi? Vazgeçmedi ve o güzel bahar gününde normal bir istekte bulunabilecek birini aradı. Açgözlü insanlara karşı kanat çırpıp uğurböceği sabırla uçmaya devam etti. Çünkü o gün yapabileceği şeylerin kendisinden istenmesini ve yeryüzünün kırmızı üzerine siyah beneklere bürünmesini istiyordu. Tilkinin dünyanın bütün tavuklarını yiyemeyeceğini, ayının balın içinde yüzme hayalinde bile midesinin bulanacağını, eşeğin dünyadaki bütün arpaları sindiremeyeceğini bilse de bu istekleri yapması imkânsızdı. En nihayetinde bu açgözlü varlıkların isteklerini duymazdan geldi çünkü ayı olmak saçmalamay, eşek olmak eşeklik yapmayı engellemiyordu. Gayesi için kanat çırpmaya devam etti. Sabırla normal istekleri olan birini aradı. Yorulsa da azimle uçmaya devam ediyor, aynı zamanda da düşünüyordu. Neredeyse filozof olacaktı ki dünyanın en masum duruşlu çocuğu ile karşılaştı ve o çocuğun normal bir istekte bulabileceğine karar verdi, çocuğun yanına kondu:

“Çocuk biraz gıdıklanmış gibi yanaklarını oynattı ve tabii ki uğurböceğini fark etti. Onu, işaret parmağının ucuyla alıp gözlerine yaklaştırdığında uğurböceği çocuğun gözlerini daha yakından gördü. Çocuk da uğurböceğine daha yakından bakıyordu. İşaret parmağının ucunda durmak, bir uğurböceği için her an uçmaya hazır olmak demekti. Çocuk ne dileyecekti acaba? Çocuğun dilediklerini yapabilecek miydi uğurböceği?” (Zengin, 2005: 19).

Uğurböceği dilekleri gerçekleştirdi mi bilinmez ama Mevlâna İdris, çocukları merak duygusuyla düş ve düşünce serüvenine çıkararak onların en çok gereksinim duydukları sabır ve azmi onlara rehber tayin ederek yazmaya devam eder.

4.1.2.4 Yardımlaşma

İnsan yaşadığı toplum içerisinde kendinden, yakınlarından ve toplumdaki diğer insanlardan sorumlu olarak yaşamaktadır. Sosyal yaşam içerisinde varlığını sürdüren günümüz insanları sadece kendinden sorumlu gibi yaşamaya başlasa da aslolan başka insanlardan da sorumlu olarak yaşamaktır. İnsan olmanın gereği yardıma muhtaç olanlardan, yaşlılardan, hastalardan ya da başka ihtiyaç sahiplerinden haberdar yaşamaktır. Nitekim dinimizde bunu böyle emretmektedir. Peygamberimiz insanların en hayırlısını tanımlarken “insanlara en çok faydalı olan” ifadesini özellikle vurgulamaktadır. İnsana hizmeti ibadet derecesinde makbul gören İslam dinî yardımlaşmayı, paylaşmayı, dayanışmayı, zorda kalanın imdadına yetişmeyi emretmiştir. Hal böyle iken İslamî hassasiyetlerin kalemin mürekkebine karışmaması Mevlâna İdris için mümkün değildir. En önemli insanî değerlerin başında gelen yardımlaşma kavramı yazarın hikâyelerinde yerini alır. Çünkü yalnızlaşan insanlar bu değeri kaybetmiş ya da kaybetmek üzeredir. Zira insanlık mahiyetini yitirmiş, merhamet kalplerden çıkartılarak, vicdanların kapıları mühürlenmiştir. Bu yüzdendir ki Mevlâna İdris, kendilik bilincini de çoğu hikâyesinde sorgular ve bu sorgulamaların ışığında belli sonuçlara ulaşır. Çarpıcı sonuçlardan bir tanesi de yardımlaşma kavramının son demlerinde olduğu gerçeğidir. Ama yazar pes etme niyetinde değildir. Çocuklara bu kavramın mahiyetini kavratmak ve geri dönüşü olmayan yollara girmeyi engellemek için, eserlerinde sıkça yardımlaşmayı anlatır. Kâh ormanların kralı diğer hayvanlara heybesinde yiyecek taşır kâh trafik polisi olmak isteyen kurbağa için çocuklar yardım elini uzatır. Çünkü her kim olursa olsun yardım elini uzatmak büyük bir erdemdir:

“Çocuklar ona yiyecek getiriyormuş. Kurbağa da sevinçle vıraklayarak yiyecek getiren çocuklara teşekkür ediyormuş.” (Zengin, 2015: 11).

Mevlâna İdris her koşulda yardımdan yanadır ama yardım sadece ihtiyaç sahiplerine yapılmaz. İyiye, kötüye, yaşlıya, gence, hastaya ve en önemlisi kendini arayana yardım elini uzatmak gerekir. Yardım bazen maddi şeyleri paylaşmak bazen de duyguları paylaşmaktır. Zira *Uçan Eşek* için yardım elini uzatan kuşlar, “kendi kanadından bir tane telek koparıp eşeğin hayran ve memnun bakışları altında bu telekleri birleştirdiler ve daha sonra sekiz yüz sekiz telekten oluşan bu büyük kanadı eşeğin iki yanına yapıştırdılar.” Kendi kanatlarından fedakârlık ederek eşeğe yardım eden kuşların bu yaklaşımı tüm insanlara örnek olacak niteliktedir. Irk, dil, din ayrımı yapmaksızın

yapılan bu yardım herkesin sahip olması gereken erdemler arasında yerini korumalıdır. (Zengin, 2005: 14).

Eşek yardımlar sayesinde oluşturulan kanatları ile uçarken, çocukların en çok yardım talep ettiği bir konuda onlara yardım eden Filozof Köpek de mahallenin en gözde yardımseveri olur. Çocuklar onun peşinde koşar çünkü yardımını hiç esirgemez. Mahallenin gözdesidir, çünkü çocukların bütün ev ödevlerini yapar. Yaptığı yardımın karşılığını beklemeyen Filozof Köpek davranışı ile örnek olmaktadır. İçinden geldiği gibi davranan ve başkalarına yardım eden çocukların sayısı yazarın eserlerinde oldukça fazladır. Süpermen olmak isteyen çocuğun yardımına arkadaşları koşar. El birliği ile bir sürü pireyi toplarlar:

“Üç ay uğraştıktan sonra arkadaşlarının da yardımıyla beşbin tane pire yakaladı.” (Zengin, 2016: 11).

Küçük Süpermen'in arkadaşlarının yardımı olmadan bu kadar pireyi yakalamasına olanak yoktu ve arkadaşlarının yardımseverliği ile bu işi başarabildi. Yardımlaşma sayesinde başka bir işi başaran başka çocuklar da karın keyfini doyasıya yaşamak için uğraşıyorlardı. Binalarla kuşatılmış şehrin meydanında buldukları karı kimse görmesin ve yok etmesin diye yetişkinlere inat daha çok yardımlaşıyorlardı:

“Kar toplamaya başladılar. Karlar karlara eklendi ve bir tavşan yapacak kadar kar topladıklarında durdular. Kaç ayağı vardı tavşanın? Dört. İyi... Dört tane ayak yaptılar. Kaç kulağı vardı tavşanın? İki. İyi... İki de uzun kulak yaptılar. Gövdesiz tavşan olur mu? Olmaz. Gövdesini de yaptılar. Ne oldu? Tavşan oldu.

Biri gözünü diğeri burnunu yaptı. Bir başkası atkısını doladı. Ve bu işbirliği ile bu kadar karı bulan çocuklar bir tavşanla yetinir miydi? Ağaçlar, şelaleler, tümsekler ve çiçekler el birliği ile yapıldı. Çocuklar kalplerini de birleştirerek istediler kardan tavşanı ve sonuç mükemmeldi.” (Zengin, 2005: 9).

Yardımlaşma çoğu zaman iyilikle yan yana dursa da bazen kötülükleri engellemek için de yardımlaşma söz konusu olmalıdır. Fark edilen bir kötülüğü ya da başka insanların kötülükten zarar görmesini engellemek de yardım olarak kabul edilmektedir. Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın misali olaylara yaklaşmamak gerekir. Zira bütün mahalleye korku salan kaplanın bakkal olma isteği kötü sonuçlar doğurunca yoldan geçen bir avcının yardıma koşması bundandır. Timsahın diş hekimi olma planları, fitratına

uygun olmasa da, tavşanı görünce suya düşer ve tavşan diğer hayvanların da hayatını kurtarır:

“Tavşan, timsahın tehlikeli bakışlarını anlamış ve vınnnn diye oradan kaçmış. Sonra da bu olayı herkese anlatmış.

Tavşanı dinledikten sonra hiç kimse dişini çektirmek için timsaha gitmemiş.” (Zengin, 2015: 21-23).

Yardımseverlik kişinin içinden gelerek yaptığı bir davranış şeklidir. Hiç kimse zorla bir başkasına yardım yaptıramaz. Yapılan yardımlardan bir menfaat beklemek tabii ki yardımın doğasına aykırıdır. O yüzden yardımı yapan kişi hiçbir karşılık beklemeden bunu yapar. Bu durum toplumsal birlik ve beraberliğin emin ellerde yaşamasına zemin hazırlar. Toplumsal çıkarların bireysel çıkarlardan önemli olduğu aşikârdır. Nitekim bunu günümüz insanları için söylemek pek mümkün değildir. Çoğu insan yardımını kendi çıkarlarını düşünerek eyleme dökmekte ya da karşılık bekleyerek yardım yapmaktadır. Hâl böyle olunca da toplumsal çöküntüler yaşanmakta ve bireylerin çıkarları her şeyin önüne geçmektedir. Bunu fark eden *Havuç Havuç Havuç* adlı hikâyedeki çocuk kahraman dünyadan kendisine iletilen istekleri geri çevirir. Yetişkinlerin karşılık beklemeden bir şey yapmayacağını anlayan çocuk sırrını hiç kimseye söylemez. Uzayda yetiştirdiği sebze ve meyveleri ihtiyaç sahiplerine gökyüzünden yağdırmaya devam eder.

Mavi Çocuk da çalışmalarına aralıksız devam ederken gökyüzünden havuç yağdıran çocuk gibi gerçeği fark eder. İnanmak istemediği bu gerçeği yok etmek için siber kumandasına bir düğme daha ekler. Yardımlaşma düğmesinin rengini de beyaz yapar ki bencillik yok olsun:

“Zengin ülkeler yoksul ülkelere, zengin insanlar yoksul insanlara alabildiğine içten duygularla kardeşesine yardım etmeye başladı, iki gömleği olan, hiç gömleği olmayana veriyordu gömleğinin birini. Cebinde beş lirası olan, bu paranın iki lirasını hiç parası olmayana veriyordu. Çocuk, bu noktasal değişimleri ekranından izleyip görüyor ve siber kumandanın beyaz tuş için volümü biraz yükselttiğinde adam beş lirasının hepsini vermek istiyordu.” (Zengin, 2016: 18).

Mevlâna İdris, yardımlaşmayı sadece bireysel bir özellik ya da insanlara ait bir davranış biçimi olarak görmez. Doğadaki tüm varlıklar arasında göremediğimiz, ya da görmek istemediğimiz, bir yardımlaşma her zaman mevcuttur. Çünkü yazarın değerler dünyasında herkes Allah'ın yarattığı muntazam düzen içerisinde kendi üzerine düşen

görevleri yapmalıdır. Bu yüzden yardımlaşma bireyden topluma, toplumdan evrene yayılmalıdır. Tüm dünyadaki yardımlaşma insanların da kalbi kucaklaşmalarına vesile olacak ve acılar, dertler, elemeler paylaşarak son bulacaktır.

Bundan dolayı Mevlâna İdris, savaşlardaki insanların ve özellikle çocukların yaşadıklarını eserlerinde anlatır. Yazar bu temayı, vicdanlardaki mühürleri kaldırmak ve gelecek nesillere savaşız bir dünya bırakmak ümidi ile anlatır durur; kanayan çocukları, annesiz kalan çocukları ve daha nicelerini anlatır. Yardım elinin de savaştaki insanlar için can suyu olduğunu sürekli vurgular. *Halepli Zeynep* de bu yardım elinin çocuk ayağını simgeler. Kendi daha yedi yaşında olan ama yüreği kocaman olan Halepli Zeynep, Suriye'deki savaştan kaçarak Antep'e yerleşen bir ailenin kızıdır. Kendi savaştan kurtulsa da aklı yaşadığı yerlerde ve arkadaşlarındadır. Zeynep, arkadaşları için gözyaşı dökerken yanında beliren bir köstebekle inanılmaz şeyler yapma fırsatını yakalar. Çocukların en büyük yardımcılarından olan hayvanlar karşılıksız sevgileri ve yardımseverlikleri ile bu hikâyede de karşımıza çıkar. Köstebek ve arkadaşları insanlık adına ve insan olamayanların adına, Antep'ten Halep'e uzun bir tünel kazar. Zeynep de bu tünel aracılığıyla yiyecek, giyecek ve ilaçları ihtiyaç sahiplerine ulaştırır:

“Tünel, köstebek Matkap' ın Halep ve Antep'teki yüzlerce köstebek arkadaşının yardımıyla yirmi beş günde genişletilip tamamlanmıştı. Çalışmanın son günlerinde durumdan haberdar olan Antep'teki köstebekler de ciddi bir çabayla bu işe katılmışlardı. Köstebek Matkap ve diğer beş köstebek için altı çift paten almıştı. Köstebekler bu patenlerle Antep'ten Halep'e, Halep'ten Antep'e rüzgâr gibi gidip geliyorlardı. İki şehir arasında yiyecek taşıyorlardı, umut taşıyorlardı, sevinç taşıyorlardı, ilaç taşıyorlardı. Antep'teki küçük bahçe Halep için lojistik merkezi gibi olmuştu.” (Zengin, 2016: 21).

Zeynep bencil davranmamış ve geride bıraktıklarını unutmamıştır. Türkiye'den uzanan yardım elini, eline geçen ilk fırsatta paylaşmış ve çocuk gerçekliği ile yetişkin gerçekliğinin farkını çok güzel ortaya koymuştur. Çocuk ruhunun aldığı derin yaralara rağmen elinden geleni yapmak için uğraşmıştır. Zeynep daha fazla yardım etmek için başka yollar düşünürken dilekleri gerçekleştirmek için çırpınan uğurböceğinin dikkatini dalgın ve buğulu gözlerle yolu adımlayan bir çocuk çeker ve çocuklarla hayvanların buluşması bu hikâyede de karşımıza çıkar. Çünkü kadim dostluklarına toz kondurmayan, her zaman yardımlaşan çocukların ve hayvanların, yetişkinlere öğreteceği çok şey vardır.

Kendini fark ettirmek için uzun uğraşlar veren Dünyanın En Uğurböceği sonunda emeline ulaşır. Çocukla konuşmaya başlar. Konuşmaya istekli olmayan çocuğun dilek cümlesini öğrenebilmek için çabalayan Dünyanın En Uğurböceği amacına ulaşamaz. Çocuğa yardım etmek ve dileğini gerçekleştirmek için sabırsızlanır. Bir müddet daha konuşunca çocuğun konuşmaktan başka bir dileğinin olmadığını anlar. Dünyanın En Uğurböceği, çocuklara kanat verip uçmayı onlara bırakmamız konusunda çocuklarla hem fikir olur:

“Biraz konuştular... Ne hakkında dersiniz? Çok şey.
Biraz birbirlerinin gözlerine baktılar. Ne gördüler dersiniz?
Çok şey.
Biraz sarıldılar birbirlerine.
Ne hissettiler dersiniz. Çok şey.
Sonra birbirlerinden birer dilek dilediler.
Uçtular birbirlerinden.
Gök büyüktür.”(Zengin, 2005: 24).

4.1.3 Kavramlar

4.1.3.1 Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik/Adaletsizlik

Mevlâna İdris’in eğitimden beklediği çocuklara gerekli bilgi, beceri ve kalıcı davranış değişikliklerini kazandırmasıdır. Yazar, çocuğun yeteneklerini keşfetmesi, kendi gerçekliğinin farkına varması ve insanlara karşı duyarlı olması gerektiğinin bilinci ile yazmaya devam etmektedir. Mevlâna İdris’in çağrışım gücü yüksek hikâyelerin varış noktası çocukta insanî değerlerin yerleşmesini sağlamaktır. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma gibi birçok değeri çocuklara aşılamaaya çalışan yazar; günümüzün en büyük insanlık ayıplarından olan açlığı da anlatmadan geçmemektedir. Dünyadaki insanlara karşı duyarlı olmayan günümüz insanının kayıplarını çocuklarda görmek istemeyen Mevlâna İdris, sanatçı duyarlılığını çocuk duyarlılığı ile birleştirerek yazmaya devam etmektedir:

“Nasıl oluyordu da sıska, kemikleri sayılabilen zavallı insanlar biraz daha ölürlen, çok şişman adamlar biraz daha yemek yiyebiliyorlardı?” İnsanların açlıktan nasıl öldüğünü anlamlandıramayan Mavi Çocuk bir taraftan şişman insanları düşünürken bir taraftan da bunun nasıl olabileceğini anlamaya çalışır. Çocuk duyarlılığı böyle bir şeyi anlamak istemez. Dünyada her gün binlerce insan açlıktan ölürlen binlercesinin şişmanlıktan ölmesi akıl alır şey değildir. Aslında sadece Mavi Çocuk ve diğer çocuklar

bunu anlayamaz. Çünkü onlar henüz kirlenmemiş duygularla fitratlarında olan insanî duygularla yaşamaktadırlar. Ve Mavi Çocuk sorgulamaya devam eder:

“Nasıl oluyordu? Nasıl oluyordu da herşey her an yok edilme tehdidi ile karşı karşıya bulunuyordu. Nasıl oluyordu da fırınlar ekmek, marketler yiyeceklerle dolu iken, bir tane değil, yüz tane değil, yüzbinlerce insan açlıktan ölebiliyordu?” (Zengin, 2016: 10).

İnsanın düşünebilme ve akledebilme mekanizmasını harekete geçiren temel tetikleyici kavramlardır. Başka bir deyişle kavramsallaştırılmış olgular, nesnelere ve varlıklar aracılığı ile insan düşünebilir, akledebilir. Yani kavramsallaştırma olguları, nesnelere ve varlıkları kelimeler ile ifade etmeye, ete kemiğe büründürmeye verilen addır. Bu yüzden kavramlar çocuğun zihninde tuttuğu yer kadar düşünmesine imkân sağlamaktadır. Bunun farkında olan Mevlâna İdris, kavramsal düşünme yeteneğini geliştirmek için kavramları önce çocuklara sorgulatır sonra ise bu düşünceleri eyleme dönüştürür. Açlıktan insanların nasıl ölebileceğini anlamayan ve şişman insanları sorgulayan Mavi Çocuk sonrasında dünyadaki açlık sorununu yok etmek için harekete geçer. (Zengin, 2016: 11).

Dünyadaki açlıkla beraber yoksulluğun giderek artması çoğu kişinin umurunda olmazken komşusu aç yatarken tok yatamayacak olan insanlar mutlaka vardır. Zengin daha zengin yoksulun ise daha yoksul olmaya başladığı günümüzde adaletsiz gelir dağılımı uçurumu daha da belirginleştirmektedir. İnsanlık kavramının içinin boşalmaya başlaması da aç insanların sayısını her geçen gün arttırmaktadır. Afrika’da, Hindistan’da ve daha başka birçok ülkede yaşanan yoksulluklara duyarsız kalmayan Bulut Çocuk, uğurböceğinden kendi için hiçbir şey istemez, istedikleri tüm insanlar içindir:

“Uğurböceği "Yeni bir dilek dileyecek misin?" diye sormadı, ama bunu gözleriyle sordu ve çocuk da gözleriyle cevap verdi: "Evet, yeni bir dileğim var" Sonra hafifçe konuştu: "Yoksulluğun bitmesi mümkün mü?" Uçtu uğurböceği. Boşluğun tam içine. Ve dans...
Ve bahçe içinde güzel evlerde hiçbir şeyden şikâyet etmeyen aileler. Hiç bozuk olmayan yollar, kaldırımlar vardı hiç rahatsız etmeyen şehirlerde. Hiç kimse çirkin çirkin bağırıyordu, içindeki bir yoksulluk sebebiyle bir başkasına.” (Zengin, 2016: 26).

Dünyanın böyle güzelliklerle de dönebildiğini düşünen Bulut Çocuk, yoksulluğun ve beraberinde gelen açlığın bittiğine çok sevinir. Aç insanlarla dolu bir dünyanın kimin işine yaradığını da sorgulamadan edemez. Sorgular çünkü öğrenmeli ve ona göre

yaşmalıdır. Sorgular çünkü insanlığın yeniden inşasından sorumludur. Tüm kapitalist güçlere sesini duyurmak ve insanlığı uyandırmak için de bağırarak konuşmaya başlar:

“Sizler aç, sizler de tok insanlarsınız. Ayrıca aranızda aşırı açlıktan ve aşırı tokluktan ölmek üzere olanlar da var. Bunlar da dünyadaki besin kaynaklarının tümü. Yapılan hesaplamalar gösteriyor ki doğadan elde ettiğimiz bu yiyecekler sizin en az üç katınız kadar insanı daha besleyebilir. Peki, nasıl oluyor da bir kısım insanlar, yani bazı yüzmilyonlar, hatta milyarlarca insan açlıktan ya da susuzluktan ölebilecek hale geliyor? Susuyordu herkes. Çocuk uğurböceğinin şeffaf mantığının içinden dökülen cümleleri dinlemeyi sürdürüyordu. “...Sorun şu,” diye sürdürdü uğurböceği. "Bu besinler adaletli dağıtılmıyor. Bazı ülkeler ya da insanlar, bir ekmekle doyabilecekken yüzlerce ekmeğe sahip olmak istiyorlar ve oluyorlar. Sonra da bunların hepsini yiyemeyip çöpe döküyorlar. Ama diğer taraftaki ekmeksiz insan bu arada açlıktan ölebiliyor...” (Zengin, 2016: 17).

Uğurböceği durum tespiti yaparken Bulut Çocuk da düşünmeye ve çareler aramaya devam eder. Uğurböceği açlığı bitirmek için kanat çırparken dünyadaki bütün yiyecekleri ve içecekleri toplar. Sonra da insanları toplar: Aç, tok ve obez.

“Boşluktaki aç ve tok insan gruplarından çıt çıkmıyordu. Bazı obezlerin başı öne eğilmişti. Uğurböceği bir ıslık çaldı ve yiyecekler ışık hızıyla görülmeyen eller tarafından insanlara dağıtılmaya başlandı. Herkese eşit miktarda bir yiyecek paketi veriliyordu. Bir ekmeğe, bir şişe su, biraz meyve. Gerçekten, doymayan olursa bir paket daha.

Kısa süre sonra milyarlarca insan yiyecek paketlerini eşit olarak almıştı. Ama daha boşluğun besin kaynakları kısmındaki yiyeceklerin yarısından fazlası duruyordu.

Çocuk, izlediği bu tabloya kendinden geçmiş gibi bakıyordu.

Önündeki bu büyük resimde aç insan yoktu. Demek ki açların değil, açlığın öldüğü bir dünya mümkündü. Buluttan at, buluttan kemanıyla gökyüzünde bir sofra senfonisi çalıyordu çılgınca. Çocuk çok net işitiyordu kemani. Acaba herkes duyuyor muydu bu büyük müziği?” (Zengin, 2016: 18).

Açların ölmesine engel olan ve açlığı öldüren Bulut Çocuk gibi müziğin sesini duyan ve harekete geçen başka çocuklar da vardır. Sorun çözücü çocukları anlatan yazarın havuç yetiştiren çocuğu da müziğin sesini duyar. Hemen harekete geçen çocuk annesinden aldığı havuca binerek uzaya gider. Çünkü egemen güçler uzayda değildir. Uzayda sebze ve meyve yetiştiren çocuk, insanlığın öldüğü yerlerdeki aç insanlara gökyüzünden sebze ve meyve yağdırır:

“... zaman zaman dünyanın çeşitli yerlerine karpuz, elma, ıspanak, limon, maydanoz, patlıcan, muz, salatalık, armut, pırasa, gül, portakal, marul, nergis, menekşe, kavun, mantar, çilek gibi şeyler yağdırmaya başladı. Yiyecekler en çok, dünyanın açlık çeken bölgelerine yağıyordu. Böylece bir süre sonra dünyada açlık sorunu kalmadı. Hele gökyüzünden nergislerin, menekşelerin yağışı... Görülecek şeydi doğrusu. (Zengin, 2016: 22).

Çocukların hayal güçleri ile onlardaki olumlu değerleri yeşertmeye çalışan yazarın gökyüzünden yağdırdığı çiçekleri yastıklarının altında kurutan birçok çocuğu vardır. Kuruttuğu çiçeğin anlamını da unutmadan yaşayan çocuklar, dünyayı gezerken ellerindeki kurumuş çiçeği kalplerinin üzerinde taşırlar:

“Elimde bitmeyen bir ekmek olmalı. Dünyanın bütün açlarını ekmekle doyurmalıyım. Hem dünyayı gezmiş olurum, hem de herkesi doyururum.” (Zengin, 2016: 53).

Yoksul ve aç insanlara duyarlı olan çocuklar yetişkinlerin düşünemediklerini düşünürler ve eyleme geçerler. Tabii bu arada en çok da kendileri gibi çocuk olanları düşünürler. Halepli Zeynep de savaştan kurtulmuş ve Türkiye’ye sığınmıştır. Ama akli hep doğup büyüdüğü yerlerdedir. Halep’te kalan çocuklara ve diğer insanlara yardım edebilmek için köstebek arkadaşları ile durmadan çalışır. Yeraltından açılan yardım koridoru yardıma muhtaç insanlar için hayat suyu olmuştur. Özellikle açlıktan ağlayan çocuklar için:

“Köstebek giderken ona biraz ekmek verdi Zeynep, Halep’teki aç çocuklara vermesi için.

Ertesi gün köstebek Matkap, beş köstebek arkadaşıyla geldi Antep'teki küçük bahçeye. Çok sevinmişti Halep'teki aç çocuklar ekmeğe. Daha çok ekmek götürmek istiyorlardı. Daha çok çocuk sevin sin diye. Zeynep bir kucak dolusu ekmek getirip verdi köstebeklere.” (Zengin, 2016: 19).

Zeynep’i yardım için görevlendiren yazar, çaresizliğin bir anneye hiç yakışmadığının da farkındadır. Ama bu dünya düzenini değiştirmek için de çocuklardan başka çare olmadığına emindir. Duyarlı bir gençliğin yapamayacağı ve başaramayacağı hiçbir şey yoktur. Çünkü gökyüzü ve anneler ağlarken çocuklar dayanamaz:

...
Açlıktan bir insan ölüyordu.
Ekmek utanıyordu
Terliyordu nimetler, gökyüzü ağlıyordu.

Bir çocuk ölüyordu dünyada
Kanserden değil uçurumdan düşmekten değil
Açlıktan bir çocuk ölüyordu,
Anneler çaresizdi.
Onlar da ölüyordu. (Zengin, 2004: 66).

4.1.3.2 Eğitim-Okul-Öğrenci

Hızla değişen yaşam koşulları insanların öğrenme süreçlerine etki etmektedir. Bilimsel gelişmelerin son yirmi yılda hayatımıza getirdiği yenilikler hiç ara vermeden ve hızlı bir şekilde devam etmektedir. Özellikle teknoloji alanındaki hızlı ilerleme insanların öğrenme ve bilgi edinme süreçlerini de önemli ölçüde etkilemekte ve farklılaştırmaktadır. Değişim hızının yükselişe geçmesi ile ‘bilgi toplumu’ kavramı hayatımızın her alanına sirayet etmektedir. Daha çok bilgi, daha çok eğitim ve daha iyi bir toplum anlayışı yaygınlaşmaktadır. Durum böyle iken insanlardan bilgi üreten, bilen, aktif düşünen ve en önemlisi bilgiye değer veren bir yapıya sahip olmaları beklenmektedir. Yani artık bilgi toplumlarını, bilişim teknolojileri yönetmektedir.

Bu evrilme sürecinde insanların da bu hızlı değişime ayak uydurabilmesi beklenilmektedir. Bunun sonucu olarak toplumun tüm kurumları değişmeye başlamaktadır. Hiç kuşkusuz bu evrilme sürecinden en çok etkilenen kurumlar arasında eğitim kurumları gelmektedir. Çünkü bir toplumun eğitim kurumları nitelikli insanları yetiştirmek için uğraşmaktadır. Bu uğraşların sonucu olarak ortaya çıkan okullar ise “bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesi, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varması ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi, bireyin toplumsal yaşamda gerekli olan sosyal becerileri kazanması” için faaliyet göstermektedir. Zira “bu yönüyle, okulda öğrencilere gerekli sosyal becerilerin kazandırılması, pekiştirilmesi ve bu becerilerin değişik ortamlarda uygulamaya geçirilmesi ilköğretimin önemli fonksiyonları arasında yer almaktadır.” (Genç, 2005: 42).

İlköğretimin bu önemli işlevleri hitap ettiği yaş grubu ile yakından alakalıdır. Ortaöğretim kurumlarında daha çok bilgiye dayalı eğitim modelinin esas alınması çocukların bilişsel gelişimi ile paralellik göstermektedir. İlköğretim çağındaki çocukların eğitimi onların hayatlarını sürdürebilecekleri bilgi ve becerileri kazanmalarında en önemli basamak olarak değerlendirilmektedir. Ancak içinde bulunduğumuz eğitim sisteminin uygulamalarının bu amaçlara ters düştüğünü sezdirenen Mevlâna İdris,

eserlerinde okul-öğretmen ve öğrenci kavramlarını hep eleştirel bir bakış açısı ile ele almaktadır.

DENİZDE ÖĞRETMEN YOK

Okuldan çıkınca soluğu denizde alıyorum.

Denizde öğretmen yok.

Denizde ev ödevi ve karatahta yok.

Varsa yoksa özgürlük

(Zengin, 2004: 26)

Yazar, bu şiirinde öğretmenin olamayacağı yerde özgürlüğün var olduğunu dile getirmektedir. Denizlerin uçsuz bucaksız maviliğinde özgürce düşünen ve hayal edebilen çocukların tarafında olduğunu sürekli dile getiren yazar, okulların çocukları kısıtladığını ve körelttiğini vurgulamaktadır. Tek tip insan yetiştirilmesine karşı sesini yükseltme gereği duyan Mevlâna İdris;

“Şimdi de susun, diyorlar

Hayır susmuyoruz.

Ülkedeki on milyondan fazla öğrenci şu anda susuyor.

Susuyor da ne oluyor?

...

“Ülkenin sonunda bir suskuhaneye dönüşmesinden korkuyorum.” (Zengin, 2004: 18).

Derken öğrencilerin duygu ve düşüncelerine tercüman olmak niyetiyle yazmaktadır.

Mevlâna İdris, insanın hayatının önemli bir dönemini okulda geçirmesine, bilginin bir zenginlik kaynağı olarak gösterilmesine karşı çıkan J.J.Rousseau gibi düşünmektedir. Bu “dünyada verilen eğitimi hiç dikkate almıyorum. Şu gülünç kurumları ben, halka açık kurumlar olarak görmüyorum.” diyen Rousseau, eğitimin kişide başladığını ifade eder. Rousseau, yaşam olgusu içinde bireyin yeteneklerinin keşfedilmesini ve bu yetenekleri kullanarak yaşamını sürdürmesinin önemli olduğunu vurgular. Medenî insanın sürekli bir koşuşturmaca içerisinde sadece köleler gibi yaşadığını ve köle gibi öldüğünü anlatan Rousseau, önceliğin insan gibi yaşamak olduğunu belirtir. Rousseau ayrıca yaşama sanatının çaba ve yetenek sanatı olduğunu söylerken asıl eğitimin buyruklardan değil, uygulamalardan oluşması gerektiği tezini ortaya koyar. (Rousseau, 2000: 26-27-35).

Çocukların doğa ve hayvanlarla vakit geçirmesi, gökyüzünde hayallerine ulaşmak için uçmaları gerektiğini ve çocukluklarını doyasıya yaşayarak yeteneklerinin farkına varabileceklerini dile getiren Mevlâna İdris, okulun buna engel olduğu görüşünde Rousseau ile hem fikirdir. Bu yüzden okulda yaşanan olumsuzlukları çocukların duyguları ile anlatmaya çalışır. Yetişkinlerin farkında olmadığı tek şey de çocukların, yetişkinler gibi modern hayatın içinde kaybolmak istemeyişleridir. Nitekim okula sürekli geç kalan Sarı Telefon Sokağı'nda yaşayan çocuğun başına gelenler alınca kazınan derin çizgiler gibi kaybolmayacaktır:

“Okul şehrin dışındaydı ve çocuklar şehrin içindeydi. Çocukların okula gitmeme hakları yoktu, çocukları okula götüren otobüsler vardı. Sarı Telefon Sokağının, çocuklarını okula götüren otobüsün koltuklarından birisi genellikle boş kalırdı. Bu koltukta oturması gereken çocuk bütün çabalarına rağmen erken uyanamıyor ve otobüsü kaçırmış oluyordu. Bu nedenle bildiği üç şarkıyı söyleyerek yürümeye başlıyor ve okula geldiğinde birinci dersi de kaçırmış oluyordu. Ve tabii ki öğretmen ona kızılıyordu. Ama bu hiçbir şeye yaramıyordu.” (Zengin, 2016: 7-8).

Yazar, *Sarı Telefon Sokağında Rüya* başlığını bazı göndermelerde bulunmak için seçmiş olabilir. Bu isim modernizmin dünyayı etkisi altına almasıyla Batı dünyasının eğitim modellerinin dayatmaya varan uygulamalarının tüm dünyada kabul görmesine yapılan bir eleştiri olarak değerlendirilebilir. Sarı Telefon Sokağı'ndaki betimlemeler Avrupa tarzı filmleri anımsatmaktadır. Modern algıya göre eğitim, kocaman bir otobüse doldurulan çocukların sarı renge karşı geliştirdikleri önyargıların toplamıdır. Uyuması, oynaması ve konuşması yasak olan çocuklar eğitimle mükemmel(!) hale getirilebilir. Bu yüzden Mevlâna İdris'te okula geç kalan çocukları mutlu edecek bir yol bulmuştur. Hikâyenin kahramanı rüyasında gördüğü hayvanların sırtına binerek okula geç kalmaktan kurtulur. Yazar, çocuğun sevincini şöyle dile getirir:

“Timsah sayesinde ömründe ilk kez vaktinde okula yetişmişti. Timsah ise çocuğu okulun kapısında bırakır bırakmaz ortadan kaybolmuştu. Çocuk hiçbir şey olmamış gibi geçip sıraya oturdu. Okula bir timsahla geldiğini kime söyleyebilirdi ki? Öğretmen sınıfa girip de onu ilk derste karşısında görünce kendisinin geç kaldığını zannedip ders boyunca saatine baktı.” (Zengin, 2016: 11).

Her gün bir hayvanın sırtında okula vaktinde giden çocuğa karşı öğretmenin verdiği tepki düşünölmeye değer görölmektedir. Çocuğun okula geç kalması ya da belli derslerde başarılı olamaması onun zekâ seviyesini belirlememektedir. Ne yazık ki

günümüzde zeki çocuk imajı, çok çalışan ve tüm derslerde başarılı olan çocuklar için kullanılmaktadır. Oysaki hiç beklemediğimiz çocuklar beklenmedik hareketleri ile bizleri şaşırtabilmekte ve hiç umulmadık beceriler sergileyebilmektedirler. Mevlâna İdris de bu öyküsünde genel kurallara uymayan çocukların zeki olarak görülmediğine işaret etmektedir.

Toplumda oluşan zeki çocuk yargısının yanlış olduğunu dile getiren yazar, her çocuğun farklı yeteneklerinin olduğunu düşünen eğitim-öğretim faaliyetlerinden yanadır. En başta da öğretmenlerin bu şekilde eğitim vermesini istemekte, buna uygun davranmayan öğretmenlerin, öğrencilerin öfkesinden payını alacağını belirtmektedir:

“Öğretmenin sandalyesine raptiye koymuşlardı. Tam oturacakken iyilik olsun diye sandalyeyi çektim. Öğretmenler gününde öğretmenime çiçek aldım. İçinde hapşırık tozu olduğunu kimse bilmiyordu. Öğretmenim hapşırmaya başlayınca önceden hazırladığım kâğıt mendillerden bol bol verip takdirini kazandım.” (Zengin, 2016: 134-145).

Farklı yöntemlerle öğretmenin gözüne girmeye çalışan günümüz öğrencilerinin en çok şikâyetçi oldukları derslerden biri de matematiktir. Matematik dersinde başarılı olamayan öğrencilere tembel gözüyle bakılması bu durumu daha da kötü bir hale getirmektedir. Yazar, hikâyelerinde matematikle sorun yaşayan öğrencileri de unutmaz. Tatsızlıkların üzerine tuz serpen Esra, matematik problemlerine tuz serpmeden edemez. Her şey için farklı bir gözlük yapmaya çalışan çocuk da matematik çalışmak için bir gözlük icat eder. Muhtemelen diğer dersler için gözlüğe gerek görmez. Gözlükle de matematikte başarılı olamayacağını anlayan *Dünyayı Kurtaran Çocuk* adlı eserde yazar, hayalindeki matematik dersini;

“...bir çocuğun sınıfındaki bütün arkadaşları ve kedisi ile birlikte havada uçması, bu arada durumu gören ve çocukların uçuşunu engellemek için üç ve beşlerden bir ip yaparak çocukları yakalamaya çalışan matematik öğretmenin telaşlı koşuşturmacası” şeklinde betimlerken çocukların farklı düşüncelerinin de eğitim sistemine dâhil edilmesini ister. (Zengin, 2016: 9).

Matematik derslerinde başarılı olamayan sadece çocuklar değildir. Eserlerinde hayvan kahramanları sıkça kullanan yazar, eşeği de öğrenci yapmıştır. Önüne geçemediği isteği doğrultusunda öğrenci olan eşek, okula gider. Ne yazık ki ilk ders de matematik

dersidir. Matematikte pek başarılı olamayan Öğrenci Eşek, okul macerasını yarıda bırakmak zorunda kalır:

“Öğretmen eşeğe sormuş:

"Söyle bakalım eşek efendi, iki iki daha kaç eder?"

Eşek "ai ai ai" diye cevap vermiş.

Sınıftaki çocuklar gülmeye başlamış. Öğretmen ise gülmemiş ve:

"Peki, söyle bakalım, üç kere üç kaç eder?" diye yeni bir soru sormuş.

Eşek yine "ai ai ai" diye cevap vermiş.” (Zengin, 2015: 13-14).

Eşeğin öğrenciliği bırakmasında diğer sınıf arkadaşlarının tutumu etkili olsa da öğretmenin son sözleri olan “Yahu sen benim başıma bela mısın eşşekoğlu eşşek” ifadesi de kulağında hâlâ çınlamaktadır. Kendisine gülünmesinden mi yoksa öğretmenin sözlerinden mi bilinmez Öğrenci Eşek, Rousseau’nun sözlerini mırıldana mırıldana okuldan uzaklaşır: “En iyi yetiştirilen kişi, yaşamın iyiliklerine ve kötülüklerine en iyi katlanan kişidir.” (Rousseau, 2000: 26).

Çocukları aşırı şımartan günümüz enformatik anne-babaları eğitim sistemindeki değişimlere de ön ayak olmaktadır. Davranış kalıplarının giderek ahlakî sınırlardan uzaklaşması buna sebep olmakta ve yanlış davranışlarda bulunan bireylere karşı ise toplumun yaptırım gücü giderek kaybolmaktadır. Hâl böyle olunca çocukların davranışları kontrol mekanizması olmadan ilerlemekte ve doğal sınırları aşmaktadır. Eşeğe gülen çocuklar ne kadar yanlış davrandıklarının farkına varmıyorsa asıl tehlike toplum için orada başlar. Eğitimin davranış değişikliklerini içeren etkisi kaybolmakta ve günümüzdeki eğitim sistemine olan eleştiriler artmaktadır. Bu sistemin ürünü olan okulun dört duvarı arasında kalan çocukların tek kaçış noktasını ise yazar, okulları sivrisineklele doldurmakta bulur:

“Sivrisinekler için şöyle bir yazı yazıp duvara astım: “Canınızı seviyorsanız odayı üç dakika içinde terk ediniz, yoksa sizi havluyla öbür dünyaya göndereceğim.” Sonuç: Sivrisineklerin sekiz yıllık zorunlu eğitime tabi tutulmalarında sinek toplumu için fayda olduğunu düşünüyorum. Yeni okul kurmaya lüzum yok. Çocuklar dışarı, sivrisinekler içeri...” (Zengin, 2016: 144).

Sivrisinekler sınıfa dolarken rüzgârın yönü yine öğrenciye doğru esmektedir. Hızla değişen çocukluk, artık her yerde kendini göstermekte ve bazen içinden çıkılmaz sorunlara sebep olmaktadır. Eskiden öğretmenlere saygısızlık yapılamazken günümüzde çocukların öğretmene saygısızlığı artmaktadır. Değişen dünyadaki birçok faktör buna

sebepler olurken toplumsal yozlaşmanın etkisi birinci sırada yerini almaktadır. Öğretmen Öküz'e yapılanları anlatırken Mevlâna İdris de toplumumuzdaki bu çarpıklığa dikkat çekmektedir:

“Gözlüklü çocuğa bir soru daha sormuş:
“Söyle bakalım, iki elde kaç parmak vardır mööö?” demiş.
Gözlüklü çocuk “benim iki elimde mi yoksa sizin iki elinizde mi sayın öküzetmenim mööö” demiş.
“Otur yerine sıfır verdim, mööö” demiş.
Gözlüklü çocuk “verirsen ver ne yapalım, sıfırdan simit yapıp yerim, mööö” demiş.
Öğretmen Öküz bu cevaba o kadar çok kızmış ki boynuzlarıyla gözlüklü çocuğun canını acıtmış.
Bunun üzerine bütün çocuklar ayağa kalkıp "bu kadarı da fazla artık, mööö" diye bağırarak hep birlikte Öğretmen Öküz'ü sınıftan ve okuldan dışarıya atmışlar.” (Zengin, 2015: 16-21).

Eğitim sisteminin içinde bulunduğu bu acı gerçeklerle yüzleşen toplum bunu düzeltmek için uğraşır mı diye düşünen Mevlâna İdris; öğrencilere, eğitimcilere ve devlet kurumlarına üzerlerine düşen görevleri bir kez daha hatırlatmaktadır.

Çınar'a göre yeni neslin bu hale gelmesinde önemli bir kavram vardır: Mankurtlaşma. Çınar, mankurtlaşmayı “ulusal kimlikten uzaklaşma, topluma ve kültüre yabancılaşma, zihnin yeniden inşası yoluyla bilinçsizleşme, egemen güçlere ve süper devletlere yaranmayı içeren sosyo-kültürel bir kavram” olarak tanımlamaktadır. “Mankurt” kelimesinin ortaya çıkışını tüm Cengiz Aytmatov okurları bilse de çoğu insan bu durumdan bihaber olarak yaşamaktadır. Okumayan bir toplumun mankurtlaşmaması için engel kalmamaktadır. Toplumsal ve kültürel yozlaşmayı iliklerine kadar sindirmiş toplumların kültürlerinden söz edilememektedir. Çınar'a göre toplumsal ve kültürel yozlaşma toplumumuzda hızla yaygınlaşmaktadır. Bu yozlaşmayı ortadan kaldırmak “mankurtluktan kurtulmak ve mankurtlaştırılmayanları yetiştirmek” ile mümkün olabilecektir. (Çınar, 2006: 2-28).

“Yedi ay sonra pireler, çocuğun söylediklerini yapmaya başlamıştı. Çocuk nasıl komut verirse öyle hareket ediyorlardı.
Çocuk bağırdı: "Bir adım geriye!" Ve beşbin pire aynı anda bir adım geriye atıyordu. Çocuk bağırdı: "Sağ ayaklar havaya!" Ve beşbin pire aynı anda sağ ayaklarını havaya kaldırıyorlardı.” (Zengin, 2016: 12-13).

Zira Mevlâna İdris de *Küçük Süpermen* adlı eserinde pireleri eğiten çocukla, tipik bir mankurtlaştırma örneğini gözler önüne sermektedir. Yazar, eğitimin de mankurt değil insan yetiştirmesi ve öğrencilere öğrenilmiş çaresizliği öğretmemesini ister. Eğitim sisteminin ve öğretmenlerin öğrencilerden beklentisi yazara göre Küçük Süpermen'in pirelere yaptığı olmamalıdır. Hep ders, hep ödev mantığı çocuklukları yok etmekte ve sağlıksız nesilleri gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu yüzden karne canavarı bile olmayı düşünen çocuklar, çocukluklarının geri gelmesini istemektedir:

“Ben bir karne canavarı olmak isterdim. Öyle bir karne canavarı ki, bütün okulların karne odalarına girip, karnelerdeki kırık notları yok etmek isterdim. O zaman kimsenin karnesinde kırık not olmazdı ve hiçbir çocuk babasından ve annesinden sopa yemez ve azar işitmezdi. Hayat daha güzel olurdu.” (Zengin, 2016: 8).

Hayatın bu şekilde daha güzel olacağını tasavvur eden çocuklar kendilerine not verilmesinden nefret etmektedirler. Özellikle düşük notlarla birlikte aile içinde yaşanan olumsuz durumlar çocukların psikolojik gelişimini olumsuz etkilerken kendilerine olan güvenlerini de zedelemektedir. Okul yaşamının insanları monoton bir hayata doğru götürdüğü tezi yazarın, “Dersler yine geçti. Okul yine dağıldı. Yine gece oldu.” gibi söylemlerinden anlaşılmaktadır. Yazar, bu monotonluğu çocukların gözünde yok etmeye çalışırken de onların hayal dünyalarını aktifleştirmeye çalışmaktadır:

“Okulda dünyanın yarıçapını, bir sayının karekökünü, bir üçgenin iç açılarını, bir oyunun terlerine ekleyen çocuklar vardı. Bir dilbilgisi kuralını dalgınlıkla laboratuvarındaki bir deney tüpünün içine boşaltan kara gözlü çocuklar. Bir şiir dizesinden akdenize usulca giren çocuklar.” (Zengin, 2016: 12).

Eğitim alanını hayalleri ile bütünleştiren çocuklar Mevlâna İdris için bir umut ışığı olmaktadır. Yazar, iç açılı oyuncak tekerleklerin içinde öğrenmeye çalışan çocukla deney tüpünü dilbilgisi kuralları ile patlatan çocukların daha başarılı olacağına inanmaktadır. Zira yazarın onlara verdiği mesajlar kendi eylemlerinden vazgeçmemeleri yönündedir:

“Okulda öğrencilerle birlikte darbe yapıp öğretimi ele geçirmek ve sakız çiğnemeyi serbest bırakmak isterdim. ” diyen çocuklar düşündüklerini başaramayınca yine en iyi bildikleri şeyi yaparlar. Gökyüzüne bırakılan balonlar gibi özgürlüğü her gün

“son dersin zili çaldığında çocuklar neşeyle bağırıp çağırarak evlerine dağılmak üzere sınıflarından” fırlayarak kutlarlar. (Zengin, 2016: 7-68).

Sınavların ve okul hayatının monotonluğunda hayal güçlerini yitiren çocuklar kendilerine yüklenen ağır sorumlulukların altında ezilmektedir. Bu da çocukluklarını yaşamak isteyen ve buna hakları olan çocukların bedensel ve zihinsel süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Sanatçı duyarlılığı ile konuya yaklaşılmaya çalışan Mevlâna İdris, eğitimciler ve anne-babalara çocukların duyguları ile cevap vermektedir. Zira ev ödevlerinin çokluğu ile kıvranan çocuklar mahallelerine gelen Filozof Köpek sayesinde çok mutludurlar. Her şeyi bilen bu köpek, “okula giden çocukların ev ödevlerine tek yardımcı” olması sebebiyle çok sevilmiştir. Galiba tüm çocuklar da Filozof Köpek’in başına gelenlerin kendi başlarına gelmesi için dua etmektedir. (Zengin, 2005: 13).

Mahalledeki çocuklar ev ödevlerine buldukları çözüm ile sokağa çıkıp doyasıya oynamaya başlasalar da başka çocuklar da boş durmamaktadır. Kelimelerdeki harfleri *Sessizlik Torbası*’na doldurarak kullanımdan kaldıran çocuk; ödev, okul ve ders kavramlarını ortadan kaldırmayı planlamakta ve hemen harekete geçmek için sabırsızlanmaktadır. Odasında dolaşan harfler anlamlandıramadığı ama bir yerlerden hatırladığı tuhaf hareketler yapmaktadır:

“Bazen 'M' harflerinden oluşan bir ordu, çekirge sürüsü gibi gelip ‘Z’ ve ‘B’ lerin bulunduğu bölgeyi dağıtıyor, yalnız buldukları ‘Z’ ve ‘B’ harflerini ortadan ikiye üçe bölüyorlar ama dağılıp bölünen harfler hemen yeniden birleşiyor, bunun bir oyun mu yoksa savaş mı olduğu anlayamıyordu. Bazı kelimeler, başka bazı kelimelerle iş birliği içine girerek güçlerini artırıyor, sonra da başka bazı kelimeleri esir alıyorlar ve esir aldıkları kelimelere çeşitli cezalar veriyorlardı... Cezaların kimi tek ayaküstünde durmayı, kimi başka bir kelime taklidi yapmayı, kimi de harflerinin bir kısmından belli bir süre uzak durmayı içeriyordu. Ve bu cezalar uygulanırken bazen bir kelimenin tek ayaküstünde durmayı başaramayıp düştüğü görülüyor, o zaman ceza veren kelimeler grubunun kahkahalarla güldüğü işitiliyordu. Ve bu sırada onların kahkahalarını duyan kimi küçük harfler korkarak kendilerinden biraz daha büyük olan harflerin yanına sokulmaya çalışıyorlardı...” (Zengin, 2016: 15).

Çocuk, hafızasında ki bu anıların nereden kaldığını hatırlamaya çalışırken asıl hedefine tekrar yönelir. Topladığı sesleri torbaya doldurarak yok etmeyi başardığı cümleyle gurur duyar ve tüm çocukların alkışını hak eder: "Niçin ders çalışmadın?" Artık bu cümle kullanımdan kalkmış ve çocuklar anne-babaları ile oyun oynamaya başlamışlardır. Oyun oynamaya başlayan çocukları görünce çok sevinen Mevlâna İdris

de zillerin çalmasını umursamayan başka çocuklarla misket oynamakta ve şiir okumaktadır:

“Kim çağırıyor beni, nereye gidiyorum

Bir dakika, şu misketi de almam lazım.

Zil mi çalıyor, okul mu dediniz,

...

Zil çalınca içeri, zil çalınca dışarı!

Bağırarak yok mu sınıfta?

Neden?

Ama nasıl olur,

Varlığımı neden armağan edeyim ki?

Öğrenmek mi? Ben bunları öğrenmek istemiyorum.

İlerleme istemiyorum. Yerimden memnunum.

Sınavlara girmek istemiyorum.

Bir şey olmak istemiyorum.

Ben birşeyim zaten. Çocuğum ben.

Dokunmayın.

İstedığınız kadar zil çalın, gelmiyorum.” (Zengin, 2004: 10).

4.1.3.3 Gökyüzü

“Çocukken camdan bakınca gördüğümüz ufka varmak için hâlâ daha yürüyoruz” diyen yazar, aradıklarını bulmak için de hâlâ gökyüzüne bakmaktadır. Gökyüzü sadece çocuklar için değil tüm insanlar için gizemini korumaktadır. Gizemi ile güzelliği birleşince ise çocukların hayallerini kurdukları, hiçbir insanın yapamayacağı, çok özel bir mekân olarak görevini sürdürmektedir. Yumuşacık beyaz ya da toz pembe tahtlarına oturan çocukların keyfine hiçbir yetişkin erişemez. Çünkü gök insanların elleri ile uzanamayacağı kadar yukardadır. Kimsenin ulaşamayacağı ve dokunamayacağı

hayallerin sığınağı gökyüzü, bir çocuk baktığında hemen gülümser ve bulutlara hareket emrini verir:

“...küçük bir bahçede, bir çocuk çimlerin içine gömülmüş gökyüzüne bakıyordu. Kuşlar geçiyordu, eski zamanlar geçiyordu, bulutlar geçiyordu gökyüzünden.” (Zengin, 2016: 19).

Gökyüzünün çocuklar için anlamını çok iyi gözlemleyen Mevlâna İdris, kahramanlarını gökyüzüne baktırmaktan vazgeçmez. Sadece çocukları değil hayvan ve bitkileri de gökyüzünde anlamlandırır ve gökyüzüne bakarak düşündürür:

“Kendine özel geniş adımlarını atarken, dünyada başka kedi yokmuş gibi bir hava estiriyordu. Tüyleri her zaman pırıl pırıl, pençeleri her zaman sivriydi. Onu hiç uyurken gören olmamıştı. Çünkü kimsenin bilmediği boş bir çatı katının, kimsenin görmediği bir köşesinde uyurdu. Uyurken gökteki yıldızlara ve önünde uzayıp giden şehre bakmayı severdi. (Zengin, 2015: 8).

Hipnozcu Kedi yıldızlara baktığını kimsenin görmesini istemez. Çünkü insanların müdahalesinden korkar. Çocuklar galiba bu yüzden daha çok yalnız kaldıklarında gökyüzü ile konuşur, yıldızlara isim takar, güneşi ellerine alırlar. Ay dedenin çengelinde asılı kalan çocuk hiç korkmaz, güneşi avuçlarına alan çocuğun eli yanmaz. Zira gökyüzü ve gökyüzünden yeryüzüne inen her şeyi çocuklar çok sever. Kar, yağmur, güneş, ay, bulut ve daha nice hayallerin kahramanları da gökyüzünden çocukları sever. Bu sevginin göstergesi olarak yağan kar için gökyüzüne teşekkür eden çocuklar, şehirdekilerin kendilerini göremediği bir noktada gökyüzü ile ele ele vererek çocuk olma isteklerini yenilerler:

“Yerler uykudayken gökler uyanıktı. Kediler, çocuklar, babalar ve anneler uykudayken gökten ilk kar taneleri sessizce düşmeye başladı yeryüzüne. Sonra yüzlercesi, sonra milyonlarcası, yavaş yavaş, yumuşacık uçarak, savrularak düştüler, düştüler, düştüler. Sabah pencerelerden bakan çocukların gözleri parladı.” (Zengin, 2005: 4).

Kardan çocuklar, mutluluklarının içinde ömür boyu mahkûm kalmaya razı olurken Küçük Süpermen de insanların acılarını dindirebilmek ve insanları mutlu edebilmek için önce gökyüzüne bakar. Zira amacının yegâne mekânı gökyüzüdür. Gökyüzünde uçabilirse tüm yeryüzünü ve insanları görebilecek ve yardım edebilecektir.

Yardım biraz bahane gibi görünse de hayaller ve gökyüzü birleşince gökyüzünden çıkıp gelen bir el her türlü mutsuzluğu yok edecek gibi gelir Küçük Süpermen'e:

“...dünyayı bu haliyle beğenmeyen bir çocuk gözlerini gökyüzüne çevirip uzun uzun baktı ve insanların acılarını dindirme zamanının geldiğini düşündü. Ona asıl gereken şey, gökyüzüne doğru bir roket gibi yükselmek değil, havada manevra yapabilmektir.”(Zengin, 2016: 7-17).

Küçük Süpermen gibi çocukların en büyük hayali gökyüzünde uçmaktır. Çocuklar uçup bilinmez diyarlara özgürce gidebilmek için durmadan hayal kurarlar. Kendilerinin yapabileceklerini yetişkinlerin engellemesini istemezler. Bu yüzden yetişkinlerin erişemeyeceği gökyüzüne ulaşabilmek için gece gündüz düşünürler. Hayatının anlamını uçmak olarak keşfeden Uçan Eşek gibi kanatlarının olması için çocuklar da rüyalarında eşeğe kanat yapan kuşlara yalvarmaktadırlar:

“Gözlerini ağır ağır gökyüzüne çevirdi. Ve o anda yüzü sevinçle aydınlanıp "uçmak!" diye haykırdı. Nihayet bulmuştu hayatının anlamını.”(Zengin,2005: 8). Hayatının anlamını gökyüzünde bulur ama Uçan Eşek'in Ay'ı ısırması çocukları çok kızdırır. Bu yüzden çocuklar hep bir ağızdan Uçan Eşek'e bağırır:

“Deniz ve gökyüzü

Deniz ve gökyüzünü bir kenara koy

Deniz ve gökyüzü sevgilimizdir

Ay

Ayı bir kenara koy

Ay sevgilimizdir” (Zengin, 2004: 33).

Tüm bu uyarılardan anlaşılacağı üzere çocuklar için gökyüzü, deniz, ay, yıldızlar ve güneş dokunulmaması gereken kavramlardır. Tabii yağmuru da unutmamak gerekir. Çocuklar yağmursuz bir dünya düşünebilir mi? Gökyüzünün sonsuz rahmeti, insanların ve doğanın can damarı yağmur, yazarın da kaleminden dökülmektedir:

“Kimi akşamlar yağmur yağardı. O zaman yalnızca yağmurun sesini dinlerdi çocuk. Kelimeler hiç yağmurun sesinden daha ilginç olmadı. Çocuk en güzel rüyalarını yağmurdan sonra uyurken gördü.” (Zengin, 2016: 9).

Şehrin boğucu trafiğinde trafik polisliği yapan kurbağa da yağmur yağdığı zamanlarda görevini daha mutlu icra etmektedir:

“Yağmurlu günlerde kurbağa minik şemsiyesini açıyormuş. Yağmur damlaları şemsiyenin üzerine pıt pıt düştükçe kurbağa sevinçle şarkı söylüyormuş.

La la laa, la la laaa,

Arabaların biri sağa biri sola... La la laaa...”(Zengin, 2015: 13).

Trafik Polisi Kurbağa yağmurda bu kadar mutlu iken bırakalım çocuklar da mutlu olsun. Yağmur, çamur değsin elbiselerine, ellerine ve yüreklerine. Kirlenmeden geçmesin çocukluklarımız. Dışarda kar yağarken, çocukların içine mutluluk yağsın. Bırakalım çocuklar ve gökyüzü söylesin yağmur şarkılarını. Ay doğsun, gözyaşı düşmesin çocukların hayallerine. Gece, dağların arasından çocuklara baksın ve ay ışığında götürsün çocukları hayal ülkesine.

4.1.3.4 Hayal Gücü

Yetişkinlerin hayal gücü karşısında her zaman üstünlüğünü koruyan çocukların hayal gücü; görebilen, duyumsayabilen yazarlar için de ilham kaynağı olmuştur. Yetişkinle çocuk arasındaki fark hayal gücü kavramına da dolaylı olarak sirayet eder. Çünkü çocuk Mevlâna İdris’e göre: “Büyük olmayandır, yalanla ve dünyayla kirlenmemiş olandır, şaşırandır, saf olandır, yamulmamıştır, içine dünyanın halleri kaçmamış, henüz bizim eğri cetvelimizle biçimlenmemiş olandır.” (Emeksiz, 2014: 267).

İdris, çocukların hayal gücünü eserlerine yansıtmış ve hayal güçlerini korumak, canlandırmak ve geliştirmek için hayal unsurlarını kullanmaktan vazgeçmemiştir:

“Çocuğun gözleri vardı ve gökyüzünde güneş vardı. Bu nedenle çocuk bir güneş gözlüğüne sahipti. Güzel bir gecede gezinirken çocuğun gözleri gökyüzündeki aya takıldı. "Benim niçin ay gözlüğüm yok" dedi ve ertesi gün hemen bir ay gözlüğü satın almak istedi.” (Zengin, 2016: 7-8).

Çocuğu merak duygusu ile düşünce ve düş serüvenine çıkarmakta mahir olan yazar çocuğa gözlüğünü aratır. Her ne hikmetse modern alış-veriş merkezlerinde her şeyi bulmak mümkünken, çocuk aradığı özelliklerde bir gözlük bulamaz. Bu durumda çocuk, kendi ay gözlüğünü yapmaya karar verir:

“Ay gözlüğü satılmıyor diye gece ay gözlüğü takmadan dolaşacak değilim ya” dedi ve üç gün uğraştıktan sonra kendisine bir ay gözlüğü yaparak gece gezmelerine ay gözlüğü ile çıkmaya başladı.”(Zengin, 2016: 9).

Kendi cetveli ile biçimlenmeye çalışan çocuk her şey için bir gözlük yapmaktan vazgeçmez. Çünkü kendi dünyasında öyle mutludur. Bir gün meyve gözlüğü, bir gün matematik çalışırken takmak için matematik gözlüğü, müzik gözlüğü, ağaçlara bakmak için ağaç gözlüğü derken tam sekiz yüz on üç gözlük yapar. Yanında taşıyabilmek için de terziye özel bir gözlük çuvalı diktirir. Ama bu uğraşların sonunda galiba yetişkin olma yolunda ilk adımlarını atar ve yorulur.

Mevlâna İdris, bu hikâyesinde aslında her şeyi gören gözlerin algılayış ve idrak etme noktasındaki farklılıklarına değinmiştir. Herkes kendi gözlükleri ile dünyaya bakar, algılar, düşünür ve yorumlar. Hangi gözlüğü takarsanız takın görebildikleriniz sadece gözlüklerin gösterdiği kadardır:

“Bir gün... Çocuk müthiş bir gerçeği fark etti: Ay gözlüğünü takmadığı zaman ayı göremiyordu. Müzik gözlüğünü takmadığı zaman şarkıyı işitmiyordu. “Aman Allah'ım, bana ne olmuş böyle?” dedi. Ve artık yeni şeyler görmek, yeni şeyler öğrenmek istemedi.” (Zengin, 2016: 19-23).

“Çocukluk o büyük gökyüzü çimlerinde koşarken düşüp kanattığımız diz kapaklarımızdaki saf yaralarımıza bir selam çaktırır.” diyen yazar, gerçekten de hepimizin çocukluğunda gökyüzü ile beraber hayallerin büyük bir yer tuttuğunun farkındadır. Bulutların üstündeki evlerimiz ve oyun alanlarımız vazgeçemediğimiz hayal sığınaklarımızdır. Kâh bizi başka diyarlara uçurur kâh yağmurla birlikte gökkuşağının altından geçirerek sellerle, Arap kızının camına getirir (Zengin, 2017: 2).

Arap kızının buğulu camına yüzünü süren çocukluluğumuz, “yağ yağ yağmur teknede hamur, ver Allah'ım ver sicim gibi yağmur” nidaları ile gökyüzünü inletirken, gökkuşağının altından geçeceği günü kovalamakla uğraşır, durur. Gökyüzüne bakıp hayallere dalmayan çocukların tuhaf bulunduğu zamanlarda, Bulut Çocuk da hayallerini gökyüzünde aramakla meşgul olan ve uğurböceğinin yardımıyla hayal ettiği dünyaya kavuşma arzusunda olan bir çocuktur:

“Kuşlar geçiyordu, eski zamanlar geçiyordu, bulutlar geçiyordu gökyüzünden. Çocuk bulutlara başka bir dikkatle bakıyordu. Çünkü her bulut başka bir şeye benziyordu. Bir bulut kuzuya benziyordu. Başka bir

bulut aslana benziyordu. Elinde çanta taşıyan bir leyleğe benziyordu bir başka bulut. Çocuk bu ilginç bulutlara bakarken gökyüzünün özgür bir hayvanat bahçesi olduğunu düşündü. Çünkü fareye, timsaha, ayıya ve bir fok balığına benzeyen bulutlar da geçmişti gökyüzünden. Ama köpeğe benzeyen bir bulut, köpeğe o kadar benziyordu ki çocuğa bakıp havlamıştı!” (Zengin, 2016: 6).

Aklından geçenleri işaret parmağına konan uğurböceğinin sayesinde gerçekleştiren ve gökkuşağının en güzel renklerini dünyayı güzelleştirmek için yerine koyan Bulut Çocuk dileklerini sıralamakta, uğurböceği ise yapmaktadır. Tarlalardan bulup ellerimizde dolaştırdığımız uğurböceğinin manisi de hikâyedeki gibi hayallere ve isteklere ulaşmak için her çocuğun vazgeçilmezi olmaya devam etmektedir.

“Uç uç böceğim

Uç bana gelin getir

Uç bana uğur getir”

Üç kere yinelenen bu tekerleme hepimizin çocuk kalbine umutları aşilar, hayalleri gökyüzüne yöneltirdi. Hele bir de sayışmaca bitmeden uğurböceğinin uçması tutulan dileğin hemen olacağı heyecanı ile koştururdu arkasından çocukları. Hayalleri tren yapar; umut, sevinç ve mutlulukla yonca tarlasında koşardı çocukluğumuz. Bir ömür kırmızının üstünde siyah benekleri seveceğimiz bir dünyada bulutlara baktıkça birçok hayvanın silüetini görmek, hayalleri ile baş başa kalan çocukların sığınağı, bulutlar ise oyun evi olmaktadır. Bulutların üzerine konumlandırılan köşkler, mutluluk saatlerinin çikolatalı ekmeği gibi tat vermeyi sürdürmektedir. Bulut Çocuk’un da hayalleri aralıksız devam etmektedir:

“Afrika kıtasına benzeyen bir bulut bir süre havada asılı kaldı ve sonra alt kısmı yavaşça eriyip dağılmaya başladı. Çocuğa, bulutun dağılan kısmından bir zürafa çıkmış gibi geldi. Uğurböceğine bakıp "benim gördüğümü sen de görüyor musun?" diye sordu. "Görüyorum tabii, dedi uğurböceği. Ama bak, zürafanın başının ucunda küçük bir kuş oluştu" (Zengin, 2016: 7).

Çocukların hayal dünyalarında önemli yer tutan kavramları iyi gözlemleyen Mevlâna İdris, *Havuç Havuç Havuç* adlı hikâyede hayallerin olmazsa olmaz mekânlarından olan uzayı fantastik bir kurgu ile kullanmıştır. Günümüzdeki fantastik filmlerin çocukların hayal dünyalarına olan etkilerini de hissettiren eser, hayal gücünü bilimsel ilerlemelerle süslemiştir. Uzayda koloniler kurmak için uğraşan yetişkinlerin

aksine çocuğun uzaya gitmesindeki amaç çok farklıdır. Hayal dünyasını hayatın gerçekleri ile birleştirmek zorunda olan çocuklar gibi uzaya giden bu çocuk da dünyadaki açlığı bitirmek için uğraş vermektedir:

“Bir anne mutfakta öğle yemeğini hazırlıyordu. Oğlu mutfığa girdi ve "anne bana bir havuç verir misin, uzaya gideceğim" dedi. Annesi: "Sen aklını kaçırmışsın. Al şu havucu ye de aklın başına gelsin" diyerek ona büyük bir havuç verdi.

Çocuk havucu alıp dışarı çıktı. Ata nasıl binilirse öylece havucun üzerine bindi. Kısa bir süre sonra da havalanıp gözden kayboldu. Gidiş o gidiş. Bir daha görünmedi. On bir yaşındaydı.” (Zengin, 2016: 7-9).

Yıllarca haber alınamayan çocuk uzayda kendi sebze ve meyvelerini yetiştirir. Annesinden aldığı ilk sebze havuç olduğu için mi bilinmez gökyüzünden ilk olarak havuç yağdırır. Gökyüzünden yağın havuçlarla da insanları kendinden haberdar eder. Özellikle de yetiştirdiklerini dünyada açlığın yaşandığı yerlere gönderir. Çünkü çocukların hayalleri bile insanları mutlu etmeye dayanır. Çocuk saf, temiz ve kirlenmemiş duygularıyla tohumları yetiştirmeye çalışır:

“...çocuk bu tohumları uzaydaki boş uydularda yetiştirdi ve zaman zaman dünyanın çeşitli yerlerine karpuz, elma, ıspanak, limon, maydanoz, patlıcan, muz, salatalık, armut, pırasa, gül, portakal, marul, nergis, menekşe, kavun, mantar, çilek gibi şeyler yağdırmaya başladı.” (Zengin, 2016: 22).

Gökyüzünden yağın çiçeklerin inanılmaz güzelliğini hayal bile edemeyen yetişkinlerin hepsi çiçek yağmurunu görür. Yetişkinler hayallerin gerçekleşebileceğini görse de yetişkin gibi davranmaya devam ederler. Nitekim ilk çocuğunun havuçla uzaya gidebileceğine inanmayan anne gereken dersi almıştır. Anne diğer çocuğunun sivri biberle yeraltına gideceğini duyar duymaz onu sandalyesine bağlar ve acı biberi ağzına sürer. Bir yetişkin olarak anne üzerine düşen görevi yapmış gibi görünmektedir. Lakin çocuğunun hayallerini yok ettiğinin farkında değildir. Biz yetişkinler acaba hayallerimizi öldürünce mi yetişkinliğe ilk adımı atıyoruz?

Büyüklerin canı sıkılınca
Hıncını bizden alıyorlar
Peki
Bizim canımız sıkılınca
Ne yapalım söyleyin
Ne yapalım çocuklar (Zengin, 2017: 78).

Ne yapsın çocuklar, tabii ki bir şeyler yapacaklar. Renklerin ve çizgilerin öncülüğünde dünyayı değiştirmek için çok şey yapacaklar. O yüzden çocuklar, hayallerinin peşinde koşan Kuşkucu Horoz gibi canlarının sıkılmasına izin vermeyecekler. Yoksa birilerine kızmaları an meselesi olur. Hayalleri ile sürekli sorgulayan ve eyleme geçen çocuklar dünyaya yön vereceklerdir. Her ne kadar Kuşkucu Horoz'un yaptıkları uzaya gitmek için çok farklı bir yol olsa da hayalleri ile yoğurulan çocuklar, normal yollarla uzaya gidip hayallerinin peşini bırakmayacaklardır:

“Kuşkucu Horoz roketin fırlatılacağı şehre vardığında roketin hareketi için sadece üç saat kalmıştı. Horoz, roketin parlak metal rengini görünce hiç düşünmeden kendisini de aynı renge boyadı. Sonra da ayaklarını tutkalla rokete sıkıca yapıştırdı. Böylece, hem kimse tarafından fark edilmemesini sağlamış, hem de süper hız yüzünden düşme tehlikesini önlemişti. Horoz hazırdı. Roket zaten hazır.” (Zengin, 2005: 15).

Kendini rokete yapıştıran horozu okuyan yetişkinler bile kendi çocukluklarında yaptıkları şeyleri hatırlayıp gülümserler. Yetişkin olunca her şeyi daha doğru yaptığımızı düşünür ve mantıklı davranmaya özen gösteririz. Oysa farkında olmadığımız şey çocukların yaptığı davranışlarda da çocuğa göre bir mantık olduğudur:

“Uzaya gönderdiğim amcamın oksijen tüpünü boşalttım ve içine domates, peynir, zeytin koydum. Aç kalmasın diye ve üstelik ona haber vermedim. Sürpriz olsun diye.” (Zengin, 2016: 66).

Merak duygusuyla yeni keşifler yapmak için can atan çocukların itici gücü hayalleridir. Mavi Çocuk da siber kumandayı bu hayalleri sayesinde yapmıştır. Hayal etmiş, çalışmış, azim ve sabırla başarıya ulaşmıştır. Yazar da hayallerin arkasından gidenleri hep başarılı kılar ki düşüncelerin evreni nitelik kazansın. Mevlâna İdris, *Sessizlik Torbası* adlı hikâyesinde de kelimeleri toplayan bir çocuğun hayal gücünü anlatır. Kelimelerle sürekli haşır neşir olan çocuk, her gece onları düşünmeden edemez ve sonunda kelimelerdeki harflerin odasında asılı olduğunu fark edince gördüğüne kendi bile inanamaz:

“Böyle bir şey olabilir mi? Böyle bir şey oldu. Çünkü çocuk "anne" dediği zaman "anne" kelimesinin de odanın içinde ışıldadığını gördü. Tek tek onun da harflerine dokundu. Sonra doğal bir şeymiş gibi iki kelime daha denedi ve onları da odanın içinde karşısında görünce artık şaşırması gerektiğini anladı. Kelimeler farklı renklerde, harfler farklı sertlikte ve özellikte idiler. Çocuk, '0'

harfinin içinden parmağını sokup, 'K' harfinin sağa doğru uzayan alt bacağı tutabiliyor, üstelik bunu yaparken, 'S' harfini de hiç düşürmeden diğer elinin başparmağında hızla çevirebiliyordu.” (Zengin, 2016: 13).

Farklı hayallerin kapılarını açmak isteyen yazar, çocuğun harflerle istediği gibi oynamasında herhangi bir mahzur görmez. Çünkü çocuk hayalindekiler ile oynar, oyun kurar ve sonrasında hayallerini yani kelimeleri kullanır. Benzer bir düşüncüyü “*Alfabe'den Kaçan Harflerin Macerası*” adlı şiirine yansıtan Çiğdem Sezer de Mevlâna İdris ile aynı görüşü paylaşır gibidir:

Canı sıkılan harfler,
“Hadi oyun oynayalım.” demişler.
Kaçıp alfabenin içinden
Yollara dökülmüşler.
Rüzgârla, karla, suyla,
Uçuşup durmuşlar dört bir yanda.
Şair adlı bir çocuk,
Karışmış aralarına. (2014: 4).

Harfleri rüzgârda uçurup kaybetmek istemeyen çocuk gibi alfabenin arasına karışan şair çocuk da aynı yolun yolcusudur. Okuyan, düşünen ve hayal eden çocukların düşünce ülkesinde ortak buluşma alanları nitelikleridir. İşte bu niteliklere sahip olan bir başka hayalperest çocuk grubu da her gün girip çıkmak zorunda oldukları okuldan ayrılırken ilginç bir şeyle karşılaşır. Okulun ilginç olmadığı kesin olmakla beraber gözlerini ovuşturan çocukların gördükleri şey gerçektir. Afrika’da olması gereken kocaman bir fil okul duvarının yanında durmaktadır. Duvarın dibinde bekleyen fil, çocukları da yanına çağırılmaktadır. Gözlerine ve kulaklarına inanamayan çocuklar yetişkinler tarafından oluşturulan korkularını yenerek aslında çok sevimli olan filin yanına giderler. Biraz konuştuktan sonra fil hortumundan çocuklara gazoz fişkırtır. Tabii böyle bir mutluluğa hasret kalan çocuklar karınları şişene kadar gazoz içmekle kalmayıp bir güzel de gazoz banyosu yaparlar. Ertesi gün daha hazırlıklı olmak için yanlarına kocaman şişeler alırlar. Derslerin bitmesini her günküden daha çok arzulayan çocuklar zilin çalması ile filin beklediği duvarın yanında sıraya geçerler:

“Fil Hanım yine sakindi. "Sıraya girin, getirin şişelerinizi” dedi. Çocuklar sıraya girdiler. İlk sıradaki çocuk şişesini filin hortumuna uzattı ve fil, boş şişeyi göz açıp kapayıncaya kadar doldurdu. Ama gazozla değil! Bugün filin hortumundan gazoz yerine sütlü kahve fişkırtıyordu.” (Zengin, 2015: 18).

Çocukların sevincine diyecek yokken filin annesi sahneye çıkar ve hayaller bir yetişkinin gelmesi ile başka bir bahara kalır. Çocukların hayallerini bir başka bahara bırakan yetişkinler, çocukları modern dünyanın yetişilmesi imkânsız gidişatına da ortak ederler. Yetişkinler onları çocukluklarından uzaklaştırıp yetişkin gibi yaşamaya ve davranmaya zorlar. Çocukların yetişmek zorunda oldukları o kadar çok şey vardır ki hepimizin bir yerlere yetişmek zorunda olduğu günümüz dünyasında çocuklar da telaş içindedir. Bu telaşın en büyük paydasını da hiç kuşkusuz okul telaşı oluşturmaktadır. Bu telaş mıdır çocukları hayal etmekten yoksun hale getiren, yoksa Sarı Telefon Sokağı'ndaki servisler mi? Bu ve daha pek çok soru yetişkinleri ve Mevlâna İdris'i düşündürürken, okula geç kalan çocuğun bulduğu çözüm yolu ise okula yetişme telaşına ve çocukların monotonlaşan modern hayatlarına uymamaktadır:

“Çocuk uyandığında saate bakınca her zaman olduğu gibi otobüsü kaçırmış olduğunu gördü. Alışmıştı buna. Giyindi ve çantasını alıp evden çıkmak için kapıyı açtı ama hemen kapattı! Sonra yeniden açtı ve bir çığlık atıp yine kapattı. Üçüncü defa açılışında ne olursa olsun kapatmamaya karar verdi ve kapının önünde duran timsaha büyük bir korku ile baktı. Yanılmıyordu. Bu oydu. Az önce rüyasında gördüğü timsahtı bu. Üstelik rüyadaki gibi göz kırıp gülümsüyordu. İyi ama rüyasından nasıl çıkıp gelmişti?” (Zengin, 2016: 10).

Artık okula geç kalmayan çocuğun mutluluğunun tarifi yoktur. Rüyasındaki hayvanların yardım eli onu muzdarip olduğu bu elim hadiseden kurtarmıştır ama başka çocukların hayallerinin elinden alınmasına engel olamamıştır. Öyle ki okuldan ve devamında gelen ödevlerden kurtulup hayal sandallarına binmek isteyen çocuklar Filozof Köpek gibi ansiklopediyi kafalarına vurmak istemektedirler:

“Gerçek bütün açıklığıyla ortadaydı. Çocuk ansiklopediyi hızla köpeğin kafasına indirince, ansiklopedideki bütün bilgiler, bütün yazılar olduğu gibi köpeğin kafasına geçmişti. Köpek de gecenin bu saatinde kafasına ansızın dolan bu bilgiler sebebiyle bilgin olmuştu. Bunda şaşılacak bir şey yoktu.” (Zengin, 2005: 11).

Günümüz çocuklarının hayalleri bile modern yaşama göre şekillenmektedir. Her şeyin hızlı ve tam olmasını isteyen çocuklar bu yüzden Filozof Köpek'ten yardım istemektedirler. Bununla beraber günümüz çocuklarının hayal dünyalarındaki değişim teknolojik gelişmelerle de paralellik göstermektedir. İzledikleri film, çizgi film, dizi gibi unsurlar hayallerini de etkilemektedir. Günümüzde müthiş bir hızla ilerleyen teknoloji, sanal kültür ikliminde en çok çocukları etkisi altına almakta ve hayalleri de

sanallaştırmaktadır. *Küçük Süpermen* adlı hikâye bu durumun dikkat çeken örneklerindendir. Süpermen olmak için inanılmaz bir uğraş veren çocuğun başından geçenleri anlatan eser, hayallerin bile satın alındığına dair çarpıcı dersler içerir. Şekillendirilmek istenen zihinler, duvarlarını çocukların yıkmaya gücünün yetmediği yönlendirici bir sanal dünya ve sonunda gerçek Süpermen'le gökyüzünde karşılaşma dondurma yemeye giden çocuğun mutluluğu, dünyaya hâkim olan teknolojinin göstergeleridir:

"Hey", dedi Büyük Süpermen. "Dalıp gittin. Seninle yapacak bir sürü işimiz var. Ama önce gidip dondurma yiyelim. Haydi, kıpırda bakalım."

Ve iki Süpermen el ele tutuşarak hızla dondurmacıya doğru uçup gözlerden kayboldular." (Zengin, 2016: 23).

Sürekli teknolojik aletlerle vakit geçiren bu yüzyılın çocukları hayal güçlerini geliştiren faaliyetlerin yerine zihinlerini kiralayan faaliyetlerle meşgul olmaktadır. Kitap okumak yerine televizyon izleyen, ormanda oyun oynamak yerine bilgisayarda oyun oynayan çocuklar hayallerini bir bir öldürmekte ve yetişkinlerin işini kolaylaştırmaktadırlar. Bu durumu özetleyen çocuk ise hayali çok güzel tanımlamaktadır:

"Ben ne zaman hayal kursam annem babam bana kızıyor ve beni hayalcilikle suçluyorlar. Oysa hayalci olsam ne olur, olmasam ne olur? Hayal kuruyorum ama derslerimde çok başarılıyım. Sözü uzatmadan hayalimi söyleyeyim; Annem ve babam ben hayal kuruyorum diye bana kızmasınlar. Hatta hiç kimse, hiç kimseye hayal kuruyor diye yan gözle bakmasın. Unutmayalım, hayaller, gerçeğin kimi zaman girişi kimi zaman da çıkış kapısıdır." (Zengin, 2016: 35).

"...bir çocuğun yedi kurbağanın dilini birbirine bağlayarak, bir kaplumbağanın peşi sıra şarkı söyleyerek gitmesi." herkese garip görünürken bir çocuğun günün yarısını okulda yarısını da televizyon ve bilgisayar başında geçirmesi garip görünmemektedir (Zengin, 2016: 9). Bu garipliğe bir yenisini daha ekleyen hayalperest çocuk da hem çocuklara kitap okutmanın yolunu arar hem de entelektüel hayata bir gönderme de bulunur:

"Bu hayalim gerçekleşirse herkes kitap okuyabilecektir. Kendisini zorla okutan kitap adını verdiğim bu hayale göre, herhangi bir kitap kendisini kimin okumasını istiyorsa onun yanına gidecek; önce sözlü olarak kendisini okumasını isteyecek, bu isteği uygulamaması halinde kitabın içinden çıkan küçük bir sopacık hafif darbelerle pataküt yapacaktır.

Sanıyorum bu hayalim entelektüel hayatımıza yeni boyutlar getirecek olan bir hayaldir. Kendimi tebrik ediyorum.” (Zengin, 2016: 33).

Bu çocuğun kendisini tebrik etmesinden yetişkinlerin çocuğu tebrik etmesi gerekmez mi? Bu çocuk ya da Behram ya da Zeynep ya da bir başka çocuk kanayan yaralara hayalleri ile tuz basmaya devam ederler. Buna rağmen çocukların görerek öğrenme yetileri ile birleşen zaman makinesi tutkusu yazarın eserlerinde de karşımıza çıkar. Zamanda durmadan geriye giden Behram, çocukların hayallerinin gözü ve kulağı olmaktadır. Merak ve öğrenme isteklerini kendilerinin keşifleri ile taçlandırmak isteyen hayalci çocukların en büyük hayallerinden biri de-zaman makinesi bahane- Fatih Sultan Mehmet’i yaşayarak anlamaktır:

“Yürüdü Behram. Geriye doğru gidiyordu. Biraz ilerleyince Fatih Sultan Mehmet’i gördü. İstanbul’u almış şehre giriyordu. Bir süre onunla yürüdü Behram. Ayasofya’da namaz kıldıktan sonra Behram Fatih’e sordu: "Mutlu musunuz?" "Evet," dedi Fatih. "Sen değil misin?" "Bilmiyorum" dedi Behram, "hayatımda hiç şehir almadım ve babam ekmek bekliyor." Yürüdü Behram. Bizanslı kızların Fatih’e attığı çiçekler yollardaydı ve henüz kurumamıştı. Biraz daha yürüyünce Fatih’in İstanbul’u almak için hazırlıklar yaptığını gördü. Fatih’e yaklaşarak “İstanbul’u alacaksınız" dedi. "Seninle daha önce karşılaştık mı?" dedi. Fatih. "Evet" dedi Behram.” (Zengin, 2016: 18).

Dokuz Düğmeli Adam adlı eserde zamanda yolculuk yapan çocuklar engin denizlere yelken açarken hayalleri de hiçbir engele takılmaz. Takılmaz çünkü onları engelleyecek tek şey çocukların zihinleridir. Zihinleri ipotek altına alınmaya çalışılan günümüz çocukları ise hayallerin kıyısında durmaktan bile mutludurlar. Kıyıda seyrettikleri hayallerin içine girdiklerinde yaşadıkları mutlulukları şehrin parklarında bile olsa hissederler. Çünkü çocuklar hayalleri ile yaşarlar:

“Adam bir süre parkta oynayan çocukları izledi. Sonra ağır ağır tişörtünün en üst düğmesini çözdü. Düğme çözülür çözülmez, parkta garip bir hareketlenme oldu ve ortaya çocukların şaşkın bakışları arasında atlar çıktı! Çok güzel atlardı bunlar. Sonra üzerlerine binmeye ve parkta oraya buraya koşturmaya başlayınca daha da güzelleştiler ve keyifli keyifli kişnemeye başladılar.” (Zengin, 2004: 6).

Yetişkinler için parklar en iyi oyun oynama yeri gibi görünse de çocuklar için durumun hiç de öyle olmadığı aşikârdır. Parklarda canlı atlara binmek isteyen çocukların mutluluğu ile lunaparklardaki kumandalı atlara binen çocukların mutluluğunun aynı

olduğundan söz etmek mümkün müdür? Dokuz Düğmeli Adam'ın atlarına binen çocuklar şehir parkını çok değiştirirler. Özgürlüklerinin tadını hayallerinin gerçek olması ile yaşayan çocukların mutluluğunu tarif etmeye kelimeler yetmez. Dokuz Düğmeli Adam'ın açtığı her bir düğme farklı bir hayalin gerçeğe dönüşmesini sağlar. Kar yağar şehrin donuk parkına ve müzik eşliğinde kar bin bir şekilde çocukların ellerinde hayat bulur. Çocuklar için çok sevdikleri anne yemeklerini midelerine indirirken kocaman bir denizin, parkın orta yerine gelmesi hiç de garip değildir:

“Ve çocuklar bu muhteşem denizde yüzmeye, birbirlerine su sıçratmaya başladı. Balık tutanlar bile oldu parktaki bu mavi denizde.” (Zengin, 2004: 14).

Islak elbiselerle özgürce dolaşan çocukların omuzlarına konan kuşların güzelliği büyülerken gökyüzünden yağın çiçekleri yakalama oyunu, kaybettikleri yakınlarının yanlarına gelmesi, çocukları sevincin doruk noktalarına ulaştırır. Aslında tüm bu yaşananlar çok da uçuk kaçık olaylar değildir. Sadece çocukların yaşama dair hayalleridir. Aslında hayaller onların arayıp da bulamadıkları değildir, yetişkinlerin yok ettiğidir. Zira parkın bekçisinin çaldığı düdükle çocuklar gerçek hayata dönmek zorunda kalır. Kapanan düğmelerle tadı damaklarında kalan mutlulukların ve hayallerin arkasından öylece bakakalırken şehrin parkları da hayalleri gibi kaybolur.

4.1.3.5 Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları gelişen teknolojinin getirdiği yeniliklerdir. Dijital çağ artık hayatın bir gerçeğidir. İşte, evde, okulda, sokakta kısacası her yerde aktif olarak kullanılmaktadır. Bütün bu gelişmeler teknolojiye, iletişimin tanımını yeniden yapma hakkını vermektedir. Bir tuşun ucunda olan iletişim, neredeyse tüm duylara hitap etmekte ve birçok aracı ve kaynağı bir arda tutmaktadır. Akıllı cep telefonları ile çok daha farklı bir boyut kazanan iletişimin ilerleme hızına artık insanlar yetişmemektedir. Aslında bu hıza yetişmeye çalışan en önemli yaş grubunu gençlik ve çocukluk çağı oluşturmaktadır. Televizyon, bilgisayar, cep telefonu, laptop, Ipad, elektronik posta, whatsapp, facebook, instagram, snapchat ve daha onlarca yenilik iletişim kavramına dahil edilmektedir. Tüm bunlara bağlı olarak iletişim becerileri de değişim ve gelişim göstermektedir. “İşitsel ve görsel duylar görevde iken aynı anda bilgiye ulaşma ve yönetme-dokunma ile kısa sürede” gerçekleşen iletişim, internet bağlantısına mahkûm

kalmaktadır. Bu da internet bağlantısı olmayınca hiçbir iletişim becerisi kalmayan nesillerin yetişmesine ortam hazırlamaktadır. (Kaya, 2014: 324-325).

Kitle iletişim araçlarının inanılmaz bir hızla ilerlemesi, medyaya erişimin kolaylaşması bilgi ve iletişim teknolojilerini sıklıkla kullanan çocukların yetişkinler gibi davranmasına sebep olmaktadır. Hatta yetişkin ve çocuk kavramları bazı araştırmacılar tarafından yeniden tanımlanmaya ve günümüzün koşullarına göre gözden geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu ihtiyacın doğmasının temel nedeni çocukların yoğun olarak kullanmaya başladıkları kitle iletişim araçlarıdır. “Ekonomik dünyanın kazanç kapıları” çocukları büyük bir sermaye olarak görmekte ve kitle iletişim araçları ile yaşamının şart olduğu düşüncesini topluma yerleştirmeye çalışmaktadır. Son otuz yıl içerisinde bunda başarılı olan küresel medya dünyası “çocuk(luk) ve yetişkin(lik) kategorilerini iç içe” geçirmektedir. (İnal, 2007: 32).

Yaşanan tüm bu teknolojik gelişmelerin farkında olan ve kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımına dikkat çeken Mevlâna İdris, çocukları içinde yaşadıkları çağın gereklerine uygun olarak yetiştirme düşüncesindedir. Ama bilinçli kullanıcılar olarak yetiştirmeyi düşündüğü çocuk okurlarını mazi ile ati arasında sürekli gezdirmektedir. Hikâyelerindeki kahramanlar kâh bilişim uzmanı kâh televizyonu ortadan kaldıran süper güç olmaktadır. *Mavi Çocuk* adlı eseri de bu yaklaşımın izlerini taşır:

“Elektronik zamanların baş döndürücü ayrıntılarını ve artık uzaya taşan bilişim ve iletişim sistemlerini araştırıp çözümlmişti. Uzayıp giden yolları vardı insanlığın. Mesafeleri yok eden bilgisayarları, televizyonları, cep telefonları, bir düğmeye dokununca açılan veya kapanan elektronik sistemleri vardı.” (Zengin, 2016: 6-9).

Tüm bu teknolojilerden başka *Mavi Çocuk*’ un sahip olduğu daha pek çok şey vardır. O, üstün zekâsı ile teknolojiyi birleştirmek ve yeni bir dünya elde etmek ister. Bunun için de insanların duygu ve davranışlarına etki etmesi gerektiğini bilir. Sürekli çalışan çocuk, laboratuvarından çıkar ve düşüncelerini gerçekleştirebilmenin yolunu bulmak için gözlemler yapmaya başlar. Gözlemleri sonucunda:

“Görmüştü ki artık insanlar yapmaktan çok seyrediyordu. Her evde televizyon vardı. Herkesin televizyona ayıracak biraz zamanı vardı. Televizyonlar hızlıydı. Her üç saniyede görüntüler değişiyordu. Televizyonlar hızlıydı. Yüzlerce değişik kanal vardı. Televizyonlar hızlıydı. İnsanlar ekranda gördükleri her türlü duruma zamanla alışıyor. Bir çizgi film ile bir caz konseri, bir haber programı ile bir komedi filmi

aynı kayıtsızlık veya dikkatte izlenebiliyor, bir futbol maçı ile bir naklen savaş görüntüsü benzer bir heyecanla algılanabiliyordu. Biraz içecek, biraz patlamış mısır, biraz rahat koltuk... Sonrası herkesin gözkapakları kapanıyor, herkes uyuyordu.” (Zengin, 2016: 11).

Dünyada hiçbir olumsuzluk olmuyormuş gibi yaşayan insanların duyarsızlığını anlamlandıramayan Mavi Çocuk işine devam etmeye karar verir. Bunlardan başka daha birçok gözlem yapan ve topladığı verileri sistematize eden çocuk, çok ilginç sonuçlara ulaşır. Ama bu ilginçlik kahramanın düşündüğünü yapması için ona eşsiz bir fikir verir:

“Herkeste bir kumanda vardı. Zap oraya zap buraya. Herkes kanal kanal geziyor, bazı kanallarda on saniye, bazı kanallarda bir saat harcıyorlardı. Yorulup uyuyuncaya kadar kumandayı ellerinden bırakmıyorlardı.” (Zengin, 2016: 12).

Dünyayı daha yaşanılabilir bir hâle getirmek için uğraşan Mavi Çocuk, aslında yazarın kitle iletişim araçlarından veryansın etmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Buradan ulaşılan sonuç ise herkesin elinde bir kumanda olduğu ve hayatlarını yöneten bu kumandaların çokluğu. Tüm bunları değiştirmek isteyen yazar, çok ilginçtir, yine teknolojiden faydalanarak yaptığı siber kumanda ile düşüncelerini gerçekleştirmektedir. Tüm bu yaşananların amacı, taze zihinleri geleneksel kültürümüzle yoğurmaya çalışırken gelecek için de bilinçli bir şekilde hareket etmeye çağırmaktır. Nitekim bu kadar teknoloji bağımlısı bir toplum betimlemesinden sonra sunulan masal dinleyen çocukların mutluluk tablosuna diyecek yoktur: “Üçüncü gece tilkinin masalını dinleyenlerin arasına çocukların anne ve babası da katılmıştı.” (Zengin, 2005: 16).

Kültürel öğeleri aktarmakla yükümlü olan çocuk edebiyatçıları bir anlamda mâzi ile ati arasındaki köprüyü onarma gereği duymaktadırlar. Bunun için birçok sorunla baş etmeleri gerekmektedir. Bu sorunların en başında hitap ettikleri yaş gruplarının kitap yerine başka iletişim araçlarına bilinçsizce yönelmeleri gelmektedir. Yarım yüzyıldır hayatımızda olan televizyon bunun baş sorumlusu gibi gösterilse de çoğu toplumsal sorun bir tek unsur ile açıklanamamaktadır. Birbirini etkileyen kavramlardaki ortak sorun bileşenleri günümüzdeki medya çılgınlığını ortaya çıkarmaktadır. Televizyonla başlayan bu süreç, aile ve toplumdaki değişimlerle beraber bu günkü durumuna gelmiştir. Zira çocukların kitap okumaması ile ilgili olarak M. Ruhi Şirin, şu tespitleri yapmaktadır:

“Görsel-işitsel araçlardaki gelişmenin, bilişim teknolojilerinin yaygınlaşmasının kitaba karşı ciddi rekabeti her geçen gün daha da körüklediği herkes tarafından biliniyor. Kitap da bir iletişim aracıdır,

televizyon da. Kitap bir iletişim aracıdır ama yalnızca bir kitaptır. Televizyon ise televizyondan ve ışık kaynağından öte bir şeydir.”(Şirin, 1998: 158).

İçine dünyaları sığdıran ve insanlar için çok cazip olan televizyon gerçekten de sadece bir makine değildir. Bireylerin dolayısıyla toplumların zihinlerine, yaşamlarına ve dünyaya bakışlarına etki eden, insanları yönlendiren ve yönetmek isteyen minyatür bir mankurtlaştırma aracıdır, denilebilir. Televizyonun tahtını cep telefonları ve tabletler sallasa da evdeki yerinden ve ailedeki birey statüsünden televizyonu hiçbir güç uzak tutamamıştır. Ama Mevlâna İdris’in eserlerinde televizyon ve telefonlara karşı bilinçli birer kullanıcı olan ve yanlış bir şey görünce müdahale eden çocukların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Dünyadaki tatsızlıkları tuz ile tatlandıran sonbahar saçlı Esra, babasının “Telefonunun üzerine tuz serpiyordu.” Muhtemelen Esra’dan çok telefonla ilgilenen babası bunu hak etmişti. Günümüz çocuklarının yakındığı şeylerden bir tanesi de anne ve babalarının akıllı telefonlarla çok vakit geçirmesidir. Çocuklar oyun oynamak yerine sosyal medyayı tercih eden ebeveynlerine, kızmaktadırlar. Bunun için hayallerinde bile bu kitle iletişim araçlarına yer vermezler (Zengin, 2016: 13):

“Benim hayalim gerçekleşsin on milyar borcum olsun. Şimdi sıkı durun, hayalimi anlatıyorum. Kocaman bir bahçe içinde kocaman bir evim olacak. Bahçede her türlü meyve ağacı ve her cinsten sebze yetişecek. Kışın yakmak için bol bol odunum, yazın yemek için bol bol karpuzum olacak. İstedğim her türlü kitap, kocaman evimin kocaman kütüphanesinde bulunacak. Evde ceryan olmayacak, televizyon olmayacak ve bir ton mum olacak. Sonra ben ülkenin bütün güzel hayalcilerini o kocaman bahçesi olan eve misafir edeceğim. Mumları yakacağım. Her gece bir hayalcinin hayalini dinleyeceğiz. Hava soğuksa içerde sıcaksa bahçede oturacağız. Hayal bitince herkes kendisi için hazırlanan yatağa uzanıp mışıl mışıl uyumaya başlayacak.” (Zengin, 2016: 20).

Yazarın bu ve benzer hayallere sahip çocukları umulur ki artar. Televizyon başında uyuyup kalan anne ve babalarını model alan çocuklar, ‘aptal kutusu’ nun hayallerini yok etmesine izin vermemelidir. Bunun için de toplumun her kesiminden insan üzerine düşen görevi yapmalıdır. Çocukları kitap okumaya yönlendiren yazar, çocuklara faydalı televizyonu da şöyle anlatmaktadır:

“Herkes televizyon karşısında uzun zamanlar kaybediyor. Bence televizyonlarda yenilik yapılmalı. Bir adam uzun uzun televizyon izlerken birden televizyondan şöyle bir ses duymalı: “Hişşt uyuşma! Haydi bakalım doğru kitap okumaya!” (Zengin, 2016: 50).

Fayda-zarar ilişkisi içerisinde kitle iletişim araçlarını eserlerinde konu edinen Mevlâna İdris, aslında bu iletişim araçlarının kendi kendilerine herhangi bir şey yapmadığını anlatmak ve çocuklara bunu göstermek ister. Kendi iç denetimini oluşturamayan bireylerin bilinçsizce kullandıkları bu araçlar suçlu değildir. Bu yüzden de kitle iletişim araçlarını yok etmek çözüm değildir. İnsanları bilinçlendirmek ve oto kontrol mekanizmalarını harekete geçirmek iyi bir çözüm gibi görünmektedir. Nitekim bilgisayar ya da diğer araçların, çocukların eğitimine ve gelişimine olumlu etkiler yaptığı artık gözle görülmektedir. Her ne kadar mahallenin zengin çocuğu en akıllı köpeğin kendisinde olması için uğraşırken bilgisayarı tercih etse de, bilgisayar yanlış kullanımdan dolayı kendisinden istenileni yapamamıştır:

“Çocuk, babasından dünyanın en süper bilgisayarını isteyince babası hiç düşünmeden bu bilgisayarı satın aldı. Çocuk daha sonra dünyanın en iyi bilgisayar uzmanlarını eve getirtip dünyanın bütün bilgilerini süper bilgisayara yüklemelerini istedi. Bilgisayar uzmanları aylarca uğraştılar ve çocuğa her şeyin tamam olduğunu söylediler. Dünyanın bütün bilgilerini süper bilgisayara yüklemişlerdi. Ve artık süper bilgisayar çocuğun kullanımına hazırды.” (Zengin, 2005: 16-18).

Bilgisayarında dünyanın bütün bilgileri yüklü olan çocuk, köpeğin kafasına vurunca tüm bilgilerin bilgisayardan köpeğin kafasına geçeceğini düşünmüştür. Ama hesap edemediği şeyler de vardır. Analiz yeteneğini kaybeden nesillere gönderme yapan yazar, köpeğin ölümü ile minik hayranlarını yasa boğsa da mesaj ilgili yerlere iletilmiştir. Çocukların bazı çıkarımları yapamamasından şikâyetçi olan yazar, aslında bu konuda onların suçunun olmadığını düşünmektedir. Yazar, modernleşme süreci içinde çocukların da modern bir meta olarak görülmesinden şikâyet etmektedir. Özellikle medya aracılığı ile kullanılan çocukluğun yok edilmesine karşı durmaktadır. Nitekim uzaya giden çocuk, habercilerin tüm ısrarlarına rağmen dünya ile iletişim kurmak istemez. Kendi doğru bildiği işi yaparak uzayda yaşamaya devam eden çocuğun ailesini rahat bırakmayan haberciler, çocuğu ikna etmenin yolunu öyle ya da böyle bulurlar:

“Ertesi gün gazetelerin birinci sayfasında çocuğun resminden ve konuşmasından başka bir haber yoktu. Bu arada çocuğun anne ve babasının kim olduğunun öğrenilmesi üzerine çocuğun dünyadaki evi de gazete ve televizyoncularla dolup taşmıştı. Dünyanın bütün televizyonlarında uzaydaki çocuğun görüntüsü belirdi. İki milyardan fazla insan izliyordu çocuğu.” (Zengin, 2016: 15-17).

Maalesef günümüzdeki habercilerin tutum ve davranışları ayrı bir bilimsel incelemeyi gerektirmektedir. Her şeyi öğrenmeye ve bunu haber olarak satmaya uğraşan bir zihniyetle karşı karşıya yaşamak, kişilerin özel hayatlarının ve mahremiyetlerinin yok olmasına zemin hazırlamaktadır. *Para Dağıtan Adam* hikâyesinde Siyah Kaşkollü Adam da herkese para dağıtmaya başlayınca uzaydaki çocukla aynı kadere maruz kalmakta ve dünyanın bütün kanallarına paraları ile el sallamaktadır:

“Olayı haber alan gazeteciler ve televizyoncular hemen iki katlı evin bulunduğu meydana gelmişler, fakat siyah kaşkollü adam büyük bir sükûnetle "yazıyor ve söylüyorsunuz, yazıyor ve söylüyorsunuz. Her şey geçip gidiyor. Gözümüzün önünden büyük bir hayat akıyor ve sizin tutup bana sorduğunuz soruya bakın. Bu önemli değil ki..." diyerek gazetecilere ve televizyonculara da büyük paralar vermişti. Doğal olarak onlar da yeteri kadar yorucu bir meslek olan gazeteciliği, televizyonculuğu bırakarak evlerine dönmüşlerdi.” (Zengin, 2004: 14).

Para Dağıtan Adam, tüm dünya televizyonlarında haber konusu olmakla kalmayıp dünyanın en çok izlenen kişisi olmuştur. Günümüzde çok izlenmek ve çok takip edilmek önemlidir ama Para Dağıtan Adam’ın siyah kaşkolünün anlam ağırlığı ile para dağıtması daha da önemli bir olaydır. Para ve karşılıksız dağıtmak bu yüzyılda bir araya gelmesi mümkün olmayan kelimelerdir. Ama her ne olursa olsun, gazetecilere çok para vererek onların çalışma hayatından çekilmesini sağlayan Para Dağıtan Adam iyi bir şey yapmıştır. Çünkü haberciler olmayınca televizyonlar da içi boş birer nesneye dönüşür. Yetişkinleri bilemeyiz ama çocuklar televizyon ışığında *Kuş Adam*’ı okurken çok mutludurlar.

Hayatının anlamını sorgulayan Kuş Adam da yaşamında neyi değiştirmesi gerektiğini uzun uzun düşünmektedir. Hayatından çok bunalan bir yetişkin olarak her gün aynı şeyleri yapmaktan sıkılmaktadır. Uyumak, işe gitmek ve “televizyon seyretmek de böyleydi, her gün.” Kuş Adam, yaşamlar kişilerin kendi tercihleri miydi, diye düşünürken kuş olmaya ve kuşlar gibi özgür olmaya karar verir. Sonrasında televizyonu ve teknolojik yaşamı bırakarak asıl mutluluğun peşinden koşar (Zengin, 2004: 6).

Kuş Adam verdiği kararı uygulamak için harekete geçer. Ama dünyanın geri kalanının ne yaptığını bilmek istemez. Kararından vazgeçmemek için hızlı davranmalıdır. Çünkü hız artık yaşamı kontrol eden bir kavram hâline gelmiştir. Teknolojinin gelişimi ile hayatları mankurtlaştıran kitle iletişim araçlarının hayatımıza ve en önemlisi çocukluk kavramına olan etkisini eleştirel bir süzgeçte damıtmaya çalışan Mevlâna İdris, şimdiki

çocukluğun nereye gittiğini anlamaya çalışırken, doğrularını dile getirmekten de vazgeçmez:

“Özetle teknoloji, insanın kendine ait gündemini ortadan kaldırarak, İnsanlara kendi gündemini dayatır. Teknolojinin dayattığı gündem ise telaş, hızlılık, gürültü, stres ve duyarsızlıktır. Son aşamada teknoloji hepimizi sisteme uygun çalışan bir makine yapmak istiyor. Hislenmeyen, gül kokmayan bir makine.” (Zengin, 2004: 20).

4.1.3.6 Küresel Isınma

Doğanın yok edilmesi ile başlayan süreç günümüzde maalesef çok büyük değişimlerin yaşanmasına yol açmaktadır. Doğal dengenin bozulması doğanın intikamına sebep olmaktadır. İnsanların sebep olduğu doğa yıkımı bu yüzyılda bizi ve gelecek nesillerimizi yepyeni bir kavramla tanıştırmıştır: Küresel ısınma. Her ne kadar hatırlamak istemesek de her gün hatta her dakika karşımıza çıkan bu kelimenin nedeni de insanlardır.

En basit tanımı ile küresel ısınma; atmosfere yayılan, sera etkisi yaratan gazların yer kabuğunu ve denizleri daha çok ısıtmasıdır. Sera gazlarının etkisi ile ozon tabasında meydana gelen değişimlerin bir sonucu olarak, Dünya’yı Güneş’in zararlı ışınlarından korumak görevini bu tabaka yerine getiremez. Sera gazlarının fazla olmasının sebebi tabii ki insanlardır. Fosil yakıtlarının fazlalığı, ormanların yok olması ve daha başka tahribatlar atmosfere ulaşan zehirli gaz miktarını arttırmaktadır. Bu artış da atmosferde zarara sebep olurken doğal işleyişi bozmaktadır. Bütün bunların sonucunda ise Güneş, Dünya’mızı daha çok ısıtmakta ve doğa olaylarının değişmesine sebep olmaktadır. Özellikle buzullardaki erime iklim değişikliklerinin en önemli sebebi olarak gösterilmektedir. Okyanus seviyelerindeki artış ise geri dönülemez zararlara yol açarken tüm canlılar bu durumdan etkilenmektedir. Başta hayvanlar olmak üzere bitkiler ve insanlar da yaşanan iklim değişikliklerinden zarar görmektedir. Bu yüzden olsa gerek küçük yürekler de sonbaharın ve diğer mevsimlerin varlığına inanmakta güçlük çeker:

“Sonbahar bizim mahalleye gelmez sanıyordum; çünkü sonbahar sararan yapraklar, solan çiçekler demekti. Mahallemizde tek bir ağaç olmadığına göre sonbahar bizim mahalleye uğramaz, diyordum. Parkın kapısından girdiğimde büyülendim sanki. Nefesimi tuttum, o olağanüstü güzelliği doya doya seyrettim. Sihirli bir değnek ağaçların yapraklarının yeşilini sarıya, bordoya, kırmızıya çevirmişti. Çantamı yere koydum. Önümdeki yaşlı çınara sevgiyle sarıldım. “İşte!” diye bağırdım. “Bu gerçek bir sonbahar!”(Ak, 2017: 46)

Sevim Ak'ın, “*Babamın Gözleri Kedi Gözleri*” adlı eserinde anlattığı bu olayın yaşanması için yakında gerçekten bir sihirli değneğe ihtiyaç olacaktır. İnsanlar bu hızla doğayı yok etmeye devam ettiği sürece sonbaharı, kışı ve ilkbaharı bilerek büyüyen çocukların sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecektir. Sadece aşırı sıcak yaz günleri çocukluk anılarında yer tutacak ama hiçbir çocuk bu anıları hatırlamak istemeyecektir.

Çocukların bu anılarla büyümesini istemeyen Mevlâna İdris, eserlerinde doğaya duyarsız kalmaz. Yazar, çocuk bilincinde oluşturmaya çalıştığı doğa sevgisinin yanında doğayı koruma ve yok edilenleri düzeltme görevini de çocuklara vermektedir. Çünkü çocuklar ‘geleceğe fırlatılan canlı oklardır.’ Doğaya sahip çıkmasının gerekliliğini öğrenen çocuk, küresel ısınmayı engellemek için de çaba sarf edecektir. Nitekim Mavi Çocuk’ un yaptığını hepsi yapabilir. Özdeşim kuran çocuk kendini Mavi Çocuk’ un yerine koyar ve bir siber kumanda da kendi yapar. Doğayı koruma ve doğaya sahip çıkma arzusu ile:

“Sarı tuşa bastı sonra çocuk.
Dünyanın bozulan iklim dengesinin yavaş yavaş değiştiği görüldü.
Küresel ısınma yerini yeniden küresel normallige bıraktı. Yazlar yeniden yaz gibi, kışlar yeniden kış gibi oldu.
Kutuplardaki erime durdu, hatta eriyen bazı yerler yeniden buz oldu.
Volüm düğmesi yükseltince...” (Zengin, 2016: 20).

Siber kumandanın volüm düğmesi işe yarasa da insanlar doğaya karşı volüm düğmelerini yükseltmedikçe daha başka çözümlere de ihtiyaç duyulacaktır. Çevreyi kirletmeyen, doğaya zarar vermeyen, ormanları koruyan insanların sayısındaki artış, küresel ısınmanın en büyük düşmanı olarak karşısına çıkacaktır. Uğurböceğinin dansı ile de bu insanların varlığı anlam kazanmaya devam edecektir:

“Uğurböceği boşlukta dans ederken dünyadaki değişimler yine hızla gerçekleşmeye başlamıştı. Kirli sanayi atıklarından çamurlaşmış, zehir saçan ırmaklar, dereler ansızın pırıl pırıl akmaya başlamıştı. Ağaçlar her yerde hızla çoğalıyor, yeni ormanlar belirliyordu yeryüzünde. Kutuptaki ayılar, erimesi duran buzulların üstünde neşeyle kayıyordu. Gökyüzünde her an uçmakta olan on binlerce uçağın atmosfere bıraktığı gazlar bile değişmiş; uçaklar gökyüzündeki havayı sirküle eden birer araca dönüşmüştü. Gökyüzünde lacivert bir kuşak belirirken uğurböceği çocuğun parmağındaki yerini almış ve yine onun gözlerine bakmaya başlamıştı.” (Zengin, 2016: 21).

Yazarın eserlerinde yaptığı gibi en doğru yol çoğu şeyin idaresini çocuklara bırakmaktır. Tüm canlılar mutlu ve sağlıklı olarak ancak saf ve temiz yüreklerin, kirlenmemiş düşüncelerin idare ettiği bir dünyada yaşayabilir. Mevlâna İdris'in eserlerinde kutup ayıları fokların ellerinden tutup penguenler ile dans ederken, Afrika savanasında aslanlar uzun yeşilleri ile kükrer, vejetaryen iguanalar ormandaki bütün yeşilliklerden istifade eder. Tıpkı sonbahar saçlı kızın olmasını istediği dünyayı oluşturmak için yaptıkları gibi. Sonbahar saçlı Esra, dünyadaki tatsızlıkların üzerine tuz serperken amacından hiç vazgeçmez. Yılmadan usanmadan tatsızlıkları tatlandırmaya çalışır. Esra işte bu bilinç ile doğayı korumak ve küresel ısınmayı engellemek için fabrika bacalarını ve gökyüzünü kara bir buluta çevirmek için uğraşan diğer şeyleri gözüne kestirir. Onların da üzerine tuz serpme planları yapar. Tatsız olan her şeye tuz serpen Esra çok istese de bacalara tuz serpmez. Ama doğayı yok eden bu unsurlara beklmelerini söyler. Er geç onların da üzerine tuz serpip tatlandırılacak ya da onları ortadan kaldıracaktır:

“...korkunç dumanlarla gökyüzünü kaplayan fabrika bacaları ve daha başka şeyler şimdilik üzerlerine tuz serpilmekten kurtulmuşlardı.” (Zengin, 2016: 14).

Küresel ısınmaya neden olan fabrika bacalarını yok etmek isteyen Esra, çevre kirliliği ile beraber oluşan kötü kokuların tüm canlıları rahatsız ettiğini bilir. Kötü koku yüzünden yuvasından çıkamayan köstebeğin sesini duyan Esra, tuzluğu elinde kötü kokuların üzerine doğru gitmektedir:

“Dünyada sabah olmuştu ve köstebek ilk defa, bir sabahı canının istediği gibi yaşayamıyordu.

Bir saat kadar sonra yeniden yeryüzüne çıkmak istedi. Biraz tedirgindi. Ya o koku duruyorsa! Bir kaç adım attı yukarıya doğru. Korkarak burnunu dışarı çıkardı: Berbat! Koku havada asılı duruyordu.” (Zengin, 2015: 12).

Dünyayı Delen Köstebek günlerce yuvasından çıkmayı denese de çıkamaz. Çünkü her seferinde o berbat, rezalet ve tahammülü mümkün olmayan koku ile karşılaşır. Küresel ısınmanın etkilerini iliklerine kadar yaşayan diğer hayvanların ve köstebeğin elinden bir şey gelmez. Çareler düşünen köstebek en sonunda yer altında durmadan kazmaya başlar ve dünyanın bir ucundan diğer ucuna gidince işlerin değişeceğini sanır. Ama nafiye bir çaba ile sürekli kazın köstebek, insan elinin oralara da değdiğini, kutup ayılarını tünele sığdırmayı düşünürken anlar:

“Peki, kutup ayıları! Onlar bu tünele sığamayacakları için homurdanır mıydı?”
(Zengin, 2015: 12).

Hayvanların ve bitkilerin küresel ısınmadan dolayı yaşayamaz duruma gelmesi insanları tedbir almaya teşvik ederken çocuk edebiyatı alanında eser veren birçok yazar da bu konuya karşı duyarlı davranmaya devam etmektedir. Güncel konuları eserlerine taşıyan Mevlâna İdris de buzullarda yaşaması gereken kutup ayıları ve diğer hayvanlarla empati kurarak çocukların bakış açılarında farkındalık oluşturmak için gayret sarf etmektedir. Çocuk duyarlılığı ile oluşturmaya çalıştığı eserlerinde küresel ısınmadan dolayı yağmaz olan kara da değinmeden edemez. Kar, kardan adam ve kartopunun oluşturduğu dünyanın en büyük üçgeninin içine tüm çocukları sığdırmak ve kardan çocuklar oluşturmak hayali ile yola çıkan yazar, gelecekteki çocukların da çocukluk anılarının kartopu gibi beyaz ve saf kalmasını ister. Hayal güçlerini kar olduktan sonra her şekilde kullanabilecek çocuklara işaret ederek kardan tavşanı ve yaşanan mutlu dakikaları çocukluk anıları ile betimler:

“Ve çocuklar sürdürmeye kararlıydı kardan tavşanın mutluluğunu. Kardan bir gece yaptılar kardan tavşan için. Kardan ay, kardan yıldızlar. Kaydırdılar kardan bir yıldızı, çocuğun biri dilek tuttu kardan tavşan için. Kardan tavşanın mutluluğu giderek artarken azalan tek şey kardan havuçlardı. Ama n'olacak ki yapıyordu çocuklar kardan havucu, problem yoktu.

Sonra kardan güneş yaptı bir çocuk. Kardan güneş ortaya çıkınca kardan ay ve kardan yıldızlarla beraber kardan gece kayboldu.

Hiçbir şeyi eritmedi kardan güneş.

Her şey öylece kaldı.” (Zengin, 2005: 14-18).

Kardan gecede her şey olduğu gibi kalmıştı ama ya gerçek olan gecelerde kalmış mıydı her şey, olması gerektiği gibi. Yaratılış gayeleri doğrultusunda Dünya, Güneş, Ay, hayvanlar, bitkiler ve diğer varlıklar doğal denge içerisinde üzerlerine düşen görevleri yaparken insanoğlu bu dengeyi neden gözetmeden hareket etmektedir? Bu sorunun cevabını bulmaya çalışan Mevlâna İdris de Bulut Çocuk'u, küresel ısınma ve iklim değişikliklerinin olmadığı yaşanılabilir bir dünya için görevlendirmiş ve dünyayı çocukların şekillendirmesi gerektiği inancına hepimizi ortak etmiştir:

“Herkesin soluduğu hava temiz olsun; ırmaklar, denizler kirlenmesin. Yeryüzünde yaşadığımızı her nefeste hissedelim, içimiz her nefeste taze dokunulmamış berrak bir sevinçle dolsun.” (Zengin, 2016: 20).

4.1.3.7 Modernist ve Kapitalist İmgeler

“Kapitalizm, kimilerine göre serbest piyasa anlamında pazar ekonomisi, kimilerine göre para ekonomisi, kimine göre sınaî üretim ekonomisi, kimine göre kâr, kimine göre tüketim ekonomisi, kimine göre emeğin sömürüsü, kimine göre özgür işgücünün rasyonel örgütlenmesidir.” şeklinde devam eden tanımlamaların tek ortak noktası paradır. Sermaye olarak da değerlendirilmesi paranın niteliğini etkilemezken kapitalizmin amacı tüm dünya ülkelerini etkisini altına almak ve kontrolü elinde tutmaktır. (Alptekin, 2015: 232).

Kapitalizm kavramı ile adı sürekli yan yana anılan modernizm (modernite, modernlik, modernleşme vb.) kavramı ise başlı başına bir değişme kuramı; tek költürcülük, tek doğrusal ilerlemecilik; evrensellik savlayan bir “kuyruklu söylence” gibi tanımlamalarla açıklanmaya çalışılmaktadır.(Canatan, 2008: 113; Erkilet, 2008: 85; İltar, 2006: 1).

Kapitalizm ve modernizm kavramlarının farklı disiplinlerce hâlen tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Her gün yeni bir tanım olgusunun bu kavramlarla can bulmakta olduğu izlenir. Çünkü iki kavramın birbirini tamamladığı aşikârdır. Kapitalizm kavramının ortaya koyduğu iktisadî temellerin, modernizmin aracı olan iktisadî temeller olduğu kabul edilmektedir. Bu iktisadî temellerin başı ise para olarak değerlendirilir. Günümüz araştırmacı ve yazarlarının bazılarına göre yaşam, yeni sömürgecilik, modernleşme ve ekonomik kalkınma kılıflarına bürünerek kapitalizmin ışığında yol almaktadır. (Kaderoğlu Bulut, 2015: 229-230).

Tüm bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere kapitalizmin kaynak olarak kullanıldığı modernleşme ya da modernizm, sanayi devriminden sonra Batı ülkelerinin eline geçen sermayenin toplumların belirli bir yöne doğru güdülenmesi için kullanılan bir araçtır. Batı'nın sermaye gücü toplumsal yaşamı büyük bir hızla değiştirirken ilerleyen teknoloji, modernleşmeyi hiç umulmadık derecede hızlandırmıştır. Özellikle kitle iletişim araçlarının gelişimi ve yaygınlaşması kapitalizmin ve modernizmin ekmeğine yağ sürmekle kalmamış, evrensel boyuta geçmesine olanak sağlamıştır. Toplumları bu denli etkileyen büyük değişimlerin sebebi olarak gösterilen bu kavramların edebiyata yansması da kaçınılmazdır.

Kapitalizm ve modernizm süreçlerini incelemek ve irdelemek başka disiplinlerin sorunu olsa da edebiyatın da konusu içine girer. Çünkü edebiyat toplumun tasavvurlarının

bir sonucu olarak ortaya çıkar. İnsanların yaşadığı ya da hayal ettiği olayların arka planını şekillendiren unsurların tümü edebiyatın da konusudur. İnsanların hayat tarzlarını ve hayallerini modern yaşam şekillendiriyorsa bu durumun edebî eserlerde belirmesi kaçınılmazdır. Çünkü yaşamın tasavvurlarından etkilenen edebiyatın kaynağı da toplumların yaşam biçimleridir.

Mevlâna İdris de yazdığı eserlerinde toplumumuzda modernleşme adına yaşanan olayları irdelemekte ve eleştirilerini kapitalizm üzerinden yapmaktadır. Teknoloji çağı ile birlikte Türk toplumundaki yaşam tarzlarının değişimini gelenekçi bir zihni yapıyla gözlemleyen yazar, kültürümüzün kaybolan değerlerine gözü yaşlı bakmaktadır. Kültürel yozlaşmanın beraberinde getirdiği toplumsal yozlaşmayı eserlerinin hemen hemen hepsine inceden inceye yansıtmakta ve çocuklar için büyük bir endişe duymaktadır. Mesela, *Trafik Polisi Kurbağa* adlı eserinde çocukların yaptığı hareketleri ayrıntıları ile anlatır. Ölen kurbağanın mezarı için yapılanlar bizim kültürümüz ile bağdaşmamakta, Batı'nın ananelerini andırmaktadır:

“Çiçekler serpiyen mezarının başına küçük kurbağanın beyaz şapkasını ve düdüğünü bırakmışlar.
Sonra da şehirde küçük kurbağanın trafik polisliği yaptığı yere, onun anısına minik bir anıt dikmişler. Bu anıtta küçük kurbağa artık hiç çalamayacağı düdüğü ve hareketsiz kollarıyla trafik polisliği yapmaya devam ediyormuş.” (Zengin, 2015: 19-21).

Artık yaşantısını ve hayallerini modernlik üzerinden somutlaştıran insanlar davranışlarını ona göre şekillendirmektedir. Davranışın ne kadar doğru ve yanlış olduğu çoğuna göre modernlikle alakalıdır. Dolayısıyla çocuğa aktarılacak olan kültür de modernizme göre şekillenmektedir. Toplumun bu gidişatından endişe duyan Mevlâna İdris, küreselleşen dünyanın çocuklarını akıllı olmaya ve uyanık olmaya çağırır. *Tuz* adlı hikâyesinde de çocukları kendilerine dayatılan yaşam tarzlarına eleştirel gözle bakmaya çağırır:

“Ve yine bir keresinde Amerika'nın üzerine tuz serpmek istediğinde orasının çok uzak olduğunu öğrenince atlasını açıp Amerika'yı bulmuş ve tuzu atlastaki Amerika'ya serpmek zorunda kalmıştı.” (Zengin, 2016: 18).

Esra Amerika'nın üzerine tuz serperken tepkisini ortaya koymaktadır. Özünü ve tarihini bilen nesiller yetiştirmek ve onları kendi kültürleriyle harmanlamak yazarın temel gayelerinden biridir. Bu yüzden çocukları dünyada yaşanan ve Türk toplumunu da hızlı

bir süreçte etkisi altına alan modernleşmeye karşı dikkatli olmaya çağırır. Zira tüm dünyayı egemenliği altına almak isteyen güçlere karşı farkındalık oluşturmak ister:

“Dünyanın bir başka köşesinde Amerika'da da acayip şeyler oluyordu. Mesela bir sabah New York'un geniş caddelerinde atları, mızrakları ve kafasında tüyleriyle binlerce Kızılderili gözükmüştü. Daha sonra bu Kızılderililerden her biri New York'un başka bir sokağına girerek gözden kaybolmuştu.” (Zengin, 2016: 14).

Bir kavmi kendi çıkarları için yok ederek dünyaya egemen olmaya çalışan ve daha başka milletleri de yok etme gayesinde olanlardan galiba Kızılderili halkı intikam alacaktır. Bu manidar gönderme ile çocuk zihinlerine soru işareti bırakan Mevlâna İdris, çocukların düşünmesini ve araştırmasını istemektedir. Çünkü Halepli Zeynep araştırmış ve öğrenmiştir. Ülkesinde yaşanan savaşın sebebini derinlemesine irdeleyen Zeynep, mankurtlaştırmaya karşı durarak köstebekler sayesinde ülkesini yangın yerine çevirenlerden hesap sormuştur:

“Amerika'nın başkanını istedi Zeynep.
Köstebekler onu da getirdi nasıl getirdiyse.
Zeynep ona da bazı sorular sordu, biraz yumuşak, biraz da kırgın bir sesle.
Uzun boylu ve oldukça esmer adam Zeynep'in soruları karşısında sustu, sustu. “Bir şeyler yapamaz mısınız?” sorusuna “evet, yapabiliriz” diyemedi. Köstebekler başkanı hızla tünele doğru sokup, aldıkları yere götürdüler. Uzağa.
Sonra Rusya başkanını istedi Zeynep. Orta boylu, sarışın, mavi gözlü adamı da getirdiler köstebekler küçük bahçeye, nasıl getirdilerse. Ama o da Zeynep'in karşısında ağzını açmadı. Zeynep sordu, o sustu.” (Zengin, 2016: 26-28).

Ülkesine ve milletine yapılanlara karşı eylemsizliği tercih etmeyen Zeynep, kendisine yardım eli uzatan Gaziantep' de yaşasa da öz benliğini unutmadan yaşamayı gaye edinmiştir. Davranışları ile tüm dünya insanlarına örnek olan Zeynep, kendisine uzanan yardım eli sayesinde hayatta kalmayı başarırken, kapitalizmin hâkim olamayacağı bir dünya ve tüm İslâm coğrafyası için dua eder. O anda kalbinde yer eden kişiyi de karşısında bulur:

“Türkiye'nin başkanını istedi Zeynep.
Köstebekler müthişti. Uzun boylu, kumral adamı getirdiler küçük bahçeye, nasıl getirdiyse.
Zeynep bu adamın gözlerine bakarak ona da bir şeyler sordu. Zeynep sorarken adamın gözlerinden iri, çok yer çekimli damlalar düşmeye

başladı. Bir harita mı vardı adamın yüzünde, yoksa Zeynep'e mi öyle gelmişti? Öyle değilse neden bazı gözyaşı damlalarını Kudüs'te, Şam'da, Beyrut'ta, Kahire'de, Cezayir'de görüyordu? Sonra neden kendi gözlerinden de açıklayamadığı ve tutamadığı tuzlu minik su topları inmeye başlamıştı?" (Zengin, 2016: 29).

Zeynep gibi uyanık davranan ve kapitalizmin önderliğinde her şeye hükmetmeye çalışan kişilerin yalanlarına inanmayan biri daha vardır. Annesinden aldığı havuçla uzaya giden ve orda havuç yetiştiren kendi küçük ama insanlığı büyük kahramanımız, kendisine söylenenleri düşünme süzgecinden geçirir. Tek gayesi uzayda yetiştirdiği sebzeleri gökyüzünden yağdırarak insanların açlıktan ölmesini engellemektir. Bu yüzden devlet başkanlarının görüşme isteğini geri çevirir.

Birkaç büyük ülkenin devlet başkanı çocukla görüşmek ister. Fakat çocuk, bilim araştırma ekibi aracılığıyla dünyaya gönderdiği mesajla görüşme isteğini kabul etmediğini bildirir. Bunun üzerine devlet başkanları çocuğa yeni bir mesaj göndererek şöyle derler: "Sevgili dünyalı çocuk! Uydu üzerinde havucu nasıl yetiştirdiğini bize açıkla. Çünkü biz de uzaya göndereceğimiz uydularda bir şeyler yetiştirmek istiyoruz. Lütfen bize cevap ver." (Zengin, 2016: 18).

Bir müddet çocuktan haber bekleyen devlet başkanları boş durmazlar. İnsanları etki altına almayı çok iyi bilen modern devlet başkanları, kitle iletişim araçlarının önderliğinde çocuğu can evinden yakalamak için uğraşır. Medya ordusunu çocuğun ailesinin yaşadığı eve, mahalleye dolduran güçler, istediklerini almak için psikolojik baskı da dâhil her yöntemi dener. Altı milyar insanın yaşananlardan haberdar olması ve popülerlik modern insanın, paradan sonra en çok değer verdiği şey olsa da kahramanımız çok zekidir ve dünyada yaşanan bu gelişmeleri hiç dikkate almaz. Ama küresel güçlere bir ders verme fırsatını da kaçırmaz. Tüm dünyanın izlediği bir programa çıkmasına rağmen modernlik adı altında yapılanları yapmaz. Hiç kimseye şirin görünmek gibi bir gayesi de olmayan çocuk kendi doğruları ile önemli devlet başkanlarına ve insanlığa gereken cevabı verir:

"Herkes merhaba. Herkes sevgi ve gül yaprakları. Sayın devlet başkanları! Bana gönderdiğiniz mesajı aldım. Benden, uyduda havuç yetiştirme formülünü istiyorsunuz. Fakat bu isteğinizi yerine getiremeyeceğim için üzgünüm. Bunun nedeni sizden korkmamdır. Sizden korkuyorum, gerçekten korkuyorum. Çünkü bu formülü size verirsem belki de siz uydularda bombalar yetiştirip onları dünyaya atarsınız. Hiçbir

şeyden haberi olmayan insanların ölmesini istemiyorum.” (Zengin, 2016: 20).

Gökyüzünden yağdırdığı sebze ve meyvelerle dünyadaki açlık sorununu bitiren çocuk, aslında insanlardaki aç gözlülüğü bitirmek gerektiği hususunda Bulut Çocuk ile aynı fikirdedir: Güzelliklerle “dönebilen bir dünyayı nasıl ve niçin değiştiriyordu insanlar? Kimin işine yarıyordu yoksul, savaşı, kanlı, mutsuz çoğunluklarla, aç insanlarla dolu bir dünya?” Bu durumun kimin işine yaradığını aslında çocuklar çok iyi bilmekle beraber yazar, bu sorgulamalardan çıkarılabilecek göndermeleri asıl yetişkinlere yapmaktadır. İnsanlara sürü psikolojisi ile hareket etmeyi öğreten kapitalizm ve modernizm kardeşler toplumlara ‘öğrenilmiş çaresizliği’ öğretse de sorgulayan ve düşünen zihinler için çıkış kapıları mutlaka vardır. (Zengin, 2016: 26).

Modernlik ideolojisine sahip olan insanların yaşamını da modernlik yönlendirmektedir. Paranın inşa ettiği yaşam tasavvuru içerisinde modern olma isteği artık tüm dünyayı egemenliği altına almış gibi görünmektedir. Bu yapılaşma çoğu toplumda çarpık yapılaşma gibi dursa da Batı kaynaklı olan bu toplumsal süreç kültürsüzleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Ne kendi ne de Batı insanı gibi olan modern insanlar iki arada bir derede yaşamaktadır. Bu toplumsal sorunlarla yakından hemhâl olan Mevlâna İdris de anne ve babaların yani toplumun özüne dönmesini dört gözle beklemekte ve hem anne-babalara hem de çocuklara gereken uyarıları yapmaktadır. Modernlik adı altında büyütülen çocuklar için iki temel dürtü vardır: Para ve gösteriş için yaşamak. Para kazanmak adına yapılan her şeyi meşru gösterme gibi bir yeteneği olan kapitalizmi bitiren Siyah Kaşkollü Adam, herkese para dağıtırken dünyada nelerin değişeceğini hiç düşünmez, düşünmek istemez. Siyah kaşkol takar çünkü para da ona göre siyahtır ve düşünür: Biraz da dünya parasız dönsün ne olur ki:

“Şehrin büyük ve kalabalık meydanından geçerken siyah kaşkollü adam tarafından durdurularak nereye gittiği, neden acele ettiği sorulan üçüncü, dördüncü, beşinci... Yirmi ikinci adamlar, on üçüncü ve on sekizinci kadınlar da o gün evlerine döndüler. Çünkü siyah kaşkollü adamın verdiği paralar öylesine çoktu ki... Eve dönüp sırtüstü veya yanüstü yatmamak için hiçbir sebep yoktu.

Ertesi gün meydanadaki iki katlı evin önünde küçük bir kuyruk vardı. Siyah kaşkollü adam, bu insanlara küçük sorular soruyor, aldığı cevaptan sonra sandalyesinden ayağa kalkarak para veriyordu. Öylesine çok para veriyordu ki...

Bir-iki saat sonra siyah kaşkollü adamdan para almak için yüzlerce adamın, kuyruğu bir hayli uzattığı görüldü. Siyah kaşkollü adam sakın bir

yüzle sırası gelen herkese para verdi. Herkese ve çok fazla...” (Zengin, 2004: 13).

Siyah Kaşkollü Adam’ın para vermeden önce insanlara sordukları okuyucuyu düşündürürken para almaya gidenlerle empati yapmaya da sevk eder. Bize de para veren olsa diyenlerin seslerini duyan Mevlâna İdris, dünyada tek bir insan kalana kadar- ki o tek kişi dünya ile hiçbir ilişkisi olmayan sağır bir insandır- parayı dağıtmaya devam eder. Varsın tüm düzen yıkılsın, varsın iki araba ve bir ev için çalışan anne-babalar çalışmasın, varsın bankalar batsın, varsın medya patronları çalıştıracak adam bulamasın... Açık kurum kalmasın ve devlet başkanları istifa etsin ve varsın paraya ihtiyaç kalmayınca da her biri bir tarafa savrulan egemen güçler yok olsun:

“Hastaneler hapisaneler, okullar, resmi ve özel kurumlar tamamıyla boşalmıştı. Çünkü artık kimse çalışmıyordu. Siyasî ve idarî otorite tuz buz olmuştu. Kimse kimseyi dinlemiyordu, herkes tek otoritenin kendisi olduğuna inanıyordu. Haksız sayılmazlardı. Kimse hiçbir emri ya da isteği yerine getirmediği için herkes otorite ya da bir başka şey sayılabilirdi. Bir şeyin yapılmasını isteyen, yalnızca kendisine yaptırabilirdi.” (Zengin, 2004: 19).

Böyle bir dünyada hayvanların bile yaşamları daha güzel bir hal almıştı. Para olmayınca birbirini yemeyen orman sakinleri akıllı ve ahlakî değerlere bağlı kralları sayesinde et yemeden yaşamayı öğrenmişlerdi. Kardeşliğin dibini bulan orman sakinleri daha önceki yaşamları için hâlâ pişmanlık duyuyorlardı. Kralları tarafından tüm ihtiyaçları karşılanıyordu. Ormandaki hayvanların kendilerini korumak için silahı yoktu ama bir kralları vardı. Bu kral, uzun zamandır ormanda et yemeyi, dolayısıyla hayvanların birbirini öldürmesini yasaklayan kraldı. Koyduğu yasağa ilk uyan da kendisiydi. Yoksa bir yasa çıkarıp bu yasayı ilk ihlal eden kendisi olsa ne olurdu? Ne olacağını Aslan biliyordu. Biz de biliyoruz: o yasa uygulanamazdı, bir süre sonra çöplüğe giderdi. İşte kendi koyduğu kurala sonuna kadar uyan bu akıllı ve cesur Aslan Kral kendisine yakıştığı gibi “isteyen herkese herşeyi parasız veriyordu.” (Zengin, 2015: 15).

Aslan Kral’ın liderliğinde ormandaki hayatlarında köklü ve kalıcı değişiklikler yapan hayvanlar birbirini yeme dürtüsünü yok etmişlerdir. Ve yaşadıkları hayattan son derece memnundular. Modernitenin beraberinde getirdiği kavramlara gönderme yapan yazar, sürekli tüketen ve yok eden insanlar için umut olduğunu bu hikâyeyle haykırır gibidir. Yazarın sesini duyan üstün zekâlı Mavi Çocuk, kapitalizmin insanları ne hale getirdiği sorgulamadan edemez. Her şeyi bilmesine ve anlamlandırmasına rağmen

anlayamadığı tek şeyi ise şöyle dile getirir: “Sorun neydi? Bir insan kendi çıkarları ve istekleri dışında bir başkasına gözlerini, kapısını, kalbini ve herşeyini nasıl kapatabiliyordu?” (Zengin, 2016: 10).

İnsanlar bütün kapıları kapatabiliyordu. Çünkü günümüz hayatında her şey para kazanma hırsını tetiklerken insanların paraya olan düşkünlüklerini de körükleyen modern yaşam algıları devam etmektedir. Modern yaşam biçimleri sürekli bunu perçinlemek için çabalamaktadır. Ama bu durumdan sıkılan ve yaşama gayelerini düşünen biri daha vardır. Kuş Adam, hayatının anlamını sorgularken günlük yaşamda yaptıklarını düşünür ve sorgular:

“Çöpü doldurmak ve boşaltmak da böyleydi, daima.
Para kazanıyordu ve paralar bitiyordu hep.
Üff... Sıkıcıydı yani.” (Zengin, 2004: 6).

Para kazanmayı çöpü doldurup boşaltmaya benzeten adam en sonunda kuş olmaya karar verir ve orman halkının yaptığı gibi köklü değişimleri hayatına uygular. Elbiselerini, ayakkabılarını, gözlüğünü çıkarır. Çünkü kuşların bunlara ihtiyacı yoktur. Ve en son evden ayrılmadan önce küresel güçleri de camdan atmaya karar verir:

“Mademki kuş olacaktı, televizyon da neyin nesi oluyordu böyle? Üstelik üçüncü kattan sokağa bir televizyon atmak biraz gürültülü, biraz da eğlenceli bir değişiklik olabilirdi. Oldu.
Kuşların parası var mıydı? Yoktu. Bütün parasını da sokağa attı adam.”
(Zengin, 2004: 12).

Modern yaşamın, vazgeçilmezi Bermuda Şeytan Üçgeni’ni tamamlayan son unsur olan saati de Kuş Adam kolundan çıkarıp atar. Saatle yarışiyordu insanlar ama saatsiz yaşanmaz mıydı? Kuşlar yaşıyorlardı hem de neyi ne zaman yapacaklarını insandan bile daha iyi bilerek yaşıyorlardı. Zihninde dönen sorulara rağmen para, televizyon ve saati, hayatından atmayı başaran Kuş Adam, koşarak ormanın yolunu tutar:

“Elbiseleri olmadığı için serin havalarda üşümeye başlamıştı. Olabilir, kuşlar da üşüyordu. Kuşlar gibi parasızdı. Kimse kendisine parasız bir şey vermese de böyle yaşayacaktı. Kuşlar gibi, kuşlar gibi. Bir şeyler aksıyordu sanki hayatta.
Aksasın bakalım, diye düşünüyordu adam.
Mükemmel olan ne vardı ki...
İşe de gitmiyordu artık. Kuşlar gibi.” (Zengin, 2004: 16).

Ormanda kuşlar gibi yaşamaya başlayan Kuş Adam, ağacın tepesinden insanları izlerken gördüklerine inanmakta güçlük çeker. Ve bir kere daha verdiği kararın doğruluğundan emin olur. Tarım alanlarında yapılanları gördükçe iştahı kesilir. Şehirleşme ile beraber tüketim toplumlarına yiyecek yetiştirme sıkıntısı, insanları farklı yollara sevk eder. Tabii bunda kısa yoldan çok para kazanma hırsı da etkili olur. Sonuçta ortaya çocuklarımızın yediği genetiği değiştirilmiş sebze ve meyveler, hormon verilerek büyütülen hayvanlar, her türlü kimyasal işleme tabi tutulan hazır gıdalar çıkar. Bunlara daha fazla tahammül edemeyen Mevlâna İdris, Kuş Adam'ın gördüklerini değiştirmek için Mavi Çocuk'a çok önemli bir görev verir. Siber kumandasına bir tuş daha eklemesini istediği Mavi Çocuk, eflatun tuşu doğal içerikli olmakla görevlendirir ve eflatun tuşa basar:

“...genleriyle oynanıp, muhtelif hormonlarla anormalleşen bütün meyve ve sebzeler aslî tatlarına geri döndüler. Domates yeniden domates, çilek yeniden çilek, kavun da yeniden kavun oldu. İyi oldu. Bu arada kopya kuzu Doly başta olmak üzere bütün kopya canlılar yer yarılmış da içine girmiş gibi kayboldular.” (Zengin, 2016: 20).

Mavi Çocuklara ihtiyacımız olduğu kesin olmakla beraber boş durmayan patronların da çoğaldığı görülmektedir. Her gün yeni bir tüketim çılgınlığını ortaya atan güçler topraktan değil de porselenden yapılan bardakta su içmeyi modernite olarak öğretmeye devam etmektedir. Daha çok satış ve daha çok para için artık çocuklar vazgeçilmez bir öge olarak görülmektedir. Yine televizyonlardan evimizin içine giren çizgi film kahramanları da küresel patronları varsıl kılmaktadır.

Kapitalizmin tüm dünyada bir meta olarak kullandığı süper kahramanların var olması ve bunlarla beraber oluşturulan algısal yönetim hiç kuşkusuz birçoğunun zenginleşmesine vesile olmaktadır. Dünyayı kurtaran bu süper kahramanlar galiba bazılarının ceplerini de kurtarmaktadır. Buna dair bir gönderme de yazarımızın *Küçük Süpermen* adlı kitabında yer almaktadır. Çocukların dünyalarında inanılmaz bir yere sahip olan Süpermen'i ele alarak kurduğu hikâyesinde yazar bizden olmayan değerleri nasıl bu kadar içselleştirip, modernite adı altında kabul edebildiğimize dair nüktelerde bulunmaktadır:

“Kararını vermişti çocuk. Süpermen olacaktı. Sinemalarda Süpermen'in nasıl Süpermen olduğunu defalarca seyretmiş, onun hiçbir filmini kaçırmamıştı. Telefon kulübelerinin olduğu yerden ayrılmıyordu. Çünkü

Süpermen de öyle yapıyordu; telefon kulübesine giriyor, elbiselerini değiştiriyor ve Süpermen olarak çıkıp kötü adamların işini bitiriyordu.” (Zengin, 2016: 9).

İnsanlara yardım etmek için süper kahraman olmaya karar veren çocuk, çok farklı bir yol izler. Uçması gerektiğini bilen çocuk pirelerle bu işi yapmaya karar verir. Çok çalışan Küçük Süpermen, hikâyenin sonunda gerçek Süpermen ile buluşur ve muradına erer. Kitaptaki ilgi çekici yanlardan bir tanesi de Küçük Süpermen’in göbekli olarak resmedilmesidir. Çünkü modern yaşam, şişman insanları ötekileştirirken zayıf ve güzel görünmenin sırlarını da her daim para karşılığında sunmaya devam etmektedir. Maalesef çocukların bile hayal dünyalarında önemli yer tutan Batı’nın kahramanları çoktan bizim kahramanlarımızı yok etmiş durumdadır. Bir Dede Korkut, bir Alparslan, bir Fatih, baş edebilir mi (!) Süpermen ile...Peki, baş edilmesi gereken sadece Süpermen mi?

“Ayrıntılar bitmez
Anlaşmalar, müzeler, verici istasyonları,
Poliçeler,kentler, heykeller, tarih,
Diplomasi, marketler, uluslar,
Makas, çay kaşığı, iş merkezleri,
Kalorifer deposu, gece sefaları,
Dergiler, fabrikalar,
Karıncalar...
Ve herşey herşey
Ve tükeniveren hayat.” (Zengin, 2004: 38).

4.1.3.8 Savaş

...
Sanırsın ölmüş
Ve hiç konuşmayacak
Dağları elinden alınmış
Rüyaları elinden alınmış bu halk
Ölmüş sanırsın
Kim varsa
Kim varsa savaşlarından utanmayan

(Zengin, 2016: 24-25).

Çocuk edebiyatı alanında eser vermenin ilk şartlardan biri de ‘iyi bir edebiyatçı olmaktır’ görüşü giderek yaygınlaşmaktadır. Bu görüşün temelini ise çocuklar için yazmanın zor ve çetrefilli olmasından kaynaklandığı aşikârdır. Yetişkinler için yazmak ile çocuklar için yazmak arasında büyük bir fark vardır. Çünkü hitap edilen okuyucu kitlesinin kavramsal tasarımları henüz oluşma aşamasındadır. Bu aşamada yapılacak küçük bir yanlış bile geleceğe atılan derin bir çizgi olarak kalacaktır. Bu yüzden çocuk edebiyatçıları kitaplarında kavramları kullanırken çocukların kavramsal tasarım belleklerini göz önünde bulundurmaları zorundadır.

Kitapların tanıklığında yaşamı anlamlandırma ve anlama sürecinde olan çocuk, toplumsal hafızada iz bırakan olayları da okuduğu kitaplardan öğrenir. Toplumlarda onulmaz yaralar açan ve izleri hiç kaybolmayan kavram ise savaştır. Savaşın beraberinde getirdiği bireysel ve toplumsal yıkımlar hem edebiyatta hem de çocuk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Ancak çocuk edebiyatçısının işi biraz daha zordur. Çocuğa görelilik ilkesinden hareket ederek bu kavramı anlatmak ve çocuk duyarlılıklarını göz önünde bulundurmaları zorundadır. Naif bir çiçek misali çocuklarda savaşı ilmek ilmek işlemek kolay bir iş değildir. En ufak bir hata dönüşü olmayan yaralar açabilir. İşte bunun için Mevlâna İdris, savaş kavramını eserlerinde anlatırken çok hassas bir terazi kullanmıştır. Savaşın etkilerini anlatırken asıl amacı savaşı olmayan bir dünyanın mesajlarını vermektir. Yazar, herkesin barış içinde yaşamasının gerekliliğini inceden inceye çocukların vicdanına nakş eder.

Başka Çocuklar adlı seri kitaplarında yazar, son yıllarda yaşanan savaşların etkilerinden olsa gerek çocuklarda savaş konusunda farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır. *Çocuk Kırmızı* adlı eserinde baştan aşağı kırmızılara büründürdüğü çocuğu tüm dünyada dolaştırır. Herkesin onu görmesi ve ellerini vicdanlarına koymaları için:

“Kırmızı pantolonunu, kırmızı gömleğini ve kırmızı çoraplarını giydi. Kırmızı ayakkabılarını ayaklarına geçirmeden önce yaptı bunları. Sokağa çıkmadan önce.

Sokakta, dünyanın her sokağında akan kalabalığı ve şeyleri izlemeye başlamadan önce yaptı bunu. Klaksonları, frenleri yürürken birbirinin yanından hışırtıyla geçen insan seslerini duymadan önce.

Bir puronun yanmış kısmı makasta kesilip yeniden yakılmadan ve alevlenen purodan çekilen ilk nefesin dumanı büyük bir kayıtsızlıkla havaya savrulmadan önce. Savaş uçakları kara bir hazırlıkta yakıt

tanklarını doldurmadan ve bombaları yüklenmeden önce yaptı kırmızı çocuk bunları.” (Zengin, 2016: 7).

Kırmızları giyen çocuğa rağmen hiçbir savaş uçağı bombaları boşaltmak için havalanırken utanmaz. Hiçbir bomba çocukların üzerine düşerken utanmaz. Ve asıl utanması gerekenler merkezde durum değerlendirmesi yaparken, yeniden purolarını ateşlerken Kırmızı Çocuk'un neden baştan aşağı kırmızı giyindiğini düşünmezler.

Düşünseler bile insanoğlunun yaratıldığı günden beri süregelen rekabet duygusuna dur diyemedikleri için kendilerinden önceki insanlar gibi savaşmaya devam ederler. Şiddeti ve öfkeyi terbiye edemeyen insanların öncülüğünde devam eden savaşlara tüm insanlar da farklı nedenlerden dolayı iştirak ederler. Bu iştiraklerle tarihin tozlu sayfalarına bir türlü hapsolamayan savaşı Mevlâna İdris, yüreğine hapsetmek istese de edemez ve anlatır. Savaşın bütün acımasızlığını çocuk duyarlılığı ile gözler önüne seren yazar beklentilerin, umutların ve hayallerin yok oluşunu *Çocuk Kırmızı* adlı eserinde çarpıcı bir anlatımla ortaya koymaya devam eder:

“Çocuğun vardı bir annesi. Annenin de vardı bir çocuğu. Vardı bir kedileri. Bir okul, bir bahçe, içinde doğdukları bir ev, evin önünde bir sokak. Köşede bir fırın. Ekmekte bir buğu. Akşam eve sevinçle dönüp çocuklarına sarılmak isteyen bir baba. İlk bomba düşmeden önce. Daha uçaklar gelmeden önce. Kalabilir mi bunlar? Gökler ve kuşlar, gökler ve bulutlar kalabilir mi, bomba yüklü uçaklar görüldüğünde. Bütün uçakların ilk bombalarını ve arkasından ikinci, üçüncü bombalarını serbest bırakışı. Nereye? Nereye düşerse oraya. Kimin üstüne? Kim varsa onun üstüne. Daha yalnızca 'anne' ve 'baba' diyebilen ve o sırada yerde gördüğü bir karıncayı izlemeye çalışan bir çocuk varsa onun da mı üstüne? Onun da üstüne. Bir annenin de mi? Bir annenin de. Buğusu kaybolmamış bir ekmeğin de. Deli gibi çiçek açmış bir erik ağacının üstüne. Mutlu bir günde çekildiği belli olan eski bir resmin üstüne de. Çok anne, çok çocuk, çok kedi ve başka çok şeylerin yokşeyler oluşu... Birden! Evet birden.” (Zengin, 2016: 11-19).

Savaşın tüm kötülükleri de beraberinde getirdiği gerçeği yazarın eserlerinde önemli bir yer tutar. Savaştan en çok etkilenen çocuklar ise savaşların olmamasını hayal ederler ama nafi. Her zaman dünyanın herhangi bir yerinde olan savaşlar devam etmekte ve bu acıyı çocuklar küçücük yüreklerinde taşımaktadırlar. *Bulut Çocuk* adlı eserde de bitmek bilmeyen bu savaşlardan yakınan Mevlâna İdris, kırmızıyı artık çocukların ve diğer bütün insanların giymemesini ister. *Bulut Çocuk* da dileklerini gerçekleştiren uğurböceğinden savaşların bitmesini ister:

“Çocuk gözlerini kısa bir an kapatıp açtı ve ilk aklına gelen şeyi söyledi: "Savaş! Savaşların bitmesini diliyorum." Aslında söylediği şeye kendisi de inanmamıştı.” (Zengin, 2016: 10).

Çocuk söylediğine inanmasa da bu dilek ağzından çıkmıştı. Çünkü çocukların, annelerin ve diğer tüm insanların ölmesine dayanamıyordu. Yetişkinler gibi değildi ve olmak da istemiyordu. Yetişkinlerin kendi geleceğini bu acılarla doldurmasını istemiyordu. Bu yüzden uğurböceğinden savaşların bitmesini istemişti. Koşup oynamak ve korkmadan yaşamak için. Uğurböceği havada müzik eşliğinde dansına başlayınca çocuğun umutsuzluk kaplı gözleri ışıdamaya başladı. Gördüklerine kendisi de inanamıyordu:

“...gökyüzünden büyük bir hızla geçmeye başlayan şey savaş malzemeleriydi: Ağır tanklar, savaş uçakları, el bombaları, makinalı silahlar, toplar, kılıçlar, tüfekler, mancınıklar, mızraklar, oklar, denizaltılar, uçak gemileri...

İnanılmaz bir şeydi bu. Yaralı askerler, toprağa düşmüş artık hareket etmeyen üniformalı askerler, bağırarak emirler veren subaylar, irili ufaklı ordular... Hepsi, büyük bir hızla kayıyor gibi gökyüzünden geçip gidiyordu. İyi ama nereye? Bilmiyordu çocuk, hiç bilmiyordu.” (Zengin, 2016: 10-11).

Savaş malzemelerinin nereye gittiğini hiçbir zaman, hiçbir çocuk bilmek istemezdi. Savaşlar nereye giderse gitsin. Yeter ki kaybolsun savaşlar ve çocuklar ağlamasın. Babaların acılı feryatları kaplamasın yeryüzünü ve tüm savaşlar kaybolsun. Bulut Çocuk’un düşünceleri, şaşkın bakışları altında aydınlanmaya başlamıştı. Gördüklerine inanmasa da hepsi gerçektir. Gökyüzü bir metal buluta dönüşmüştü. Ama gökyüzü her şeyi eritmiş ve yok etmişti. Tüm silahlar sessizce gözden kaybolurken gökyüzü muhteşem yüzünü bir kez daha göstermekten kaçınmamıştı. Çünkü silahlar yapay, gökyüzü doğaldı. Silahları güzelliği ile yok eden gökyüzü hemen arkasından çocukların yüzünü güldürmek için harekete geçti ve gökyüzünde yeşil bir kuşak belirdi. Yeniden var olmanın ve canlanmanın rengi yeşil, müzikle dans ediyordu:

“Müzik hızla yükselmiş; derin, büyük ve sonsuz bir huzuru, yerçekimsiz bir neşeyi göklerden yeryüzüne serpmeye başlamıştı. Çocuk mutluluktan sersemlemiş gibiydi. Nereye baksa ışıklı bir sevinç görüyordu. Gökyüzündeki o kırmızı kuşağın yanına eklenen ikinci bir kuşağı gördü: yeşil kuşak.” (Zengin, 2016: 12).

Mevlâna İdris'in gökkuşağına eklediği renk yeşildi. Çünkü savaşların yok olması ile canlanacaktı her yer, yeşerecekti taze umutlar, meyveye duracaktı hayaller. Çünkü yeşil ışıkla beraber emniyetli bir hayat yol verecekti çocuklara. Doğanın kendini yenilediği gibi yeşille yenilenecekti hayat. Acıları ve ölümleri hapsedecekti ilkbaharın ilk tomurcukları.

Savaşların tamamen bittiğine inanan(!) Bulut Çocuk, beklenenleri ve olması gerekenleri ise şöyle ifade eder:

“Anneler, babalar, çocuklar ve herkes rahat uyuyabilirdi bu gece. Savaşsız bir gün ve ardından savaşsız bir gece! Bombalarla sarsılmayan evler, şehirler ve beyinler. Bulutlar da hep böyle bir şeylere benzeyerek geçip gitse... Hayat biraz da bazı insanların değil de bazı kuşların ve kelebeklerin, bazı kedilerin istediği gibi aksa değil mi ama.” (Zengin, 2016: 15).

Savaş kavramını farklı boyutlarda incelemeye ve irdelemeye özen gösteren Mevlâna İdris, günümüz gerçekleriyle çocukların bakış açısını da birleştirir. Kavramlarla çocuğu düşünme alanına dâhil etmeye çalışır. Derece derece artan anlam yoğunluğu ile savaşları çocukların dünyasından anlatır. Bu yüzden Behram'ı zaman yolculuğuna çıkarır. Behram'ın 2. Dünya Savaşı'ndaki askerlerle konuşması ve aldığı cevapları düşünmesi, sorgulaması bu yüzdendir:

“İkinci Dünya Savaşı'nı gördüğünde savaşan askerlere "Niçin savaşıyorsunuz?" dedi.
“Bizim işimiz savaşmak” dedi askerler.
“Saçmalıyorsunuz” dedi Behram. “Şu attığınız atom bombasının savaşmak olduğunu söyleyemezsiniz herhalde.”
“Sen çok konuşuyorsun” dedi askerlerin birisi. “Hayır,” dedi Behram.
(Zengin, 2016: 13).

Zaman yolculuğuna devam eden ve biraz daha geriye giden Behram, 1. Dünya Savaşı'nın tam ortasında kendini bulur. 1.Dünya Savaşı'nda da durum farklı değildir. Biraz daha geriye gidip Fransız İhtilali'ni gören Behram, havada uçuşan kellelerin yanında yapılan kutlamaları ve insanların içler acısı halini görür. Ve bir kere daha anlar ki savaşlar tarih sahnesinden hiç silinmemiş. Behram, savaşın açlık, yoksulluk, sefalet ve beraberinde ölümü getirdiğini bir kere daha anlar:

“Neden” diye sordu savaşan askerlere.

"Barış için" dedi savaşılan askerlerden birisi. Barış için savaşı olur muydu?" (Zengin, 2016: 15).

Behram çocuktu ama bu cevabın saçma olduğunu biliyordu. Barış için savaşı olabilir miydi? Savaşlar olmasa zaten barış içinde yaşanamayacak mıydı? Behram, daha pek çok şeyi de sorguluyor ve biliyordu. Yetişkinlerin çocuklar gibi düşünmediğini de biliyordu. Gerçekliğin parçalanmasını, yetişkinler tarafından öğretilen değerlerin yine yetişkinler tarafından yok edilmesini anlamıyordu. Bu yüzden kelimeleri *Sessizlik Torbası*'na koyarak kullanımdan kaldıran çocuk da "Bombaların satın alınma işlemi tamam komutanım." cümlesinde yer alan bütün kelimeleri torbasına doldurmuştu. Dünyada kullanılmayan bu cümle ile savaşları da yok etmek kuşkusuz en büyük emeliydi. (Zengin, 2016: 28).

Savaşı kavramını farklı disiplinler içerisinde inceleyen bilim adamları çarpıcı sonuçları ortaya koymaya devam etmektedirler. Ancak bu sonuçlar bile insanların vicdanlarındaki mühürü kaldıramamaktadır. Sosyal ve psikolojik etkilerini bir kenara bırakan Varlık da savaşı:

"Devletler veya devlet grupları tarafından, millî güç unsurlarının tamamının veya bir kısmının kullanılması suretiyle icra edilen ve taraflarca savaşı niteliği kabul edilen, kuvvet kullanılmasını içeren, düşmanca niyet ve/veya eylem" olarak tanımlamaktadır. (2013: 114).

Nasıl bir eylem olursa olsun savaşın insanları, hayvanları ve doğayı yok ettiği gerçeği değiştirilemez. İster savunma amaçlı olsun ister saldırı amaçlı olsun savaşı, her durumda yaratılan her şeye zarar vermektedir. Bu yüzden savaşın niçin ve neden yapıldığını çoğu yetişkin bile anlamak istemezken çocuklar hiç anlayamaz. Nitekim Halepli Zeynep de yaşadığı, var olduğu topraklardan neden ayrıldığını anlayamamıştır. Babası, annesi ve tavşanı ile yola koyulduğunda tek düşündüğü şey arkadaşları ve geride bıraktığı hayatları:

"Oradaki arkadaşları acaba ne yapıyordu? Şehirden sessizce ayrıldıkları gün boyunca Zeynep'i göremediklerinde ne düşünmüşlerdi? Komşu arkadaşı Fatma ve Ali, sınıfındaki Meryem. Mahmut, İsmail, Ayşe, Hatice, Hasan şimdi ne yapıyordu? En önemlisi hayatta mıydılar? Çünkü televizyondaki haberlerde her an ateşlenen silahlar ve uçaklardan atılan varil bombalarını izlemekten fena olmuştu." (Zengin, 2016: 15).

Çocukların gözüyle savaşın sebep olduğu yıkımları gözler önüne sermeye çalışan Mevlâna İdris, Zeynep'in yaşadıklarını ve çocuk ruhunda bıraktığı izleri tarif ederken belki yetişkinlerinde bir gün bu duyguları anlamlandırmasını istemiştir. Çünkü yeni bir insanlığa acil ihtiyaç vardır:

“Birden bir ses!

Bu sesi daha önce hiç duymadığını düşündü Zeynep. Bu yüzden ne olduğunu pek anlamadı, ama ürkütücü bir ses olduğunu düşünecek vakti bulabilmişti. Sonra evlerini sarsan ve kendisini korkutan daha büyük ve yine hiç duymadığı başka bir ses daha duydu; biraz korkunç bir ses. Sonrasını hatırlamak istemiyordu ama görüntüleri unutmaması imkânsızdı. Mahallesinden çığlıklar yükseldiğini duyduğunda savaş uçakları homurtuyla uzaklaşmıştı. Ama bıraktıkları bombaların dehşeti orada duruyordu. Orada, o yıkılan ve artık bir enkaza dönüşen bir kaç evde. Artık yaşamayan bazı insanların bu dünyada bıraktığı bazı anıların üstünde.” (Zengin, 2016: 7-15).

Zeynep zihninden silemeyeceği bu betimlemelerle Antep'ten uzanan yardım eli ile yaşamaya devam etse de aklı hep memleketindedir. Hayatı kurtulmuştur ama geride bıraktığı hayatları düşünmeden edemez. Mevlâna İdris de geride kalan hayatlara Zeynep'in eli ile yardım götürmeyi uygun görmüştür. Sonrasında ise devlet başkanlarını sorguya çeken yine Zeynep'tir. Çünkü çocukların dünyayı yönetmesi gerektiğine olan inancı tamdır.

İnsanların birbirini yok etmeye çalıştığı yeryüzünde hayvanlar bile barış içinde yaşamayı *Vejetaryen Aslan* adlı hikâyede başarabilmektedir. Açlık için bile olsa hayvanların birbirini yemesini yasaklayan aslan kral, barışı ilke edinir. Bu yönüyle de hikâyede anlatılanlar çocuklar için çok önemli değerlerin kapılarını açmaktadır. Çünkü çocuklar kitapların tanıklığında hayata dokunur:

“Mutluydular.

Birbirini yemeden geçen aylardan sonra, değişik bir şey keşfetmişlerdi: Birbirlerine saygı ve sevgi... Mesela kaplan, yavru bir ceylana rastladığında dilini şapırdatıp onu yemek için üzerine atılacağına saygılı bir şekilde eğilip "günaydın küçük ceylan, sabah sabah nereye gidiyorsunuz böyle?" diyordu.

Ya da diyelim ki bir kurt, önceleri parçalayıp yemek için can attığı bir tavşana şöyle diyordu: "Sayın tavşan, sizinle birlikte çiçek toplamak için bana izin verir misiniz acaba?" (Zengin, 2015: 17).

Rüya gibi bir dünyada yaşayan orman halkı herkese örnek olacak bir yaşam şeklini sürdürür. Ama elinde silah olan insanoğlu bu barışı bozmak için yine harekete geçer:

“Ben bir avcıyım”, diye düşündü. "Elimde bir tüfeğim var ve içinde kurşun var. Tetiğe basmam lazım, şu tavşanı vurmam lazım..." (Zengin, 2015: 21).

Açgözlü avcılar ormandaki hayvanların sayısının ne kadar çok olduğunu görünce ilk düşündükleri şey bu olur. Doğal olarak hayvanların tüfekleri yoktur: “Avcıların ise silahları vardı doğal olmayarak.” (Zengin, 2015: 23).

Hayvanların silahları yoktu ama çok akıllı bir kralları vardı. Yaptıkları ile bir kere daha liderliğin önemini insanlara gösterir. Diğer hayvanların da işbirliği ile avcılar ormana geldiklerine bin pişman olurlar. Ormanın meydanında silahları boyunlarına asılı vaziyette, çaresiz duran avcılar korkularından ne yapacaklarını şaşırırlar. Ama kral onlara onlar gibi muamele etmez. Aslan, liderliğin aynı zamanda “erdemlilik, güvenilirlik, insancılık, cesaret, ciddiyet” olduğunu yok etmek isteyenlere gösterir. Avcılara öyle bir konuşma yapar ki aslanın sesi hala avcıların kulaklarında çınlamakta ve tüm insanların yüreğini titretmektedir (Sun Zi, 2015: 1):

"Biz gelip sizin çocuklarınızı veya anne babalarınızı öldürüyor muyuz?" diye yeniden kükredi Aslan. Cevap yoktu tabii.

"Yüzyıllardır birbirinizi öldürdüğünüz yetmiyor, bir de gelip bizi öldürmek istiyorsunuz, hasta mısınız siz?" diye üçüncü defa kükredi Aslan. "Galiba hastayız" diyecekti avcılardan birisi. Diyemedi. Dili damağına yapışmış gibiydi sanki.

Aslan son defa kükredi: "İşte, et yemeden de yasayabilir insan. Birbirini yemeden de yasayabilir. Biz bunu yapıyoruz, siz de yapabilirsiniz. Ama siz insanlar garip varlıklarsınız... Yapmanız gerekenleri yapmamak, yapmamanız gerekenleri de yapmak nedense size tuhaf bir zevk verir. Bu hep böyleydi, korkarım hep de böyle olacak." (Zengin, 2015: 35-37).

Vejetaryen Aslan ile aynı fikirde olan bir başka çocuk daha vardır. İnsanların öldürme ve egemen olma duygularının yok olmayacağına inanan uzaydaki çocuk, yetişkinlerin sözlerine ve yalanlarına kanmamıştır. Annesinin verdiği havuçla uzaya giden ve orada sebze meyve yetiştiren çocuk havuçları gökyüzünden aç insanların olduğu coğrafyalara yağdırmaya başlayınca fark edilir. Tabii bu çocuğun bunları nasıl başardığını merak eden dünya liderleri hemen olaylara müdahale etmek isterler. Tarihin her döneminde yaşanan bu kısır döngü yine tecelli etmiştir. Ne de olsa tarih tekerrürden ibaret değil midir? Dünyaya hükmetmeye çalışan ülkelerin liderleri çocukla konuşup

sırlarını öğrenmeye çalışmışlardır. Ama akıllı çocuk bu boş laflara kanmayıp gökyüzünden çiçek yağdıracağı günlerin hayaliyle gereken cevabı devlet başkanları ile tüm insanlığa vermiştir:

“Herkes merhaba. Herkes sevgi ve gül yaprakları. Sayın devlet başkanları Bana gönderdiğiniz mesajı aldım. Benden, uyduda havuç yetiştirme formülünü istiyorsunuz. Fakat bu isteğinizi yerine getiremeyeceğim için üzgünüm. Bunun nedeni sizden korkmamdır. Sizden korkuyorum, gerçekten korkuyorum. Çünkü bu formülü size verirsem belki de siz uydularda bombalar yetiştirip onları dünyaya atarsınız. Hiçbir şeyden haberi olmayan insanların ölmesini istemiyorum.” “Ama siz mutlaka bir şey yetiştirmek istiyorsanız bana tohumları göndermeniz yeterli. Burada bir sürü boş uydu var. Ben göndereceğiniz tohumları yetiştiririm. Bundan hiç kuşkunuz olmasın. Cevabınızı bekleyeceğim. Hoşçakalın!” (Zengin, 2016: 20).

Her şeyi sorgulayan, düşünen, icatlar yapan ve mükemmel bir zekâyaya sahip olan Mavi Çocuk da havuç yağdıran çocukla aynı fikirdedir. Her şeyi anlayan Mavi Çocuk’un bile anlayamadığı tek şey savaşlardır:

“İnsanlık hep ilerlerken, değişen, kaybolan, aşınmaya uğrayan ve nihayet unutulmuş onlarca değer, alışkanlık, gelenek ve düşünme biçimlerinin yanbaşımda, kaybolmayan ve ilerleyen başka bir şey vardı: savaşlar, savaşlar, savaşlar...” (Zengin, 2016: 7).

Mavi Çocuk anlamıyordu ve anlamayacaktı da. Yıkık bir duvarda asılı kalan aile fotoğrafını, bir gecede artık çarpmaz olan kalpleri ve babasız kalan çocukları ve daha nicelerini hayatı boyunca ne kadar çalışırsa çalışsın anlamayacaktı. Ama insanı insanın celladı yapan savaşları ve insanlıktan çıkmasına sebep olan savaşları düşünmeden edemiyordu. Uzun uğraşlar sonucunda yaptığı siber kumandanın bir tuşunu da tabii ki savaşları yok etmekte kullanmalıydı. Mavi Çocuk başardı, kumandayı yaptı ve kırmızı tuşa çok önemli bir görev verdi. Beklenen an geldiğinde ise tuşa bastı. Bastığı tuşun rengi kırmızıydı. Ama artık kırmızı, kanı ve kanayan yaraları tamir etmekle görevliydi. Yüzyıllardır kendisine haksızlık yapılmasına ve savaşlarla anılmasına rağmen buna bir son verme zamanı gelmişti. Çünkü kırmızı hayatın sembolü olan canlıları ayakta tutan damarlarda dolaşması gereken kırmızıydı:

“Mekanik ve botanik etkileşimini gerçekleştiren bu tuşa basılmasıyla birlikte bütün askerî üsler bir bahçeye, savaş uçakları ve tanklar meyve yüklü ağaçlara, savaş gemileri eğlenceli havuzlara, toplar, tüfekler,

tabancalar da birer çiçeğe dönüştü. Müthiş bir titizlikle düzenlenmiş bahçeleri komuta ediyordu generaller.” (Zengin, 2016: 19).

Çocuklar savaşları yok etmek için uğraşmaya devam ederken yetişkinler savaş sanatının kitabını yazmaya başlar. Aradaki fark bu kadar derin olunca çocuklar çareyi yaratıcının eşsiz kudretinde bulur. Manevî değerleri hiçbir zaman göz ardı etmeyen Mevlâna İdris, savaşların yok olması temennisini çocukların dualarına emanet eder:

“Bazı devletlerin bazı topraklara oyuncak bombaları attığını öğrendim ve şok oldum. Şimdi, sabah uyanınca dua ediyorum. O gün dünyada hiçbir çocuk oyuncak bombaları eline alıp ölmesin diye.” (Zengin, 2016: 23).

Dua ederek acıları dindirmeye çalışan kocaman yürekli çocukların savaşlara dair değişik çözüm önerileri de vardır. Bu önerilere yetişkinler her ne kadar gülseler de çocukların kendilerine has gerçeklikleri yok muydu? Yetişkinlerin çocukları anlamasını beklemek ne kadar doğrudu? *Küçük Prens* de yetişkinlerin kendisini anlamasını beklemeden resimler yapmış ve yaptığı resimleri anlamayan yetişkinlere kulak asmadan yeni resimler yapmamış mıydı? İşte yazar da yetişkinlerin anlamasına kulak asmadan savaşları bitirecek çözümleri bulmuştu:

“Savaşta babasını annesini kaybeden çocuklarla beraber ben de üzülüyorum. Çocuğunu kaybeden anne-babalarla birlikte bende acı çekiyorum. Bir gün bütün dünyaya bir iyilik yapıp, savaşanlarla savaşan bir dinazor yumurtası bulup beslemeyi düşünüyorum.”

“Hiç bir savaş olmasın. Savaşta kim bir kurşun sıkmak isterse, o kurşun gelip onu bulsun.

“Bütün savaşlarda atılan bombaları daha havadayken yakalasam ve yere düşmesini önlesem... Kimse ölmesem...”

“Dünyanın bütün kurşunları kalem olsun savaşmak isteyenler birbirlerine kurşun kalem atsın.” (Zengin, 2016: 119; Zengin, 2016: 10-36-64).

Mevlâna İdris, kurşunların kalemlerle yer değiştirmesini isterken haksız değildir. Kurşunların savaşmasındansa kalemlerin savaşması dünyayı daha iyi bir yer haline getirebilirdi. Denemekte fayda vardı. Bu yüzden Dünyayı Kurtaran Çocuk da aslında yaşananları düzeltmek istemedi. Herkesin gördüğü rüyanın gerçekleşmesi normal bir durum değildi. Rüyaların gerçeğe dönüşmesini engellemek sadece yalansız bir çocuğun göreceği rüya ile mümkündü. Çok ilginç şeyler yaşansa da gerçek dünyadakinden daha çok güzellikler vardı. Bu yüzden Dünyayı Kurtaran Çocuk şu rüyada yaşananların kaybolmaması temennisini ile uykuya daldı:

“...silahlı olan herkesin silahlarındaki mermilerin bir gül olarak namludan çıkıp gitmesi ve bu silahların bir daha asla doldurulamaması...” rüyaların gerçekleşmesi olayında bile olsa güzel değil miydi? Dünyayı Kurtaran Çocuk rüyaların gerçeğe dönüşmesiyle yaşanan hadiseleri anlatırken bu cümlenin yeri onun için çok başkaydı. Çünkü mermilerin gül olması ile insanlar savaşamayacaktı. Doldurulamayan silahlarla hiç kimse kimseyi öldüremeyecekti. (Zengin, 2016: 9).

Bu dileklerle dünyayı normal seyrine getirmek için uykuya dalan çocuk rüyasında bir uğurböceğinin kendisine göz kırptığını görür. Ama o uğurböceğinin dünyadaki savaşlardan haberi yoktur. Masum ve saf çocukların dileklerini yerine getirebilmek için çırpınır durur. Uğurböceği gözyaşları ile yeryüzünü ıslatan çocuğu gördüğünde ise hemen inişe geçer. Kendini fark ettirdikten sonra dilek dilemesi için ısrarcı olur. Ama bir türlü beklediği dilek cümlesi ile karşılaşamaz. Üzgün çocuk konuşmayı sürdürmek ister ve sorar:

"Senin hiç arkadaşın oldu mu?" diye yeni bir soru sordu çocuk.

"Olmadı. Niye ki?"

"Olursa bırakma, ne pahasına olursa, olsun bırakma!" dedi çocuk. "Çünkü çok sevdiğin biri bir kurşunla, bir bombayla, ya da başka bir şekilde gidince yeryüzü bomboş kalıyor." (Zengin, 2005: 21).

Çocuğun gözünden süzülen yaşların nedenini anlayan uğurböceği, kanatlarının titremesi içinde çocuğun son sözlerini dinler ve o üç çiçek için durmadan kanat çırpır: Sevgi, umut ve barış.

"Birisini şarkı söylerken duyduğunda dur ve dinle. Birisi seni çağırıp bir şey istediğinde dur ve dinle. Birisi sığınacak bir yer arıyorsa ona yardım et. Birisi yalnız yürüyorsa onun ayaklarına bak, gözlerine bak ve ona eşlik et, azalt yalnızlığını. Birisinin yalnızlığını azaltırsan ne olur biliyor musun?" .

"Bilmiyorum." dedi uğurböceği.

"Birisinin yalnızlığını azaltırsan kalbinde üç çiçek açar." (Zengin, 2005: 21).

4.1.3.9 Kentleşme

Şehirler; caddeler, sokaklar, mahalleler, köşe başları ve kaldırımların insandaki tezahürleri ile anamlanan yorgun savaşçılardı. Harap ve bitap düşmüş evler gibi köhne olan şehirler bazen virane kalplerin hayallerinin sığınağı gibi yorgundu. Çünkü şehirler de insanlar ve çocuklar gibi yorulmuştu. Şehir, kendisine atfedilen olumsuzluklardan

yorulmuştu. Şehirlerin aslında bir şey yaptığı yoktu. Onları var eden insanlar yine onlara şekil verirken şehirleri neden suçluyorlardı? Çünkü insanlarda bazı şeyleri anlamaya başlamıştı. Şehir yaşamının insan doğasıyla örtüşmediğini, şehirlerin yapay dünyasının samimi duyguları barındıramayacağını geç de olsa insanoğlu anlamıştı.

İnsanoğlu bu gerçeği anlamıştı ama yine de akın akın şehirlerde yaşamak için göç ediyordu. Çünkü şehirler başka insanlar için çok başka anlamları barındırıyordu. Modern bir yaşam, iş, para ve mutluluk şehirlerde vardı. Sıcak evlerde teknolojinin bütün nimetlerini kullanarak yaşayan insanlar hâllerinden memnundu(!). Ama memnun olmayan birileri de vardı. Esra, tatsızlıkları tuzla tatlandıracağını düşünürken gözüne çarpan fabrika bacalarına, asfaltlara, heykellere, korkunç siyah dumanlara ve trafik lambalarına tuz serpmek için sabırsızlanıyordu:

“Ve kimi zamanlarda Esra içinde duyduğu dayanılmaz bir istek sonucu asfaltın üzerine tuz serpiyordu. Telefonun üzerine tuz serpiyordu, trafik lambasının direğine tuz serpiyordu. Aslında tuz serpilecek o kadar çok şey vardı ki... Ama hem Esra'nın o kadar çok tuzu yoktu, hem de boyu her yere yetişemeyecek kadar küçüktü. Bu nedenle kendisine dik dik bakan heykeller, korkunç dumanlarla gökyüzünü kaplayan fabrika bacaları ve daha başka şeyler şimdilik üzerlerine tuz serpilmekten kurtulmuşlardı.” (Zengin, 2016: 13-14).

Sonbahar saçlı güzel Esra o kadar tatlı idi ki kimse onun her yere tuz serpmesine kızmıyordu. Kimse tuz serpmesinin anlamını bilmesede o biliyordu. Bazen anlamlandıramadığı şeyler bile olsa çoğu şeye neden tuz serptiğini biliyordu. Fabrika bacalarını, asfaltı ve siyah dumanları hayatında istemiyordu. Masmavi bulutlarla yaşamak istiyordu. Toprakla oynayıp, yeşilliklerin arasında kaybolmak istiyordu. Ama Esra'nın sesini bir tek Mevlâna İdris duyuyordu ve yazıyordu, sürekli yazıyordu. Şehirleri anlatıyordu bir umut kendilerine çeki düzen verirler diye.

Yazar, şehirlere çeki düzen verecek olanlara seslenirken aynı zamanda çocuklara da sesleniyordu. Yetişkinlerin yaptıklarının acısı ile yaşayan çocuklar şehirlerin düzelmesi için son umuttur. Kendi yaşam alanlarını şimdiki yetişkinlerinkinden farklı kılmaları gerekir. Yetişkinlerin ne kadar başarılı olacakları bilinmez ama modern şehirlerde oturanların kaybolan çocukluklarla ilgilenmediği muhakkaktır:

“Gökdelenlerin arasındaki -her nasılsa kalmış- küçük bir bahçede, bir çocuk çimlerin içine gömülmüş gökyüzüne bakıyordu. Kuşlar geçiyordu,

eski zamanlar geçiyordu, bulutlar geçiyordu gökyüzünden. Çocuk bulutlara başka bir dikkatle bakıyordu. Ve bahçe içinde güzel evlerde hiçbir şeyden şikâyet etmeyen aileler. Hiç bozuk olmayan yollar, kaldırımlar vardı hiç rahatsız etmeyen şehirlerde.” (Zengin, 2016: 6-26).

Hızla değişen modern dünyada yaşam koşullarının da değişmesi kaçınılmaz bir son gibi gözükmemektedir. Ekonomik şartların iyileşmesi ile kapitalizmin hâkimiyetinde değişen ve gelişen şehirlere ayak uydurmak bazıları için çok zor, bazıları için ise çok kolay olmaktadır. Mütemediyen değişen şehirlerde sağlıklı bir şekilde yaşamak ne kadar mümkün olmaktadır. Hem fiziksel hem ruhsal çöküntülerin son otuz yılda insanları esir aldığı düşünülürse bu sorunun cevabını aramak yersizdir. Hızla değişen mahalleler, caddeler ve köşe başları insanları da değiştirip hafızalarını yok etmektedir. Bir ay gidilmeyen bir mahallenin hayal bile edilemez değişimi insan hafızasında neleri değiştirmektedir. Çocukluk mahallesini hatırlamayan bir insanın anıları da şehirler gibi hızla akıp yok olmaktadır.

“Akşam ve sabah oluyordu. Milyonlarca insan işe gidiyor ve evine dönüyor, arabalar çalışırken egzozlarından duman çıkıyor, musluklar açıldığı zaman su akıyordu. Dünya dönüyor ve görünüşte her şey normal işleyişiyle devam ediyordu...” (Zengin, 2004: 4).

Siyah Kaşkollü Adam büyük bir şehrin meydanında yıllardır boş duran iki katlı evden bakarken tarif ettiği şehirde çok daha farklı şeyler de görmektedir. Evin iki katlı olmasından fark edilememesi normaldi ama Siyah Kaşkollü Adam’ın taşındığını da fark eden olmamıştır. Kimse onu fark etmese de Siyah Kaşkollü Adam herkesi fark ediyor ve gözlemliyordur. Derin düşüncelerinin sonunda şehirde hiç olmayacak bir şey yapar ve evinin dış kapısının önüne bir sandalye koyarak ve insanları daha dikkatle incelemeye başlar:

“Ellerine bakıyordu geçip gidenlerin... Gözlerine. Yeryüzüne nasıl basıyorlar diye ayaklarına bakıyordu. Geçip gidiyordu insanlar, geçip gidiyordu. Kimse siyah kaşkollü adamın farkında değildi. Çünkü herkes telaşlıydı. Hızlı olmak, geç kalmamak zorundaydılar. Siyah kaşkollü adam, önünden akıp giden kalabalığın içindeki insanları tek tek izledi.” (Zengin, 2004: 10).

Kimseyle konuşmayan Siyah Kaşkollü Adam, sonunda birgün yine sandalyesinde otururken önünden geçen adamla konuşmaya karar verir. Adama nereye gittiğini sorar.

Şehir insanı ise kendisi ile konuşan hiç tanımadığı bu adama anlam veremez. Soru karşısında biraz şaşırır biraz da canı sıkılan adam şöyle devam eder:

- “-İşe gidiyorum, dedi.
- Neden, diye sordu siyah kaşkollü adam.
- Para kazanmam lazım.
- Neden, diye sordu yine siyah kaşkollü adam.
- Evde çocuklarım var ve onların yaşaması lazım.” (Zengin, 2004: 10).

Bu anlamsız koşturmayı anlamlandırmak Siyah Kaşkollü Adam için pek mümkün olmasa da şehir insanı için çok anlamlıdır. Para kazanmak ve yaşamak, şehir insanın yaptığı en önemli işlerdir. Ama Siyah Kaşkollü Adam’ı ilk başta tuhaf bulan şehir adamı, bir tomar parayı Siyah Kaşkollü Adam’ın elinde görünce kararından vazgeçer. Yazar, şehir hayatının parayı en önemli malzeme olarak görmesinden şikâyetçidir. Bunun için de Siyah Kaşkollü Adam herkese ihtiyacından fazla para dağıtır ve en sonunda şehirlerden sıkılan herkes şehirleri terk eder. Dünyanın ilk zamanlarındaki gibi yaşamaya başlayan insanlar, doğada çıplak ayakları ile gezinerek balık avlayarak ve ekip, biçerek yaşarlar. Her şey tam da çocukların istediği gibidir.

Mevlâna İdris, çocukları istediklerine kavuştursa da şehirlerin boğucu yönlerini anlatmaktan kendini alıkoyamaz. Hayatının anlamını sorgulayan ve şehirde yaşayan Kuş Adam, akşam yemeğini hazırlayıp sofraya oturur ve şehirlilerin yaşamlarını şu cümlelerle ifade eder:

- “Biraz pilav, biraz fasulye, bir kap yoğurt, iki dilim ekmek... Dün de yemişti akşam yemeğini, önceki gün de, geçen yıl da, üç yıl önce de. Adam her gün akşam yemeğini yemişti.
Adam gazeteyi açıp okumaya başladı. Dün de okumuştum, önceki gün de, geçen yıl da... Her gün gazete okumuştum adam. Televizyon seyretmek de böyleydi, her gün.
Su içmek de böyleydi, her gün.
Pijamaları giymek de böyleydi, her gece.
Yüzünü yıkamak da böyleydi, her sabah.
Çöpü doldurmak ve boşaltmak da böyleydi, daima.” (Zengin, 2004: 6).

Şehir yaşamının beraberinde getirdiği kısır döngüyü ifade eden yazar, bu sıkıcılıktan bunalmış gibidir. Her gün aynı şeyleri yapmak fitrata da aykırıdır. Ama bu durumdan kurtulmak için insanlar bir şey yapmaz. İnsanlar bu yaşam tarzını benimsemiş gözükmektedir ya da kendilerine dayatılan bu yaşamın farkında değillerdir:

“Şehirde akşam olmuştu... İnsanlar nereden geldiğini bilmedikleri bir emre uyarak yavaş yavaş uykuya hazırlanıyor, gömlekler, pantolonlar yerini pijamalara bırakıyordu.

Bir çocuk, her gece yaptığı gibi, sokaktan gelen sesleri dinleyerek uyumaya hazırlanmıştı. Çeşitli çeşitli sesler geliyordu sokaktan... Bir ses tiyatrodan dönüyordu. Bir ses yarınki yolculuktan söz ediyordu. Bir ses bir an önce eve gitmek için telaşlı.” (Zengin, 2016: 7).

Yatağında uyumaya çalışan çocuk, eve telaşla gitmek için konuşan insanları bir nebze de olsa anlamaya çalışır. Gürültüde uyumayı öğrenmiştir ama bu kadar telaş anlamlandıramaz. İnsanlar şehirlerde hep para kazanmak için uğraşırlar ve kazandıkları paralar hep biter. Çocuklar da hep okula gider ve okuldan eve geldiklerinde hep şehirli anne-babaları yorgun olur:

“Okul şehrin dışındaydı ve çocuklar şehrin içindeydi. Çocukların okula gitmeme hakları yoktu, çocukları okula götüren otobüsler vardı. Sarı Telefon Sokağının, çocuklarını okula götüren otobüsün koltuklarından birisi genellikle boş kalırdı” (Zengin, 2016: 7).

Aslında günümüzün şehir yaşamında böyle bir şey pek mümkün değildir ama çocuğun koltuğu nasıl oluyorsa boş kalır. Çocuğun annesi veya babası servise bindirmeden işe gitse bile mutlaka bakıcısı olmalıdır. O da yoksa akıllı telefon çocuğu uyandırıp şehir yaşamına dâhil etmelidir. Ters giden bir şeyler vardı ama yazar ve çocuk geç kalkmaktan mutludur. Çocuk okula geç kalsa da şehir yaşamından kopmasına imkân yoktur. Sarı Telefon Sokağı'ndaki çocuk er geç okula gitmek zorundadır. Onun gibi bütün gün ders çalışmak zorunda olan başka çocuklar, yetişkinlerin sinemadan çıktığı akşam saatlerinde evlerine dönerler. Çocuklar bu kadar yoğunluğun üstüne evde makarna ile karşılaşılırlarsa ne yapacaklarını düşünürken şehrin sokakları onları birden ürkütür. O ürpertinin içinde bile şehrin sokaklarında kayan yıldızı görmeyi başaran inanılmaz varlıklar: çocuklar.

“Gece iki kardeş evlerine dönüyorlardı. Birisinin elinde kalın bir ansiklopedi vardı. Arkadaşlarının evinde ders çalışmışlar ve epeyce yorulmuşlardı.

Evlerinin bulunduğu sokağa girdiklerinde bir ışıkla karşılaştılar, Işık çocukların üzerine doğru hızla geliyordu. Bu bir yıldız mıydı acaba? Sokakların kayan yıldızı...” (Zengin, 2005: 5).

Çocuklar kayan yıldızı sokağa indirirler ancak yaşadıkları hayatın monotonluğundan şikâyetçidirler. Kendileri boğan ve yapmak istedikleri şeyleri

kısıtlayan şehirleri değiştirmek için uğraşırlar. Çocuklar yetişkinlere rağmen yapmak istedikleri kardan ormanı şehrin görünmez olan meydanında yaparlar. Kar çocukları nerede olursa olsun mutlu etmeye devam eder, şehrin meydanlarına rağmen:

“Herkes meydana gidiyordu. Meydan ise bir yere gitmiyordu. Çocuklar meydanda toplandılar, toplandılar. Tertemiz, cam gibi bir havada, meydanda toplanmış yirmiden fazla çocuk, nereye baksalar beyaz, neye baksalar kardı. Sokak lambaları, arabalar, evlerin bacaları, sokaklar, kaldırımlar, her yer, her şey beyaz, bembeyazdı. Evlerden çıkan küçük ayakkabıların, küçük çizmelerin karda bıraktığı sevinçti ayak izleri...” Bu ayak izleri ile çocuklar hayallerini sessizce, şehir insanı görmeden ve şehrin meydanlarının betonu görünmeden yaptılar. Kardan tavşanı şehrin içinde yaşatamayacakları için kardan bir orman inşa ettiler. Zira onların korktukları olmadı ve çocukları kimse fark etmedi. Çünkü şehir insanı bu güzelliği fark edecek durumda değildi. (Zengin, 2005: 6-7).

“Trafik ışıkları değişirken, duran araçlar harekete geçip, hareket hâlindeki araçlar dururken, rüzgâr bir eczanenin tabelasını sallarken, bir çöp tenekesinin yanında yatan bir köpek kalkıp güneşin ışıklarıyla yeni buluşan başka bir köşeye geçerken...” devam eden şehir yaşamı kardan ormana ve kardan çocuklara rağmen sürmektedir ve maalesef sıkılan çocuklar evden, şehirden ve kendilerinden çıkmak istese de onları plastik kokulu parklar kucaklar. Böyle şehirlerde Mevlâna İdris, kendinden başka bir iz bırakmadan sessizce geçip yollardan meçhule doğru, daha çok da çocuklara doğru, kaleminin önderliğinde yürümeye devam eder (Zengin, 2016: 9).

“Fabrika bacalarından dumanlar çıkıyor

Fabrikaları ben kurmadım

Araba egzozlarından dumanlar çıkıyor

Arabaları ben yapmadım

...

Aptal kentlerden gürültüler çıkıyor

Kentleri ben kurmadım

...

Geçiyorum yollardan

Kendimden başka iz bırakmadan.” (Zengin, 2004: 79).

4.1.3.10 Trafik Bilinci

Dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın her milletin ortak amaçları arasında geleceğe iyi yetiştirilmiş nesiller bırakmak vardır. Anne babaların ve toplumun hedefi çevresine duyarlı, insanlara ve dünyaya faydalı bireyler yetiştirmektir. Bu manada çocuk eğitmek ve topluma kazandırmak 21. yüzyıl dünyasında daha da önem kazanmıştır. İnsanlık değerlerinin kaybolduğu, her şeyin inanılmaz bir hızla değiştiği günümüzde çocukların yüzleşmek zorunda kaldığı bazı gerçekleri de göz ardı etmemek gerekir. Hızlı şehirleşmenin beraberinde getirdiği birçok sorun çocuk eğitiminde de mecburen yerini almaktadır. Buna dayanarak mega kentlerin mega çocukları trafik ve trafik güvenliği ile daha okuma yazma öğrenmeden karşılaşmaktadır:

“Bu nedenledir ki, günümüz insanlarında trafik kültürü oluşturmaya, trafik bilincini geliştirmeye ve trafik güvenliğini arttırmaya yönelik her türlü etkinlik büyük önem ve değer kazanarak yaygınlaşmıştır. Ancak bu faaliyetlerin amacına ulaşabilmesi, toplumda trafik kültürünün ve bilincinin oluşturulabilmesi oldukça kapsamlı, uzun dönemli ve katılımcı bir anlayışla konuya yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Ayrıca trafik kültürünün geliştirilmesi ve bu kültüre yeni boyutlar kazandırılmasında, insanların hayata hazırlanma evresi olan çocukluk ve ergenlik dönemlerinin, yetişkinlerden ayrı olarak ele alınması gerekmektedir.” (Alat, 2014: 1).

Çocuklar için yetişkinlerden farklı bir trafik eğitiminin olması gerektiğine inanan Mevlâna İdris, farklı hikâyelerinde trafik konusuna farklı bakış açıları ile değinmektedir. Trafik kazalarını tuhaf bulan Bulut Çocuk, kendi için bir şey istememektedir. Uğurböceğinden istediği şey arabaların yavaş gitmesi ve trafik kazalarının olmamasıdır:

“Dünyanın her yerindeki arabalar birden yavaşlamıştı. Gaza ne kadar basılsa da insânî bir hız limitinin üzerine çıkamıyordu arabalar. Ayrıca yolda bir yaya belirdiğinde arabalar kendiliğinden yavaşlıyor, hatta tamamen duruyordu. Bir kedi, bir tavuk, bir köpek için de durum böyleydi. Çarpışmak üzere olan arabalar da birden duruyor, birbiriyle çarpışmıyordu. Ama bu nasıl olabilirdi ki?” (Zengin, 2016: 19).

Aslında Bulut Çocuk olabilecek bir şeye şaşırmıştır. Anlatılan bu hadiselerin olmaması için hiçbir engel yoktur. Hiçbiri doğüstü bir olay değildir. Sadece insanların bilinçli araba kullanmaları gereklidir. Bu yüzden önce çocukları bilinçlendirmek

gerektiğine inanan yazar, çocuklara yetişkinlerin yaptığı hataları düzeltme imkânı vermektedir. Dünyada yaşanan olumsuzlukları düzeltebileceğine inanan çocuk elbette ki bir gün eylemleri kendi doğruları ile buluşturacaktır. İşte o zaman “*Saygılı Araba*” adlı küçürek öyküde yaşananlar gerçek hayatla birleşecektir:

“Benim düşündüğüm araba insanlara çok saygılı olacak. Mesela, yolda giderken bir yaya gördüğü zaman şoför ne kadar gaza bassa da gitmeyecek ve yayaya “lütfen efendim önden siz buyrun” diyecek. Sonra trafik kazası falan hiç olmayacak.” (Zengin, 2016: 42).

Eğitim ve öğretimin temel amacı kişide istenilen davranışları oluşturabilmektir. Trafik kazalarında her yıl binlerce insanın ölmesi, ölen insanlardan daha fazla insanın ise engelli durumuna gelmesi eğitimin önemini bir kere daha ortaya koymaktadır. Çünkü trafik kazalarındaki en büyük pay cahilce yapılan davranışlardır. Hız sınırlarını aşmak, emniyet kemeri takmamak, alkollü araç kullanmak, trafik ışıklarına uymamak ve daha niceleri eğitimsizliğin sebep olduğu davranışlardır. Bu davranışları ortadan kaldırmak ise başta anne-babalara sonra da devletin tüm kurum ve kuruluşlarının işbirliği ile hareketine bağlıdır. Tabii bu noktada çocuk kitaplarının da önemi küçümsenemeyecek kadar büyüktür. Okuduklarını eyleme dönüştüren çocuk, yanlış bir davranışı görünce fark edecek ve harekete geçmek için kâğıdı kalemi her daim yanında hazır bulunduracaktır:

“Cebimde devamlı kâğıt kalem taşıyorum. Birisine çarpıp kaçan birisi olursa arabanın plakasını almak için... Ve bir de resim yapmak için. Ha ha ha!” (Zengin, 2016: 96).

Güzel bir dünyayı resmetmeye çalışan çocukların şehir yaşamının keşmekeşinde neler çizebileceği tartışılır. Şehirleşmenin gökyüzünün rengini bile değiştirdiği zamanlarda trafikte beklemekten bunalan Esra da faturayı trafik ışıklarına kesmektedir. Gördüğü bütün çirkinliklerin üzerine tuz serpen Esra, trafiğin dayanılmaz bir hal alması sonucu trafik ışıklarına bir ömür tuz serpmeyi düşünmektedir.

Trafiğin yoğunluğundan ziyade trafik kazalarının yol açtığı ölümler ve yaralanmalar yetişkinler kadar çocukları da etkilemektedir. Sürekli bir yerlere yetişme telaşı ile yaşayan 21. yüzyıl insanları trafik kurallarını göz ardı ederek kendi hayatlarını ve başka hayatları tehlikeye atmaktadır. Modern yaşamla birlikte gelir seviyesindeki artış kullanılan araç sayısını da hızla arttırmaktadır. Bu yüzden trafik kazalarındaki artış hızla

yükselmektedir. Trafik kazaları “tüm dünyadaki ölümlerin %2,1’ini oluştururken ölüm nedenleri sıralandığında 11. sırada yerini almaktadır.” (Aktaran: Alat, 2014: 33).

Ölüm oranlarındaki bu artışı azaltmak ve çocuklara trafik kurallarının önemini kavratmak ve daha mutlu insanlar yetiştirmek için uğraşan yazarlar, bu konuya çözüm üretmek için yazmaktadırlar. Psikolojik ve sosyolojik yönden sağlıklı bireylerin yetişmesi çocuk edebiyatçılarının ortak paydası olmaya devam etmektedir. Trafik polislerini de kahraman yapan Mevlâna İdris, ilkeleri doğrultusunda yazdığı *Trafik Polisi Kurbağa* adlı hikâyesinde hem bu mesleği sevdirmek istemekte hem de trafik kurallarına uyulmadığı takdirde neler yaşanabileceğini göstermektedir:

“Uyanınca arkadaşlarıyla vedalaşıp hemen şehre gitmiş. Kendisine bir beyaz şapka, bir çift beyaz eldiven, bir de düdük almış. Sonra gidip bir caddenin ortasında durmuş ve rüyasında gördüğü gibi trafik polisliği yapmaya başlamış. Düdüğünü dürrrrttt dürrrrttt diye neşeyle çalıyormuş. Elini kolunu sallıyormuş. Büyük bir ciddiyetle arabalara yön veriyormuş.” (Zengin, 2015: 9-10).

Arabalara yön veren bu sevimli kurbağayı şehirdeki herkes çok sevmektedir. Özellikle çocuklar, onun yanına gidebilmek için can atmaktadırlar. Trafik Polisi Kurbağa’ ya yemek götürmek de artık çocukların görevi olmuştur. Bu görevi büyük bir mutlulukla yapan çocuklar trafik kurallarına da merak salmışlardır. Polislere karşı çocukların ayrı bir ilgisi olduğu herkesçe gözlenmektedir. Kendilerini polislerin yerine koyan çocuklar kendi hayal dünyalarında polislerle özdeşim kurmaktadırlar. Çocuklarda bu ilgi nedendir bilinmez ama trafik polislerinin yeri çok ayırıdır. Belki düdüklere belki de üniformaları trafik polislerini çocukların gözünde cazip hale getirmektedir. Zira kurbağayı dikkatle izlerken çocukların çoğu trafik kurallarını da öğrenmektedirler. Ancak bu dünyadaki mutluluklar kısa sürmektedir. Hiç umulmadık bir anda çıkıp gelen trafik canavarı çocukların mutluluklarını yarım bırakmaktan geri durmamıştır:

“Sarhoş bir sürücü hızla giderken gümmmm! diye kaldırımlara çarpmış. Sonra araba takla atmış ve küçük kurbağanın üzerine düşmüş. Zavallı kurbağacık o anda hayata gözlerini kapatmış.” (Zengin, 2015: 15).

Çocuklar kurbağanın arkasından günlerce gözyaşı dökerken vefalarını göstermekten de geri durmazlar. Yaşadığı derenin kenarına özel bir mezar yaptıran çocuklar kurbanın çok sevdiği beyaz şapkasını ve düdüğünü de emin ellere teslim ederler.

Onlar şehirdeki yaşamlarına dönmek zorunda olduklarını hatırlamak istemezler. Trafik kurallarına uymayan yetişkinlerin yaptığı davranışlar hayatları karartmaya devam ederken Mevlâna İdris, Trafik Polisi Kurbağa'ya yemek götüren saf çocukların duygularıyla bezenmiş bir dünyada yaşamak özlemini kuvvetli bir şekilde vurgulamaktadır.

4.1.3.11 Kendilik Bilinci

Yeryüzünde Ben Kimim

...

Ben deniz değilim.

Kayık da değilim ben, balık da değilim.

Çocuğum ben.

Anlamım ne?

Yeryüzünde ben kimim?

Milyarlarca insan arasında kimim ben?

Çok şey var dünyada onları sayamam.

Dünyayı anlayamam.

Dünya dünyanın olsun

Ama ben kimim?

Bilenler anlamımı söylesin

Bilmeyenler öğrensin. (Zengin, 2004: 12).

Dünyayı onu isteyenlere bırakan ve kendi varoluş gerçekliğini aramaya koyulan Mevlana İdris, varlığını, özünü oluşturan şeyi anlamaya, sorgulama devam etmektedir. Yazarın hemen hemen tüm çocuk edebiyatı eserlerinde görülen kendilik bilincine dair sorgulamaları şiirlerine de yansımaktadır. Kim olduğunu ve kendilik bilincini, çocuk kavramı ile ilişkilendirerek bulmaya çalışan yazarın kimlik oluşturma çabaları kaleminin mürekkebinin dolduran ana unsurdur diyebiliriz.

Yazar kendilik bilincini eserlerinde ön planda tutmaktadır. Zira çocuk için kendilik kavramı duygu, düşünce ve davranışlarını anlamlandırma ve anlamada kullandığı geniş ve dizgisel oluşumların bütünüdür. Yaşam tecrübelerinin algısı ve organizasyonu için kendi çerçevesini çizmeye çalışan çocuk, hayatı ve dünyayı yorumlamaya çalışmaktadır. Kendini ve dünyayı sorgulama evresinde olan çocuk, hayatının erken dönemlerinde kendine dair bir algı oluşturmaya ve ‘gerçekliğini’ tamamlamaya çalışmaktadır. Toplumsal ve bireysel değerlerimiz ile kim olduğumuz hakkındaki hislerimizi içselleştiririz ve bu ‘aynalanmalar’ hiçbir zaman benliğimizi tamamen açacak kadar bizi büyütmez. Yaşamımız boyunca bu aynalanmalara ihtiyaç duyacağımız için kendilik bilincine dair sorgulamalar her yaşta devam etmektedir. Bunun bilincinde olan Mevlana İdris de eserlerindeki kahramanlara kendini ve dünyayı sürekli sorgulattır (Özen, 2011: 204):

“Çocuk gökyüzüne bakarken bir ara kendisinin dünkü kendisi olup olmadığını düşündü. Her şey bu kadar değişmişken, kendisi kendi olarak kalabilmiş miydi acaba? Bunu ölçebilecek bir şey yoktu. Ölçülemeyen şeyler listesine gidebilirdi bu da.” (Zengin, 2016: 25).

Ölçülemeyen sorularla dünyayı ve kendini anlamaya çalışan Bulut Çocuk, diğer insanların davranışlarını da sürekli olarak düşünür ve bireysel algılamının yanında toplumsal kendilik bilincini de yorumlamaya çalışır. Yazarın toplumsal sorgulamaları da çocuğa yaptırmasındaki amaç kendilik algısının bazen toplumsal kendilik bilinci ile çatışma yaşamasındandır. Bu çatışma ise Mevlana İdris ve kendini arayan çocuklar için yeni soruların kapısını aralamaktadır:

“Günlerce düşündü çocuk, aylarca...
İnsanlara baktı yeniden ve yeniden.
Dünyaya baktı sonra. Biraz da kuşlara baktı, insanlığın ilk gününden beri akan bilgelik ırmağında birkaç kulaç attı. Dünyanın ilk gününden beri içinde bulunduğumuz vicdan atmosferinde birkaç derin nefes aldı.”(Zengin, 2016: 14).

Yazar, derin nefeslere ihtiyaç duymaktadır çünkü yaşadığı dünyanın durumunu sorguladıkça daha da derin nefesler alması gerektiğini düşünmektedir. Kendini anlamaya başlayan çocuklar ile yolunu belirleyen Mevlana İdris, yaşanılabilir bir dünya için çocuklara sorgulayıcı bir bakış açısı kazandırmak maksadıyla yazmaya özen göstermektedir. Çünkü “İnsan, kendi kurduğu değerlerle yaşayan canlı bir varlıktır. Bu

değerler, insanı kendilik yolunda ayakta tutar. Birey ve millet, varlığını kendilik bilincini oluşturduğu sürece ebedi kılar.”(Şahin, 2008: 111).

Bireysel ve toplumsal kendilik bilincini dünyada yaşananlar etrafında sürekli sorgulayan Bulut Çocuk, dünyada kötü giden her şeyi düzeltmek için çareler aramaktadır. Kendi çocuk gerçekliği ile olay, olgu ve kavramları anlamlandırma çalışmaları yetişkinlerinki ile örtüşmese de onun kendi gerçekliği dünya için mutlaka olması gereken gerçekliktir. Çünkü Bulut Çocuk’un yaşamak istediği dünya tüm insanları kucaklayan ve koruyan dünyadır. Kafasındaki sorularla yapabileceklerini ve kendini sorgulayan Bulut Çocuk, uğurböceği ile çıktığı yolda dansın eşliğinde gökkuşağına yeni bir renk eklerken:

“Dünyanın bütün sevinçleri çocuğun göğsünde toplanmıştı. Nefes alıp-verirken çocuk bu gerçeği bütünüyle hissedebiliyordu. Ne isteyebilirdi ki başka? Böyle kalabilir miydi acaba dünya? Mümkünse yani. Ne yapmak gerekiyordu bunun mümkün olması için? Gözlerini kırpmadan dizlerinin üstünde böyle kalabilirdi mesela. Ya da başını çimlere gömüp kımıldamadan yıllarca kalmak gerekiyorsa bunu yapabilirdi. Çocuk yine cocuktu ama dünkü çocuk değil.” (Zengin, 2016: 27).

Dünyadaki savaşları, açlığı, trafik kazalarını, yoksulluğu, küresel ısınmayı ve kanseri bitiren Bulut Çocuk, uğurböceğinin yardımı ile dünyayı gökkuşağının renkleriyle boyamaya devam eder. Mutluluk dolu dakikalar yaşanılabilir bir dünya oluşmasıyla katmerlenirken Bulut Çocuk, kendi olma yolunda adımlarını sağlam atmaya çalışır. Kendini ve dünyayı sorgulayıp en güzel cevapları bulan Mevlana İdris’in çocuk kahramanları savaşlar, yoksulluklar ve kapitalist dünya düzenini gördükçe dünyayı tekrar sorgulamaya koyulurlar:

“Gökyüzüne mor bir kuşak eklenirken bir defa daha değişen dünyaya baktı çocuk. Böyle de olabiliyordu işte. Dünya böyle de dönebiliyordu. Böyle dönebilen bir dünyayı nasıl ve niçin değiştiriyordu insanlar? Kimin işine yarıyordu yoksul, savaşlı, kanlı, mutsuz çoğunluklarla, aç insanlarla dolu bir dünya?”(Zengin, 2016: 26).

Gökkuşağının renkleri ile bezenen dünyanın hiç değişmemesi için dua eden çocuk gerçekliği bunun mümkün olabilmesi için ne gerekiyorsa yapmaya hazır vaziyette beklemektedir. Kendi varlığını milli ve evrensel değerler ekseninde insanî olanda birleştirmeye çalışan yazar, kendilik bilincine ulaşan çocukların dünyayı ötelere taşıyacağına inanmaktadır. Var oluş koordinatlarını bulmaya çalışan çocukların

kendilerini ve dünyayı sorguladıkları cümleler anlam yoğunluğunu da barındırırken bakış açılarındaki derinlik gelecek nesiller için ümitli olmayı gerektirmektedir:

“Dünyada mutsuz insanlar vardı, acı çeken insanlar vardı. Hiç kimse, hiç kimse bu acı çeken insanlar için bir şey yapmıyordu. Ama bir gün, dünyayı bu haliyle beğenmeyen bir çocuk gözlerini gökyüzüne çevirip uzun uzun baktı ve insanların acılarını dindirme zamanın geldiğini düşündü, Bunu kimse yapmadığına göre kendisi yapmalıydı. Tarih, insanlardan hep bir şeyler bekledi. Şimdi de bunu bekliyor olmalıydı. Tarihi daha fazla bekletmenin bir anlamı yoktu.” (Zengin, 2016: 7).

Tarihi daha fazla bekletmeye niyeti olmayan Küçük Süpermen, insanlar için bir şeyler yapmaya çalışır. Bunu yaparken de kendini ve diğer insanları sorgulamadan edemez. Fark ettiği gerçekleri ise diğer çocuk kahramanlarla paylaşmak düşüncesi kafasında yeni soru işaretleri oluştururken Mavi Çocuk’un da aynı gerçekliği görmesinden mutlu olur ve kendi gerçekliği için çalışmaya devam eder. Tarihin sayfalarını bekletmenin anlamsızlığını Küçük Süpermen’den duyan Mavi Çocuk da çalışmalarına gece gündüz devam eder. Dünyadaki olayları sürekli düşünen kahraman tarihi araştırmalara ağırlık verir. Değişen her şeyi mükemmel aklı ile sorgulamaya devam eder ve yaptığı analizler ve karşılaştırmalar sonucunda gördüğü gerçek onu bir kez daha derinden sarsar:

“Görmüştü ki artık insanlar yapmaktan çok seyrediyordu.” (Zengin, 2016: 11).

Yazara göre insanların her şeyi yönetmek için kullandıkları kumandalar da insanları yönetmektedir. Olaylara, kendine ve dünyaya seyirci kalmak da insanların hayatlarının her dakikasına sirayet etmektedir. “Dünyanın dertleri sürerken, insanlar bilinen yeryüzü sorunlarıyla boğuşurken” insanlar neden bilmezden gelmektedir. Çünkü “bilmediğini inkâr etmek insanın doğası gereğidir. Öyleyse insanoğlu neden kendini inkâr etmiyor? Sadece duyu organlarıyla bilgilenmeye çalışması insanın cehaletindedir. İnsanların görmediğini gören duymadığını duyan, insanların gözünde deliden başka ne olabilir ki?” (Nuayme, 2000: 31).

İnsanların gözünde deli gibi görünmek ya da boş uğraşlarla vakit geçiren bir çocuk olmak Mavi Çocuk için hiç önemli değildir. Zira akıllı olan yetişkinler ve zamanı iyi kullanmaya çalışan insanların ve zaman denilen şeyi dakikalara ve saatlere bölen

zihniyetin yaptıkları ile dünyada “Ne kalmıştı geriye?” Cevap, Mavi Çocuk için dehşet vericiydi:

“İnsanları vahşileştiren, diğerine karşı yabancılaştıran, diğer insanın celladı kılan, öldürmek için ölmeyi bile göze aldılan o şey.” (Zengin, 2016: 9).

Kendi soruları ve kendi cevapları karşısında irkilen ve insanlık için çırpınan Mevlana İdris’in süper kahramanı çözüm yolunu bulmakta gecikmez. Ürettiği çözüm ise sorunlara sebep olan kumandaların etkisini ortadan kaldıracak olan başka bir kumandadır: Siber kumanda. Kumandaydı çünkü insanların ellerinden düşmeyen yegâne nesne kumandadır. Siberdi çünkü insanlar öylece seyretmeyi seviyordu. Siber kumandanın gücünü kullanarak dünyayı yaşanılabilir bir gökyüzü ile buluşturan Mavi Çocuk,

“Dünyaya biraz daha baktı. Kusursuz dönüyordu dünya. Hep niye böyle değildi? Nasıl bozuluyordu herşey? Böyle kalsaydı dünya, yine de sıkılır mıydı insanlar? Adalet, iyilik, mutluluk, barış, sevinç, başkalarının da var olduğu bir dünya bilinci... Bu anlamlardan örülmüş bir hayat sıkar mıydı insanları...” (Zengin, 2016: 22).

Yaşanılabilir bir gökyüzü ile dönmeye devam eden dünyaya bakarken Mavi Çocuk, zihninde çarpışan ya da çarpışmadan yol alan düşüncelerden kendini alamamaktadır. Çünkü her ne kadar siber kumandasının etkisi mükemmel de olsa kendilik bilinci ile yaptığı bu özgün çalışma zamanla toplumdaki aynalanmalar vasıtası ile olay, olgu ve nesnelere kendine dönüştürerek içselleştirecek ve farklılaşmalar yetişkinlerin istediği değişimleri meydana getirmekten geri durmayacaktır. (Çuhadaroğlu Çetin, 2001: 310).

Çünkü, “insan eli yıldızları seyretmemek için elinden geleni yapmış. Birinin, gecenin sıcak olduğunu kastederek ‘Ne güzel bir gece!’ dediğini duydum. Ne garip, insanlar tabiatı termometre ile ölçüyor. Bir başkasının da ‘Ne güzel yıldızlar!’ dediğini duydum, fakat bunu söylerken ayaklarına bakıyordu. ‘Gözleri var ama görmezler; kulakları var ama duymazlar.’ İnsanlar acaba ne görüyor ve ne duyuyor? Yüzlerce insan önümden geçiyordu; fakat gözleri yerden kalkmıyor, kulakları da bedeni ihtiyaçları, dünyevi arzuları, bayağı beklentileri hakkında bitmek tükenmez gevezeliklerden başka bir şey duymuyordu.” (Nuayme, 2000: 28).

Ve Mevlana İdris’in çocuk gerçekliğine göre oluşturduğu yaşanılabilir gökyüzü Mihail Nuayme’nin de kalemine dökülen yetişkin davranışları nedeniyle kara bulutlarla yeniden kaplanmaktadır.

Kara bulutların getirdiği kötü kokulardan ve gökyüzünün değişmesinden şikâyetçi olan Dünyayı Delen Köstebek, bütün bunlara sebep olan yetişkinleri anlamaya çalışmaktadır. Oysaki köstebek, Nuayme gibi kendini ve dünyayı sürekli sorgulamaktadır. Diğer insanların da kendilerini neden sorgulayamadığını anlamlandıramaz ve kendi bildiği doğrularla güne başlamaktan vazgeçmez:

“Gözlerini açtı ve hep yaptığı gibi kendine gelip içinde bulunduğu dünyayı kurgulamaya başladı: Kimim ben? Bir köstebek. Neredeyim? Yuvamda. Yuvam nerede? Dünyada. Bugün günlerden ne? Çarşamba. Sevdiğim yemek? Patates kızartması ve cacık. Kim yapacak? Kim aşçıysa o. Köstebek, kendisine içinden böyle peş peşe sorular sorup cevabını verdikten sonra dünya ile bağlantılarını ve varoluş koordinatlarını kurup o güne başladı.”(Zengin, 2015: 18).

Var oluş koordinatlarının gereğini yapmaya çalışan ve uyanınca yeryüzüne çıkmak isteyen Dünyayı Delen Köstebek, gökyüzünü ve kuşların sesini çok sevmektedir. O gün de gökyüzünü görmek ve kuşların sesini duymak için yuvasından başını çıkarır. Ama hiç alışık olmadığı bir durumla karşılaşır. Mavi Çocuk’un ‘yaşanılabilir gökyüzü’ çalışmaları korkulan sonla buluşmaktadır. Toplumdaki aynalar, insanları yine görmez ve duymaz yapmaktadır. Kendilik bilincinin ona yüklediği sorumlulukla hareket eden Dünyayı Delen Köstebek, bir iki gün daha yeryüzüne çıkmayı denese de başarılı olamaz. O kötü koku azalacağı yere çoğalmaktadır. İstemeye istemeye yuvasına döner ve babasından kalan bir aynayı eline alarak düşünmeye başlar. Aynada elini kolunu oynatarak var oluş amaçları doğrultusunda kafasında yanan ampul ışığında bıkmadan usanmadan kazmaya karar verir. Nereye gideceğini bilmeden kazar ve berbat kokunun ulaşamayacağı bir koordinat bulmaya çalışır. Aklındaki sorularla yorgunluktan uyuyakalınca kadar kazar:

“Çok kazıyor, çok yoruluyor, uyuyor, uyanıyor, kokuyu hatırlayınca hemen iş tulumunu giyip yine çok kazıyor ve bu böyle devam ediyordu. Tabii ki kazdığı tünel de uzadıkça uzuyordu. Bir ara kazı yaparken aşağıdan çekiliyor gibi hissetti kendini. Ayrıca her şey biraz fazla sıcak gibiydi. Sonra daha zor kazmaya başladığı bir aşama yaşadı. Köstebek, bu durumların hiç birine aldırmaııp en iyi bildiği işi yapmaya devam etti: Kazdı, daima kazdı, sadece kazdı.” (Zengin, 2015: 25).

Çok uzun bir tünelin sonunda geriye dönüp baktıkça derin düşüncelere dalan köstebek beklenmedik bir ışık ile kendini bulma yolunda ümitlenir. Kafasını yeryüzüne

çıkarmakta bir süre kararsız kalsa bile gökyüzü özlemi yeryüzüne çıkmasını sağlar. Gördüklerini yorumlamada ve sorgulamada usta olan Dünyayı Delen Köstebek, penguenler ve kutup ayılarını görünce dünyanın öbür ucuna geldiğini ve artık gidecek bir yerinin olmadığını anlar. Ama kendini ve yaşamak istediği dünyayı bulabilmiş midir? Kafasındaki ampulün de sönmeye başladığını hisseden köstebek, geriye döner ve dünyanın diğer ucu da olsa fırtınalı ve yağmurlu bir havanın - hayatın- ağırlığı ile başı dönene kadar dünyanın bir sağına bir soluna bakar, durur:

“Geri dönüyor gibiydi ama değil. Dünyanın tam ortasında durdu ve kafasını bir sağa, bir sola, bir sağa bir sola çevirmeye başladı. Bunu yaparken, bir güney yarımküreye bakıyordu, bir kuzey yarımküreye, bir güney yarımküreye bakıyordu, bir kuzey yarımküreye.... Kafası iyice dönünceye kadar yaptı bunu. Yorgunluktan kendini kaybedip dünyanın merkezinde uyumaya başladığında, merkeze uzak bölgelerde fırtınalı ve yağmurlu bir hava vardı. Yok muydu? Vardımı.” (Zengin, 2015: 39).

Kendini bulmada Dünyayı Delen Köstebek, Mavi Çocuk kadar şanslı değildir. Kendini ve dünyayı sorgulamada gösterdiği azim yorgunlukla sonuçlanmış olsa da Mevlana İdris’e göre elinden geleni yapmaktadır. Yazar her şeye rağmen arayanların bulacakları bir hazineyi çocuklara sorgulatmaktadır. Kendine yabancılaşmış insanların fazlalığına, kuralcı düzenin tüm olumsuzluklarına rağmen kahramanların kendilik bilinci ile hareket etmesi ve yazarın tüm çocukları kendiliklerini aramaya çağırması ve çağırısına cevap alması, yaşanılabilir bir dünyanın artık kalmadığına dair umutsuzluğu yok etmektedir. Ben, öteki ve gerçek benin mücadelesi çocuklara ve yazara ümit aşılar. Köstebeğin kafasındaki ışığın tamamen sönmemesi de buna işaret etmektedir. Yorulmasına rağmen arayışını sürdüreceği olması muhtemeldir. Nitekim:

“Işık; yaşamayı ve sıcaklığı, nur ise sonsuzluğu insana bahşeder. İnsanoğlu yaşadığı sürece, temiz ve saflığı sembolize eden ışık ve nuru içinde her zaman hazır bulur. Işığın olmadığı her yer karanlık, soğuk ve kimsizdir. Gizlenmişlik ve kaybolmuşluk ışığın kimyasını bozar. Bu yüzden insan her zaman ışık ve nura doğru bir çekilişin içindedir. İnsanoğlunun ışığa ve nura doğru çekilişi insanın asli görevidir. Çünkü bütün varlıklar dünyaya inmeyle bu çekiliş anın içine atılır. Atılma dikey bir doğrultuda derinlik kazanırken, insanın kendinin farkına varması ile dikey bir doğrultuda yükselişe geçer. Ancak ne var ki bu çekiliş, nasıl, ne zaman ve nerede olacaktır?” (Şahin, 2008: 121).

İnsanın, kendilik bilincine ulaşması tüm varlıklardan zihnini soyutlayarak iç dünyasındaki ışığı görmesi ile mümkün olabilmektedir. İç dünyasına çekilen Mevlana İdris'in çocukları da kendi derinliklerinde yüzmesini bilen çocuklardır. Zira uzun düşünme eylemleri ve gözlemler sonucunda insanları anlamlandırmaya çalışan Mavi Çocuk, çarpıcı gerçeği yakalar ve harekete geçer. Dünyayı Delen Köstebek, Küçük Süpermen, Bulut Çocuk, Halepli Zeynep, Esra, Kuşkucu Horoz ve daha başka kahramanlar da kendilik bilincine ulaşabilmek için çalışmaktadırlar. Edebiyatın başka kimliklere bürünme, özdeşim kurma ve kahramanların düşündüğünü düşünebilme gibi özelliklerini ustaca kullanan yazar, çocukların kahramanlarla birlikte sorgulamasını istemektedir. Nitekim dünyadaki tatsızlıkların üstüne tuz serpen Esra gibi sorgulama yapan bir çocuğun cebinden tuzluk çıkması hiç yadırganacak bir durum değildir:

“...her sabah tuzluğunu iyice doldurup cebine koymadan evden dışarı çıkmıyordu. Matematik problemi hoşuna gitmeyince sayıların üzerine tuz serpiyordu. Yerlere tüküren birisini görse, gidip oraya tuz serpiyordu. Birisinin yalan söylediğini anlarsa, onun üzerine tuz serpiyordu. Ve kimi zamanlarda Esra içinde duyduğu dayanılmaz bir istek sonucu asfaltın üzerine tuz serpiyordu. Telefonun üzerine tuz serpiyordu, trafik lambasının direğine tuz serpiyordu. Aslında tuz serpilecek o kadar çok şey vardı ki...”(Zengin, 2016: 10-13).

Yazar, Esra'yı gördüğü her çirkinliğin üstüne tuz serpmeye görevini vermektedir. Çünkü bütün çocuklar kendiliklerini bulabilecekleri bir dünyada özgürce yaşamak istemektedir. Yetişkinlerin yapay kozalarına çocukları mahkûm bırakmak onların çocukluklarını mahkûm etmektir. Bu yüzden saçları sonbahar ağaçları gibi sapsarı olan Esra her şeye tad vermek için yanında tuzluk taşımaya başlar. Çünkü dünyayı tadıyla yaşamak istemektedir. Yeşilin yerine konan asfaltları tuzla yok etmek, gökyüzünü görünmez eden fabrika bacalarını tuzla yok etmek, okulun ve matematik problemlerinin üstüne tuz serpmek onun kendilik bilincine ulaşması için gereklidir. Zira Esra, çocuk gerçekliğince olması gerektiği gibi yaşamak ve görmek, dünyayı da öyle görmek istemektedir. Bu yüzden de derin sorgulamalarının sonucunda tüm insanlık için harekete geçer:

“Amerika'nın üzerine tuz serpmek istediğinde orasının çok uzak olduğunu öğrenince atlasını açıp Amerika'yı bulmuş ve tuzu atlastaki Amerika'ya serpmek zorunda kalmıştı.” (Zengin, 2016: 18).

Haritadaki noktaya tuzu boca eden Mevlana İdris'in çocuk kahramanı tüm dünyadaki çocukları düşünerek ve kendilik bilinci ile bunu yapmaktadır. Dünyadaki savaşların ve açlığın bitmesini isteyen çocuklar kendini kaybeden yetişkinlerin yapamadıklarını yapmaya çalışmaktadır. Teknolojinin esir aldığı şehir yaşamından kurtulmak isteyen çocuk gerçekliği tuzu serpmeye devam etmektedir. Ve galiba kendilik bilinci ile hareket eden çocuklar sorgulamalarının meyvesini almaya başlamaktadır:

“Dünyanın bir başka köşesinde Amerika'da da acayip şeyler oluyordu. Mesela bir sabah New York'un geniş caddelerinde atları, mızrakları ve kafasında tüyleriyle binlerce Kızılderili gözükmüştü. Daha sonra bu Kızılderililerden her biri New York'un başka bir sokağına girerek gözden kaybolmuştu.” (Zengin, 2016: 14).

Yazar, okuyucuya vermek istediği mesajları zihinlerde oluşturmaya çalıştığı soru işaretleri ile sağlamaya çalışmaktadır. Sorgulayan çocukları da araştırmaya ve dünyada yaşananların farkında olmaya çağırılmaktadır:

“Dünyada zaman zaman ilginç şeyler olur, ancak insanların çoğunun bundan haberi olmaz. Çünkü dünya, insanların kapladığı alandan daha büyüktür ve ilginç olaylar her zaman insanların tümünü ilgilendirecek bir güce ulaşmadan tarihin akışı içerisinde bir zaman çukuruna düşüp orada öylece unutulur giderler.” (Zengin, 2016: 6).

Dünyayı Kurtaran Çocuk, tarihin akışı içerisinde dünyayı sorgularken kendini de asla bir kenara bırakmamaktadır. Şekillenmeye çalışan çocuklar için yol gösterici bir tavırla dünyanın gidişatına dikkat çekmek gayesi ile hareket etmektedir. Bu bilince sahip başka bir çocuk kahramanımız Behram da tarihin akışı içerisinde yaptığı zaman yolculuğu ile zaman çukurunda unutulması mümkün olmayan olaylara şahitlik ederken insanların durumunu derinlemesine sorgulamaktadır. Gördüğü manzaralar karşısında şaşırın Behram, tarihte sürekli savaşlarla karşılaşır. Bu anlamsız savaşları sorgularken askerlerin verdikleri cevaplar Behram'ı başka sorgulamaların kıyılarına vurur:

“İkinci Dünya Savaşı'nı gördüğünde savaşan askerlere "Niçin savaşıyorsunuz?" dedi “Bizim işimiz savaşmak" dedi askerler. Biraz sonra Birinci Dünya Savaşı'na rastladı. "Neden" diye sordu savaşan askerlere. "Barış için" dedi savaşan askerlerden birisi. Savaşın adını sordu Behram. Birinci Dünya Savaşı olduğu söylenince, biraz önce İkinci Dünya Savaşı'na rastladığını ve bu savaşın barış için yapıldığına inanmadığını söyledi. “Saçmalama, savaş" dedi, sinirli bir asker. "Sen dünyayı, ekmek arası kaşar mı sanıyorsun?" Soru ilgisiz bir soruydu. Behram cevap

vermeye hazırlanıyordu ki, askerin birden yere yıkıldığını gördü.”
(Zengin, 2016: 13-15).

Yere yıkılan hayatlarla:

“...
Ve herşey herşey
Ve tükeniveren hayat
Ve aynaya bakınca tanımadığımız bir yüz
Bu yüz kimin
Bu yüz kimin
Dünyayı tanımak istemiyorum
Önce yüzüm sonra dünya” (Zengin, 2004: 38).

Diyen Mevlana İdris, Behram’ın gözünden aktardığı dünyayı görmek ve tanımak istememektedir. Bu yüzden aynayı kendine çevirir ve tanımaya çalıştığı kendi ile yüzleşmek istemektedir. Zira yazara göre bir ayna karşısında hipnotize olmak ekran karşısında hipnotize olmaktan yeğdir:

“İşe, önceleri aynada kendi kendini hipnoz ederek başlamıştı. Bu, biraz karmaşık bir durumdu. Çünkü hipnozcu kedi kendisini uyandırmak istediğinde, hipnozlu olduğundan bu pek mümkün olmuyordu. Kimin kimi uyuttuğu veya kimin kimi uyandıracağı meselesi de kafasında dönüp dururken yorulduğunu hissediyordu.” (Zengin, 2015: 11).

Kimin kimi uyuttuğunu düşünen Hipnozcu Kedi, yorgunluktan uyuya kalsa da yazar, uyutulmayan ya da uyutulamayan bir nesil için kolları sıvar. Mevlana İdris’in vermek istediği mesajları düşünen okuyucu kitle modern dünya algısı ile uyutulmamaya gayret sarf etmektedir. Bu yüzden de Kuşkucu Horoz gibi her şeyden şüphelenmekte ve şüphelerini araştırmak için uzaya dahi gitmektedirler:

“Her şeyden kuşkulanan bir horoz vardı. Tavukların tavuk olduğundan, ağaçların ağaç olduğundan ve hatta kendisinin bir horoz olduğundan kuşkulanıyordu. Sabah doğan güneşin bir portakal olup olmadığından kuşkuluyor, sonra bu düşüncesinden de kuşkuya düşüp "Belki de hiçbir şey görmüyorum." diyordu.

Sürekli kuşku içinde olduğu için hep düşünceli bir halde dolaşıyordu. Bazı geceler rüyasında bile bir şeylerden kuşkulanıp uyanıyor; sabaha kadar kümeste bir o yana bir bu yana gidip geliyordu.” (Zengin, 2005: 5-6).

Kendinin horoz olduğundan bile şüphelenen kahramanın sorgulama mekanizması mükemmel çalışmaktadır. İki kere ikinin dört edip etmeyeceğini kendi mantık süzgecinden geçiren ve kendilik bilinci ile ilgili kümeste –muhtemelen- dersler veren horoz, arayışlarına hiç ara vermemektedir. Dünyanın döndüğü tezini duyan horoz artık kendi evreninden uzaklaşıp dünyayı da keşfetme zamanının geldiğine karar verir. Kendilik sorgulamaları horozu kendi olma yolunda emin adımlarla yürütürken dünya için de bunu yapma kararı yazarın çocuklara gönderdiği en önemli mesajlar arasında yer almaktadır. Bir uzay roketine kendini bağlayarak dünyanın dönüp dönmediğini görmek ve ispatlamak Kuşkucu Horoz için epey baş döndürücü olsa da çocuklar gibi doğal süreçleri sorgulamaya devam etmektedir.

“Hepimiz galiba büyümüş taklidi yapan çocuklarız” deyişi yazarın kulaklarında çınlamaktadır ki horozun uzay macerası kendini arayan çocuklar için çocuğa görelilik ilkesi bağlamında son bulmaktadır. Nitekim kendini çocukluğunda arayan insanların bir yanı da hep çocuk kalmaktadır. Çünkü “büyüme; hayatın bir safhasını bir daha dönülmezcesine geride bırakmak değildir. Geride bıraktığımız bütün anları ve hatıraları peşinizde sürükleyerek olduğunuz kişi olursunuz. Ve çocuklaşmak, insan ruhunun nefes aldığı pencerelerden birisi” dir. (Sayar, 2018: 66).

Çocuklaşmak ve gökyüzünde uçmak hangi yaşta olursa olsun çocuk yanıyla yaşayan insanların hayallerinde yaşayan bir olgu olmaya devam etmektedir. Gökyüzünün çocuklar için çok ayrı bir anlamı olduğunu Mevlana İdris çoğu zaman dile getirmektedir. Özgürlüklerini modern dünya içinde yaşayamayan çocuklar, istediklerini gökyüzünde yapabilme fırsatını yazarın eserlerinde bulabilmektedir. Kâh Süpermen olur gökyüzünde dolaşır kâh uğurböceğinin kanatlarında görmek istediği dünyanın değişimini gökkuşağının üstünden izler. Çocukların ruhuna ve çocukluklarına nefes aldirmaya çalışan yazar, galiba en derin nefesi de kendine aldirmaktadır. Çocukluk anılarının peşinden kalemini sürüklerken kendini arayan yazar, ruhunun nefes alabildiği pencereleri ardına kadar açmak istemektedir. *Uçan Eşek* adlı hikâyesinde de hayatının anlamını arayan eşek, ruhunun nefes alabileceği yerin gökyüzü olduğuna inanır:

“Bütün eşekler gibi yaşayıp giderken günün birinde hayatının anlamını düşünmek istedi. Ve üç gün üç gece, durmadan hayatının anlamını

düşününce içinin anlatılmaz bir boşlukta olduğunu fark edip sarsılarak anırmaya başladı. Şimdiye kadar geçen ömrü hiçlerle doluydu. Artık geçmiş için bir şey yapılması imkânsızdı. Ama hayatının bundan sonraki kısmı için bir şeyler yapabilir, anlamsız eşeklik geçmişinin ruhunda meydana getirdiği acıları, anlamlı bir gelecekle hafifletebilirdi.” (Zengin, 2005: 4).

İlk önce kendinin anlamını arayan ve geçmişi ile muhasebe yapan Uçan Eşek, uykusuz gecelerin ve uzun günlerin ardından dünyaya bile farklı bir gözle bakmaya başlar. Sanki şimdiye kadar yaşadığı dünya bu dünya değil, kendi de kendi değildir. Hayatındaki hiçlikleri fark etmesi ise eşeği daha çok sorgulamaya sevk eder:

“Fakat hayatının anlamı neydi, onu nerede bulacaktı? Bunu bilmiyordu. Üstelik ona yardım edecek birisi de yoktu. Tanrım! Hayatının anlamını arayan bir eşek için dünya ne kadar acımasızdı. Yine de yollara düşüp hayatının anlamını aramalı ve bulmalıydı... Umutla aramaya başladı eşek...” (Zengin, 2005: 5).

İnsanları yaşam mücadelesinde ayakta tutan en önemli kavramlardan biri de umut kavramıdır. Bunun bilinci ile çocuklara sürekli umut aşılayan Mevlana İdris, kendilik yolunda ilerleyen çocuklara umutla yollarına devam etmeleri gerektiği mesajını vermektedir. Umutla her şeyin daha güzel ve iyi olacağına inanan Uçan Eşek de bu umutla hayatının anlamını aramaktan yorulmaz. Çünkü hayatının anlamını bulunca biliyordur ki kendinin de anlamını bulacaktır:

“Dünyanın ortasında yapayalnızdı. Ama her şey bitmiş sayılmazdı. Gözlerini ağır ağır gökyüzüne çevirdi. Ve o anda yüzü sevinçle aydınlanıp "uçmak!" diye haykırdı. Nihayet bulmuştu hayatının anlamını. Şimdi bir an önce bu anlama kavuşmaktan başka yapacak bir şey yoktu...” (Zengin, 2005: 8).

Hayatının anlamını uçmak olarak keşfeden, artık kendine ve dünyaya farklı bir gözle bakan eşek, uçmak için neler yapabileceğini düşünmeye başlar. Kendini rokete bağlayan Kuşkucu Horoz’un baş dönmelerini düşündükçe uçmak için başka yollar arar. Gördüklerini ve tecrübelerini düşününce hiçbir eşeğin bu güne kadar uçmadığına kani olur. Konuştuğu diğer hayvanlar da eşeğin hayatının anlamına güler geçer. Ama eşek pes etmez, uçmak için bin bir çare düşünür. Çünkü hayatının anlamı uçmaktır. Yazar, eşeği gerçekleştirecek gibi duran bir düşüncenin etrafında dolaştırıp dururken çocuğa vermek istediği mesajı da dolaylı yoldan sunar: İnsanoğlu hayatının anlamını doğru belirleyebiliyor mu?

Eserlerindeki metaforlarla birçok yetiyi çocuklara aşlamak isteyen yazar, hikâyelerini de açık uçlu sonlarla bitirir. Kendi hayal dünyasında uzaya merdiven dayayan, uğurböceğinin kanatlarına oturup uçan, siber kumandasına eklemek istediği tuşları düşünen, timsahla beraber okul kapısında duran çocukların neler yapabileceğini görmek istemektedir. Kendiliklerine yönelen çocukların da insanlık için önemli olduğunun farkında olarak yazmaktadır. Amacına ulaşmanın son nokta olmadığını anlatmaya çalıştığı *Uçan Eşek* hikâyesinin sonu da bu doğrultuda ilginç şekilde bitmektedir. Kuşların yardımı ile kanatlanıp Uçan Eşek, bir müddet sonra hayatının anlamından uzaklaşır ve yapmaması gereken davranışları yapar. Yazara göre, kendilik bilincine ulaşmak önemlidir ama doğruluğunu sorgulamak ve devamını sağlamak daha da önemlidir:

“...havada rastladığı kuşlara çifte atmaya başlamıştı. Kimi zaman da yolcu uçaklarının önüne çıkıp "Bööö!" diyerek pilotu ve yolcuları korkutuyordu. Bazı geceler eşeğin çilgınca anırdığı duyuluyor, o zaman küçük çocuklar yataklarından korkuyla sıçrayıp annelerine sarılıyor ve her zaman yaramazlık yapıp kimseden çekinmeyen çocuklar bile korkuyla ürperip sessizce titriyorlardı. Uçan eşek artık göklerin dehşet saçan sorumsuz eşeği olmuştu.”(Zengin, 2005: 18).

Hiç kimse eşeğin yaptıklarına bir anlam verememektedir. Son olarak Uçan Eşek’in Ay’ı ısıtıp parçasını ağzında fener olarak taşıması bardağı taşıran son damla olur. Eşeğe yardım eden kuşlar, eşeğin hayatının anlamının yeryüzünde olduğuna karar verirler. Ve yaptıkları kanatları söküp geri alırlar. Yazar:

“...yeryüzündeki hayvanların hayatlarının anlamının ancak yeryüzünde olduğu...” gerçeği ile her daim kendini bulma yolunda arayış içinde olan insanlara gönderme yapmaktadır. Bu arayışın başlangıcının da sessizlik olduğunu düşünen Mevlana İdris, kelimeleri toplayan kahramanının eline *Sessizlik Torbası*’nı verir. Kelimeleri torbasına dolduran çocuk kahramanımız torbadaki kelimelerin kullanılmadığını anladığında elinde nasıl bir gücün bulunduğunu da anlar. Her gün daha çok kelime toplamaya başlar ve en sonunda:

“İşe de gitmiyorlar, arabaya da binmiyorlardı. Herşey anlamsızdı artık.” (Zengin, 2016: 30).

Hiçbir şey kalmamıştır. Çünkü insanlar tek kelimeyle bile konuşamadıkları için artık hayat durmuştur. Ama bu durum *Sessizlik Torbası*’nı elinde bulunduran çocuk için

hiç de önemli değildir. O kendi içindeki sorularla ve dingin bir hayatla yaşamak istemektedir. Başkalarının konuşup konuşmaması onun kendi gerçekliği için çok bir şey ifade etmemektedir. Dünyadaki sessizliğin vermiş olduğu huzurla zihinde yer tutan kitaplardaki cümlelerle, kendini ve dünyayı düşünmektedir:

“İnsanlar, konuşanlar ve susanlar diye ikiye ayrılır. Ben suskunlardanım. Benim dışımdakiler habire konuşurlar. Oysa ben kendi ağzımı kendi elimle mühürledim. Ben susmanın tadını anladığım halde, konuşanlar konuşmanın acılığını anlayamadılar. Susmak hilesi ve yalanı olmayan bir doğrudur.” (Nuayme, 2000: 17-19).

Sessizlik içindeki bir dünyada kendini arayan yazar, dinginliğin ‘aynalanmalarına’ kulaç atmaktadır. Gelecek nesillere de bu yansımaları iletmek isterken kullandığı tasavvurlar dikkat çekmektedir. *Sessizlik Torbası*’nın ağzının açılmasından ve her şeyin tekrar hızla yeryüzünde eski düzende yerini almasından memnun olmayan Kuş Adam da dünyadaki karmaşadan ve yoğunluktan kurtulmak istemektedir. Bunun için de ilk önce kendi yaşamını gözden geçirmekle işe başlar:

“Güneş dün de batmıştı, önceki gün de, geçen hafta da, önceki yıl da... Güneş hep batıyordu ve adam hep bakıyordu. Adam akşam yemeğini yemeye başladı. Biraz pilav, biraz fasulye, bir kap yoğurt, iki dilim ekmek... Dün de yemişti akşam yemeğini, önceki gün de, geçen yıl da, üç yıl önce de. Adam her gün akşam yemeğini yemişti. Adam gazeteyi açıp okumaya başladı. Dün de okumuştum, önceki gün de, geçen yıl da... Her gün gazete okumuştum adam. Televizyon seyretmek de böyleydi, her gün. Su içmek de böyleydi, her gün. Pijamaları giymek de böyleydi, her gece. Yüzünü yıkamak da böyleydi, her sabah. Çöpü doldurmak ve boşaltmak da böyleydi, daima. Para kazanıyordu ve paralar bitiyordu hep.” (Zengin, 2004: 4-5).

Bu tarz bir hayattan sıkılan ve hayatının anlamını bulmaya çalışan Kuş Adam artık her şeye farklı bir gözle bakmaktadır. Her gün aynı şeyleri yapmaktan ve şehir yaşamından bıkan kahraman, olması gerekenin bu olmadığına karar verir. Kendilik bilinci ile çelişen yaşamı artık onu boğmaktadır. Var oluş koordinatlarını bulmaya çalışan Kuş Adam, uzun sorgulamalar sonunda hayatının anlamını kuş olmakta bulur. Kuş Adam, çoğu insanın yaptığını yapmaz ve harekete geçer:

“Önce elbiselerini çıkarıp attı. Yoktu ki kuşların elbisesi.

Ayakkabılarını çıkarttı sonra. Saatini de, gözlüğünü de. Mademki kuş olacaktı, televizyon da neyin nesi oluyordu böyle? Üstelik üçüncü kattan sokağa bir televizyon atmak biraz gürültülü, biraz da eğlenceli bir değişiklik olabilirdi. Oldu. Kuşların parası var mıydı? Yoktu. Bütün parasını da sokağa attı adam.” (Zengin, 2004: 12).

Kuş Adam, modern dünyanın dayatmalarından saati, televizyonu ve parayı hayatından çıkararak kendini bulmaya çalışmaktadır. Hayatının tüm ağırlıklarını üzerinden çıkarıp atan adam monoton bir yaşamın kıskacında yaşamak istememektedir. Özgürlüğü ve kendini arama çalışmaları ilk başlarda zor olsa da zihnindeki değişikliklerle istediği şekilde devam etmektedir.

Kuşlar gibi işe gitmeden, saat kullanmadan şehirlerden uzakta yaşama başlayan ve kuşlara özgü bir şekilde yemeyi, içmeyi ve bakmayı öğrenen adam, “bir gün bir ağaca tırmanıp, sağlam bir dalın üzerinde epeyce değişen hayatını gözden geçirdi. Hiç bir şey eskisi gibi değildi. Hayatında gerçekten köklü ve büyük bir değişiklik yaptığı ortadaydı. Adam artık bir Kuş Adam olmuştu.” (Zengin, 2004: 19).

Kuş Adam olmuştu ve çok mutluydu. Bütün zorluklara rağmen kuş gibi yaşamak onun hayatının anlamı idi. Ve “İnsanlarla artık konuşmuyor, onlar bir şey sorduğu zaman cevap olarak ötüyordu. Anlamadıysa ne yapalım, bir kuş bunu dert eder miydi? Etmezdi.” Kuşlar dert etmezdi o yüzden Kuş Adam, kendini uçamayan kuşlar sınıfına dâhil etmişti. Geriye dönüp baktığında hayatından çıkardığı şeylerin diğer insanlar için çok önemli olduğunu görüyor ama kendini bulduğu için diğer insanların önem verdiği şeylerle ilgilenmiyordu. Düşüncelerinden ve eylemlerinden aldığı güçle kendilik bilincine ulaşan Kuş Adam, Siyah Kaşkollü Adam’ın yaptıklarını da bir ağacın tepesinden seyrederken kimsenin onu fark etmemesi içindeki çocuğu çok sevindirmekteydi.

Siyah Kaşkollü Adam, kendini seyredenlerden habersiz şehrin orta yerindeki evinden kendi gerçekliğini bulmak isteyen insanlar için neler yapabileceğini düşünmektedir. Günlerce, aylarca yaptığı gözlemler, sorgulamalarını derinleştirmektedir:

“Siyah kaşkollü adam bir gün evin dış kapısının önüne bir sandalye koydu ve gelip geçen insanları daha yakından izlemeye başladı. Ellerine bakıyordu geçip gidenlerin.. Gözlerine. Yeryüzüne nasıl basıyorlar diye ayaklarına bakıyordu. Geçip gidiyordu insanlar, geçip gidiyordu. Kimse siyah kaşkollü adamın farkında değildi. Çünkü herkes telaşlıydı. Hızlı olmak, geç kalmamak zorundaydılar. Siyah kaşkollü adam, önünden akıp giden kalabalığın içindeki insanları tek tek izledi.” (Zengin, 2004: 10).

Siyah Kaşkollü Adam'ın uzun süren gözlemleri kendi gerçekliğini sorgulamasının yanında diğer insanlar için de bir şeyler yapmasını gerekli kılmaktadır. Eylemsizlik içinde geçirdiği zamanların, derin düşüncelerin ve dünyayı sorgulamaların sonucunda artık bir şeyler yapma vaktinin geldiğine karar veren Siyah Kaşkollü Adam eyleme geçer. Sokaktan geçen birini durdurarak telaşla nereye gittiğini sorar:

“İşe gidiyorum, dedi.

- Neden, diye sordu siyah kaşkollü adam.

- Para kazanmam lazım.

- Neden, diye sordu yine siyah kaşkollü adam.

- Evde çocuklarım var ve onların yaşaması lazım.”(Zengin, 2004: 10).

Aldığı cevap karşısında irkilen Mevlana İdris'in Siyah Kaşkollü Adam'ı artık bir şey yapması gerektiğini düşünür ve para kazanmaya giden adama bir tomar para verir. Ne olduğunu anlamayan adam ise sevinç içinde işe gitmekten vazgeçer. Daha sonra Siyah Kaşkollü Adam birini daha durdurur ve aynı soruyu yöneltir. Aldığı cevap yine para ile ilgidir. Üç, beş derken yirmi kişi veya daha fazla kişi şehrin kalabalık meydanında Siyah Kaşkollü Adam'a hep aynı cevabı verir: Para kazanmak.

Sessizlik içinde ve siyah atkısı ile anlamlandırılmayan adam herkese para dağıtmaya başlar. Para, siyah ve sessizliği anlamlandırmak kimsenin umurunda olmasa da kendi doğruları ile hareket eden adam eylemine devam etmektedir. Okuyucuyu para, yaşam ve kendi gerçekleri ile yüzleşmeye çağıran yazar da günümüz gerçeklerine ışık tutmaktadır. Tüm şehir bütün insanlar Siyah Kaşkollü Adam'ın önünde sıraya girip para almak için beklemektedir. Konuşmadan paraları dağıtan adam sadece bazen küçük sorularla insanların kendisini fark etmesini beklemektedir. Ama parayı alan büyük bir sevinç içinde uzaklaşmaktadır. Hiçbir sorgulama yapmadan, düşünmeden ve farkında olmadan yapılan eylemlere dikkat çekmeye çalışan Mevlana İdris, paranın gücü karşısında eriyen insanlık için Siyah Kaşkollü Adam'a sadece şu cümleyi söyletmektedir:

“Her şey geçip gidiyor. Gözümüzün önünden büyük bir hayat akıyor.” (Zengin, 2004: 14).

Bunca telaşın ve kendini bulamamanın sorumlusu olarak parayı gören ve herkese onu dağıtmaya başlayan Siyah Kaşkollü Adam, insanlara hayatlarının kendi gözlerinin önünde akıp gittiğini anlatmak istemektedir. Çünkü herkese göre hayatın amacı para kazanmaktır. Oysa kendiliklerinin ve dünyanın farkına varsalar ‘yaşanılabilir bir

gökyüzü' her tarafı ışığıyla kuşatmaya hazır beklemektedir. Zira sessizlik içindeki şehre bakarken yazar, meçhul bir insan olmaktan kurtulamayan Siyah Kaşkollü Adam'ın düşünceleri ile yoğurduğu zihinlerde bıraktığı izleri yeniden sorgulamaktadır:

“Siyah kaşkollü adam kapının önünden sandalyesini kaldırıp yeniden evine çekildiğinde artık şehirde kimse kalmamıştı. İki katlı evde, beyaz perdelerin arkasından şehre ve sessizliğe bakıyordu siyah kaşkollü adam. Şehre ve sessizliğe. Kimse kalmamıştı. Siyah kaşkollü adam, derin sessizlikler yaşıyordu şehirde. Tek başına. Tek... Kimseyle bir şeyi paylaşmazdı artık. Geçmişte paylaşmış mıydı? Kimbilir. Paylaşacak birisini arıyor muydu? Kimbilir.” (Zengin, 2004: 26).

Kimse insanın içinde aradıklarını ve bulmaya çalıştıklarını bilemez. “kurulmuş ve çizilmiş bir hayatın içine doğan” insanların var oluş serüvenlerini eserlerinde dile getirmeye ve kendilik bilincinin farkındalığını oluşturmaya çalışan Mevlana İdris, meçhul kahramanları ile yoluna devam etmektedir. Genellikle kahramanlarına isim vermemesi de galiba kendilerini aramaya devam etmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim kendini arayan insanlar da kendileri için bir ad bilmezler. “Çünkü kafamda yeni bir fikir doğduğu vakit, yeniden doğmuş gibi oluyorum. Ben yaptıklarımın ve ürettiklerimden önce düşüncelerimle varım. Düşünen bir varlık değil de varlıklaşmış bir düşünce olduğum sürece, her an yeni bir insan oluyorum.” (Nuayme, 2000: 2).

4.1.3.12 Enformatik Anne-Babalar

Günümüz dünyasında “değişim” kavramının etkisi altına girmeyen olgu, nesne, kavram hemen hemen yok gibidir. Özellikle son otuz yılda yaşanan gelişmeler “değişim” kavramının ne denli hızlı olabileceğini tüm insanlara kanıtlar niteliktedir. Bir kavramı tek bir unsurla açıklamanın yetersizliği aşikârdır. Bu yüzden değişimin bu denli hızlı ilerlemesini de bir tek olgu, olay ya da kavramla açıklamak mümkün görünmemektedir. Modernizm, teknoloji, kapitalizm, kitle iletişim araçlarındaki ilerleme/gelişme ve yaygınlaşma gibi birçok unsur günümüzdeki “değişim” kavramını etkilemekte ve seyrini belirlemektedir. Hal böyleyken her şey değişimden yana payını almaktadır. Beşerî unsurlardaki değişim de doğal unsurlardaki değişime neden olmakta ve her şey topyekün farklılaşma kavramına dâhil olmaktadır.

Ülkeler, şehirler, toplumlar, insanlar, aileler ve bireyler bu hızlı değişimden payını alırken, insanoğlunun ‘en kadim evresi’ olan çocukluğun da değişmesi kaçınılmaz

olmaktadır. Çocuk kavramındaki değişimin en önemli faktörü ise ailedir. Ailedeki değişim ise anne ve baba kavramları ile ilişkilendirilebilir.

Modern dünyadaki değişime ve hıza karşılık günümüz insanının değerleri, kültürleri, kimlikleri vb. yoğun hayata temposu içinde flulaşan kavramlar ve roller olarak birbirine karışıyor. Modern yaşamın insanlara sunduğu kimliklerin sayısı ve işlevi çoğaldıkça kimlik kargaşası içine giren insanoğlu, belirsizlik ve yoğunluk içinde- kim olduğumuz çoğu zaman kaç kimliğimiz olduğu ile karışırken- üstlendiği rollerin hepsini idare etmeye çalışmanın belirsizliği ile yaşam mücadelesine devam etmektedir. Sadece kendimizi ilgilendiren kimlikler bir kenara, ne zaman doğup ne zaman yetişkin olduğunu anlayamadığımız çocuklarımızın meydana getirdiği anne-baba kimliğinin önemi günümüzde daha da önemli bir hâl almaktadır. Çünkü modern dünyanın koşuşturmacası anne-baba rollerinin değişimini ve ailedeki değişimi, ailedeki değişim de toplumdaki değişimi tetiklemektedir. Bu da bir neslin değişimi demektir. İşte bu yüzden anne-baba kimliğini taşımak çok önemlidir. Bu kimliğin unutulması, geri plana itilmesi, yanlış kullanımı önüne geçilemez sıkıntılar doğurmaktadır. Zira “çocuğun aslî emanetçisi ebeveynidir. Çocuğun üzerindeki emanetçi olma durumu devredilemez bir hak ve ödevdir, yoğun emek ister. Bu yüzden ebeveynlik yan gelip yatma yeri değildir” (İslam, 2018: 86).

Çalışan anne-baba kimliği çocuk kavramı üzerindeki değişimi hızlandırırken kitle iletişim araçlarının anne-baba rollerine ortak olması da değişen aile yapısını gözler önüne sermektedir. 1990’lı yıllardan bu yana geleneksel aile yapısının nasıl değiştiğini anlamak için birden çok faktörü göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Sosyoekonomik düzey, gelişmişlik düzeyi, yaş, meslek, teknolojik gelişmeler vb. Türk toplumunun aile yapısının değişmesinde rol alan unsurlardır. Çiğdem Kağıtçıbaşı, 1970 yılında “*Çocuğun Değeri*” adlı bir çalışma ortaya koyar. Ailelerle yüz yüze yapılan bu çalışmanın sonuçları ise şöyledir:

O yıllarda çocuğun aile içindeki yeri ve çocuğa aile sistemi dâhilinde atfedilen değerler gerçekçi (nesnel) katkılar olarak değerlendirilmekteydi. Nitekim çocuğun aile ekonomisine maddi destek sağlama oranı %47, çocuğun yaşlılıkta bir güvence olarak görülme oranı ise %79 olarak ortaya konulmaktaydı. Bu değerler ise çocuğa faydacı bir yaklaşımı sergilemekte ve aile bağlarının yoğun olduğu bir toplumsal yapıyı oluşturmaktaydı. Böyle bir yapı içinde büyüyen çocuk, anne-babasına saygılı ve bağımlı yetişkin olarak yaşamına devam etmekteydi. Anne- baba ve çocuk ilişkisindeki bu

tutumlar bireyselliği değil, karşılıklı desteği barındıran özendirici davranışlar olarak değerlendirilmekteydi. Anne- babaların 1970’li ve 80’li yıllarda çocuklarının geleceğine dair söyledikleri en önemli cümle ise “hayırlı evlat olsunlar” idi. (Kağıtçıbaşı, 1994: 32-33).

Peki, toplumda neler değişti de çocuğa bakış ve anne-baba tutumları ‘hayırlı evlat’ anlayışından çok uzak bakış açılarına yöneldi. Oğlum kızım fenomen oldu, coşkusu ile yaşayan anne ve babalar yanı başında olan olaylara duyarsız doktorlar, öğretmenler, mühendisler yetiştirdi. Aile gelirlerindeki artış, şehirleşme oranlarındaki inanılmaz artış, okullaşma oranındaki artış-özellikle kadınların eğitimindeki artış oranı- ve kitle iletişim araçlarındaki hızlı değişim ve gelişim toplumsal yapının da değişimini hiç kuşkusuz hızlandırdı. Bilimsel ilerlemelerin de etkisi ile aile içindeki çocuğa bakış faydacı anlayıştan sıyrılarak, psikolojik gelişimin önderliğinde korumacı anlayışa doğru adımlarını hızlandırdı. “İlkel toplumlarda çocuk, yaşamında gerekli olacak bilgi ve becerileri, davranışları, aile ve toplum yaşantısı içinde kolayca öğrenebiliyordu. Çünkü onlar, ilkel yaşamın zorunlu kıldığı, karmaşık olmayan bilgi ve becerilerdi.” çocuklar bunu doğal akış içerisinde yaparak rahatlıkla öğrenebiliyorlardı. Çağdaş toplumlarda durumlar ve yapılar, yaşantılar değişmeye başladıkça; öğrenilmesi gereken bilgi ve becerilerle birlikte davranışlar da değişti, çoğaldı ve farklılaştı. (Ercan, 2000:1).

Değişen, çoğalan ve farklılaşan anne-baba tutumları farklı kavramları da beraberinde getirdi. Geleneksel anne-baba yerini modern anne-babaya bıraktı. . Son derece karmaşık hale gelen aile, farklılaşmış ve yapı olarak da değişmiştir. Klasik ataerkil aile yerine anne-baba ve çocuk ilişkisinde yeni bir zihniyetin olduğu aileler oluşmuştur. Çalışan anne, babaların ağırlıklı olduğu ailede, çocuk da belli bir otorite (iktidar) konumuna gelmiş, iş bölümü ve eşitlik esas hâle gelmeye başlamıştır. Bütün bunlarla birlikte ailenin, toplumla kurulan bağı da her geçen gün yeniden tanımlanan farklı bir boyuta erişmiştir. Tanımlamaların bile hızla değiştiği son elli-altmış yılda çocuk ile yetişkin dünyası birbirine karışmış ve ‘yetişkin çocuklar’ ortaya çıkmıştır. Yetişkin çocukların ortaya çıkmasında hiç kuşkusuz birincil öneme sahip anne-babalar da artık modern anne-baba sıfatlarını kaybederek 21. yüzyılda enformatik anne-babalar olarak anılmaya başlanmışlardır. (İçin Akçalı, 2007: 2-5).

Toplumdaki gelişim ve değişimleri eserlerine konu edinen Mevlana İdris toplumun en önemli birimi olan aile yapısındaki bu farklılaşmayı eserlerinde ele almaktadır. Yazarın, geleneksel aile yapısına olan özlemi eserlerinde hissedilirken,

modern aile yaşamına ve enformatik anne-babalara dair eleştirileri yoğun olarak gözlemlenmektedir. Enforme etmek kavramının toplum tarafından algılanışındaki yanlışları da eleştiren yazar, kelimenin “haber vermek, bilgi sahibi kılmak” anlamlarının da anne-babalar tarafından yanlış değerlendirildiğini düşünmektedir. Yazar, çocukların bilgi makinesi gibi görüldüğünü ve çocukluk anılarının düş dünyalarından yoksun olarak şekillendirildiğini savunmaktadır. Enformatik anne-babaların zihinlerinde yaşayan ve olmasını istedikleri çocukları için yazarın kullandığı ifadeler oldukça dikkat çekmektedir. Günümüz enformatik anne babalarının hayalinde canlandırdığı muhteşem çocuğu *Mavi Çocuk* adlı hikâyede Mevlana İdris şöyle betimler:

“Atlastan başını kaldırdı çocuk.
Kitapları kapattı.
Bilgisayarın düğmesini kapatıp masadan kalktı.
Laboratuvardan dışarı çıktı.” (Zengin, 2016: 6).

Günümüz anne-babalarının en çok mutlu oldukları ve gururlandıkları çocuk profilini anlatan Mevlana İdris, yedi gün yirmi dört saat ders çalışmasını istediğimiz günümüz çocuklarının, çocuk gerçekliğinden yoksun bırakıldığını vurgulamaktadır. Yetişkinlerin çocuğu “adına toplum dediğimiz yetişkinler cehennemi”nde istedikleri formata sokma çalışmalarını eleştirmektedir. *Mavi Çocuk* adlı hikâyesinde yazar, kahramanın özelliklerini anlatırken anne-babalara gönderme yapmayı da ihmal etmez: (Zengin, 2018: 9).

“Dünyanın verili bilgi kaynaklarının hemen hepsine ulaşabiliyor, bu bilgileri sistematize bir şekilde istifleyip yorumlayabiliyor, gördüğü herhangi bir biyolojik, siyasi, felsefi, sosyal veya ekonomik olay ya da davranışı tarihsel kökenlerine kadar indirgeyip birkaç açıdan analiz edebiliyordu.” (Zengin, 2016: 6).

Yazar, bunları yapabilecek bir çocuğun sıradan bir çocuk olmayacağını da biliyor ama günümüz anne ve babalarının böyle çocuklar için savaşmalarının yersiz bir davranış olduğunu düşünerek enformatik anne-babaları yeriyor. Çünkü İdris’e göre çocuk, “verili dünyanın artık sıradanlaşan vandalizminin, diktasının, propagandasının, ideolojisinin, kurumsal faşizmasının, yoğun kapital dizgesinin, çok uluslu tüketim kurumlarının dışında” kalmalıdır. Bunu sağlayacak olan da en başta anne ve babalardır. Çocukluğun en güzel yıllarını doyasıya yaşaması gereken çocuklar modern anne-babaların elinde modern aygıtların ve bilgisayarların kullanıcısı konumuna getirilmektedirler. Modern

anne, uyku saati gelen çocuğun masalcısı değil de “kendi masalını küresel iletişim kanallarının sunduğu yüzlerce ‘masal’dan birini izlemekle meşgul.” bir kimsedir. Anne ve babalara serzenişlerini farklı ifadelerle dile getiren yazar, böyle giderse dünyadaki bütün çocukların büyük olacağını ve hiç çocuğun kalmayacağını düşünmektedir. Mevlana İdris bu durumla ilgili çekincelerini şöyle dile getirir (Emeksiz, 2014: 269):

“Düşünün ne olur
Ve bana yardım edin
Yürüdüğüm günden beri
Bıçak kadar yalnızım
Gündüzleri korkarım gecelerde ağlarım
Beni sevin yalvarırım
Ne yaptım size” (Zengin, 2017: 63).

Yazar, çocukluk için derin düşüncelere dalarken çocuklar için yazan ve çocuk edebiyatı için farklı çalışmalara imza atan M. Ruhi Şirin de değişen aile ve toplum yapısını benzer bir bakış açısı ile tarihi süreç içerisinde değerlendirir. Şirin’e göre;

Geleneksel çocuklukta kitle iletişim araçları yoktu. Sözel dünyada yaşayan çocuk, bebeklik evresini neredeyse 7-8 yaşlarına kadar uzatıyordu. Yetişkinlerde ise henüz çocuk bilinci gelişmemişti. Çocuk “minyatür yetişkin” idi. Çocuk haklarının 20. yüzyılda devreye girmesi ve matbaanın icadıyla önce yetişkinler çocuklardan uzaklaştı. Çocuklar okumaya başladıkça yetişkinler ile arasındaki fark kapanmaya başladı. Postman’a göre ise “yeni bir yetişkinlik türü icat edildi.” Yetişkinliğe geçişte yaşanan değişimlerin odak noktası da “modern çocukluk” kavramının mahiyetinin değişime sürekli açık olmasıyla yön değiştirdi. Bu da geleneksel çocuk ve çocukluğun değişim sürecindeki faktörlerin çoğalmasına neden olurken, toplumsal değişimleri de beraberinde getirdi. İçinde yaşadığımız yüzyıldaki teknolojik gelişmeler, bilimsel yenilikler tarihin hiçbir zamanında bu kadar etkin ve yaygın olmamıştı. Bu kadar büyük bir güce ve etkiye sahip olması da bundandır. Yetişkinleri etkisi altına alan bu değişimin anne-baba ve toplum vasıtasıyla çocukları da etkilemesiyle oluşan kaçınılmaz son: Enformatik anne-baba, enformatik çocuk. (Şirin, 2006: 17-24).

Yaşanan bu değişimleri *Behram Geri Dön*, adlı hikâyesinde Mevlana İdris gözler önüne sermektedir. Hikâyenin kahramanı Behram, zamanda geriye doğru bir yolculuğa çıkar ve babasının gençliği ile karşılaşır. Tabii baba, Behram’ın kendi çocuğu olduğundan habersizdir. Aralarında yaşanan diyalog ise günümüz anne- babalarının nasıl çocuk istediklerine dair önemli ipuçlarını içermektedir:

“Babasını gördü. Çok gençti babası. "Büyük acılar mı çekiyorsunuz efendim" dedi.

Babası Behram'ı tanımamıştı.

"Kimsin sen, bu yaşta bu sorulan kim öğretti sana," diye sordu babası ve sonra ekledi: "Senin gibi bir çocuğum olsun isterdim."

"İsteyin," dedi Behram. "Bakarsınız olur"

"Senin gibi bir çocuğum olursa adı Behram olacak" "İsteyin," dedi Behram. "Bakarsınız olur." (Zengin, 2016: 27).

Günümüz anne babaları da böyle çocuklara hayran değil mi? Her şeyi bilen, üstün yetenekleri olan çocuklar, anne-babaların hayallerini süslüyor. Bu yüzden de kendi çocuğunun yeteneklerini göremeyen ve onu hep başka başarılı çocuklarla kıyaslayan enformatik anne babalar çoğalıyor. Oysaki cevher yanı başlarında ve işlenmeye hazır vaziyette bekliyor. Derin düşünceler içinde olan “*Tuz*” hikâyesinin kahramanı Esra da davranışlarını anlamlandıramayan babasının öfkesinden nasibini alır. Oysaki çocuk, yetişkinlerin eliyle oluşan tatsızlıkları tuzluğu ile tatlandırmak için mücadele vermektedir. Yazar, dünyadaki tatsızlıkları tuzluğuyla gidermeye çalışan Esra'nın babası tarafından- yine bir yetişkin tarafından- engellenmesini ve çocuk gerçekliğine göre olmaması gerekenlere dur diyememesini anlatırken enformatik yetişkinlere mesajlarını gönderir:

“Bir gece Esra garip bir seste uyandı. Ses, babasının yatağından geliyordu. Merakla yatağa yaklaşan Esra, babasının uyuduğunu ve horladığını görünce "işte bir tatsızlık diye mırıldandı. Sonbahar saçlı kız, babasının horladığını ilk kez görüyordu.

Ve eline tuzluğu alıp bu gürültülü tatsızlığın üzerine serpmeye başladı. Ne ki ağzına, burnuna ve kulaklarına giren tuz tanecikleriyle uyanan babası, Esra'nın elinden tuzluğu aldı ve "haydi doğru yatağına! Beni çorba mı zannettin?" dedi. Esra babasına her şeyi anlatmak istedi ama babası hiçbir şey dinlemek istemiyordu.

Ve o geceden sonra sonbahar saçlı kız gördüğü tatsızlıklar karşısında yalnızca “ah, keşke tuzluğum yanımda olsaydı” demekle yetindi.” (Zengin, 2016: 21).

Günümüz anne-babaları çocukları sadece bilgi için yetiştirmek isterken onların ilgi ve yeteneklerini görmezden gelmektedirler. Çocukların nasıl bir yaşam sürmek istedikleri değil anne-babalarının onlar için ne istediği önemlidir. Oysaki Rousseau, çocukların bilgiyi kendi deneyimleri ile elde etmesinden yanadır. Çocukların en iyi öğrenmeyi nesnelere kendisinden sağlayacağını belirtir. Ona göre hareket, deneyim ve yaşantı birer ders verme ölçütüdür. “Zira çocuklar söylediklerini ve onlara söylenenleri

kolayca unutulabilirler. Ama yaptıkları ve kendilerine yönelik olarak yapılanları değil.”(Rousseau, 2000: 80).

Hafızalarına kazınan yetişkin davranışlarını genelleyen çocuklar da Mevlana İdris’in kaleminden kaçamaz. Yazar, *Gazoz Çeşmesi* adlı eserinde, Rousseau’nun söylemlerini ispatlarcasına konuşur. Okulun bitmesi ile çoşan çocukların sevincini ikiye katlayan yazar, onları bir fil ile buluşturur ve inanılmaz mutluluklar yaşatır. Ama yazar mutluluklarına filin annesinin gelmesi ile son vermek zorunda kalırlar. Ve çocukların sevinçlerini paylaşma içgüdüsünü enformatik anne-baba tutumları ile şöyle özetler:

“Fili orada bıraktılar ve evlerine gittiler. Akşam, olup bitenleri büyüklerine anlattılar. Büyükler çoğu zaman yaptıkları gibi çocuklara inanmadılar. Çocuklar ise çoğu zaman yaptıkları gibi büyüklerin inanmamasına aldırmadılar. "Fil Hanım gerçek değilse, karnımızdaki gazoz ne oluyor" diye düşünüyorlardı.”(Zengin, 2015: 14-15).

Gazoz Çeşmesi’nden gönüllerince gazoz içen çocukların mutluluğunu görmeyen ya da görmek istemeyen yetişkinler ve çocuklarının doğuştan bilimsellikle donatılmış olmasını temenni eden anne-babalar onların hayallerini bile dinlemek istemezler:

“Bir anne mutfakta öğle yemeğini hazırlıyordu. Oğlu mutfığa girdi ve "anne bana bir havuç verir misin, uzaya gideceğim" dedi. Annesi: "Sen aklını kaçırmışsın. Al şu havucu ye de aklın başına gelsin" diyerek ona büyük bir havuç verdi.” (Zengin, 2016: 7).

Ebeveynler çocuklarına inanmayadursun Mevlana İdris, havuçla uzaya giden çocuğun yaptıklarını tüm dünyaya ve annesine göstermek istemektedir. Çocuk gerçekliği ile uzayda yetiştirdiği sebzeleri gökyüzünden yağdırarak dünyadaki açlık sorununu bitiren kahraman yetişkinlere de gereken dersi verir. Çünkü yazara göre yaşanılabilir bir dünya çocukların omuzlarında yükselecektir. Uzaydaki çocuğuna ilk başta inanmayan anne çocuğunun insanlık adına yaptıklarına tüm dünyayla birlikte şahit olsa bile diğer çocuğunun isteği karşısında yine de yetişkin tavrını sergiler ve çocuğunun hayallerine yol vermez:

“Bir gün anne mutfakta yine yemek hazırlarken, uzaydaki çocuğun kardeşi olan yedi yaşındaki küçük çocuk mutfığa geldi ve: "Anne, bana bir sivribiber verir misin, yeraltına gideceğim" dedi. Anne birden döndü ve çocuğu kollarından yakalayıp kalın bir iple sandalyeye bağladı sonra. Acı bir biberi çocuğun ağzına sürdü ve "otur oturduğun yerde" dedi.” (Zengin, 2016: 23).

Modern aile anlayışının değişmesi beraberinde çocuk ve çocukluk kavramına bakış açısının değişmesine sebep olmuştur. Teknolojik gelişmeler bu kadar yoğunlaşmadan önce, çocuk saftı ve bilinmeyen, düşünemeyen konumundaki ehliyetsiz canlıydı. Günümüzde ise teknolojinin şekillendirdiği çocuk, her şeyi bilen ve yapabilen konumunda ehliyet sahibi olarak görülmektedir. Bunların sonucunda ise “ne de olsa çocuk ne anlar ki?” düşüncesi de değişerek “bilmen gerekir, nasıl bilmezsin” ne dönüşür. Popüler kültürün kucağına bırakılan çocukların giysileri bile yetişkinlerinkine benzer. Ve sonuç olarak postmodern çocuğun masalcısı -eğiticisi- internet ve bilgisayar olur. (İçin Akçalı, 2007: 3; Köker, 2007: 11).

Masal anlatmayan ve çocuklarını televizyonların, bilgisayarların kucağına atan ebeveynlere göndermede bulunan Mevlana İdris, eserlerinde geleneksel ailenin savunucusu olmaya kararlı gözükmektedir. Nitekim yazar, her fırsatta geleneksel aile manzaralarına eserlerinde yer verir. İdris’in hikâyelerinde masal anlatan birileri genellikle vardır. Bu bir tilki bile olsa masal anlatıcısının olması yazar için çok önemlidir:

“Üçüncü gece tilkinin masalını dinleyenlerin arasına çocukların anne ve babası da katılmıştı. Tilki için bunun hiçbir önemi yoktu. Bir hafta sonra... Bütün köy halkı ve hayvanlar, ormandaki bir tilkinin her gece bir pencerenin altına gelerek masal anlattığını biliyordu. Yalnızca bilmekle kalmayıp onun masallarını dinlemeye de başlamışlardı. Herkes tilkinin masallarına bayılıyor ve bir an önce gece olmasını diliyorlardı. Gece olduğunda hepsi pencerenin önüne toplanıp heyecanla tilkinin gelmesini bekliyor ve tilki gelip de masalını anlatmaya başladığında kimseden çıt çıkmıyordu. Tilki masalını bitirip ormana dönerken insanlar ve hayvanlar da yıldızlara baka baka uyumak için evlerine, yuvalarına gidiyordu.”(Zengin, 2005: 16-18).

Çocukların okuma ve yazma ile artık daha küçük yaşlarda tanışması masal anlatan insan sayısını giderek azaltsa da çocuk dünyasında okunan masal ve anlatılan masal arasındaki farkı azaltamamıştır. Anlatılan masal ya da hikâyelerdeki zevki alan bir çocuk uykunun kollarına kendini bırakırken enformasyona dair şikâyetleri çocuk yazarlarının kulaklarında çınlamaktadır. Çocukluk için bu sese kulak verenlerin yanı sıra enformatik anne-babalar gibi olanlar ise çocukların çığlıklarına kulaklarını tıkamaya devam etmektedirler. Onları bilgi deposu yapmaya çalışmaktan başka gayesi olmayan anne-babalar Mevlana İdris’in kaleminde nasiplerini almaktadırlar:

“Çocuğun her istediğini yapan zengin bir babası vardı. Çocuk, babasından dünyanın en süper bilgisayarını isteyince babası hiç düşünmeden bu bilgisayarı satın aldı.

Çocuk daha sonra dünyanın en iyi bilgisayar uzmanlarını eve getirtip dünyanın bütün bilgilerini süper bilgisayara yüklemelerini istedi.

Bilgisayar uzmanları aylarca uğraştılar ve çocuğa her şeyin tamam olduğunu söylediler. Dünyanın bütün bilgilerini süper bilgisayara yüklemişlerdi. Ve artık süper bilgisayar çocuğun kullanımına hazırды.”(Zengin, 2005: 15-17).

Çocuk bu süper bilgisayarın içindeki bilgileri köpeğinin beynine aktaracak ve mahalledeki tüm çocuklara hava atacaktı. Ama beklenen olmadı. Teknolojinin ve paranın halledemediği şeyler de vardı. Enformatik baba bunu anlayamadığı için çocuk da anlayamamıştı. Aslında çocuğun köpekten beklentisi anne ve babasının kendisinden beklentisiydi. Zira çocuk, ‘minyatür yetişkin’ değil miydi? Okumaya başlayan çocuk matbaanın hızlı gelişimi ile yetişkinle arasındaki farkı kapatmak için yönlendirilmiyor muydu?

Okullaşma oranının artması, eğitimin yaygınlaşması modern çocukluğun oluşumunu hızlandırdı. Çocuğun evrelerinin farklılaşmasında ve modernleşmesinde okul merkez üssü görevini gördü. “Okul, ders kitabı, piyasa, reklamlar ve medya gibi toplumsal etmenlerin empoze ettiği bir çocuk ve çocukluk imgesi, çoğu zaman yetişkin dünyasının değer ve ilkelerini, çocukluk dünyasına taşımakta” ve durum Mevlana İdris’i de fazlasıyla düşündürmektedir. Okul, ev ve şehir yaşamına hapsolan çocuk için çok endişeli olan yazar eserlerinde de bu durumu dile getirir. Yazarın bu yaşam tarzının çocukluğu yok ettiği ancak anne-babaların bundan memnun olduğu yönündeki düşünceleri eserlerine yansımaktadır. Nitekim çalışan anne ve baba çocuğun öğreticisi değil bakıcısı konumunda bir yabancı gibi durmaktadır:

“Babalar veya anneler çalışmak için evden ayrılmaları. Evde otursunlar, bizimle ilgilensinler. Akşam bir yabancı gibi eve damlamaları.” (Zengin, 2016: 125).

Okullarda gününün büyük bir kısmını geçiren çocukların duygularına tercüman olmaya çalışan yazar, eserlerinin bir noktasını mutlaka okullara ve enformatik anne-babalara dayandırmaktadır. Özgür olmak isteyen çocuklardan bir tanesi de *Sessizlik Torbası* adlı hikâyedeki küçük kahramandır. Kelimelerdeki sesleri toplayıp torbasına koyan çocuk topladığı kelimeleri kullanımdan kaldırmaktadır. Tabii ilk olarak torbaya koyduğu cümlelerden biri "Niçin ders çalışmadın" cümlesidir. Bu cümle çocukların anne ve babalarından duymaktan bıktıkları ve kaybolmasını istedikleri cümledir. Bu yüzden

yazar, kahramana bu cümleye ait kelimeleri toplatır ve torbaya koydurur. Cümlelerin kullanılmaması çocukları çok mutlu etse de günümüz anne- babalarına baktığımızda cümlelerin kaybolmak gibi niyeti bulunmamaktadır (Zengin, 2016: 28).

Toplumsal yapı içindeki ailede yaşanan bu değişimler, çocukla anne-baba arasındaki algılayış farkı çocuk edebiyatçıları için de çok önemli bir noktadır. Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkesi ile yazmaya çalışan duyarlı yazarlar için durum gündün güne içinden çıkılmaz bir hâl almaktadır. Çözüm için ise en başta anne ve babalar olmak üzere toplumun her kesiminin “çocuğu hiçbir zaman amaçsız ve ereksiz, yani herhangi bir nedenselliği olmayan ve birdenbire nerden çıktığı belli olmayan bir şey olarak görmemek için çocuğu hiçbir zaman ötekinin yerine koymamamız gerekir. “Görünenin ardındaki görünmeyen” şey olan çocuğu anlamak ve onu insan olarak okuyabilmemizin tek şartı bakış tarzımızı ve düşünce tarzımızı değiştirmektir.” (İldız, 2018: 44).

4.2 MEVLÂNA İDRİS ZENGİN’İN ESERLERİNDEKİ DİL VE ANLATIM

“Çocuk kitapları, okul öncesi dönemden başlayarak dilsel becerilerin edinilmesi sürecinde çocuklara ‘zenginleştirilmiş bir dil çevresi’ yaratan önemli araçlar olarak” değerlendirilir (Sever, 2012: 36). Dil bilinci ile yazan Mevlâna İdris’in de çocuk edebiyatı alanında yazdığı eserlerde dile verdiği önem göze çarpmaktadır. Çocukların ana dillerine önem vermesi, doğru ve güzel kullanması yazar için önemlidir. Zira çocuklara yönelik bir edebiyatın oluşturulmasındaki amaçlardan biri de çocuklara dil bilincini kazandırmaktır. Bundan dolayıdır ki yazar, eserlerinde mümkün olduğunca güzel ve akıcı bir Türkçe kullanmaya özen göstermiştir.

Mevlâna İdris’in çocuk kitapları kolay okunur ve anlaşılır niteliktedir. Ancak çağrışım gücü yüksek kavramları da her zaman cümlelerin içine serpiştirir. Çocuk edebiyatı alanında verdiği ilk eserlere nazaran son olarak yazdığı “*Başka Çocuklar*” adlı seri kitaplarının dil ve anlatım özellikleri belirgin şekilde önceki kitaplarından ayrılır. Mevlâna İdris ilk eserlerinde daha sade bir dil kullanırken sonraki eserlerinde yoğunlaşan bir imge kullanımı söz konusudur. Eserlerindeki çağrışımların yoğunlaştığı kelimelerin ve cümlelerin sayısı artma eğilimindedir. Kahramanların kullandığı cümleler aforizmalarla donatılmıştır. Yazarın çocukların düşünme ve sorgulama yeteneklerini

geliştirmek adına yaptığı bu değişlik kitaplarının okur yaşı seviyesini de yukarılara doğru çekmektedir:

“Dünyanın ortasında yapayalınızdı. Ama her şey bitmiş sayılmazdı.” (Zengin, 2005: 8)

“Bir şeyin yapılmasını isteyen, yalnızca kendisine yaptırabilirdi.” (Zengin, 2004: 19)

“Dünyanın ilk zamanlarında olduğu gibiydi her şey.” (Zengin, 2004: 26)

“- Kimse senin kadar cesur değildi. Paraları yırtmak kimsenin aklına gelmedi. Herkes paraların üzerine titredi ve görüyorsun artık kimse yok. Kaybettiler.” (Zengin, 2004: 32)

“Kelimeler hiç yağmurun sesinden daha ilginç olmadı.” (Zengin, 2016: 9)

“Ertesi gün sokağa çıkan çocuk, binlerce insanın ağızından çıkan binlerce kelimeyi dinleyerek dolaştı. Kelimelerin hiçbirini atlamamaya çalışıyordu. Duyduğu her kelime onda farklı bir çağrışım yapıyor, düşünceleri bir kelimenin anlamına takılmış giderken, duyduğu yeni bir kelime ile bu düşünceleri kesiliyor, sonra, duyduğu o yeni kelimenin peşine düşüyor ve bu böyle devam ediyordu.” (Zengin, 2016: 11)

“Bütün dünya büyüyen bir çaresizlik ve merakla bu işin sonunu bekliyordu.” (Zengin, 2016: 32).

“...yataklarına girip uyku denilen sessiz ülkenin denizlerine daldılar.” (Zengin, 2016: 12).

“Gözümüzün önünden büyük bir hayat akıyor ve sizin tutup bana sorduğunuz soruya bakın.” (Zengin, 2004: 14).

Yazar, okurun düşünme ve sorgulama alanını geliştirmeye çalışırken aynı zamanda dili çocukların sözcük dağarcığını zenginleştirmek için de ustalıklı kullanır. Okurun günlük konuşma dilinde kullandığı kelimelerin yanı sıra yeni kelime ve kavramları da eserlerinde sürekli kullanır. Ana dilimizin zenginliğini geçmişle birleştiren yazarın kelime çeşitliliği modern çağın kelimeleri ile birleşir. Çocukların sıkça kullanmaya başladığı yabancı kelimeleri de bazen bir tekerleme tarzında bazen de şarkı tarzında kullanır. Yazarın özellikle bilişim teknolojileri ile ilgili kelimelere de yer vermesi çocuk okurun ilgisini çekmektedir:

“...bu bilgileri **sistemize** bir şekilde istifleyip yorumlayabiliyor...” (Zengin, 2016: 6)

“...çocuğun kalbinden, vicdanından ve aklından yayılan akımların **sinerjisi** oluşturunca.” (Zengin, 2016: 16)

“**Tray lay lom**

Yerçekimi yerden çıkacak

Saçlarım kafamda kalacak

Tray lay lom.”(Zengin, 2016: 14)

“**Zap** oraya **zap** buraya.” (Zengin, 2016: 12)

Günümüzdeki çocuk kitaplarının bir kısmı dilimizin zenginliklerini görmezden gelirken sadece okunur olma gayesi ile yazılmaktadır. Bu da çocukların kelime hazinesinin göz ardı edilmesi anlamına gelir. Mevlâna İdris’in eserlerinde geleneksel sözcükleri kullanan modern çocuk kahramanlar ise kültürel unsurları yaşatmak için çaba göstermektedir. Kültürümüzün zengin söz varlığından bu anlamda sürekli yararlanan Mevlâna İdris, mazi ile ati arasındaki dil köprüsünü yaşatmak için uğraşır. Ancak Mevlâna İdris eserlerinde sadece dilin zenginliklerini kullanmakla kalmaz unutulmaya yüz tutmuş ata yadigârı kelimeleri de kullanır. Yabancı dillere ait kelime kullanımının çok üst seviyelere çıktığı günümüzde ana dilimize ait olan zenginlikleri sıkça kullanması yazarı çağdaşlarından ayırır. Anne babalarımızın ve dedelerimizin, babaanne ve anneannelerimiz sıkça kullandığı kelimeler yazarın eserlerinde gelecek kuşaklara aktarılırken bir çocuk yazarı olarak sorumluluğunu yerine getirmektedir. Kültürel öğelerin dil ile aktarımını sadece kelimelerle yapmayan yazar, deyimlerin ve atasözlerinin kullanımını da önemser. Mevlâna İdris’in eserlerinde kullanılan deyimlerin çokluğu göze çarpar:

“**Bir varmış bir yokmuş.** Bir dereye kurbağa çokmuş.” (Zengin, 2015: 7)

“...sonra boğazlarında bir **karıncalanma** filan olur.” (Zengin, 2015: 6)

“Koca ormanda **çıt çıkmıyordu.**” (Zengin, 2015: 8)

“**Dili damağına yapışmış** gibiydi sanki.” (Zengin, 2015: 35)

“Zaten çoğunun **korkudan dizlerinin bağı çözülmüştü.**” (Zengin, 2015: 36)

“İşte o anda Esra'nın kafasında bir **şimşek çakmış...**” (Zengin, 2016: 9)

“Sırtında kırmızı bir **heybe** taşıyordu artık.” (Zengin, 2015: 14)

“Yaşlı bir **andız ağacının** dibinde yaşayan küçük menekşe...” (Zengin,2005: 7)

Kültürel dil unsurlarını modern üslûp özellikleri ile harmanlamaya çalışan Mevlâna İdris, çocuk okurun dil gelişimi için gerekli olan, benzetmeleri, alışılmamış bağdaştırmaları eserlerine yansıtmada oldukça başarılıdır:

“Kelime **beyninde bir kıymık gibi** kalmıştı.” (Zengin, 2016: 11)

“...gelişmenin **kilometre taşlarını** tek tek işaretlemiş...” (Zengin, 2016: 6)

“...uyurken pencere açık olmayınca **kendisini bir tutsak gibi** hissediyordu.” (Zengin, 2016: 9)

“Bazen 'M' harflerinden oluşan bir ordu, **çekirge sürüsü gibi** gelip ‘Z’ ve ‘B’ lerin bulunduğu bölgeyi dağıtıyor.” (Zengin, 2016: 15)

“...çocuğun içine attığı bütün **kelimeleri fil gibi karnında tutuyor...**” (Zengin, 2016: 29)

Dil meselesi üzerinde hassasiyetle duran Mevlâna İdris, kullandığı dil ile çocuk okura iyi bir örnek olma yolunda ilerlemektedir. Yazarın dil özelliklerinde dikkat çeken bir başka nokta ise eksilteli cümlelerin fazlalığıdır. Okuru düşünmeye ve devamını tahmin etmeye yönlendiren üç noktalı bu cümleler çocukların hayallerine bırakılmış gibidir. Devrik cümle yapısını da kullanan yazar, ünlem cümleleri ile de monoton bir anlatım yerine akıcı ve canlı bir anlatım tarzını benimsemiştir. Bu anlamda ilk kitapları ile son kitapları arasında yazarın dilindeki olgunlaşma hissedilir derecede kendini gösterir:

“Geçti günler...” (Zengin, 2016: 32)

“Olanlar olmuştu ama...” (Zengin, 2016: 39)

“Öylesine çok para veriyordu ki...” (Zengin, 2004: 13)

“Aman yarabbi !...”

“hey hey hey” diye mırıldandı.” (Zengin, 2016: 12)

Yazarın eserlerinde ikilemeler de oldukça fazla dikkat çeker. Tamlamaların kullanımını anlatımı zenginleştirirken yansıma sözcüklerin nadir kullanımını dikkat çeker.

Mevlâna İdris'in eserlerinde tekerlemelerin biraz geleneksel biraz da modern kullanımı güzel bir ahenk oluşturmakla kalmaz çocuktaki ritim ve ahenk duygusunu da olgunlaştırır.

Betimlemelerin sıklığı ve farklılığı da çocuklara dili kullanma becerisinin yollarını sezdirir:

“Geniş ovaları, yüksek dağlan, derin uçurumları, sonsuz denizleri, hiç bitmeyecekmiş gibi gelen çölleri geçti.” (Zengin, 2005: 7)

“Bu nedenle kendisine dik dik bakan heykeller, korkunç dumanlarla gökyüzünü kaplayan fabrika bacaları...” (Zengin, 2016: 14)

“Çeşitli çeşitli sesler geliyordu sokaktan... Bir ses tiyatrodan dönüyordu. Bir ses yarınki yolculuktan sözediyordu. Bir ses bir an önce eve gitmek için telaşlı. Bir ses şarkı söylüyordu.” (Zengin, 2016: 7)

Mevlâna İdris'in eserlerinde kahramanların dilimizi zengin bir şekilde kullanması, yeni kelimelere hâkim olması, karakterleri ve eğitim durumları hakkında da bilgiler vermektedir. Çocuk okura insanın konuşmasının bilgi ve gözlemlerle gelişebileceğini sezdiren yazar, çocuklara yön göstermektedir. Yazarın eserlerinde argo sözcüklerin kullanımını bazen yasaklanırken bazen de mizah unsuru olarak çok nadir kullanılmaktadır:

“Bir kelime gelmişti çocuğun kulağına. Kötü bir kelime, bir **küfür kelimesi**... Çocuk önce kulaklarına inanmak istemedi. Bir insan nasıl olur da **böyle bir kelimeyi kullanabilirdi**. Bu kelimeyi hiç duymamış gibi yaşamaya devam etmek istedi. Ama yapamadı.” (Zengin, 2016: 11)

“Eline bir maşa almıştı. **Kötü kelimeleri** bu maşayla tutuyor, elini dokundurmak istemiyordu. Torbaya koyduğu kelimelerin sayısı üçyüzyetmişsekize ulaştığı zaman uykusunun geldiğini farkedip uyudu.” (Zengin, 2016: 25)

“Çocuklar yine gülmüş. Öğretmen ise yine gülmemiş ve kızgın bir sesle:

“Yahu sen benim başıma bela mısın **eşsekoğlu eşsek**” demiş.” (Zengin, 2015: 15).

Mevlâna İdris eserlerinde şiirsel dil öğelerini de sıkça kullanır. Kahramanların dilinde kafiye ile söylenen mısralar kulaklardaki ahengi üst perdeden okuyucuya sunar:

“Anne

Kiraz ver bana

Anne

Uzağa gitme

Biraz sev beni...” (Zengin, 2016: 19).

“Bismillah, bismillah, bismillah...

Irmaklar, müzik, rüzgar, bismillah, bismillah...

Başka bir şey duyulmuyordu.” (Zengin, 2016: 33).

“Merhamet, merhamet, merhamet...” (Zengin, 2016: 35).

Mevlâna İdris, eserlerinde okuyucunun dikkatini canlı tutmak ve olayı karakterler üzerinden sürükleyici hâle getirmek için diyaloglara yer verir. Ancak çok yoğun bir diyalog kullanımı eserlerinde göze çarpmaz. Genellikle önce iç çözümlenmelerle düşünen kahramanlar olayların gidişatına bağlı olarak başka kahramanlarla diyaloga geçerler. İç monologlar ile çocukların sorgulama becerilerini harekete geçiren yazar, çevrelerinde yaşanan olaylara duyarsız kalmayan ve gözlemleri ile düşünceleri arasında sürekli mantıksal bir ağ ören çocuk kahramanları çağrışımlarla buluşturur.

Yazarın eserlerinde dikkat çeken önemli bir anlatım özelliği ise iç çözümlenmeleri sıklıkla kullanmasıdır. “*Başka Çocuklar*” adlı seri kitaplarında oldukça yoğun olarak yer verilen iç çözümlenmeler Mevlâna İdris’in çocuk kitaplarında kullandığı dil ve anlatım özelliklerini yeni tekniklerle zenginleştirdiğinin göstergesidir. Yazar; kahramanların nesnelere, hayatı, dünyada yaşananları, etrafında gördüğü şeyleri veya kavramları nasıl algıladığını bir bilinç yansıması eşliğinde aktarmaya çalışmıştır:

“Kafasında yüzlerce kelime ile eve dönüp yatağına uzandığında yüzlerce, binlerce yeni şey düşünmeye başladı. Düşünüyor, düşünüyordu.” (Zengin, 2016: 11)

“...kafasının yavaş yavaş kelimelerden ve harflerden oluşan bir sisle kaplandığını hissetti. Bu sislerin arasında irili ufaklı kelimelerin binlerce harfi oradan oraya savrulup duruyordu.” (Zengin, 2016: 14)

“Yalnızca hayvanların sesi, ırmakların, rüzgârın ve müziğin sesi duyuluyordu artık. Araba gürültüsü, çekiç sesi, bilgisayar tıkırtıları, iş yaparken çıkan diğer sesler...

Hiçbiri kalmamıştı.” (Zengin, 2016: 30)

“Yeryüzüne nasıl basıyorlar diye ayaklarına bakıyordu.” (Zengin, 2004: 10)

Kahramanın zihnini okura açarak eserlerinde iç çözümlemelere yer veren Mevlâna İdris, anlatısının gücünü arttırır. Özellikle son dönemde yazdığı kitaplarındaki bu ayırt edici özellik yazarın, çocuklar için yazarken aynı zamanda onların kendilik bilincine ulaşmalarına yardımcı olmak gayesi ile yazdığının kanıtıdır. Kahramanlar çoğu zaman hayatta yaşanan olayları kavramlar etrafında değerlendirir ve yaşanılabilir bir dünya ile yaşadığımız dünyanın mukayesesini yaparlar:

“Ve yine bir keresinde Amerika'nın üzerine tuz serpmek istediğinde orasının çok uzak olduğunu öğrenince atlasını açıp Amerika'yı bulmuş ve tuzu atlastaki Amerika'ya serpmek zorunda kalmıştı. Tuz taneciklerinin bir kısmı başka ülkelere de sıçramıştı ama n'apsın? Ülkeleri birbirine bu kadar yakın kurmasalardı.” (Zengin, 2016: 18)

“Siyasî ve idarî otorite tuz buz olmuştu. Kimse kimseyi dinlemiyordu, herkes tek otoritenin kendisi olduğuna inanıyordu. Haksız sayılmazlardı. Kimse hiçbir emri ya da isteği yerine getirmediği için herkes otorite ya da bir başka şey sayılabilirdi. Bir şeyin yapılmasını isteyen, yalnızca kendisine yaptırabilirdi.” (Zengin, 2004: 19)

Kahramanın kendi sorgulamaları, dünyaya bakışı, çevresindeki olaylara bakışı iç çözümlmelerle gerçekleşir. Bu özellik yazarın en belirgin anlatım özelliğidir. Okurun empati kurmasını ve düşünmesini sağlamak yazarın anlatımını bu yöne doğru yönlendirmiştir:

“Ve o gecedен sonra sonbahar saçlı kız gördüğü tatsızlıklar karşısında yalnızca “ah,keşke tuzluğum yanımda olsaydı" demekle yetindi.” (Zengin, 2016: 21)

“İnsanlık hep ilerlerken, değişen, kaybolan, aşınmaya uğrayan ve nihayet unutilan onlarca değer, alışkanlık, gelenek ve düşünme biçimlerinin yanbaşıında, kaybolmayan ve ilerleyen başka bir şey vardı.” (Zengin, 2016: 7)

“Sorun neydi? Bir insan kendi çıkarları ve istekleri dışında bir başkasına gözlerini, kapısını, kalbini ve herşeyini nasıl kapatabiliyordu?

Çocuk, bütün bildiklerinin ışığında bu sorulara cevap arıyordu.” (Zengin, 2016: 10)

Çocukların daha fazla düşünmesini ve sorgulamasını isteyen yazar, günümüz yaşamının vazgeçilmez unsurlarını da yoğun olarak eserlerinde kullanmıştır. Para, teknoloji, savaş ve şehir yaşamı gibi kavramlar üzerinden sezdirerek mesaj verme eğilimi de dikkat çekmektedir. Çocuğu ve çocukluğu dert edinen Mevlâna İdris, geleceği onların düşüncelerinde şekillendirebileceğinin farkında olarak yazar ve bu anlatım özelliği ile çoğu çocuk yazarından ayrılır. Mevlâna İdris barış, huzur ve yaşanılabilir bir dünya için olması gerekenleri işaret ederek yazar:

“Bu gidişle **kardeşliğin dibini** bulacaklardı.” (Zengin, 2015: 18)

“Yüzyıllardır **birbirinizi öldürdüğünüz yetmiyor**, bir de gelip bizi öldürmek istiyorsunuz, hasta mısınız siz?” (Zengin, 2015: 35)

“... siz insanlar garip varlıklarsınız... **Yapmanız gerekenleri yapmamak, yapmamanız gerekenleri de yapmak** nedense size tuhaf bir zevk verir. Bu hep böyleydi, korkarım hep de böyle olacak.” (Zengin, 2015: 37)

“Şimdiye kadar geçen **ömrü hiçlerle doluydu**. Artık geçmiş için bir şey yapılması imkânsızdı. Ama hayatının bundan sonraki kısmı için bir şeyler yapabilir, anlamsız eşeklik geçmişinin ruhunda meydana getirdiği acıları, **anamlı bir gelecek**le hafifletebilirdi.” (Zengin, 2005: 4)

“Ertesi gün sokağa çıkan çocuk, binlerce insanın ağzından çıkan binlerce kelimeyi dinleyerek dolaştı. Kelimelerin hiçbirini atlamamaya çalışıyordu. **Duyduğu her kelime onda farklı bir çağrışım yapıyor**, düşünceleri bir kelimenin anlamına takılmış giderken, duyduğu yeni bir kelime ile bu düşünceleri kesiliyor, sonra, duyduğu o yeni kelimenin peşine düşüyor ve bu böyle devam ediyordu.” (Zengin, 2016: 11)

“-İşe gidiyorum, dedi.

- Neden, diye sordu siyah kaşkollü adam.

- **Para kazanmam lazım.**

- Neden, diye sordu yine siyah kaşkollü adam.

- Evde çocuklarım var ve onların yaşaması lazım.” (Zengin, 2004: 10)

“Bir çocuk yeryüzünde birdenbire yalnız kaldığında, **bir şehir artık yeryüzünden silindiğinde**, bir kalp artık çarpmadığında, bir resim artık kimseler

bakmadan yıkılmış bir duvarda öylece asılı kaldığında, bir eve uğrayacak bir baba artık olmadığı... Uzatıyordu bu soruları. İçinden çıkamıyordu.” (Zengin, 2016: 8)

“Farklı sosyal ve ekonomik katmanlardaki insanların düşünme ve hareket bilgilerini kodluyor, daha sonra bu kodlamalara kendi **zihninde bir düşünsel ağ örüyordu.**” (Zengin, 2016: 11)

Yazarın anlatımında dikkat çeken bir başka husus ise tarihî olaylara ve dinî kavramlara yer vermesidir. Kendilik bilinci ekseninde tarihinden haberdar olması gereken çocuk okuru bilgilendirir. Dinî kavramları ve olayları da aynı çerçevede hikâyelerinde ve şiirlerinde sunar. Tarihî ve dinî olayları kuru bilgilendirme şeklinde sunmayan Mevlâna İdris, çocukları birebir olayların içerisine dâhil eder. Kurgunun içine dâhil olan çocuk okur eğlenir, düşünür ve heyecanlanır, kavramları sorgular, kendine ve dünyaya şöyle bakar:

“Ve yürümeye devam ettiğinde 1996'dan 1995'e geldiğini gördü.” (Zengin, 2016: 13)

“Fransız İhtilalini gördü. Sokaklarda müthiş bir hareket vardı.” (Zengin, 2016: 17)

“Ayasofya'da beraber namaz kılmıştık. Bakınız, abdest aldığım saçlarım hala ıslak.” (Zengin, 2016: 19)

“Peygamberi gördü. Gülümsüyordu. Omuzlarında Hasan ve Hüseyin vardı. Onları okşuyor, seviyordu. Peygamberin yüzünden yayılan ışık Behram'a müthiş bir güç ve esenlik duygusu verdi.” (Zengin, 2016: 20)

Mevlâna İdris'in hayal öğelerine ayrı bir önem vermesi bunu farklı kelimelerle çocuğa hissettirmesi, yol göstermesi ve hayal etmesi için çocuğu cesaretlendirmesi takdiri hak eder. Günümüzde teknoloji ile büyüyen çocukların hayal gücünü kaybetmeye başlaması çocukla ilgilenen herkesin derin yarasıdır. Bu anlamda üzerine düşeni yapmaya çalışan yazar, çocukların çocuk kalmasını istemekte ve hayalleri ile yaşamasını teşvik etmektedir. Mevlâna İdris dilin zenginliklerini kullanarak hayal öğelerini oyun, icat, keşif ve mutlulukla mükemmel bir uyum içerisinde okura sunar:

“Çocuk, 'O' harfinin içinden parmağını sokup, 'K' harfinin sağa doğru uzayan alt bacağı tutabiliyor, üstelik bunu yaparken, 'S' harfini de hiç düşürmeden diğer elinin başparmağında hızla çevirebiliyordu.” (Zengin, 2016: 13)

“Çocuğun eli ayağına dolaşmıştı. Ama timsah gayet sakindi. "Haydi atla" dedi. Çocuk timsahın sırtına atladı...” (Zengin, 2016: 11)

“Bir yandan yürüyor, bir yandan ıslık çalıyor, bir yandan da yerçekimini arıyordu.” (Zengin, 2004: 13)

Mevlâna İdris’in dil ve anlatımındaki bu belirgin özelliklerin yanında eserlerindeki yazım ve noktalama kurallarına uygunluk da dikkat çekmektedir. Dilin önemli unsurlarından olan noktalama işaretlerinin kullanımında Mevlâna İdris’in eserlerinde herhangi bir sıkıntı görülmemiştir. Çocuklara noktalama işaretlerinin kullanımının doğru biçimde sunulmasına gayret gösterilmiştir. Yazım kuralları da genel itibari ile doğru bir şekilde uygulanmıştır. Ancak Mevlâna İdris, eserlerinde bazı kelimeleri yazım kurallarının dışında kullanmaktadır. Bu kullanımları bilinçli olarak yaptığı ortadadır. Mesela, “şey” kelimesini her zaman bitişik yazması, rakamları yazı ile yazarken ayırmaması gibi örnekler tüm kitaplarında karşılaşılan bir durumdur. Kimi yazarlar da kendilerine özgü yazım kuralları ile yazmaktadırlar. Yazarın da yazım kuralları ile ilgili belli konularda farklı düşündüğü görülmektedir:

“Şimdi onbeş avcı peşlerindeydi.” (Zengin, 2015: 29)

“Seksenaltı kelime vardı torbada.” (Zengin, 2016: 22)

“...üçyüzyetmişsekize ulaştığı zaman uykusunun geldiğini farkedip uyudu.” (Zengin, 2016: 25)

“...herşey giderek daha komik oluyordu.” (Zengin, 2016: 29)

“Böyle gidebilirdi herşey...” (Zengin, 2016: 37)

Edebiyat aynı zamanda sanatsal bir alandır. Sanatın temel amacı alımlayanda estetik bir haz oluşturmaktır. Edebiyatın temel malzemesi de dildir. Edebiyatta estetik haz ise ancak dil yoluyla kurulabilir. Bu nedenle edebiyatın ve dolayısıyla çocuk edebiyatı eserlerinin de okura estetik bir zevk vermesi beklenir. Bu yüzden çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğa estetik bir zevk kazandırması da önemlidir. Mevlâna İdris’in eserlerinde kullandığı dil ve anlatım özellikleri incelendiğinde çocuk okur üzerinde estetik bir zevkin oluştuğu rahatlıkla söylenebilir.

Mevlâna İdris'in dil ve anlatım özelliklerine genel anlamda bakıldığında özgün bir tavır gözlemek mümkündür. Özellikle son eserlerinde daha da belirginleşen bu tavır yazarı çağdaşı olan çocuk edebiyatı yazarlarından farklı kılmaktadır.

V. BÖLÜM

5 SONUÇ

Çocuk ve çocuk edebiyatının “ne” olduğu sorusu her geçen gün yeni tanımlamalarla ve yeni kavramlarla genişlemektedir. Çocuk edebiyatının tarihi seyri göz önünde bulundurulduğunda çocuğun ve çocuk edebiyatının zamanla pek çok yeni anlamlar kazandığı ve bu anlamların tartışıldığı, sorgulandığı görülmektedir. Çocuğun değişen dünya ile önemli bir varlık haline gelmesi, farklı disiplinler aracılığıyla çocuk kavramının değişik boyutlarıyla derinlemesine incelenmesi çocuğa yaklaşımın boyutlarını arttırmıştır.

Geleneksel çocuk anlayışındaki değişimlerin 15 ve 16. yüzyıllarda başladığı görülsede özellikle Fransız İhtilâli ile hızlı bir şekilde tüm dünyayı etkisi altına alan bu değişim ülkemize de yansır. Matbaanın icadı da edebiyatın ve çocuk edebiyatının gelişimini olumlu yönde etkiler. Çocuğa verilen önemin artması çocuğun eğitimi ile ilgili olan faaliyetlere bakış açısını da değiştirir. Çocuk edebiyatı tarihi incelendiğinde ilk çocuk kitaplarının dinî, ahlâkî ve görgü kuralları ile ilgili olduğu görülmektedir. Özellikle Batı’da çocuğun eğitime verilen önemin artması ile çocuk, artık ailelerin ve toplumun gözünde farklı bir statüye ulaşır. Çocuğun eğitimi temel kodlarının oluşturulması bakımından artık önemli bir mesele hâline gelir.

Disiplinlerin çocuk üzerine yaptığı araştırmaların yeni çocuk anlayışını şekillendirmeye başladığı 17. yüzyıldan itibaren “çocuk” kavramı ile beraber değişen ve gelişen çocuk edebiyatı da günümüzde modern ölçütlere göre şekillenmektedir. Çocuklara yönelik ilk eserlerin didaktik özellikleri dikkat çekerken günümüzdeki çocuk kitaplarında artık “çocuğa görelilik”, “çocuk gerçekliği” gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Çünkü çocukluk dönemi alımlamaya en açık dönemdir. Çocuğa göre yazmak bu yüzden elzemdir. Zira çocuk kitabı yazmanın bir amacı da çocuğa belirlenen kodlamaları yüklemektir.

Eğitimcilerin, aydınların, bilim insanlarının, yazarların ve kitle iletişim araçlarının çocuk üzerindeki etkilerinin daha da belirginleşmeye başladığı bu çağda çocuk ve çocukluk bilinci ile hareket etmek çocuğu dert edinen herkes için dikkate alınması

gereken hususlardır. Çocukluk dönemi insanın alımlamaya en açık olduğu dönem olduğundan çocuklar için yazmak gün geçtikçe daha karmaşık bir hâl almaktadır. Eğitim sisteminde, sokakta, ailede ve daha pek çok alanda kodlama çalışmaları devam eden çocuk, algılayamaya çalıştığı olgular dünyası içerisinde. Çocuğun doğasına aykırı hâllerin fazlalığı, kendi olması gereken çocuğun engellenmesi, aşırı bilgi ile donatılmaya çalışılması çocuğu “çocukluk” kavramından uzaklaştırmaktadır. Bu tehlikenin farkında olan ve “Çocuk kimdir?” sorusuna; “Büyük olmayandır, yalanla ve dünyayla kirlenmemiş olandır, şaşırandır, saf olandır, yamulmamış, içine dünyanın halleri kaçmamış, henüz bizim eğri cetvellerimizle biçimlenmemiş olandır. Kendi gerçekliğiyle uyum içinde olan, bize biraz da ‘acıyarak’ bakandır.” (Emeksiz, 2014: 267) şeklinde cevap veren Mevlâna İdris için “çocuk” kavramı üzerine düşünmek ve çocuklar için yazmak mühimdir. Anadolu’nun küçük bir kasabasında doğan ve büyüyen Mevlâna İdris’e göre çocuk çocuktur ve öyle kalmalıdır. Mevlâna İdris, aşırı bilgi ile kodlanmaya çalışılan bir sistem içinde çocukları görmek istemez ve bu sisteme karşı çıkar.

Mevlâna İdris, *Andırın Postası*’nda başlayan yazı serüveni zamanla farklı kulvarlarda devam eder. Çocuk edebiyatı alanında yazdığı son eserlerle adından söz ettiren Mevlâna İdris, yalnızca çocuklar için yazmaz. Eserlerinde her kesimden okur için çocuğa dair çıkarımlar söz konusudur. Çocuk edebiyatı alanında eserler vermenin yanında çocuklar için farklı çalışmalar da yapan yazar, toplumun her kesimini çocuklar için düşünmeye ve “çocukluk” kavramını sorgulamaya çağırır. Geleneksel çocuğun evrilerek modernleşmesi ve artık enformatik çocuğa geçişin hızlı bir seyir göstermesi Mevlâna İdris’i fazlasıyla düşündürmektedir. Çocukluğun içinde bulunduğu durumu ve gidişatını kaygı ile gözlemleyen yazar, ümidvâr olmakla birlikte çocukluğun yok olmaması için gereken tedbirlerin de alınması taraftarıdır. Yetişkinlerin çocukluğu köreltiğine dair yaklaşımlarının eserlerinin seyrine de yansıdığı görülmektedir. Zira yazarın çocukların hayal gücüne ve sorgulama yeteneklerinin gelişmesine özen göstermesi bundandır.

Bu yönüyle çocuğu dert edinmesi ve aynı kuşakta yer alan diğer çocuk yazarları kadar eserlerinin tamamının incelenmemiş olması bu çalışmayı gerekli kılan nedenlerden biridir. Çalışmamız millî ve manevî değerlere gösterdiği özeni modernite ile bağdaştırması çocuklara farklı bakış açıları kazandıran Mevlâna İdris’in, çocukların kendilik bilincine yapmaya çalıştığı yatırımı yorumlama ve anlama çabası ile yazarın özgün yanlarını tespit gayesi gütmektedir.

Çocuklar için yazmaya başladığı ilk eserlerinden günümüze kadar olan süreçte yazarın ele aldığı temalarda büyük değişiklikler göze çarpmamaktadır. 2017 yılına kadar kaleme aldığı çocuk edebiyatı eserlerinin tamamında geleneksel anlayışla büyüyen çocuğun toplumsal ve evrensel olaylara bakış açısı vardır. Çocukluğunu yaşamak isteyen çocukların sesi olmaya kararlı olan yazar, modern çocuğu ve enformatik çocuğu da kesinlikle görmezden gelmez. Geleneksel değerlerle ve insanî bir bakış açısıyla çocuklara çocukluğunu yaşatan Mevlâna İdris, eserlerinde karşılaşılan sorunları ise modern çocukların modern çözümleri ile neticelendirir. Gelenekselin modern ve insanî olanda buluşması Mevlâna İdris'in eserlerinin temel dayanağıdır. Yazar, sıradan konulara eserlerinde yer vermez, aslında eserlerinde belirli bir konunun varlığı da tartışılır. Onun kitaplarında bir durum ve tespit neticesinde olaylar şekillenir ve verilmek istenen mesaj belirginleşir, yaşanılabilir bir dünya için çocukların hayal gücü ile çocuğa görelilik ilkesi harekete geçer ve muhteşem çözümler dünyayı değiştirir.

Yazarın eserlerinde ele aldığı temalar -çağdaşı olan çocuk yazarlarından- farklı bir üslupla anlatılır. Çocuk okurun sorgulama ve düşünme gücünü harekete geçirmeye çalışan yazar, vermek istediği mesajı örtülü anlamlar ve imgelerle verir. Mevlâna İdris'in ele aldığı temaları çocuk ya da hayvan kahramanları kullanarak oldukça sağlam ve özgün kurgulamalarla okuyucuya vermeyi başarır. Onun hikâyelerinde seçtiği konular çoğunlukla çocuk algısına göre olması gereken dünyayı ve insanları ele alır. Kahramanlar sıradan hayvanlar ve çocuklardır. Günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz kahramanlar hiç beklenmedik işler yaparlar, yaşanılabilir bir dünya ve olması gereken insanlık için yeni yollar keşfederler. Kahramanların sıra dışı çözümleri düşündürücü boyutlara ulaşır ve tüm insanlara verdikleri derslerle son bulur. Dünyadaki kelimeleri toplayıp kullanımdan kaldıran çocuk, siber kumandayla dünyayı gökkuşağının renkleri ile donatan ve yaşanılabilir bir gökyüzü çalışmaları yapan çocukların gayesi hep aynıdır. Nitekim ormanda hayvanların birbirini yemesini yasaklayan aslanın gayesi de kendilik bilincine ulaşarak barış içinde, huzurlu ve mutlu yaşamı sağlamaktır.

Mevlâna İdris'in eserlerinde yer alan kahramanlar geleneksel çocukluk yaşamını özlemekte ve her buldukları fırsatta çocuk gibi davranmaktadırlar. Şehir yaşamını pek sevmeyen kahramanlar ormanı, gökyüzünü ve uzayı mesken tutarlar. Sorgulamalarının sonucunda çıkarım yapan kahramanlar çözüm yollarında teknolojiden faydalanırlar ve 21. yüzyılı olaylar ve insanlar ekseninde sürekli düşünürler. Kahramanlarının bu özelliği Mevlâna İdris için çok önemlidir. Çünkü o, hayal gücünü kaybetmiş, modern dünyanın

modern anlayışları ile çocukluğunu yaşayamayan, yönlendirilen bir çocukluk istememektedir. Yazar; sorgulayan, düşünen, analiz yapan, çözüm yolları üreten, insanlara, canlılara ve doğaya karşı duyarlı bir çocukluk istemektedir. Tüm bu özelliklerinin yanında Mevlâna İdris'in çocukları gönüllerince çocukluklarını yaşamaktan yanadırlar. Şehrin orta yerinden uzakta kartopu oynayan, gökyüzündeki tahtına oturup uğurböceği ile dans eden, zamanda yolculuk yapan, pireleri kullanarak uçan ve daha pek çok hayali olan çocuklar, yazarın vazgeçilmez kahramanlarıdır.

Mevlâna İdris, eserlerinde kendilik bilinci kavramını başat unsur olarak kullanmıştır. Hem hikâyelerinde hem de şiirlerinde kendini ve dünyayı sürekli sorgulayan yazar, çocuğa kazandırdığı bu farklı bakış açısı ile özgünlüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca yazarın geleneksel ile modern yaşamın çocukluk algısını harmanlayarak kullanması, millî ve manevî unsurların kendilik bilincine yaptığı vurgular fazlasıyla dikkat çekmektedir. Günümüz çocukları için gelişen ve değişen yaşam koşulları düşünüldüğünde yazarın eserlerinde ortaya koyduğu kendilik bilincini önemli bir kavram olarak kullandığı görülmektedir. Bu yüzden Mevlâna İdris'in eserlerinde kendi anlamını ve dünyanın anlamını sorgulayan çocuk okur, kimliğini oluşturmada ve 'kendi gerçekliğini' inşa etmede esaslı bir yol kat eder.

Mevlâna İdris çocuk okura kendilik bilincini sezdirerek vermede mahirdir. Bunun yanında sorgulatmak istediği başka temaları da sezdirerek verir. Kendilik bilincinden sonra üzerinde çokça durduğu modernist ve kapitalist imgeler, yoğun çağrışımları barındırmaktadır. Mevlâna İdris, özellikle son olarak yazdığı "*Başka Çocuklar*" adlı seri kitaplarında modernizmin ve kapitalizmin dayatmalarına, yaşamımızı şekillendirmelerine karşı çıkmaktadır. Yazar, eserlerinde çocukların bu anlamda bir meta olarak görülmesine/kullanılmasına karşı eleştirilerini yoğun olarak devam ettirmektedir. Zira kahramanlar da bu dayatmaları yıkmak için çözüm yolları düşünmekte ve yaşanılabilir bir dünya için, insanî olanda birleşmek ve çocukluklarını yaşayabilmek için mücadele vermektedirler.

"Savaş" temasını yazar eserlerinde bazen tek başına ana konu olarak ele alınırken bazen de başka konuların arasına serpiştirilerek kullanır. Hangi halde olursa olsun özellikle son eserlerinde "savaş" kavramı mutlaka yer alır. Dünyada yaşanan savaşları bir çocuk gözüyle anlatan Mevlâna İdris, yetişkinlerin savaşmasını bir türlü anlamlandıramaz. Yazar, çocuk duyarlılığı ile dünyadaki savaşların yok olması veya hiç olmaması için farkındalık oluşturmaya çalışır. Savaşlardan dolayı yaşamı tamamen

değişen çocukların haykırışı yazarın kaleminden acı acı dökülür. Etkileyici bir üslûpla savaşa yaşananlara dikkat çekmek Mevlâna İdris için ön plandadır.

Gelişen ve ilerleyen teknoloji ile farklılaşan yaşam tarzları toplumdaki değişimi de hızlandırmaktadır. Özellikle bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişim bireylerin yaşam tarzlarını ve bakış açılarını değiştirmektedir. Yaşanan bu değişimler “çocuk-çocukluk” algısını da değiştirmekte ve hızlı bir evrilme sürecine dâhil etmektedir. Bu bağlamda Mevlâna İdris, geleneksel toplum yapısı içinde büyüyen çocukla günümüz modern algısı içerisinde büyüyen çocuğu, farklı temalar kullanarak karşılaştırmakta ve bu karşılaştırmalara göre konumlandırmaktadır. Çocuğun ve çocukluğun gidişatı yazarı bazı sorgulamalara götürür. Mevlâna İdris, özellikle enformatik anne baba tutumlarını, kitle iletişim araçlarını ve kentleşme temalarını geleneksel bir çocuğun bakış açısı ile harmanlar, şehir yaşamına dair eleştirilerini, enformatik anne baba tutumlarını ve kitle iletişim araçlarının yanlış kullanımını güncel yaşamdan örneklerle verir. Mevlâna İdris, çocuğun ve çocukluğun şehirlere sıkıştırılamayacak kadar özgür olması gerektiğini, kitle iletişim araçlarına mahkûm edilemeyecek kadar özel olduğunu dile getirir. Yazar, bunun için günümüz anne babalarının yaşam koşullarına ve bakış açılarına değinir, çocuklara içinde buldukları durumu sorgulatırken çözüm yollarını da beraberinde sunar.

Mevlâna İdris’in hayalleri içerisinde gökyüzü bir mekân olarak sıkça kullanılmaktadır. Eserlerinde genellikle yan yana bulunan hayal gücü ve gökyüzü temaları çocukların sırça köşklerinin yegâne sığınağıdır. Hayal etmenin çocuklar için ne denli önemli olduğu yazarın hikâyelerinde açıkça ortadadır. Hayalleri ile yaşanılabilir bir dünya için uğraş veren çocuklar hep başarılı olur. Hayalleri ile gökyüzüne, doğaya ve insanlara bakan kahramanlar yazarın eserlerinde çocukluğun tadını doyasıya yaşar. Hayalleri çocukları düşündürür, sevindirir, heyecanlandırır, umut aşlar ve harekete geçirir.

Gelenekçi bir bakış açısı ile yazan Mevlâna İdris modern yaşamın eğitim sistemine dair eleştirilerini eserlerinde ele alır. Eğitim, okul ve öğrenci üçgeninde yaşayan günümüz çocuklarının yakarışlarını konu edinir. Yazar, eğitim sistemi içerisindeki unsurlara farklı bir gözle bakar. Öğretmen, ödev, ders vb. kavramlar onun kitaplarında sorgulanmaya başlar. Yazar, okulların, öğretmenlerin dolayısıyla eğitim sisteminin çocuklar üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu, öğrenme faaliyetlerinin çocukların hayal gücünü öldürdüğünü ve dört duvar arasına mahkûm ettiğini göndermelerle dile

getirir. Bu yüzden yazar, çocukları yarınlar hazırlamaya çalışan yetersiz okullarda oturtmak yerine çocukları denizin kenarına götürüp hayal kurmalarını sağlar.

Yazarın eserlerinde yer alan önemli temalardan biri de “sevgi”dir. Sevgiyi çocuğun iç dünyası ile bütünleştirme çabası dikkat çeker. Yazar, çocuğun söylemlerine, davranışlarına ve hayatının her safhasına sirayet etmesi gereken “sevgi” yi somutlaştırarak verir. Çocuğun yaşamındaki her şeye sevgi ile bakması, dokunması ve koruması yazar için önemlidir. Çünkü sevgi ile şekillenen çocuk, dünyayı da sevgiyle sarıp sarmalayacaktır. “Sevgi” kavramını alt başlıklarla genişleten yazar, anne sevgisine, doğa ve hayvan sevgisine, patates sevgisine de sıkça değinir. Özellikle yaşanılabilir bir dünya için çocukların doğaya karşı olan duyarlılığını arttırma düşüncesini sevgi ile birleştirir. Yazar, çocuğun katışıksız sevgisini doğaya karşı duyarlı olmaları için kullanır. Mevlâna İdris, küresel ısınmadan, şehirleşmenin doğaya verdiği zarardan ve doğadaki diğer canlılardan hareketle çocukların doğayı sevmeye ve koruma bilincini kazanmalarına yardımcı olur.

Çağdaş olan çocuk edebiyatçıları gibi duygulara ve evrensel değerlere (kıskançlık, açgözlülük, korku, merhamet, açlık, mutluluk vb.) eserlerinde yer veren Mevlâna İdris bu duygu ve değerleri sıradan bir anlatımla okuyucuya sunmaz. Onun hikâyelerinin içerisinde hiç beklenmedik davranışlarla karşımıza çıkan duygular ve evrensel değerler çocuğun hayatta her an karşılaşılabileceği bir gerçekliğe sahip değildir. Çocukların kendi gayretleri ile elde edebileceği evrensel değerlerin ve duyguların ortak varış noktası kendilik bilincine ulaşmak, insanî olan davranışları kazanmaktır.

Millî ve manevî değerleri kültürel unsurlarla bütünleştirmek ve modern yaşam koşullarına uyarlamak, yazarın çocuklarda olmasını istediği temel eğilimdir. Aile temasını bu anlamda ele alırken yazarın amacı, kültürel unsurlarını koruyan, manevî değerlerini hayatla bütünleştiren çocuklar yetişmesini sağlamaktır. Yazar, gelenek öğelerini kullanarak modern çocukluğu kültürden haberdâr eder ve çocukların kültürel unsurları kendi yaşamları içerisinde kullanmalarına olanak sağlar. Yazarın hikâyelerinde geleneksel öğelere sahip çıkan kahramanlar ise karşılaştıkları sorunlar karşısında teknolojiyi kullanmaktan geri durmaz. Mevlâna İdris’e göre geleneksel öğelerle modern yaşamın unsurları hayatın içerisinde belli oranlarda karıştırılarak kullanılmalıdır. Çocuk geçmiş ile yaşadığı zamanın yaşam koşullarını harmanlama yetisine sahip olarak yetişmelidir. Yazar, çocuğun kişilik kazanmasında manevî ve millî değerlerin aile içerisinde öğretilmesinin hayati bir öneme sahip olduğunu okuyucuya sezdirir.

Çocuk edebiyatının tarihi süreci içerisinde geline nokta piyasada milyonlarca çocuk kitabı bulunmasına rağmen bu kitapların niteliği ve çocuğa göreliği tartışılır. Sadece satış amacı güden, çocukların kişilik özelliklerine ya da değerler eğitimine herhangi bir katkı yapmayan, hatta çocuğa zarar veren, ancak çocuk kitabı olarak nitelendirilen eserlerin yanı sıra çocuğu gerçekten dert edinen eserler ayrıştırılmalıdır.

Bu bağlamda “çocuk” kavramını dert edinen ve “çocuğa görelik” ilkesini göz önünde bulunduran günümüz çocuk edebiyatçılarından Mevlâna İdris’in çocuk edebiyatı eserlerinin çocuk edebiyatı alanına katkı sağladığı görülmektedir. Eserlerinde çocukları birden fazla kavram, duygu ve değer üzerine düşünmeye sevk etmesi, sorgulatması ve çözüm yollarını buldurtması yazarın eserlerinin özgün yanları olarak karşımıza çıkar. Farklı kavram alanlarını çocuk edebiyatı içerisinde değerlendiren yazar, bu kavramları çocuğa göre ele alır ancak çocukları kavramlar ekseninde bir yetişkin edasıyla düşündürür. Kavramlar etrafında düşünen çocuklar yazarın eserlerinde harekete geçer. Düşüncelerin eyleme dökülmesi ve davranışların kavramlar etrafında şekillenmesi Mevlâna İdris’i çağdaşı olan çocuk edebiyatçılarından ayıran bir özelliktir. Sıradan olayların eserlerinde çok fazla yer almaması da yazarın, çocukların hayal gücü gelişimine yaptığı katkı olarak değerlendirilebilir.

“Çocuk edebiyatı çocuk oyuncuğu değildir” söylemi Mevlâna İdris için ana kâidedir. Çocuk ruhunun inceliklerini göz önünde bulundurmak yazarın özen gösterdiği noktadır. Yazar, çocukların çocukluklarını doyasıya yaşamasını sağlamak için yapabileceklerini geleneksel çocukluk anlayışı içerisinde göstermek ister. Bu bağlamda çocuklara eserlerinde rehberlik etmesi de bundandır. Mevlâna İdris, modern yaşamın çocuk algısını çoğu zaman eleştirse de teknolojinin imkânlarını kullanma ve faydalı olan yanlarını çocuklara göstermede çok başarılıdır.

Mevlâna İdris’in çocuk edebiyatı alanında yazdığı hikâye ve şiirleri son yıllarda niteliği ve niceliği ile adından çokça söz ettirir. Yazarın incelenen çocuk edebiyatı eserlerinde İslamî çizginin varlığı söz konusudur. Ancak eserlerinde kullandığı kavram yoğunluğuna bakıldığında kendilik bilincinin ağır bastığı gözlemlenmiş ve bu yüzden de yazarın eserlerini İslamî çocuk edebiyatı alanında değerlendirmek pek mümkün olmamıştır.

Dil ve anlatım özellikleri yazarın özgün üslubunu da gözler önüne sermektedir. İmgelerin yoğun olarak kullanıldığı eserler bilinç akımı tekniği ile kendine özgü çizgisini

belirginleştirmiştir. Dilin zenginliklerini çok yönlü olarak kullanan yazar, millî ve manevî değerleri de modern üslûp özellikleriyle ustaca harmanlamayı başarmıştır. İç monologların yoğun kullanımı çocukların sorgulama, düşünme ve harekete geçme eğilimlerini tetiklerken Mevlâna İdris, özgün dil ve anlatım özellikleri ile çağdaşı olan çocuk edebiyatçılarından ayrılır.

Tüm bu yönleriyle çocuk edebiyatı alanına kazandırdığı kırktan fazla eser ve çocukların kavramsal düşünme yetilerini geliştirme çabaları Mevlâna İdris'in alanda saygın bir yer kazanmasını sağlamıştır.

5.1 Öneriler

Bu çalışmaya başlarken karşılaştığımız en büyük sıkıntı Mevlâna İdris'in eserlerine dair bütüncül bir çalışmanın yapılmamış olmasıydı. Üretmeye devam eden bir yazar olması dolayısıyla eserlerine ve kendisi hakkındaki bilgilere ulaşamama zorluğu çalışma süresince karşımıza çıkan en büyük güçlük olmuştur. Yazarın bazı eserlerini kapsayan sadece dört akademik çalışmanın yapılmış olması çocuk edebiyatının gelişimi açısından olumsuz bir durumdur. Türkiye'de çocuk edebiyatı alanında bibliyografya sıkıntısının olması, çocuk edebiyatı ürünlerine ait bir kaynakça sınıflamasının olmaması ve kaynakçalarla ilgili bir arşivleme çalışmasının yapılmaması araştırmacıları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle en temel önerimiz çocuk edebiyatına ait görsel ve yazılı ürünlerin bir arşivinin oluşturulması ve özellikle alanda araştırma yapacak olan akademisyenlerin, öğretmenlerin, yazarların vb. faydalanabileceği bir "Çocuk Edebiyatı Kütüphanesi" kurulması yönündedir.

Çocuk edebiyatı alanındaki araştırmacıların karşılaştığı bir başka sıkıntı da yazar ile akademisyenlerin arasındaki iletişimsizliktir. Çocuk kavramı etrafında çalışma yapan yazarlar ve akademisyenler arasındaki iletişimsizlik çocuk edebiyatına zarar vermekte ve alandaki ilerlemeleri olumsuz etkilemektedir. Aynı dünyada değıllermiş gibi davranan alanın en önemli iki unsuru olan bu çalışma grupları bu tavrı değıştirmelidir. Çocuğa yazar gözüyle ve akademisyen gözüyle bakmak muhakkak ki farklıdır. Çocuk ve çocuk edebiyatına ilişkin bakış açılarının ortak bir payda etrafında toplanmaya çalışılması alana daha fazla katkı sağlayacaktır. Bunun için akademisyenler ve çocuk edebiyatı yazarları bilimsel toplantılarda bir araya sıkça gelmeli ve fikir alış-verişinde bulunmalıdırlar. Milli Eğitim Bakanlığı da veli-öğretmen-akademisyen ve yazarlar ve en önemlisi çocuklardan

oluşan bir platform oluşturmalı ve çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalara yeni boyutlar kazandırmalıdır. Oluşturulan platformlarda yazarların atölye çalışmaları, söyleşileri, imza günleri vb. çalışmalar yer almalı, akademisyenler de bu çalışmalarını bilimsel bakış açısı ile değerlendirerek geliştirmelidir.

“Yazar, şair, çizer” vasıfları ile Mevlâna İdris’in edebiyat ve çocuk edebiyatı alanında değerlendirilmesi ve araştırılması mutlaka yapılmalıdır. Yazarın gazete yazılarının fazlalığı, çizer olarak yıllarca çalışması ve çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerin tamamı tasniflendirilmeli, ciddi bir çalışma ile edebî alana katkılarının değerlendirilmesi yapılmalıdır. Mevlâna İdris sadece yazar değil aynı zamanda bir yayıncıdır. Yazarın 2018 yılında çıkarmaya başladığı “*Çocuk Edebiyatı Tercüme Ofisi*” adlı dergi akademisyenlere, velilere, öğretmenlere ve toplumun her kesiminden okura hitap etmektedir. Çocuk edebiyatı alanına kazandırılan *ÇETO* dergisi bu yönüyle takdir edilmektedir. Çocuk edebiyatı alanındaki süreli yayınların yeterince incelenmediği düşünülürse dergide yer alan çocuk edebiyatı ile ilgili yazılar, şiirler alana katkıları bakımından daha sonraki zamanlarda incelenip araştırılabilir.

Çocuk edebiyatı alanında yazdığı eserlerin yanı sıra Mevlâna İdris’in illüstrasyon çalışmaları da toplanarak vermek istediği mesajlar modern yaklaşımlar kullanılarak analiz edilebilir. Çeşitli gazete ve dergilerde yazdığı çok sayıdaki deneme, köşe yazıları ve söyleşileri sınıflandırılarak incelenmeli ve edebiyat dünyasına kazandırılmalıdır. Yazarın kaleme aldığı bütün yazıları, kitapları ve illüstrasyon çalışmalarında öne çıkan kendilik bilinci, modernist ve kapitalist imgelerin varlığı eleştirel yöntemlerle incelenebilir ve değişen yaşam koşullarının toplumlar üzerindeki etkisi bağlamında bağımsız bir çalışma yapılabilir.

“*Mevlâna İdris Zengin’in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi*” adını verdiğimiz bu çalışmada betimsel içerik ile eserlerin tematik görünümü ortaya konuldu. Bu tür yöntemlerin yerine yazarın eserlerini yapısalcılık, söylem analizi gibi yöntemlerle incelemek de araştırmacılar için faydalı olacaktır. Yazarın özellikle son dönem, imge yoğunluğu açısından zengin çocuk kitaplarının modern tekniklere göre, eleştirel metotlar kullanılarak ve yeni eğitim anlayışları ile irdelenerek incelenmesi önemli sonuçların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Değişik yaş gruplarındaki çocukların Mevlâna İdris’in kitaplarını anlama ve yorumlama farkları üzerine de yeni yaklaşımlar kullanılarak çalışmalar yapılabilir. Çalışmamızda genel

çerçevesi çizilmiş temaları veya başka temaları yeni yöntemlerle daha derinlemesine incelemek farklı bakış açılarını çocuk edebiyatına kazandıracaktır.

Çocuğun farklı özelliklerinin disiplinler arası çalışmalarla daha iyi ortaya konabileceği bir gerçektir. Çocuk sadece edebiyatın konusu olmamalıdır. Dolayısıyla çocuk ve çocuk kitapları da sadece çocuk edebiyatı araştırmacılarının ilgisini değil, farklı disiplinlerdeki bilim insanlarının da ilgisini hak etmektedir. Psikoloji, sosyoloji, hukuk, tarih, iletişim bilimleri, medya okur-yazarlığı vb. bilim dallarında çalışma yapan araştırmacıların da çocuğu ve çocuğa yönelik eserleri çoklu multidisipliner yaklaşımlarla araştırmaları önemli bir eksikliği giderecektir.

Çalışmamızda yazarın çocuk kitapları incelenirken kitapların hiçbirinde yaş gruplarına dair bir uyarının olmaması dikkatimizi çekmiştir. Yaş grubu uyarısı çocuk kitaplarında mutlaka olmalıdır. Bu anlamda yayınevlerinin daha duyarlı davranması ve yazarın kitaplarına da yaş grubu uyarısı koymasını önerilir. Çünkü çocukların ve çocuklara kitap seçen velilerin, kitapların hitap ettiği yaş grupları hakkında bilgilendirilmesi önemlidir.

Yazarın kitapları okullarda farklı çalışmalar kapsamında kullanılabilir, öğrencilerin yaklaşımları, kitapların çocuğa göreliği ve çocuk gerçekliğine uygunluğu deneysel olarak incelenebilir. Çıkan nicel sonuçların incelenmesi de kitapların çocuk edebiyatı alanına yaptığı katkıların sayısal veriler üzerinden değerlendirilmesini olanaklı kılacaktır.

Bahsettiğimiz farklı çalışmaların ve daha başka çalışmaların tamamlanması ile çocuğu ve çocukluğu sorgulayan, anlamaya çalışan, çocuğu dert edinen Mevlâna İdris'in yakın dönemdeki çocuk edebiyatı içerisindeki yeri ve önemi hiç şüphesiz daha iyi anlaşılacak ve belirgin hâle gelecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Ak, S. (2017). Babamın Gözleri Kedi Gözleri. (32.basım). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Aksan, D. (1998). Her Yönüyle Dil(Ana Çizgileriyle Dilbilim). (2.basım). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dili Kurumu Yayınları: 439.
- Akyüz, E. (2012). Çocuk Hukuku Çocuk Hakları ve Korunması. (2.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Arıcı, A. F. (2016). Çocuk Edebiyatı ve Kültürü. (1.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Atsız, N. (2012). Türk Edebiyatı Tarihi. (6.basım). İstanbul: Ötüken.
- Baş, B. (2015). Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı. (2.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayhan, P.S.; Artan, İ. (2012). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1998). İçimizdeki Çocuk. (18.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2004). İçimizdeki Biz. (38.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çınar, İ. (2006). Mankurtlaştırma Süreci. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dilci, T. (2014). Aile İçi Yaşamın Çocuk Resimlerindeki İzi. (2.baskı). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Elkind, D. (1999). Çocuk ve Toplum- Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler. (çev: Öngen, D.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 3.
- Enginün, İ.; Göknil, C.; Gönen, M.; Oğuzkan, F.; Oktay, A.; Şirin, M.R.; Oral, F.; Tuncer, N., (2000). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı. (Hrz. Şirin, M.R.). (3.baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ercan, A.R. (2000). Çocuklar Nasıl Öğrenir. (3.baskı). Ankara: Galeri Kültür Yayınevi.

- Fidan, N. (2012). Okulda Öğrenme ve Öğretme. (3.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gander, M.J; Gandiner, H.W. (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. (çev: Dönmez, A., Çelen, N.; Onur, B.). (5.baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gönen, M. (Editör). (2013). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Eğiten Kitap.
- Güleryüz, H. (2002). Yaratıcı Çocuk Edebiyatı. (1.baskı). İstanbul: Pegem Yayınları
- Güleryüz, H. (2012). Yaratıcı Çocuk Edebiyatı. (1.baskı). İstanbul: Pegem Yayınları.
- Güleryüz, H. (2013). Yaratıcı Çocuk Edebiyatı. (4.baskı). Ankara: Edge Akademi.
- Güvenç, B. (2011). İnsan ve Kültür. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Hamidullah, M. (2002). Aziz Kur'an. İstanbul: Beyan Yayınları.
- İçin Akçalı, S. (2007). "Tüketim toplumunda Çocukluğun Yitişi" (Ed.: Selda İçin Akçalı). Çocuk ve Medya. (1.baskı). Ankara: Ebabil Yayınları.
- İçin Akçalı, S. (2007). Çocuk ve Medya. (1.baskı). Ankara: Ebabil Yayınları.
- İnal, K. (2007). "Türkiye'de Çocukluk: Nereye?" (Ed.: Selda İçin Akçalı). Çocuk ve Medya. (1.baskı). Ankara: Ebabil Yayınları.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (31.basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve Eğitim. (3.baskı). Ankara: Engin Kitabevi.
- Komasyon. (2011). Aile ve Tüketici Hakları. Çocuk Hakları ve Hukuku. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Komasyon. MEGEP(Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi).(2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi- Fiziksel Gelişim. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kür, İ. (1991). Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları. Ankara: Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı:50
- Marsall, G. (2005). Sosyoloji Sözlüğü. (çev: Akınhay, O., Kömürcü, D.). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

- Neydim, N. (2003). 80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Nuayme, M. (2000). Kendini Arayan Adam Arkaş'ın Günlüğü. (çev: Yazıcı, H.). (2.baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1987). Çocuk Edebiyatı. (4.baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.
- Oğuzkan, F. (2001). Çocuk Edebiyatı. (7.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Özel, İ. (1994). Şiir Okuma Kılavuzu. (1.baskı). İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Rousseau, J.J. (2002). Emile Ya Da Çocuk Eğitimi Üzerine. (çev: Baştürk, M., Kızılçim, Y.). (2.basım). Erzurum: Babil Yayınları.
- Saint-Exupery, A. (2015). Küçük Prens. (2.baskı). Ankara: Hece Yayınları.
- Sever, S. (2012). Çocuk ve Edebiyat. (6.baskı). İzmir: Tudem.
- Sezer, Ç. (2014). Alfabeden Kaçan Harfler. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sun, Z. (2015). Savaş Sanatı. (çev: Otkan, P., Fidan, G.). (3.basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şimşek, T. (2004). Çocuk Edebiyatı. (2.baskı). Konya: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (Editör). (2011). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı. (1.baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M.R. (1998). Televizyon Çocuk ve Aile. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2006). Çocuğa Adanmış Konuşmalar. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2006). Çocuk Edebiyatı Kültürü. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2007). Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2011). Aynam Küçük Sesli Bir Deniz. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tuncer, H., Yardımcı, M. (2007). Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Çocuk Edebiyatı. (1.baskı). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ungan, S.; Arıcı, F. A.; Şimşek, T. (2011) "Çocuk Edebiyatının Kaynakları" (Ed.: Tacettin Şimşek). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı. (1.baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Ural, K. (1996). Küçük Şey Yoktur. (2. Baskı). İstanbul: Şûle Yayınları.
- Uzuner Yurt, S. (2011). “Çocuk Yayınları” (Ed.: Tacettin Şimşek). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı. (1.baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yalçın, A.; Aytaş, G. (2008). Çocuk Edebiyatı. (4.basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2014). Çocuk Psikolojisi. (37.basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B.; Bilgin, M.; Kılıç Atıcı, M. (2007). Gelişim Psikolojisi, Çocuk ve Ergen Gelişimi. (2.baskı). İstanbul: Pegem A Yayıncılık.
- Yazgan, B. (2009). Kutu Kutu Pense. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1984). Çocuk Ruh Sağlığı. (7.baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Yörükoğlu, A. (2002). Çocuk Ruh Sağlığı. (25.basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- ÖRNEKLEMİ OLUŞTURAN KİTAPLAR**
- Zengin, M.İ. (2004). Para Dağıtan Adam. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2004). Dokuz Düğmeli Adam. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2004). Kuş Adam. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2004). Saçları Dökülen Adam. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2004). Tersine Adam. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2004). Vay Canına. İstanbul: Uçurtma Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2005). Dünyanın En Uğurböceği. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2005). Filozof Köpek. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2005). Kardan Tavşan. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2005). Kuşkucu Horoz. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2005). Romantik Tilki. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2005). Uçan Eşek. Ankara: Kipat Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Öğrenci Eşek. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.

- Zengin, M.İ. (2015). Bakkal Kaplan. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Baloncu Kirpi. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Diş Hekimi Timsah. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Doktor Tilki. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Dünyayı Delen Köstebek. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Gazoz Çeşmesi. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Hipnozcu Kedi. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Kasap Köpek. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Kirpinin Bahar Konseri. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Kuyruğu Dumanlı Kedi. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Öğretmen Öküz. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Trafik Polisi Kurbağa. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2015). Vejetaryen Aslan. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Behram Geri Dön. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Bir Çuval Gözlük. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Bulut Çocuk. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Çocuk Kırmızı. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Dünyayı Kurtaran Çocuk. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Halepli Zeynep. İstanbul: Vakvak Yayınları.

- Zengin, M.İ. (2016). Havuç Havuç Havuç. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Hayal Dükkânı.(4.baskı). İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). İyi Geceler Bayım. İstanbul: Başka Kafa Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). İyilik Dükkânı.(4.baskı). İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Küçük Süpermen. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Mavi Çocuk. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Sarı Telefon Sokağında Rüya. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Sessizlik Torbası. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Sinir Dükkânı. (4.baskı). İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2016). Tuz. İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (2017). Dondurmalı Matematik. (3.baskı). İstanbul: Vakvak Yayınları.
- Zengin, M.İ. (Bilinmiyor). Korku Dükkânı. İstanbul: Uçurtma Yayınları Yayınları.

MAKALELER

- Akbaş, E. Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern Çocuk Paradigmasının Oluşumu- Eleştirel Bir Değerlendirme, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 20, Sayı 1, Nisan 2009, 95-103.
- Alptekin, M.Y. (2015). Kapitalizmin Ortaya Çıkışı: Jeo- Kültürel Yaklaşım, *KTÜ SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, (10): 231-241.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Haziran 2012, 3(1), 1-9.
- Aytaş, G. Karakuş Aktan, E.N. (2012). Çocuk Edebiyatı ve Eğitimi Açısından Hayriyye, *GEFAD / GUJGEF* 32 (2): 537-555
- Ayverdi, S. (1987). Çocuk, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 221-223.
- Batmankaya, M. (2014). Edebiyat Çok Azların İşidir, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi -Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 343-344.

- Bilkan, A.F. (2005). Çocuk Edebiyatı-Kavram ve Mahiyet- , *Hece Aylık Edebiyat Dergisi-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Yıl:9 Sayı:104-105, 7-17.
- Canatak, A. M. (2011). İbrahim Alâettin'in (Gövsâ) Çocuk Şiirleri Adlı Eserinin Çocuk Edebiyatındaki Yeri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring 2011*, 287-296.
- Canatan, K. (2008). Modernizm ve Postmodernizm Perspektifinden Toplumsal Değişime, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi- Modernizmden Postmodernizme Özel Sayısı*, Yıl:12 Sayı: 138-139-140, 110-119.
- Çağan, K. (2005). Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Yıl:9 Sayı:104-105, 332-337.
- Çalışkan, A. (2001). İslami Çocuk Edebiyatı, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:12-13, 411-436.
- Çelebioğlu, E. (2005). Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Şiirleri, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Yıl:9 Sayı:104-105, 420-424.
- Çokum, S. (1987). Çocuklar Şiirdir, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 230-237.
- Çokum, S. (1988). 1987'de Çocuk Edebiyatında Masal, Hikâye ve Roman, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 39-57, 39.
- Çuhadaroğlu Çetin, F. (2001). Kendilik Patolojisi Belirtisi Olarak Kimlik Kargaşası, *Türk Psikiyatri Dergisi* 2001; 12(4):309-314.
- Dayıoğlu, G. (2014). Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatımızın Sorunlarıyla Yüzleşmek, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 530-533.
- Denzin, N.K; Lincoln, Y.S. (1994). Handbook Of Qualitative Research, *Thousand Oas, CA: Sage Publications*.
- Efe, A. (2014). Çocuk Edebiyatında İdeoloji Üzerine Bazı Düşünceler, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 472-475.
- Enginün, İ. (1985). Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LXIX, S:400, 186-194.
- Enginün, İ. (1987). Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 37-46.

- Erkilet, A. (2008). Postmodernizmin Fırsatları ve Açmazları: Kime Göre, Kimin İçin, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi- Modernizmden Postmodernizme Özel Sayısı*, Yıl:12 Sayı: 138-139-140, 82-88.
- Evren, M.Ö. (2005). Çocuk Edebiyatında Dinî Yaklaşım, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi- Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Yıl:9 Sayı:104-105,309-318.
- Genç, S.Z. (2005). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:13, No:1, 41-54.
- Gören,Z.(1998).Çocuğun Temel Hakları, int erişimi. www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg15/zgoren. Erişim tarihi:18/07/2017
- Hatemi, H. (1987). Bizde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 66-71.
- Hugnes, M. (1989). Çocuklar İçin Yazmak İp Üstünde Yürümektir. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 212-219, 212(Çev:Zeynep Erk).
- Ildız, A. (2018). Postmodern Zamanlarda Çocuk Olabilmek/ Öte(Ki) Çocuk, *Çocuk Edebiyatı Tercüme Ofisi (Çeto) Dergisi*, Sayı:1, 42-44.
- İlter, T. (2006). Modernizm, Postmodernizm, Postkolonyalizm: Ben-Öteki İlişkiler ve Etnosantrizm, *Küresel İletişim Dergisi*, Sayı:1, 1-14.
- İslam, C. S. (2018). Edebiyata Vasi Aramayalım, Evebeyn Olalım Yeter, *Çocuk Edebiyatı Tercüme Ofisi (Çeto) Dergisi*, Sayı:1, 84-86.
- Kaderoğlu Bulut, Ç. (2015). “Modernizm, Post-Modernizm ya da Kapitalizm?” Üzerine Metodolojik Notlar, *İlef Dergisi*, 2015-2(2), 227-232.
- Kanter, B. (2014). Etik Ve Estetik Bağlamında Çocuk Edebiyatının Sosyolojik Boyutu, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi -Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 569-575.
- Karagöz, M. (2015). “Işın Çağı Çocuklarının” Bilim Kurgununun Temel Kavramları Ve Çocuk, Gençlik Yazını Bağlamında İncelenmesi, *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 3(2015), 41-48.
- Kaya, M. (2014). Bilişim Teknolojisi ve Çocuk Edebiyatı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi -Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 324-325.

- Kıbrıs, İ. (2014). Günümüz Çocuk Dergileri- 1980 Sonrası Çocuk Dergilerine Genel Bakış, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 736- 748.
- Kutlu, M. (2014). Kayıp Çocuk, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 432.
- Kür,İ. (1976). Eski Çocuk Dergilerinde Dil Konusu, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XXXIV, S:300, 412-415.
- Mengi, N. (2005). Bir Edebi Tür Olarak Deneme Ve Türk Edebiyatındaki Yeri, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2005, s.353-368.
- Meriç, C. (1987). Çocuk Edebiyatı, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 3-13.
- Okay, O. (1987). Edebiyat Dünyasında Çocuk, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 61-65.
- Onur, B. (2005). Çocukluğun Dünü ve Bugünü, *Kebikeç/19*, 99-112.
- Öz, F.; Bahadır Yılmaz, E. (2009) Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlık, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, (2009) 82-89.
- Özcan, H. (2008). Halk Edebiyatı Metinlerinin Çocuk Edebiyatına Kaynak Olması ve Örneklem Olarak Dede Korkut Hikâyeleri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/2 Spring 2008*, 582-603.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2010, Cilt: 11, Sayı: 1, 323-343.
- Özen, Y. (2011). Kendilik Psikolojisine Bir Yapıbozumsal Girişim, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011(IV) 1, 201-216.
- Özer, M. (1987). Çocuk ve Edebiyat, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 259-262.
- Sağlık, Ş. (2005). Çocuk Romanları, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Yıl:9 Sayı:104-105, 231-255.
- Sınar, A. (2006). Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Araştırmaları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, C.4, S.7, 175-181.

- Sümer, N.; Gündoğdu Aktürk, E.; Helvacı, E., Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış, *Türk Psikoloji Yazıları*, Haziran 2010, 13 (25), 42-59.
- Şahbaz, N.K. (2008). Çocuk Edebiyatında İhmal Edilmiş Bir Edebî Tür: Deneme, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: 9 Sayı: 15 Bahar 2008 s:189–203.
- Şahin, V. (2008). “Ömer Seyfettin’in “Başını Vermeyen Şehit” Adlı Öyküsünde Kendilik Bilinci”, *Türk Dili*, Cilt XCVI, Sayı 680, s111–123.
- Şen, C. (2008). Gökhan Akçiçek’in Eserlerinde Bilinçdışının Telafisi Olarak Yakalanan Çocuksu Anlatım, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/4 Summer 2008*, 716-729.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 15-58.
- Şirin, M. R. (1987). Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 47-55.
- Şirin, M.R. (1988). 1987’de Çocuk Edebiyatı. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 17-26.
- Tosun, N. (2005). Çocuk Hikâyeleri, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Yıl:9 Sayı:104-105, 231-218.
- Tunç, M.Ş. (1987). Çocuk Mantığı, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 213-220.
- Tümer, C.Ş. (2009). Edebiyata ve Çocuk Edebiyatına Bir Kaynak Olarak Bazı Cumhuriyet Devri Yazarlarının Çocukluk Anıları ve Çocukluk Dönemlerini Etkileyen Şartlar, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter 2009*, 1073-1102.
- Uludağ, E. (2009). Çocuk Edebiyatı Ve Klâsik Dönem Örneğinde Nâbî’nin Hayriyye’si, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/7 Fall 2009*, 774-795.
- Ural, Y. (2014). Bilime Dayanmayan Bilim Kurgu Romanları, , *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 786-787.
- Varlık, A.B. (2013). Savaşı Tanımlamak, *Avrasya Terim Dergisi*, 2013(2), 114-129.

- Yavuz, H. (1987). Okuma Alışkanlığı Üzerine, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 266-267.
- Yener, M. (2014). Umudu Geleceğe Dönüştürmek, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 351.
- Yıldız, Z. (2012). Diyanet Çocuk Dergisinin Din Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2012/1, Sayı:15, 367-390.
- Zengin, M.İ. (1988). 1988’de Çocuk Dergileri, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 234-253.
- Zengin, M.İ. (1989). 1988’de Çocuk Dergileri, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 234-253.

SÖYLEŞİLER

27.01.1995 tarih ve 22184 sayılı *Resmi Gazete*

Andırın Postası Sanat Eki, *İkinci yazıları*; Beşinci Yıl Mart 1990 Sayı:91

- Emeksiz, A. (2014). Çocuklar İçin Edebiyat Vardır ve Bunu Tartışmanın Anlamı Kalmamıştır. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi - Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*. Ankara. 267-274.
- Gökhan Akçiçek ile Söyleşi (2004), “Şiir, Çocukluğumun Kısa Tarihidir”, *Eğitim, MEB.*, Yıl 4, S. 47.

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/> Erişim tarihi: 24.10.2017

- Sayar, K. (2018). Hepimiz Galiba Büyümüş Taklidi Yapan Çocuklarız, *Çocuk Edebiyatı Tercüme Ofisi (Çeto) Dergisi*, Sayı:1, 66-67.
- Şirin, M.R. (1988). Mevlâna İdris Zengin ile “Çocuklar İçin Şiir” Üzerine. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul. 201-210.

TEZLER

- Alat, A. (2014). Trafik Kazalarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Trafik Polislerinin Çocukları Koruyucu Görevleri, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ulaşım Güvenliği ve Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.

Baş, B. (2006). 1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Neydim, N. (2000). 80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili Ve Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Salim, M. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları Ve Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.

ANSİKLOPEDİ, ANTOLOJİ, SÖZLÜK

Akalın, Ş. H. (Hazırlayan) (2011). *Türkçe Sözlük*. (11. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. (4.baskı). İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Doğan, M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*. (11.baskı). İstanbul: İz Yayıncılık

BİLDİRİLER (SEMPOZYUM)

Akal, A. (2007). “Çocuklar İçin Üretilen Edebiyat Kitaplarına Farklı Bakış Açılarından Çözümlemeci Bir Yaklaşım: Masal, Öykü ve Şiirlerle Liderlik Eğitimi”, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.

Alpay, M. (1999). “Türkiye’de Çocuk Yayınları”, Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri 4-6 Kasım 1998, Yayına Hazırlayan Prof.Dr. BEKİR ONUR. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 2. Ankara.

Binyazar, A. (2007). “Çocuk Kitaplarında Yazınsallık”, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.

- Gökler, B. (2007). “*Gelişim Sürecinde Dilin Yeri ve Önemi; Dil Gelişimini Etkileyen Süreçler*”, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.
- Halman, T. (1999). “*Çocuk Cumhuriyeti*” Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri 4-6 Kasım 1998, Yayına Hazırlayan Prof.Dr. BEKİR ONUR. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 2. Ankara.
- İpşiroğlu, Z. (2007). “*Çocuk Yazını Eleştirisi*”, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1994). “*Türkiye’de Değişen Aile ve Çocuğun Değeri*”, Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu, 23-24 Nisan 1993, Yayına hazırlayan: Bekir Onur, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul,1994.
- Karal Akgün, S. (1999). “*Cumhuriyet’in İlk On Beş Yılında Bazı Basın Organlarında Çocuk*”, Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri 4-6 Kasım 1998, Yayına Hazırlayan Prof.Dr. BEKİR ONUR. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 2. Ankara.
- Karataş, E. Fırat, H. (2007). “*Çocuk Edebiyatında Bilim Kurgunun Yeri ve Gülten Dayıoğlu’nun Bu Bağlamdaki Çocuk Romanları*”, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.
- Kavcar, C. (1999). “*Yetmiş Beş Yılda Türk Çocuk Şiiri*”, Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri 4-6 Kasım 1998, Yayına Hazırlayan Prof.Dr. BEKİR ONUR. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 2. Ankara.
- Keskin, A. (2007). “*Dil-Kültür İlişkisi ve Okuma Kültürü*”, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06

EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan:
Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.

Köker, E. (2007). *“Popüler Kültür Bağlamında Günümüz Toplumlarında Çocukluğa Verilen Yeni Biçim Ve İşlev”*, V. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi “Popüler Kültür ve Çocuk”, yayına hazırlayanlar: Nihal Ahioğlu, Neslihan Güney, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 13. Ankara.

Polat, O. (1999). *“Tıbbi Açıdan Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı”*, Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri 4-6 Kasım 1998, Yayına Hazırlayan Prof.Dr. BEKİR ONUR. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 2. Ankara.

Sivri, M. (2007). *“Çocuğa Şiirde Öğreticilik Sorunsalı”*, II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.

Şirin, M.R. (2011). *“Çocuklar İçin Hikâye Yazmak”* Aynaya Gülerek Bak, Çocuk Hakları Hikâye Kitabı. 1.Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Haz: M.R.Şirin, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları.

Yener, M. (2007). *“Çocuklar İçin Üretilen Edebiyat Kitaplarına Farklı Bakış Açılarında Çözümlemeci Bir Yaklaşım: Masal, Öykü ve Şiirlerle Duygu Eğitimi”* II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). 04 - 06 EKİM 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayına hazırlayan Prof. Dr. Sedat SEVER, Ankara, 2007.

EKLER

EK 1. MEVLÂNA İDRİS ZENGİN İLE SÖYLEŞİ³

Zeynep Polat: Çocuk edebiyatının gelişimi hakkında neler düşünüyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Sürekli geliyor:) Yeni yazarlarla çeşitleniyor, büyüyor ve edebiyat dünyasındaki yerini muhkemleştiriyor. Dünyada da, bizde de bu böyle.

Zeynep Polat: Çocuk edebiyatı alanındaki kitaplarınızda niteliği ve estetiği “çocuğa görelilik” ilkesi ile nasıl bağdaştırıyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Zaten öyle olması gerekiyor. Ülkemizde görsel ve teknik anlamda ne kadar olabilirse onu yapmaya çalışıyoruz.

Zeynep Polat: Çocuklar için yazarken önem verdiğiniz ilkeleriniz nelerdir?

Mevlâna İdris Zengin: Çocuk mantığı, algı dili, umut ve verili dünyanın dışına çıkma isteği.

Zeynep Polat: “İkinci yazıları” ile başladığınız yazma serüveninde yazılarınızın ve diğer sanatsal çalışmalarınızın hamurunda neler mevcut? Bir dönem Gerçek Hayat dergisinde devam eden illüstrasyonlarınıza çocuklar için çizerek devam etmeyi düşünüyor musunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Bir hamur varsa, bu hamurun unu okumak. Ben çizer değilim, sadece yazmaya çalışıyorum ama çizgiye ilgim var elbette.

Zeynep Polat: Kendi çocukluk yıllarınızdan itibaren bu günkü gelinen noktada “çocuk” kavramındaki değişimleri nasıl gözlemliyorsunuz? Gelinen nokta çocuklara neler kazandırdı ya da çocuktan neler götürdü?

Mevlâna İdris Zengin: Çocuk batıda olduğu gibi bizde de hızla bir özneye dönüştü. Ama gelinen noktada kimi yaklaşımlar için bir “çocuk tiranlığından” söz etmek mümkün. Çocuğu kendi gerçeklik sınırları içinde görebilmek için biraz özen, biraz da o sınırları bilebilmek gerekiyor. Ama sonuçta her aile çocuk için başka bir bakışa sahip ve bu bakışı standardize etmek mümkün değil.

³Mevlâna İdris ile 25.06.2018 tarihinde gerçekleştirilen söyleşi

Zeynep Polat: Geleneksel çocuktan modern çocuğa evrilen, hatta postmodern çocukluk çağına giriş yapan çocukların çocuklukları hakkında neler düşünüyorsunuz? Evrilen çocukluk kavramında anne-baba ve toplum sizce günümüzde nerede duruyor?

Mevlâna İdris Zengin: Kitaplık çapta bir soru bu. Her dönemde bu konuya eğilen insanlar, yazarlar, ahlâkçılar ve tüccarlar oldu. Günümüzde çocuğun sahibi aile değildir, geçti o günler. Çocuğu büyük ölçüde dijital dünya ve internet biçimlendiriyor. Anne-baba seyircidir, ilgiliyse aktif seyircidir, o kadar. Temel değer yargıları olan iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış ve adaletli-haksız kavramlarını ayırdetmeyi çocuğa aile ya da eğitim/toplum öğretebiliyor mu öğretmiyor mu? Soru budur.

Zeynep Polat: Enformatik anne-baba davranışları, kitle iletişim araçları, modernizmin çocuk algısına etkileri, kapitalist sistemin dünya düzenindeki rolü çocuk edebiyatı kitaplarınıza oldukça sirayet etmiş durumda. Bu konulara değinirken çocuklar için neleri amaçlıyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Yıllardır özenle kendisine edebiyatla ulaşmak istediğim çocuk okur, biraz düşünen okurdur. Karamela hikâyeleri yazmadım evet, çünkü öyle bir dünyada yaşamadığımız açık. Çocuklar için daha iyi bir dünyayı anlatma dışında ne amacım olabilir ki?

Zeynep Polat: Eserlerinizdeki çocuk kahramanlar sürekli kendilerini ve dünyayı sorguluyorlar. Özellikle son olarak çıkardığınız “Başka Çocuklar” seri kitaplarındaki çocuklar kendilik bilincini oluşturmaya çaba sarf ediyorlar. Mavi Çocuk, Esra, Bulut Çocuk, Çocuk Kırmızı ve başka kahramanlarınız kendilerini ve dünyayı sorgularken neyi amaçlıyorlar? Günümüz çocukları için sorgulama ve devamında gelen dünyayı değiştirme ve yaşanabilir dünya oluşturma amacı sizin için neden bu kadar elzem?

Mevlâna İdris Zengin: Bir önceki sorunun açılımı ile aynı şeyler.

Zeynep Polat: Dünya size göre artık yaşanabilir olmaktan çıkıyor mu çıktı mı? Size göre çocuklar açısından durum ne?

Mevlâna İdris Zengin: Dünyada yıkım ve zulüm her zaman var ve hep olacak. Ben içinde yaşadığım dünyaya nasıl bakabilirim, ne yapabilirim? Bu kadar.

Zeynep Polat: İbn-i Haldun “Coğrafya kaderdir” der. Sizce çocuklukta yetiştiğimiz coğrafya yetişkinliğimizi nasıl etkilemektedir? Bu günkü çocukluğun, modern şehir yaşamı kaderleri midir?

Mevlâna İdris Zengin: Günümüzde çocuklar için daha çok anlam coğrafyasının önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü vaktin çoğu doğal coğrafyanın değil, dijital anlam coğrafyalarının içinde geçiyor; ekranın, tabletin içinde.

Zeynep Polat: Çocuklar için yazarken geleneklerimizi, kültürümüzü ve dini öğretilerimizi çok önemsiyorsunuz. Milli değerlerimizi ve kültürel unsurlarımızı eserlerinizde koruyan kahramanlar hep çocuklar. Televizyonu bozan, dedesinin masalını özleyen, annesinin yaptığı ev yemeklerine bayılan geleneksel çocuk kahramanlarımız, bu günkü modern çocuklar için neyi ifade ediyor ya da neyi ifade etmeli size göre?

Mevlâna İdris Zengin: Bir anlam dünyasına inanıyorum, bir köke. Kendim için değerli bulduğum bir şeyi, çocuklara aktarmak istememden daha doğal ne olabilir? Tersine sahte olurdu.

Zeynep Polat: Eserlerinizde çok önemli bir yere sahip olan hayal gücü ile gökyüzünün bağlantısı nedir? Neden Bulut Çocuk, Dünyanın En Uğur Böceği, Havuç Havuç Havuç, Mavi Çocuk ve daha başka çocuklar gökyüzünden ilham alıyor?

Mevlâna İdris Zengin: Bir yeryüzü var, bir de gökyüzü. Köstebek olmadığımız ve yerin altına pek nüfuz edemediğimize göre gökyüzü ile iletişime geçmeye çalışmak normal.

Zeynep Polat: Şehir yaşamı içerisinde çocuk kalmayı başaran çocuklar hâlâ var mı sizce? Eserlerinizdeki eleştirileriniz şehir yaşamı ve modernizm üzerine yoğunlaşırken, okulları da hiç göz ardı etmiyorsunuz aynı noktada. Çocukluğu şehir yaşamı, modernizm ve okul üçgeninde nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mevlâna İdris Zengin: Çocuk bulunduğu, içine doğduğu ortamın hem ürünü, hem sonucudur. Bir süre sonra da hiçbir şeyi düşünüp, sorgulayıp değiştirmeden yaşamayı seçerse bu defa da bir yetişkine dönüşerek sebebi olur. Ama sorular sorabiliriz topluma, okula, kendimize ya da ailemize. Aldığımız veya alamadığımız cevaplar bize yeni bir bakışın kapılarını açabilir. Bu kapılar, pencereler açılsın istiyorum.

EK 2. MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNİN ÖZETLERİ

ACAYİP DÜKKÂNLAR

Hayal Dükkânı

Acayip Dükkânlar adı ile dört seri hâlinde basılan bu eserde Mevlâna İdris, küçürek öykülerini toplamıştır. Hayal Dükkânı adlı eserinde ise çocukların hayallerine dair çok ilginç kesitler ve istekler bulunmaktadır. Doğaya, hayvanlara, savaşlara, aileye, gökyüzüne ve daha birçok konuya ilişkin küçürek öyküler, kısalığı ve resimleri ile ilgi çekmektedir. Hayal Dükkânı, çocukların okurken kendi hayallerini de hemen sayfanın altına iliştirmek isteyebileceği tarzda, canlı ve çocuk kalbine hitap eden hayalleri içermektedir.

İyilik Dükkânı

Acayip Dükkânlar adı ile çıkan dört kitaptan biri de İyilik Dükkânı kitabıdır. Hayal Dükkânı adlı kitapta olduğu gibi bu kitapta da iyiliğe dair küçük öyküler ve istekler yer almaktadır. Çocukların yetişkinler gibi olmadıkları olamayacakları gerçeğini yazar bu kitaptaki iyilik yumağı ile ortaya koymaktadır.

Sinir Dükkânı

Mevlâna İdris, bir olaydan hiç anlamadığı halde, anlıyormuş gibi yapanlara kızdığı için bu kitabı yazmaya karar vermiş olabilir. Çağımızın moda kelimelerinden biri olan “sinir olmak” söz grubunu etkileyici bir üslupla ve hayattan örneklerle sunan yazar, adeta okuyucunun “Evet, ben de sinir oluyorum” dediğini duymaktadır.

Kötü müzik, berber, sözünü tutmayan anne-baba, çatala gelmeyen zeytin, hiç şiir okumayan insanlar, bizim zamanımızda diye başlayan cümleler, çayına soğuk su katanlar, karactersiz adamlar, doktor yazıları, okullar, cep telefonları, kumandalar ve daha pek çok olay, olgu ve nesne yazarın öfkesinden nasibini almaktadır.

Korku Dükkânı

Mevlâna İdris, Korku Dükkânı adlı eseri ile 1998’de Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı ödülüne layık görülmüştür. Kitabın ilk giriş cümlesi ise İstiklâl Marşı’nın şu mısrasından oluşmaktadır:

“Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak”

Korku kavramına ilişkin araştırmalar ve korkuların insan davranışlarına etkileri, insanlık var oldukça sürecek gibi gözüktüğü de yazarımız korkuları dile getirmenin veya onlarla yüzleşmenin farklı bir boyutunu bu eserinde yansıtmaktadır. Mevlâna İdris, birkaç cümlelik kısa anlatımlarla biraz da mizahî yollarla korkulardan korkmamayı okuyucuya sezdirmektedir. Kitabın ilgi çekici yanlarından birisi de resimleridir. Dağıstan Çetinkaya tarafından resimlenen Korku Dükkânı sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de bir solukta zevkle okunacak kitaplar arasında bulunmaktadır:

“Apartmanda oturmaktan çok korkuyorum” diyen geleneksel çocuğun duygularına tercüman olmaya çalışan yazar, modern dünyanın çocukluk algısına yönelik eleştirilerini Korku Dükkânı adlı eserinde de sürdürmektedir.

ACAYİP HAYVANLAR

Dünyanın En Uğurböceği

Yaşama dair sorgulamalarına bu eserinde de devam eden yazar, insanlara nazire yaparak, canı çok sıkılan uğurböceğinin başından geçenleri okuyucuyu da sorgulamaya sevk edecek şekilde ele almaktadır. Çocukların kendilerini tanıma ve soru sorma süreçlerine yönelik yazmaya devam eden Mevlâna İdris, bu eserinde çocukluk anılarımızın olmazsa olmazı uğurböceğini dolaştırıp durmaktadır. Can sıkıntısını gidermeye çalışan uğurböceği önce bir tilkinin sonra bir ayının üzerine konar. Ama sonuç hep aynıdır. Tutulan bir dilek ve kafasında dönen, önünü alamadığı sorular Dünyanın En Uğurböceği’ ni ziyadesiyle yormaktadır.

Nedense eşek eşekliğini yaparak, dünyanın bütün arpalarını; tavşan ise iki milyon havucu ister. Filozof olma yolunda emin adımlarla kanat çırpmaya devam eden Dünyanın En Uğurböceği, artık bir yere de konmak istemez. Ta ki dalgın yürüyen bir çocuğu fark edene kadar uçar. Çocuğun üzerine konduğunda fark edilmediğini anlayan uğurböceği başka bir hamle ile çocukla göz göze gelir. Dilek cümlesinin ne olacağını tahminler yaparak beklerken hiç ummadığı bir cümleyi zihninde ayıklamaya başlar. Çocukla aralarında başlayan diyalog farklı dünyaların kapılarını açarken annesiz bir çocuğun dünyayı ıslatan gözyaşları ile yeryüzüne bomboş bakan kırmızı beneklerin haykırışı sessizliğe gömülmektedir.

Dünyayı Delen Köstebek

Bir uçtan bir uca neden dünyayı deliyor köstebek? Günümüzün en büyük sıkıntılarında olan doğal dengenin bozulmasına duyarsız kalmayan Mevlâna İdris, bu eserinde yine metaforlarla okuyucuyu irdelemeye, düşünmeye ve doğaya karşı duyarlı olmaya sevk etmektedir. Küresel ısınmanın beraberinde getirdiği değişiklikleri ve yeryüzünü bir köstebek gibi kazarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanan egemen güçlere bir köstebeğin yaşadıkları ile gönderme yapmaktadır.

Doğal dengenin bozulmasından en çok etkilenen canlılar hiç şüphesiz bitkiler ve hayvanlardır. İklimlerin değişmesi, hava kirliliği, buzulların erimesi, ormanların yok olması ve daha birçok olay doğanın yok olmasına sebep olmaktadır. İşte bu sebeplerden dolayı olsa gerek her gün büyük bir canlılıkla yeryüzüne, güneşi görmeye çıkan köstebek, o gün çıkamaz. Duyduğu o ağır koku her yeri kaplamıştır ve köstebek ilk defa o çok sevdiği havayı uzun uzun koklayamaz, güneşine bakamaz. Bir sonraki gün daha sonraki gün ve başka günler hep aynıdır. Köstebek kafasını dışarı çıkaramaz. Yuvasında kara kara düşünürken kendini ve var olma sebeplerini sorgulamaya başlar:

“Kimim ben? Bir köstebek. Neredeyim? Yuvamda. Yuvam nerede? Dünyada. Bugün günlerden ne? Çarşamba. Sevdiğim yemek? Patates kızartması ve cacık. Kim yapacak?”(İdris,2015: 18).

Dünyayı Delen Köstebek, varoluş sebeplerini düşünür ve karar verir. Yukarı çıkamıyorsa aşağıya toprağı kazarak gider. Zaten bunun için yaratılmamış mıdır? Her gün kazar kazar. Dünyayı Delen Köstebek, uyur tekrar kazar.

Zaman kavramıyla ilgisi kalmayan köstebek, kazarak var oluş sebebini ararken beklenmedik bir şey olur. Toprağı itelediğinde bir ışık görür. Güneş önce gözünü sonra aklını kamaştırır. Penguenleri ve küçülen buzul dağlarını görünce nerede olduğunu anlar. Dünyanın bir ucundan bir ucuna geldiğini anlamış olmasına rağmen düşünceleri çığırından çıkmış gibi hareket etmektedir. Penguenlerle anlaşabilir miydi, kutup ayılarını tünele sığdırabilir miydi ya o berbat koku... Başı dönene kadar kazmaya devam eder, ta ki dünyanın merkezinde uyuyup kalana kadar!

Filozof Köpek

Mevlâna İdris'in, Acayip Hayvanlar adlı seri kitaplarının dördüncü kitabı olan Filozof Köpek, dâhiliği farklı bir yolla elde eden köpek ile başka bir köpeğin makûs

kaderini çarpıcı betimlemeler ile anlatır. Yazar, olayları anlatırken sanki günümüz enformatik anne ve babalara gönderme yapmaktadır. Her şeyi bilmesi gereken günümüz çocukları çareyi dahi köpek gibi olmada aramaktadırlar.

İki kardeş ders çalışmaktan harap olmuşlardır. Gecenin bir vakti eve dönmek üzere şehrin sokaklarında yol alırlar. Beklenmedik bir saldırı ile irkilirlerken olanlara da bir türlü anlam veremezler. Köpeğin onlara saldırması ile ellerindeki kocaman ansiklopediyi köpeğin kafasında parçalamaları bir olur. Ölmesinden korktukları köpeğin konuşması ile ne yapacaklarını şaşırarak kardeşler, köpek ve parçalanan ansiklopedi ile evlerine varırlar. Ansiklopedideki bilgilerin köpeğin beynine aktarıldığını anlamaları uzun sürmez. Devamında mahalledeki bütün çocukların ödevlerini artık Filozof Köpek'e yaptırmaları kaçınılmaz sonudur.

Her şey yolunda giderken mahallenin zengin çocuğu bu durumu hazmedemez ve kıskançlıktan çıldırır. Çözüm ise zengin babasındadır. Tüm bilişim uzmanları, tüm bilgileri son teknoloji bilgisayara yükler ve çocuk, tüm gücünü kullanarak kendi köpeğinin kafasında bilgisayarı parçalar. Dünyanın en akıllı köpeği olacakken ölen köpek için yüzlerce çocuk, cenaze töreninde hep birlikte ağlarken Filozof Köpek de ödevlere devam etmektedir.

Gazoz Çeşmesi

Çocuklar her zamanki gibi okuldan çıkmaktadır. Tekdüze devam eden hayatlarına bir renk gerekmektedir. Ve yazar onları kocaman bir fil ile okul çıkışında buluşturur. File yaklaşır konuşmaya başlayan çocuklar üzerlerine su püskürtülünce kaçışmaya başlasalar da filin normal bir su püskürtmediğini çabuk anlarlar. Çocukların çok sevdiği gazozu hiçbir karşılık beklemeden dağıtan Fil Hanım için "Gazoz Çeşmesi" adını bulmuşlar ve onu çok sevmişlerdir. Ertesi gün hazırlıklı gelen çocukların şişelerini Fil Hanım sütlü kahve ile doldurur. Tam hep birlikte eğlenmeye başlayacakları zaman anne fil görünür. Fil Hanım mahcup bir şekilde annesine elektrik faturasının parası ile çocuklara gazoz ve sütlü kahve dağıttığını anlatmaya çalışır. Biçare Fil Hanım'a ve çocuklara ne anne fil ne de çocukların anneleri -her zaman yaptıkları gibi- inanmazlar.

Hipnozcu Kedi

Yazar bu eserinde, dedesinden öğrendiği hipnoz yeteneği ile bir çatı katında yaşamını sürdüren farklı bir kedinin hikâyesini anlatmaktadır. Hipnozcu Kedi, hipnozu

dedesinden öğrenmiştir ama kendi yeteneklerinin de yavaş yavaş farkına varmaktadır. Olaylar ilk defa aynada kedinin kendini hipnoz etmesi ile başlar. Karşılaştığı bir fareyi hipnoz ettiğini fark eden kedi, hipnoz yeteneğini başkaları üzerinde denemeye karar verir. Rüyasında bir köpek onu korkuttuğu için ilk köpeklerden başlamak ister. Bütün gün bir bulldog köpek arar. Hipnozcu Kedi, aradığını bulmanın ve zafere ulaşmanın sevinci ile o gün başka hayvanları da hipnoz eder. Bu iş çok yorucu olmaya başlasa da Hipnozcu Kedi'ye zevk vermektedir. Cırcır böceğinin dayanılmaz sesini yok etmek için hipnoza başlayan kedi başarısız olurca işler değişir. Ve kedi hırsından kendini hipnoz eder. O günden sonra Hipnozcu Kedi için çatı katındaki şehir manzarası, süt ve balık yeterli olmaktadır.

Kardan Tavşan

“Nereye baksanız çocuk, nereye baksanız beyaz, neye dokunsanız kardı.” o gün. Yaşanılasi çocukluk özlemleri içindeki eşsiz mucize: Kar. Galiba bu mucizeyi iliklerine kadar yaşamış biri karı bu kadar güzel betimleyebilir. Mevlâna İdris, alışlagelmiş kardan adam hikâyelerine bir farklılık katarak bu eserinde kardan bir tavşan yapan çocukların mutluluklarını gözler önüne sermektedir.

Çocuklar el birliği ile kardan tavşanı yaparlar. Ve dileklerini tutması için bir yıldız kaydırırlar. Çünkü kardan ormanın içinde kardan tavşanları hiç erimeyecek ve şehrin orta yerindekiler çocukları fark etmeyeceklerdir.

Kirpinin Bahar Konseri

Muhteşem bir bahar betimlemesi ile gözlerini yeni güne açan ormanın tek kirpisi şarkı söylemeyi çok sevmektedir. Baharla birlikte canlanan orman sakinleri için bir bahar konserinin mükemmel olacağını düşünmektedir. Konser için her gün provalarını aksatmadan yapan kirpi, afişleri ile de konserini tüm ormana duyurur ve çalışmalarına devam eder. Konser günü gelip çatığında kirpinin hazırlığı dünyaca ünlü şarkıcıları aratmaz. Her şey yolunda giderken orman sakinleri birer ikişer dağılmaya başlar. Şarkılarına devam eden kirpi müzik bilincinin olmadığını düşünse de aslan durumu anlamıştır. Kirpice dilini kimse bilmemektedir. Biraz kirpice bilen aslanın çeviri çalışmaları da kirpinin düşüncelerini değiştirmekte yetersiz kalmıştır.

Kuşkucu Horoz

Sıra dışı bir horoz olan hikâyenin kahramanı her şeyi sorgulamaktadır. Dünyayı ve kendini sorgulama bilincinin oluşmasına önem veren yazar, bu hikâyesinde ise kuşkuları ile yaşamaya çalışan horozun başından geçenleri anlatmaktadır. Mevlâna İdris, çocukların uzaya olan ilgilerini bu hikâye ile harmanlayarak, farklı bir yöntemle kuşkucu horozu uzaya göndermekte ve çocukların ilgisini çekmeyi güldürü unsurlarını da kullanarak başarabilmektedir.

Çevresindeki ve kümesindeki her şeyden kuşku duyan horozun hayatı radyoda duyduğu haberle farklılaşır. Uzun zamandır dünyanın döndüğünden şüphe duymaya başlayan horoz bulunmaz bir fırsat yakalar. Bir uzay mekiğinin fırlatılma anı ile Kuşkucu Horoz'un ilk horoz astronot olma anı denk düşmekte ve kahramanın başının hala döndüğü düşünülmektedir.

Kuyruğu Dumanlı Kedi

Beyaz kedinin can sıkıntısından kaynaklanan olayları ve başına gelenleri sade, samimi bir şekilde anlatan yazar, beyaz kedinin akıbetini de çocukların hayal gücüne bırakmaktadır. Can sıkıntısını gidermeye çalışan kedi mutfakta bir takım işler yapmaktadır. Bu işler sonucunda kuyruğunun bir kısmı yanan kedinin can sıkıntısı yine de geçmemektedir. Yatak odasında vakit geçirmeye çalışan kediyi gören evin hanımı kuyruğundan dumanlar çıkan kedisi için itfaiyeye haber verir ve olanlar olur.

Romantik Tilki

Romantik Tilki'nin hikâyesi büyük ve yaşlı bir andız ağacının dibinde başlar. Andız ağacının dibinde yaşayan küçük menekşenin kadim dostudur Romantik Tilki. Gece menekşeye masal anlatmadan yuvasına gitmeyen tilki yıllarca kendisine yakıştırılan sıfatlardan kurtulmak istercesine ormanın masalcısı, menekşenin hayat suyu olmaktadır.

Ormanda dolaşan çocukların menekşeyi kopararak evlerine götürmeleri ile hüzne kapılan tilki pes etmez. Tilkilere yaraşır bir takip ile kadim dostunu camın önündeki su dolu bardakta bulur ve her gece masallarına burada devam eder. Bir müddet sonra herkes tilkinin masallarına müptela olur. İnsanlar, hayvanlar, ağaçlar ve yıldızlar masalın sonunda uykuya dalar. Ta ki Romantik Tilki kümesteki tavuğu görene kadar. Tahminler artık sadece tavuklara masal anlattığı yönünde belirginleşmektedir.

Uçan Eşek

İdris, bu eserinde çoğu eserinde de olduğu gibi hayvanlardan yardım almaktadır. Yazar, belli kavramları özellikle de kendilik bilincini vermek için hayvanlar üzerinden farklı sorgulamaları çocuklara yaptırmaya çalışmaktadır. Hayatının anlamını sorgulamaya başlayan Eşek, ömrünün hiçlerle dolu olduğunu görüp anlamlı bir gelecek için çareler aramaya başlar:

“...anlamsız eşeklik geçmişinin ruhunda meydana getirdiği acıları, anlamlı bir gelecekle hafifletebilirdi.” (Zengin, 2005: 4).

Eşek, karmaşık düşüncelerin ve uzun yürüyüşlerin ardından hayatının anlamını uçmak olarak belirler. Ama bunu nasıl yapacağını bulamaz. Çaresiz gezinirken derdini anlattığı kuşlar, eşeğin haline çok acır ve çözüm bulmak için kolları sıvarlar. Sekiz yüz kuş, kanatlarından kopardıkları teleklerle eşeğe kanat yaparlar ve eşeği uçurmayı başarırlar. Hayatının anlamına kavuşan eşek özgürce uçmanın keyfini doyasıya çıkarır. Buraya kadar her şey yolunda giderken birden eşek farklı davranmaya başlar. Mevlâna İdris’in deyişiyle, “ Uçan eşek artık göklerin dehşet saçan sorumsuz eşeği” olmuştur.

Eşeğin uçaklardaki yolcuları korkutması bir tarafa Ay’ı ısırıp yarım bırakması ve kopardığı parçayı fener olarak kullanması bardağı taşıran son damla olur. Kuşlar durum değerlendirmesi yaparak eşeğin hayatının anlamının yeryüzünde olduğuna karar verirler ve yaptıkları kanatları farklı bir yol kullanarak geri alırlar. O günden sonra acı içinde anırpı duran bir eşek görseler bile kuşlar bir daha dönüp bakmaz olurlar.

Vejeteryan Aslan

Bu kitap ormanlar kralı aslanın ormanda yaşayan tüm hayvanların hayatını değiştirecek bir karar alması ve uygulamaya koyması ile değişen hayatları anlatmaktadır. Aslan bir hayvanın bir diğer hayvanı yiyemeyeceğini ilan ettikten sonra heybesine koyduğu meyve, sebze ve kuru yemişlerle hayvanların açlığını gidermektedir:

Değişen yaşam şartlarına uyum sağlayan orman halkı mutlu bir şekilde yaşamaktadır. Herkesin birbirine olan saygısı ve sevgisi artmakta, şiiirler ve şarkılarla günlerini gün etmektedirler. Ta ki bir avcının ormana gelip hayvanların sayısını fark edene kadar. O gün o avcıya gereken ders verilmiştir ama onun diğer avcılara haber vereceğini anlamıştır akıllı kral. Orman sakinlerini büyük bir telaş almıştır, silahlardan da korkmaktadırlar. Ama krallarına olan güvenleri de tamdır. Kralları ne dediyse harfi

harfine yapıp el birliğiyle gelen diğer avcılara hayatları boyunca unutamayacakları bir ders verirler.

BAŞKA ÇOCUKLAR

Behram Geri Dön

Eserlerinde genellikle cinsiyet ayrımı yapmayan yazar bu eserinde kahramanının hem adını hem cinsiyetini belirtmektedir. Bu eserde yazar, savaşın çocukla, toplumsal ruhla, mekânla ve geçmişle bağlantısını kurmaktadır. Savaşlar yine savaş, çocuklar yine acıyan ve kanayan yanlarıyla çocuktur. Behram'ın çocuk gözüyle savaş tarifi ise can acıtmaktadır:

“Her yerde kan ve ölüm vardı. Böyle giderse yuvarlak olduğu söylenen dünya dümdüz olacaktı.” (Zengin, 2016: 25).

Aslında her şey babasının Behram'ı ekmek almaya göndermesi ile başlar. Kestirme yola sapan Behram karşılaştığı yaşlı adamın “geri dön” demesiyle geçmişe yolculuk yapar. Yürümeye devam ettikçe zamanda geriye giden Behram, 2. Dünya Savaş'ında durur. Savaşın askerlerle konuşmak istese de askerlerin öldürmelerine-ölmelerine mani olamaz. 1. Dünya Savaş'ında da durum aynıdır. Behram tarihteki yolculuğunda Fransız İhtilali'nde havada uçşan kelleleri anlamlandıramaz ve yoluna devam eder.

Fatih'le Ayasofya'da namaz kılan Behram, eşsiz komutanla muhabbet eder ve geriye doğru yürümeye devam eder. Peygamber Efendimizi görür, ellerini öper, selamlaşır ve yürümeye devam eder. Âdem Aleyhisselam'ın elini öpüp geri döner. Geldiği yoldan artık geri dönmeli ve eve ekmek götürmelidir. Behram hiç iç açıcı olmayan manzaralarla geri dönüş yolunda ilerlerken babasının gençliği ile karşılaşır ve ilginç bir diyalogun ardından evinin yolunu tutar. Mutfaktan gelen mis gibi yemek kokuları ile Behram'ın getirdiği sıcak ekmek kokuları birbirine karışır.

Bir Çuval Gözlük

Güneş gözlükleri günümüz çocuklarının ilgisini cezbetmektedir. Modern hayatın getirdiği değişimler her alanda çocukları da kapsarken Mevlâna İdris, bu eserinde güneş gözlüğü ile başlayan bir macerayı hayal gücü ve çocukça düşünceler ile bütünleştirmektedir. Kendi dünyasında mutlu olan çocuk, her şeye bakmak için farklı farklı gözlükler yapmaya karar verir. Ama ne yazık ki her şeyin satıldığı şu dünyada

istediği gözlükler satılmamaktadır. Çözüm yolu ise gözlükleri çocuğun kendisinin yapmasıdır. Ay gözlüğü, meyve gözlüğü, matematik gözlüğü, bisiklet gözlüğü ve daha niceleri çocuğun gözlük koleksiyonun parçaları olmaya devam etmektedir.

Yaptığı gözlükleri taşımakta zorlanan çocuk ona da çözüm bulur. Büyük bir çuval diktirerek, gözlüklerini her daim yanında taşır. Bu iş çocuğu yormaya başlar. Ve bir gün inanılmaz gerçeği de fark eder. Artık gözlüklerini takmadan hiçbir şey göremez. Müzik gözlüğünü takmadan müziği algılayamaz, pazartesi gözlüğünü takmadan pazartesi olduğunu idrak edemez. Çocuk, tıpkı çoğu insanın yaptığı gibi at gözlükleri ile dünyaya bakmak istemez. Gözlüklerin gösterebileceğinden fazlasını görebileceğini anlayan çocuk bütün gözlüklerini bir kenara bırakır.

Bulut Çocuk

Bu eser, dikkati yok olan doğaya çekmektedir. Şehirleşmenin beraberinde getirdiği doğa tahribatı yazarın eserlerinde yadsınamayacak ölçüde yer tutar. Ruhü öldüren dolayısıyla çocukluğu da öldüren şehirleri eleştirmeye devam eden yazar, Bulut Çocuk ile özlenen ve beklenen hayalleri gerçekleştirmek ister. Gökdelenlerin arasında nasıl kaldığına hayret edilen bir küçük bahçede bulutlarla hayal dansı yapan bir çocuğun, uğurböceği ile buluşmasını konu alan eser okuyucunun içini titretir. Bulut Çocuk'un istedikleri doğayla birlikte kaybolan mahalle arkadaşlıklarının, sokak oyunlarının ve en önemlisi insanlığın yeniden doğuşu için- hayal bile olsa-bir adımdır.

Bulut Çocuk ister, uğurböceği yapar. Gökdelenlerin ağaca dönüşmesinin inanılmaz güzelliğini anlatan yazar, etkileyici bir anlatımla okuyucuyu betimlemelerin kucağına bırakır. Bulut Çocuk, doğanın ardından savaşların bitmesini, açlığın yok olmasını, trafik kazalarının olmamasını, kanser yapan yiyeceklerin imhasını ve kutuplardaki buzulların erimemesini ister. Uğurböceğinin eşsiz dansı ile ne savaşlar ne açlık ne de kutup ayılarının ölümü olur. Uğurböceği daha başka dilekleri gerçekleştire dursun Bulut Çocuk, kendini ve dünyayı sorgulamaya başlar. “Her şey bu kadar değiştğine göre kendi de kendi olarak kalabilir miydi? Olması gerekenler bunlar değil miydi?” Ve daha başka sorularla boğuşurken Bulut Çocuk değişimin getirdiği mutluluğu şöyle ifade eder:

“Baştan sona mor menekşelerle kaplı bir bahçede oturan çocuğun yüzünde görülmemiş çizgiler oluştu. Başka bir dünyada gülümsüyor olmanın başka mutluluk çizgileri.” (Zengin, 2016: 28).

İsteklerinin önünü alamayan çocuk, kendine dair hiçbir şey istemez. Çocuk saflığı ve masumluluğu ile hareket eder. Yaşamak istediği dünya için dileklerde bulunur:

“Yeryüzünde yaşadığımızı her nefeste hissedelim, içimiz her nefeste taze dokunulmamış berrak bir sevinçle dolsun.” (Zengin, 2016: 20).

Çocuk Kırmızı

Mevlâna İdris, acı ve çocuk kavramlarını hiçbir araya gelmemesi gereken kavramlar olarak değerlendirmektedir. Acı ile birlikte aniden büyüyen çocukların ruhsal durumlarını çoğu zaman savaşlarla resmeden yazar, aslında tüm insanlığın kanayan yarasına parmak basmaktadır. Acı ikliminde bulunan Çocuk Kırmızı da yüreğinin en derinlerindeki tarifsiz yaralarla kırmızı giymeye mahkûm edilmektedir:

“Ve gerçekliğin parçalanmaya, öğrenilen herşeyin parçalanmaya başlaması. Kopanlar, havaya uçanlar, yerde açılan çukurlar, yerinden büyük bir hızla savrulan ve artık asla eskisi gibi olmayacak nesnelere...” (Zengin, 2016: 19).

Çocuk Kırmızı ve diğer ölen insanlar için acılardan kaçışın rotası yoktu. Çocuk Kırmızı'nın kedisine süt vermekten ve akşam cacıkla pilav yemekten başka mutluluğu olmayan bir çocukluk yaşama gayesi vardı. Ama bu olmadı ve olmayacaktı da. Çocuk Kırmızı, kanamayan herkesin yerine, çok iyi korunan binalardakilerin yerine, vip salonlarda bekleyenlerin ve hemen herkesin yerine dünyanın merkezini kırmızı ayak izleri ve kırmızı gözyaşlarıyla adımlayacaktır.

Dünyayı Kurtaran Çocuk

Güncel Türkçe sözlük “rüya” kavramını “düş, gerçekleşmesi mümkün olmayan durum, şey” olarak tanımlar. (TDK, 2011: 1990) Farklı bilim dalları tarafından araştırılan “rüya” kavramı gizemini ve cazibesini korumaya devam ededursun Dünyayı Kurtaran Çocuk, rüyaların yol açtığı inanılmaz olayları yine rüyası sayesinde düzeltmeyi başarır ve dünyayı kurtararak her çocuğun hayallerini süsleyen unvana kavuşur.

Herkesin gördüğü rüyaların gerçekleşmeye başlaması ile dünyadaki günlük hayat dengeleri yok olamaya başlar. Alışlagelen hayat düzeninin bozulmasının tek sebebi rüyalarlardır. New York sokaklarında dolaşmaya başlayan Kızılderililer, uzaya gidip gelen çocuklar, akşam yemeğinde ekmek arası altın yiyen yoksullar ve daha açıklanamayan bir sürü olay yetkilileri harekete geçirir. Uzun araştırmalar İran'da yaşlı ve bilge bir adamı işaret eder. Yıllardır uyumayan bilge adam bilim adamlarının verdiği bu haberlerden

sonra uyumaya çekilir ve konuklarına şiir okumalarını söyler. Uykunun sonucunda çözümlü söyleyen bilge, hiç yalan söylememiş bir çocuğun gördüğü rüya ile her şeyin eski haline döneceğini söyler. O çocuk yani Dünyayı Kurtaran Çocuk, İstanbul’da bulunur ve hayat normal akışına döner.

Halepli Zeynep

Mevlâna İdris, eserlerinin birçoğunda savaş kavramını çeşitli boyutlarıyla ele almaktadır. Yazar, bu eserinde savaşların çocukların kalbinde açtığı onulmaz yaraları irdelemektedir. Halepli Zeynep, bir çocuğun gözünden her şey yolunda giderken savaşın nelere yol açtığını, acıları, yok oluşları ve hayatta kalma mücadelesini kalpleri titretecek özelemlerle anlatmaktadır.

Şiddetin ve savaşların yeryüzünü bir sarmaşık gibi kaplamaya başladığı bu günlerde hemen yanı başımızda yaşanan olayları; sevgi, dostluk ve iş birliği ile yok etmeye çalışan kendi küçük ama yüreği büyük Zeynep’in hikâyesi Halep’te başlar. Daha yedi yaşında olan Zeynep ve tavşanı sokakta oynamayı çok sever. Ta ki o sesler duyulmaya başlayıncaya kadar:

“O alçaktan uçarken midesini bulandıran korkunç jet sesleri. Ve geride kalanların büyük, yaralayıcı ağıtları. Keskin, daha çok bir anneden yükselen feryat.” (Zengin, 2016: 9).

Zeynep, avukat olan babasının kullandığı arabanın arka koltuğunda gördüğü her santimetreyi hafızasına kazırken nereye gittiklerini bilmeden korku içinde oturmaktadır. Antep’e geldiklerinde çoğu şeyi anlamaya çalışsa da anlayamamaktadır. Zeynep zaman akıp giderken Antep’e alışmış gibi gözükse de akli Halep’teki arkadaşlarında ve yaşadıklarındadır. Çınar ağacının altında kitap okur gibi görünse de atılan bombaları ve arkadaşlarını düşünmektedir. Çınar ağacının kenarında bir ses duymasıyla kendine gelen Zeynep, karşısında konuşan bir köstebek bulur ve olayların gidişatı değişir. Antep’ten Halep’e bir yeraltı yolu yapan Zeynep ve arkadaşları tüm yardımları bu tünel vasıtası ile yapar. Öyle bir tüneldir ki hayat sularını bile içinde barındırır. Zeynep ve köstebek arkadaşları gece gündüz demeden çalışır.

Zeynep bir gün köstebeklerden hiç umulmadık bir şey ister: Köstebeklerin sırasıyla Suriye, ABD ve Rusya devlet başkanlarını tünelden geçirmelerini ister.

Maharetli köstebekler bunu da başarır. Zeynep devlet başkanlarına tek soru sorar ve hiç biri cevap veremez:

"Bütün bunları neden yapıyorsun, mahalleme neden bomba yağdırıyorsun, çocukları korkutuyorsun?" (Zengin, 2016: 26).

Zeynep, köstebeklerden en son Türkiye'nin başkanını ister. Ve hatırlayabildiği tek şey uzun adamın gözlerindeki yaşı silmek için koştugudur.

Havuç Havuç Havuç

Yazar, bir çocuğun hayalleri ile dünyayı değiştirebileceği gerçeğini bu eserinde ortaya koymaktadır. Çünkü yazar, çocukların hayallerine ulaşabileceğini göstermek istemektedir. Biraz bilim-kurgu tarzında yazdığı bu hikâyede Mevlâna İdris, dünyaya egemen olmak isteyen güçlere rağmen yaşanılabilir bir dünya isteyen ve bunu gerçekleştiren çocuğun başarılarını anlatmaktadır.

Genellikle hikâyelerinde cinsiyet ayrımı yapmayan yazar, bu eserinde erkek çocuğu kahraman olarak kullanmıştır. Annesinden aldığı havuca binerek gözden kaybolan erkek çocuk tüm aramalara rağmen bulunamaz. Üç yıl boyunca süren aramalar sonuç vermezken Hindistan'da çok ilginç bir olay gerçekleşir. Tüm dünya bu olayla çalkalanır. Gökten havuç yağması eşine rastlanır bir olay değildir. Hiçbir bilim adamı olayı aydınlatamazken yazarın yaptığı gönderme de ilgi çekmektedir:

"..."artık bilime inanmıyorum" diyerek bilim adamlığından ayrılıp elbise dikmeye başlamış ve terzi adam olmuşlardı." (Zengin, 2016: 12).

Terzi adamlar bir tarafa bu olayı araştıran insanlar uzaya gönderdikleri araştırma ekibi ile gerçeği öğrenir ve uzayda buldukları çocuğun yeryüzüne havuç gönderdiğini tüm dünyaya duyurur. O gün-aslında her gün olduğu gibi- herkes televizyon ekranına kilitlenir. Çocuk, dünyadan getirdiği havuçla uzayda tarım yaptığını ve dünyaya gönderdiğini anlatır. Bu olayın yankıları sürerken büyük devlet başkanları boş durmaz. Çocuğun havucu nasıl yetiştirdiğini öğrenmek isterler. Kendilerinin de sebze- meyve yetiştirmek istediklerini söylerler. Ama çocuğun verdiği cevap günümüz gerçeklerini tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer:

"Bu isteğinizi yerine getiremeyeceğim için üzgünüm. Bunun nedeni sizden korkmamdır. Sizden korkuyorum, gerçekten korkuyorum. Çünkü bu formülü size

verirsem belki de siz uydularda bombalar yetiştirip onları dünyaya atarsınız. Hiçbir şeyden haberi olmayan insanların ölmesini istemiyorum." (Zengin, 2016: 20).

Çocuk saflığı ve çocuk kalbi ile uzayda yetiştirdiği tüm ürünleri gökten yağdırmaya devam eden kocaman kalpli çocuk, yiyecekleri en çok da açlık çekilen yerlere atar. Artık çocuklar açlıktan ölmeyecek ve anneler ağlamayacaktır.

Küçük Süpermen

Küçük Süpermen adlı eserde Mevlâna İdris, bizim kültürümüzden olmayan ancak bizim gibi kabul gören bir süper kahraman vasıtasıyla dünyadaki mazlumlara ve zorda kalanlara yardım etmeyi düşleyen bir çocuğun hikâyesini anlatır. Süpermen bizim değildir ama çocuğun süpermen olma yolunda kullandığı metot düşündürücüdür. Bir neslin hafızasına kazınan telefon kulübesi, süper kahraman kıyafeti ve uçuş... İhtiyaç duyduğu her şeyin var olmasına karşın tek sorunu uçamamak olan çocuk, çareyi pirelerde aramaktadır. Topladığı pirelerin kendisini uçuracağını hayal eden çocuk, büyük bir azim ve sabırla pireleri eğitmekte, uçağı günün hayali ile yaşamaktadır.

Uzun uğraşlar sonunda pirelere komutlar vererek belli bir yüksekliğe çıkmayı başaran çocuk, daha yükseklere çıkmak için gece gündüz çalışmaktadır. Bir gün pirelerin hatasından dolayı tam düşmek üzereyken bir el çocuğu tutar. Çocuğun gözleri fal taşı gibi açılır ve gördüklerine inanamaz. Çocuk gerçek süpermenin kucağında dondurmacıya gitmek için gökyüzünde süzölmektedirler.

Mavi Çocuk

Mevlâna İdris, bu hikâyesinde sıradan bir çocuk olmayan Mavi Çocuk'un yaptıklarını, aslında yapmak istediklerini, bilim kurgu eşliğinde okuyucuya sunmaktadır. Birçok eserinde yaşanan dünya ile yaşanılması gereken dünya kavramını çocukların gözüyle sorgulayan ve çarpıcı bir şekilde anlatan yazar, bu eserinde dünyayı yaşanabilecek bir gezegen haline getirme işini zeki bir çocuk eliyle yapmaktadır.

Mavi Çocuk, herkes tarafından çok zeki ve çalışkan olarak bilinmektedir. Herkes Mavi Çocuk'a geleceğin dâhisi gözüyle bakarken onun tek düşündüğü şey savaşlar, açlık ve dünyanın gidişatıdır:

"Neydi insanları vahşileştiren, diğerine karşı yabancılaştıran, diğer insanın celladı kılan, öldürmek için ölmeyi bile göze aldırın o şey." (Zengin, 2016: 9).

Her şeyi ve herkesi sürekli gözlemleyen ve analizler yapan çocuk bir şey keşfeder. İnsanların elinden bırakmadığı tek şey kumanda denilen cihazdır. Çoğu şeye yön veren de bu kumandalardır. Televizyon kumandası, bilgisayar faresi, müzik sisteminin kumandası ve daha niceleri evreni yönetiyor gibidir. Bu düşünceler ışığında Mavi Çocuk, çok çalışıp sabrederek kendi siber kumandasını yapar. Mavileştirilmiş som gümüştan dokuz farklı renkte düğmesi ile siber kumanda kusursuz çalışmaktadır.

İlk mavi tuşa basan Mavi Çocuk, kumandadan tüm dünyaya yayılan frekanslarla öfke ve saldırı ile kodlanan insanların kodlarını yok eder. Kavgalar, savaşlar, kızgınlıklar bir anda yok olur. Farklı renkteki diğer tuşlar da dünyadaki farklı bir kavramı değiştirmek için kullanılmaktadır. Renklerin seğimi ve etki alanlarını ince eleyip sık dokuyarak bulan Mavi Çocuk dünyayı “Adalet, iyilik, mutluluk, barış, sevinç, başkalarının da var olduğu bir dünya bilinci...” ile donatmaktadır.

Sarı Telefon Sokağında Rüya

“Çocukların okula gitmeme hakları yoktu.” cümlesi ile başlayan hikâyede Mevlâna İdris, günümüz çocuklarının yaşadıklarına ışık tutarcasına Sarı Telefon Sokağında Rüya adlı eserinde, sürekli okula geç kalan bir çocuğun kâbuslarını, rüyalar yardımıyla ve çocuklardaki ulaşılmaz hayal gücü ile mutluluğa dönüştürmeyi başarır.

Her gün öğretmenin karşısına derse geç kalmış bir öğrenci olarak çıkan çocuk, çaresizce boynunu büküp sırasına geçer. Elinden bir şey gelmeyen çocuk herkesin kahvaltı yapıp, Sarı Telefon Sokağında otobüslere bindiği vakitlerde rüyalarını bırakamaz. Bir gün rüyasında kendisine göz kırpan timsahı evinin giriş kapısında beklerken bulur. Bunun nasıl olabileceğine akıl erdirmeye çalışırken timsah sırtına atlamasını söyler ve çocuğu okula yetiştirir. İlk defa derse geç kalmayan çocuk tüm gün boyunca öğretmenin şaşkın bakışlarına maruz kalır. Ertesi gün rüyasında gördüğü fil çocuğu derse yetiştirir. Bir sonraki gün rüyasındaki köpeği kapısında gören çocuk hiç tereddüt etmeden köpeğin sırtına atlar ve olanlar olur.

Sessizlik Torbası

şehir hayatının yoğunluğunu bu eserinde bir çocuğun gözlemleri ile sunmaya çalışın İdris, yaşanan karmaşayı betimlerken zihinlerdeki yorgunluğu da gözler önüne sermektedir:

“Şehirde akşam olmuştu... İnsanlar nereden geldiğini bilmedikleri bir emre uyarak yavaş yavaş uykuya hazırlanıyor, gömlekler, pantolonlar yerini pijamalara bırakıyordu” (Zengin, 2016: 7).

Camı açık olmayınca uyuyamayan çocuk, sokaktan gelen sesleri artık farklı bir şekilde değerlendirmektedir. Duyduğu kelimeler artık onun için vazgeçilmez bir maceraya dönüşmektedir. Duyduğu her kelimeyi ayıklamakta, gruplandırarak düşünmektedir. Yeni kelimelerin peşine düşmek için de her fırsatı değerlendirmektedir.

Artık kelimeler çocuğun vazgeçilmezi olmuşken, hiç beklenmedik bir şey olur. Sokaktan geçen adamın kullandığı “hey” sözcüğü çocuk inanmasa da odasının tavanında asılı, ona bakmaktadır. Harfleri tek tek eline alan çocuk, ağzından çıkan her sözcüğün harflerini odasında bulur. Çocuk artık savrulmaya başlayan harfleri kaybetmekten korkar ve bir torbaya doldurur. Ertesi günde gördüğü bütün kelimeleri torbasına doldurur. Çok geçmeden çocuk inanılmaz gerçeği fark eder. Torbasındaki hiçbir kelime insanlar tarafından kullanılamamaktadır. Her gün daha çok kelime toplamaya başlayan çocuk, kötü kelimelerin kullanılmasını istememektedir. Sonuç olarak dünya derin bir sessizlik içinde sadece doğanın sesini dinlemektedir.

Doğadaki seslerin yeterli olduğunu düşünen çocuk bir gün kendine engel olamaz ve torbasından yeryüzüne bir kelime çıkarıp, fırlatır. “Bismillah” yeryüzüne düşen ilk kelime olurken, sonra “aşk” ve “merhamet” kelimelerini de torbadan çıkararak çocuk, bir köpeğin merakından dolayı istemese de bir şekilde tüm kelimeleri yeniden yeryüzünde bulur:

“Ve herşey, herşey büyük bir hızla karışmaya başlar. Olanlar olur.” (Zengin, 2016: 39).

Tuz

Sonbahar saçlı Esra daha beş yaşında iken annesine neden yemeklere tuz attığını sorar. Annesi de yemeklerin tadı için yemeklere tuz attığını söyleyince kafasında şimşekler çakar. O günden sonra da Esra cebinde daima bir tuzluk taşımaya ve tatsızlıkların üzerine tuz serpmeye başlar.

Esra kavga eden arkadaşlarının üzerine, çamur sıçratan arabalara, matematik problemlerine, yere tükürenlere, yalan söyleyenlere tuz serpmektedir. Hiç kimse Esra'nın bu davranışını garipsememekte, çok sevimli olmasından öte onun bu davranışının

anlamını kimse bilmemektedir. Her gün tuzluğunu ağzına kadar doldurmadan evden çıkmamakta, kendisi hata yaptığında da kendi üstüne tuz serpmekten kendini alıkoyamamaktadır. Bir gün çok ilginç bir şey olur. Şairin gömlek rengini tatsız bulan Esra, şairin üzerine tuz serpmek ister ama tuzluğu dolu olmasına rağmen tek bir tane bile tuz dökülmez. Ama Esra kendi yolunda bildiğini yapmaya devam etmektedir. Ta ki babasının horlama sesini duyup, babasına uyurken tuz serpene kadar.

Sonbahar saçlı kız o günden sonra hep yakınmaktadır: “Ah, keşke tuzluğum yanımda olsaydı!”

HAYVANLAR İŞ BAŞINDA

Bakkal Kaplan

Mevlâna İdris, bu eserinde bakkallık mesleğini kaplana uygun görür. Gücü ve heybeti ile etrafına korku salan kaplan mahallenin bakkalını da korkutarak bakkal dükkânına el koyar. Çaresizce seyre dalan mahalle bakkalı dükkânına bakar durur. Bakkal Kaplan ilk iş gününde çikolata almaya gelen çocukları, ekmek alan yaşlı amcağı ve diğer bütün müşterileri korkutarak paralarının üstlerini vermez. Bakkal Kaplan’a karşı herkes çaresizdir. Bir gün bıçak almaya gelen bir adam ısrarla parasının üstünü isteyince kaplanın kükremesi mahallede yankılanır. Yankılanmasına yankılanır ama nafile. Tüfeğin ucunu burnunun dibinde bulması ile kaplanın avcığı tanıması bir olur. Dinsizin hakkından imânsız gelirken bakkal da rahat bir nefes alır.

Baloncu Kirpi

Günümüz insanının yaşam tarzına ilişkin veryansınlarını sürdüren yazar, Baloncu Kirpi ile farklı bir boyutta eleştirilerine devam eder. Kendi halinde yaşayan kirpi, dolaşmayı çok sever, yorulunca da evine gider ve uyur. Hayata dair en büyük zevki ise yorulunca bir bardak buz gibi limonata içmektir. Pastanede içtiği limonatayı artık kendi yapmaya karar verince işlerin seyri de değişir. Buz gibi limonata için buzdolabı gerekmektedir. Bunun için ise paraya ihtiyaç vardır. Ne iş yapacağını düşünen Baloncu Kirpi, çocukları çok sevdiği için balon satmaya karar verir. Baloncu Kirpi, hazırladığı rengârenk balonları gören hayvan arkadaşlarının tebrikleri eşliğinde yola revan olur. Yürürken ani bir pat sesiyle irkilir ve ne olduğunu anladığında birkaç balonun patladığını görür. Okları galiba balonların yaşamasına izin vermeyecektir. Tahminleri doğru çıkan

Baloncu Kirpi, kendisine uygun olmayan bir iş seçtiğini anladığında pastanede soluğu alır.

Diş Hekimi Timsah

“Akşam ve sabah oluyordu. Milyonlarca insan işe gidiyor ve evine dönüyor, arabalar çalışırken egzozlarından duman çıkıyor, musluklar açıldığı zaman su akıyordu. Dünya dönüyor ve görünüşte her şey normal işleyişiyle devam ediyordu...” (Zengin, 2004: 1

Yazarın deyişiyle bu koşuşturmaların devam edebilmesi için gerekli olan tek şey paraydı ve bunu kazanmanın yolu da bir meslek sahibi olmaktan geçmekteydi. Timsahın dişinin ağrması ile dişçiye gitmesi de meslek sahibi olmasına etki eder. Verdiği parayı düşününce diş hekimi olmaya karar veren timsah çok para kazanmanın hayali ile otlardan bir kulübe yapar ve muayenehanesini açar. İlk müşterisi bir tavşan olunca evdeki hesap çarşıya uymaz.

Doktor Tilki

Meslekleri ilginç hayvanlarla bütünleştirmeye devam eden yazar, bu hikâyesinde doktor olarak tilkiyi seçer. Çok paranın kokusunu alan tilki özel bir muayenehane açar. Keçiye masaj yapar, aslana şifalı ot verir, geyiğe gözlük yazar ama hepsinden de parasını alır. Günler birbirini bu şekilde kovalar ve Doktor Tilki çok zengin olur. Zengin olur olmaya ama fitratına karşı duramaz. Muayene olmaya gelen üç tavuktan sonra muayenehane kapanır.

Kasap Köpek

Mevlâna İdris, “Hayvanlar İş Başında” seri kitaplarını 2015 yılında okuyucu ile buluşturmuştur. Hayvanları farklı mesleklerle buluşturan yazarın meslekler için seçtiği hayvanlar, metaforları da içinde barındırmaktadır. Kirpinin baloncu olup da oklarının balonları patlatması kadar kasap olarak köpeği seçmesi de mesleklerin kişiye uygunluğu noktasında okuyucuyu düşünmeye sevk etmektedir.

Kasap olmaya karar veren köpek, dükkânının tüm hazırlıklarını tamamlayarak kasap dükkânını açar. Bir kilo kıyma ve yarım kilo pirzola sattıktan sonra gelen giden olmayınca fitratına karşı duramaz ve açılan iştahına gem vuramaz.

Öğrenci Eşek

Yolda gezinen bir eşek bir önlük bulur ve giyer. Aynaya bakınca kendini çok güzel bulan eşek öğrenci olmaya karar verir. Çantasını ve diğer eşyalarını da alarak okulun yolunu tutar. Sınıfa girer ve şaşkın bakışlar altında boş bir sıraya oturur. Öğretmen ne sorsa "ai ai ai" diye cevap verir.

"Yahu sen benim başıma bela mısın eşsekoğlu eşşek" diyen öğretmene kızıp tahtaya çifte atmasına kimse anlam veremezken teneffüs sonrasında eşiği bir daha gören olmaz.

Öğretmen Öküz

Öğretmen olmaya karar veren bay öküz en yakındaki okula gidip göreve başlamak ister. Okula gider ama kapıyı açamayınca ne yapsın boynuzları ile "dan dun" diye kapıyı açar ve sınıfa girer. Kendini tanıtmayla havada uçan kahkahalar sınıfta yankılanır.

Her sorduğu soruya dalga geçerek cevap veren öğrencilerden sıkılan öğretmen öküz en sonunda dayanamaz ve bir öğrencinin canını boynuzları ile acıtır. Bunun üzerine tüm çocuklar mööö mööö, diyerek öğretmen öküzü okuldan dışarı atar.

Trafik Polisi Kurbağa

Çocukların ilerde yapmak istedikleri mesleklerin başında herhalde trafik polisliği gelir. Bu mesleğin cazibesini yakalayan yazar, bu eserinde kurbağayı trafik polisi olarak okuyucu ile buluşturur. Şatafatlı formalarını giyip düdüğünü eline alan kurbağa, şehre gider ve arabalara yön vermeye başlar. Trafik polisi kurbağayı sürücüler ve çocuklar çok sever. Kurbağa yemek getiren çocuklara teşekkür ederken sevinç içinde şarkılar söyleyip, görevini yerine getirir:

"La la laa, la la laaa, Arabaların biri sağa biri sola...La la laaa..."(İdris, 2015: 13).

Neşeyle yoğrulan bu zaman dilimlerini hüzne ve acıya boğan trafik terörü herkesin sevincini kursağında bırakır. Hızla giden sarhoş sürücü takla atarak trafik polisi kurbağanın üzerine düşer ve zavallı kurbağa oracıkta can verir. Tüm şehir bu olaya çok üzülür. Çocuklar ve sürücüler halkla birlikte kurbağaya çok güzel bir mezar hazırlayıp etrafını çiçeklerle süsler. Polis şapkasını, düdüğünü de mezarın başucuna koyarlar. Polislik yaptığı yere de anıtını dikerek onu hasretle yâd ederler.

TUHAF ADAMLAR

Dokuz Düğmeli Adam

Mevlâna İdris, şehir yaşamının çocukluğu öldürdüğünü ve çocukların yetişkin olmaya zorlandığı tezini savunmaktadır. Bunu yazdığı eserlerdeki söylemlerinden ve kendi ağzında da duymaktayız:

“Çocuklar, havanın güzel olduğunu görünce her zaman yaptıkları gibi parka gittiler.” (Zengin, 2004: 4).

Dokuz Düğmeli Adam, sadece parkta oynayabilen çocukların yanında tişörtünde bulunan dokuz düğmeyi tek tek açmaya başlar ve inanılmaz şeyler olur. Parkın kasvetli sıradanlığını ortadan kaldıran Dokuz Düğmeli Adam, çocukların özlenen çocukluklarını sanal iklim serasından çıkarır. İlk düğme ile etrafta koşuşan atlar çocukları sırtında taşıırken ikinci düğme ile yağın kar sonsuz eğlencenin tarifi olur. Düğme çoktur ve beklenen çocuklar da oradadır. Açılan düğme ile her yer yemeklerle dolar, çocuklar istedikleri kadar patates kızartması yer. Parkı kaplayan müzik ve eşsiz bir deniz manzarası ile her yerden fıskıran limonataları parkın her yerini kaplayan çiçekler tamamlar. Kuşlar olmadan olur muydu? Her çocuğun kucagında bir kuş ve açılan son düğme ile kaybettikleri yakınları-dedeleri, anneanneleri, babaanneleri, halaları, teyzeler- çocukların yanı başında yer alır.

Çocuklar, her şey bu kadar güzel olamazdı diye düşünürken düğmeler kapanmaya başlar. Çocuklar kuşlara el sallar, maviliğın sonsuzluğuna uğurlarken deniz, müzik kaybolur. Çocuklar atlara binip beraber gitmek isterken köhne parkın orta yerine düşüverirler. Çocuklar, dokuzuncu düğme kapanmasın bari diye dua ederlerken görünmez olur kaybettikleri yakınları ve bir düdük sesi ile gelen bekçi çocukluklarını alır götürür.

Kuş Adam

Kendilik bilincini eserlerinde sıkça konu edinen Mevlâna İdris, Kuş Adam adlı eserinde yaşama dair kendinde gördüğü farklı benlik algılarının içinde bunalan adamın hikâyesine yer vermektedir. Var olmanın anlamını sorgulama eğilimlerini eserlerinde yansıtmaya çalışan yazar, çocukların bunu daha çok yaptıklarının ama yetişkinlere göre sorgulamanın mahiyetini fark etmeden daha safça yaptıklarının bilinci ile yazmakta ve bu olguyu kendilik bilinci ile bağdaştırmaktadır.

Kuş adam, günlük yaşamdaki tüm işlerden tutun da çevresindeki canlı cansız her şeyi gözlemlemekte ve sorgulamaktadır. Kuş Adam, uzun süre gözlemlediği kuşlar gibi yaşarsa bütün sıkıntısının geçeceğine karar verir ve uçmak için harekete geçer. Kuşların kıyafete, paraya, saate, televizyona, gözlüğe ve en önemlisi hiçbir şeye ihtiyaçları bulunmamaktadır. Kuş gibi yaşamaya başlayan adam bazen zorluklarla karşılaşsa da bir ağacın tepesinde hayatının ne kadar değiştiğini düşünürken mutluluğu yüzünden okunmaktadır.

Para Dağıtan Adam

Mevlâna İdris'in, Tuhaf Adamlar adlı seri kitaplarının ilki olan hikâyeye herkese karşılıksız para dağıtan adamın yaşadıklarını anlatmaktadır. Siyah kaşkolu ile bütünleşen kahraman, milyonlarca insanın günlük koşuşturmasını evinin camından izlerken derin düşüncelerle yoğrulmaktadır. Bir gün dayanamaz ve yoldan geçen birini durdurarak sorar:

“Nereye?”

İnsanların hepsi tabii ki işe ve para kazanmaya diyecektir. Öyle de olur. Para kazanması gerektiğini söyleyen adama, bir tomar para veren siyah kaşkollü adam bu eylemine durmaksızın devam eder. Sonunda hiç kimse çalışmaz ve siyah kaşkollü adamın evinin önünde kuyruğa girmeyen kalmaz. Günler hızla geçerken siyah kaşkollü adamın para dağıtacağı kimse de kalmaz. O eski koşuşturmalar kalmaz. Sokaklar boş, iş yerleri kapalı kalır. Hayat durma noktasında devam etmektedir:

“Kimse bir şey için savaşmıyordu, kimse.” (Zengin, 2004: 24).

Savaşmıyordu kimse çünkü paranın satın alabileceği hiçbir şey yoktu. Zamanla herkesin herkesten çok parası olur ve sonrasında yaşananları ise yazar şöyle özetler:

“Dünyanın ilk zamanlarında olduğu gibiydi her şey.” (Zengin, 2004: 26).

Hiçbir şeyden haberi olmayan sağır bir adamın, siyah kaşkollü adamın verdiği paraları yırtmaya başlamasıyla evinin perdelerini bir daha aralamadan köşesine çekilen siyah kaşkollü adam, büyük bir öfke ile ellerindeki paraları yırtan kalabalığı hiç görmez.

Saçları Dökülen Adam

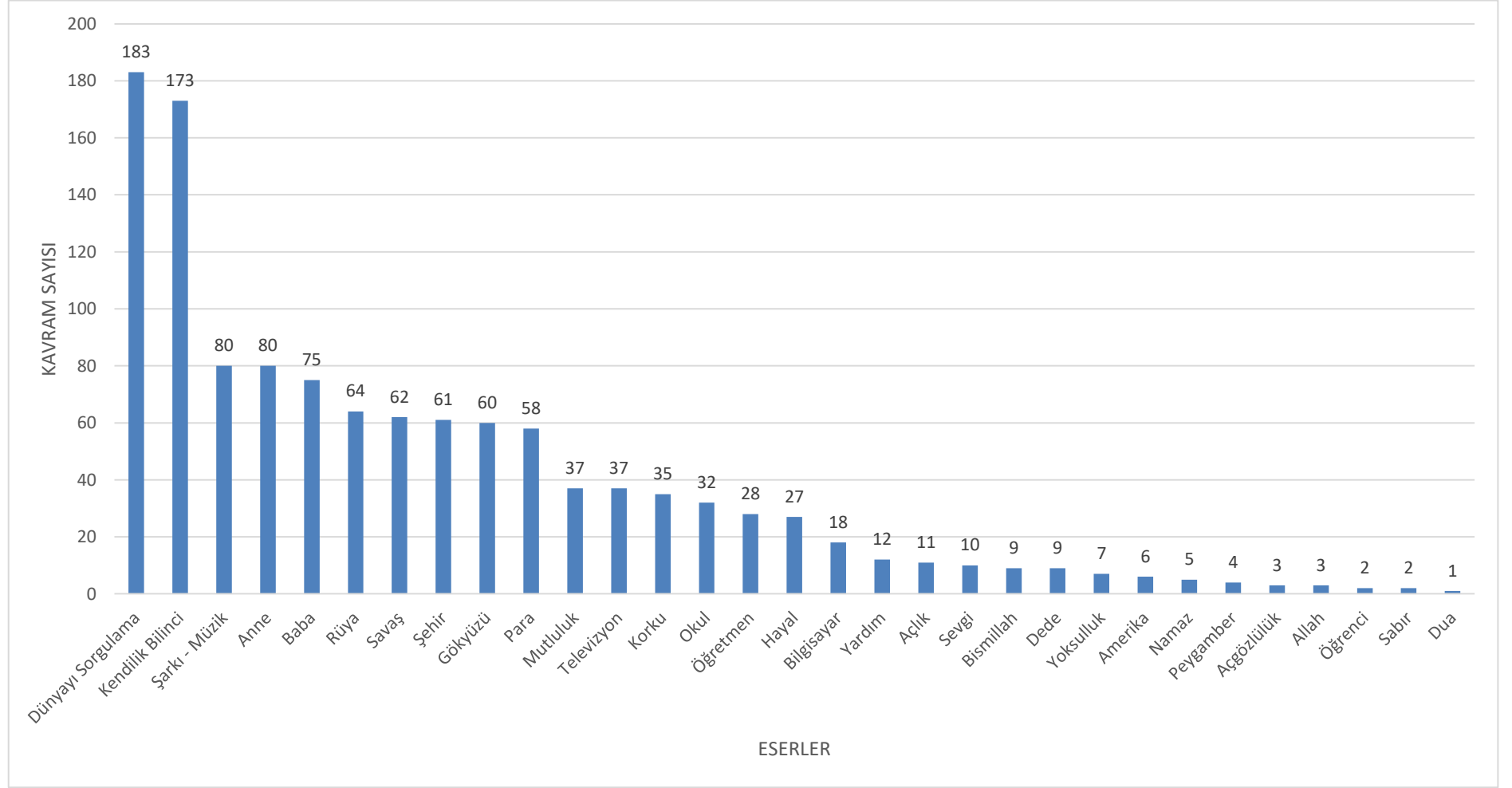
Kafasını azıcık sallasa saçları dökülen adam soluğu doktorda alır. Günümüzün vazgeçilmez unsurları olan hastane ve doktorlar da yazarın kaleminden nasibini

almaktadır. Saçları dökülen adam doktora gider ama derdine hiçbir çare bulamaz. Bitkisel ilaçları denemeden olur mu? Ama nafile hiç bir yöntem işe yaramamakta her geçen gün adamın saçları daha çok dökülmektedir.

Çok düşünen ve sonunda saçının dökülmesinin sebebini bulan adam yerçekiminin suçlu olduğuna kani olur ve peşine düşer. Saçları Dökülen Adam o kuyuya düşmeseydi belki bugün insanların saç dökülme gibi bir problemi olmayacak ve böylece kapitalizmin ekmeğine yağ sürenler de azalacaktı.

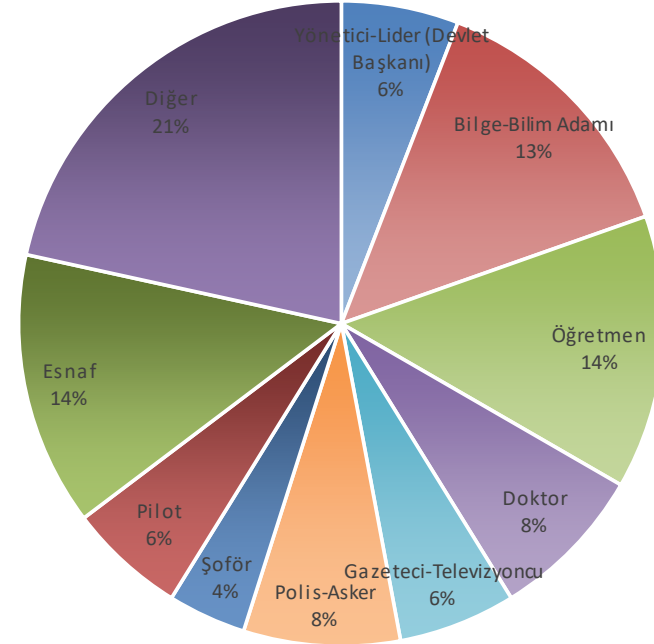
EK 4. MEVLÂNÂ İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ KAVRAMLARIN DAĞILIMI

EK 5. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ MESLEK GRUPLARININ DAĞILIMI

Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Meslek Gruplarının Dağılımı	
Yönetici-Lider (Devlet Başkanı)	3
Bilge-Bilim Adamı	7
Öğretmen	7
Doktor	4
Gazeteci-Televizyoncu	3
Polis-Asker	4
Şoför	2
Pilot	3
Esnaf	7
Diğer	11

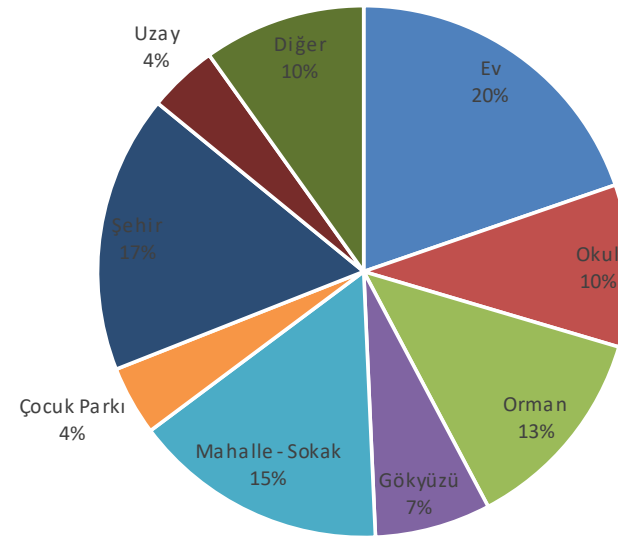
Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Meslek Gruplarının Dağılımı

EK 6. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ MEKÂNLARIN DAĞILIMI

Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Mekanların Dağılımı	
Ev	14
Okul	7
Orman	9
Gökyüzü	5
Mahalle - Sokak	11
Çocuk Parkı	3
Şehir	12
Uzay	3
Diğer	7

Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Mekanların Dağılımı

EK 7. MEVLÂNA İDRİS'İN ESERLERİNDEKİ ANA KAHRAMANLARIN DAĞILIMI

Mevlâna İdris'in Eserlerindeki Ana Kahramanların Dağılımı	
Çocuk	21
Aslan	3
Eşek	4
Kuş	4
Köpek	7
Fil	3
Timsah	3
Tilki	5
Anne - Baba	9
Kedi	5
Uğur Böceği	2
Adam	7
Yaşlı Bilge - Bilim Adamı	5
Öğrenci	5
Tavşan	5
Köstebek	3

